Anul 1

Nr. 1-2

BULETINUL
COMISIEI
MONUMENTELOR ISTORICE

BUCUREŞTI
1990

http://patrimoniu.gov.ro

Coperta I: Stema unită a țărilor române sub domnia lui Constantin Mavrocordat
Coperta IV: Suseni (Rîu de Mori): biserica și cetatea

COLEGIUL DE REDACȚIE

Aurel Botez,
Peter Derer,
Ștefan Gorovei,
Eugenia Greceanu,
Călin Hoinărescu,
Sergiu Iosipescu,
Ion Istudor,
Dan Mohanu,
Cezara Mucenic,
Paul Niedermaier,
Constantin Pavelescu,
Radu Popa (președintele colegiului),
Marius Porumb,
Georgeta Stoica,
Nicolae Stoicescu,
Aurelian Trișcu.

REDACȚIA

Cezara Mucenic (responsabil de număr).
Elisabeta Rușinaru (redactor de rubrică).
Georgeta Pop (redactor principal).
Sanda Gusti (macheta artistică și tehnică).

Buletinul Monumentelor Istorice — str. Ienăchiță Văcărescu nr. 16, sector 4, București, cod 70528. Administrația la Direcția pentru Presă, Publicitate și Tipărituri (D.P.P.T.), Piața Presei Libere, nr. 1, sector 1, București, cod. 71554, telefon 17.60.10, interior 1404. Abonamente la administrație, prin poștă sau virament D.P.P.T., cont 645120608 Banca Națională a României, Filiala sector 1, București și la oficiile poștale sau difuzorii de presă. Abonament anual 80 lei (20 lei/număr). Abonamente pentru străinătate prin ROMPRESFILATELIA, sector export-import presă P. C. Box 12291, telex 10376, prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66. Tipărit în București, textul la GDS, ilustrația și copertele la Tipografia ,,Arta Grafică''.

Au colaborat: Aurel Botez (arhitect, director adj. DMASI); Liviu Brătuleanu (arhitect, referent DMASI); Lidia Brînceanu (arhivar, Direcția Generală a Arhivelor Statului); Constanța Carp (arhitect, referent DMASI); Stelea Cheptea (arheolog, Institutul de Istorie ,, A. D. Xenopol''); Gheorghe Cantacuzino (arheolog, șef secție DMASI); Anne-Marie Cousin (urbanist șef, Direcția Patrimoniului — Franța); Marinel Daia (arhitect, referent DMASI); dr. Peter Derer (arhitect, director DMASI, secretar CNMASI); Radu Greceanu (filolog, șef secție DMASI); Andrei Hariton (arhitect, referent DMASI); Sanda Ignat (arhitect, referent DMASI, membru al CNMASI); Marina Iliescu (arhitect, referent DMASI); Sergiu Iosipescu (arheolog, dir. adj. științific DMASI); Daniela Marcu (arheolog, referent DMASI); Doina Mândru (istoric de artă, referent DMASI); Dan Mohanu (pictor restaurator, lector univ. Academia de arte, membru al CNMASI); dr. Cezara Mucenic (istoric de artă, șef secție DMASI); Mariana Nițelea (arhitect, O.P.C.N. București); Nicolae Noica (ing. constr., insp. g-ral ISCC membru al CNMASI); Silvia Păun (arhitect); Viorica Pisică (muzeograf, O.P.C.N. Galați); Mihai-Sorin Rădulescu (student, Facultatea de Istorie); Gheorghe Sion, (arhitect, referent DMASI); Raluca Verussi (arheolog, referent DMASI).

http://patrimoniu.gov.ro

Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice

BULETINUL COMISIEI NAȚIONALE A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

Nr.1–2/1990

Anul I

http://patrimoniu.gov.ro

PETER DERER, Cuvînt înainte • Avant-propos • Foreword....................4
Decretul nr.91/1990 • Décret No.91/1990 • Decree No.91/1990....................6
Lista membrilor Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice • Liste de membres de la Commission Nationale des Monuments, Ensembles et Sites Historiques • List of members of the National Commission of Historical Monuments, Ensembles and Sites....................8
Regulament de Organizare şi Funcţionare a Comisiei Naţionale • Règlement d'Organisation et de Fonctionnement de la Commission Nationale • Regulations for the Organization and Functioning of the National Commission....................8

CRONICA INTERNĂ • CHRONIQUE INTERNE • INTERNAL CHRONICLE

PETER DERER, AUREL IOAN BOTEZ, Organizarea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi a Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice • Organisation de la Commission Nationale des Monuments, Ensembles et Sites Historiques et de la Direction des Monuments, Ensembles et Sites Historiques• Organization of the National Commission of Historical Monuments, Ensembles and Sites and of the Direction of Historical Monuments, Ensembles and Sites....................15
SERGIU IOSIPESCU, Activitatea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi a Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice (februarie - iunie 1990) • L'Activité de la Commission Nationale des Monuments, Ensembles et Sites Historiques et de la Direction des Monuments, Ensembles et Sites Historiques (février - juin 1990) • Activities of the National Commission of Historical Monuments, Ensembles and Sites, and of the Direction of Historical Monuments, Ensembles and Sites (February - June 1990)....................16

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ • VIE SCIENTIFIQUE • SCIENTIFIC LIFE •

ANDREI PĂNOIU, Bucureştii: Intervenţie pe marginea expoziţiei "Starea oraşului" • Bucarest: Intervention en marge de l'éxposition "L'état de la ville" • Bucharest: Intervention concerning the exhibition "Condition of the city"....................19
VIORICA PISICĂ, Expoziţia "Arhitectura gălăţeană" • L'éxposition "L'architecture de la ville Galatzi" • The Exhibition "Architecture in the town of Galatzi"....................23
DANIELA MARCU, Cea de-a XXIV-a sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1989 • La XXIV- e Session anuelle de compte-rendus concernant les résultats des fouilles archéologique de l'année 1989 • The 24th Annual Session of Reports on the Results of the Archaeological Diggings, effected in 1989....................28

DICŢIONAR • DICTIONNAIRE • DICTIONARY

SERGIU IOSIPESCU, Bastion • Bastion • Bastion....................32

DOSARELE DISTRUGERII • LES DOSSIERS DE LA DESTRUCTION • THE FILES OF WRECKING

MARIANA NIŢELEA, Ce se întîmplă cu Hanul Roşu...? • Que se passe-t-il avec "L'Auberge Rouge"...? • What's happening to the Red Inn...?....................35
CEZARA MUCENIC, "Eliminare din listă, zonă sistematizată!" (Documente) • "On l'élimine de la liste, la zone est systématisée !" (Documents) • "It shall be erased from the list, the whole area shall be submitted to systematization !" (Documents)....................36
ŞERBAN CANTACUZINO, Masacru cultural în România • Le massacre culturel en Roumanie • The cultural Massacre in Romania....................42

MONUMENTE, ANSAMBLURI, SITURI • MONUMENTS, ENSEMBLES, SITES • MONUMENTS, ENSEMBLES, SITES
Atitudini şi mentalităţi • Attitudes et mentalités • Attitudes and turns of mind....................43
MONUMENTE PROPUSE • DES NOUVEAUX MONUMENTS PROPOSÉS • MONUMENTS RECENTLY PROPOSED AS SUCH

DOINA MÂNDRU, O rezervaţie de arhitectură din Bucureşti: Calea Călăraşi - Str. Popa Soare - Str. Plantelor - Str. Mîntuleasa • Une réservation d'architecture à Bucarest • An architectural reservation in Bucharest....................56

COMUNICĂRI ŞI RAPOARTE DE CERCETARE • EXPOSÉS ET COMPTE RENDUS DES RECHERCHES • RESEARCH PAPERS AND REPORTS

GHEORGHE CANTACUZINO, Ruinele Curţii feudale de la Coiani (Mironeşti)-judeţul Giurgiu • Les ruines de la Cour féodale de Coiani (Mironeşti)-département de Giurgiu • The

http://patrimoniu.gov.ro

CUPRINS • SOMMAIRE • CONTENTS

Feudal Court ruins at Coiani (Mironeşti)-Giurgiu county 62

METODOLOGII ŞI TEHNICI DE LUCRU • MÉTHODOLOGIES ET TECHNIQUES DE TRAVAIL • WORKING METHODS AND TECHNIQUES

NICOLAE NOICA, Tehnici de construcţie în România • Techniques de construction en Roumanie • Building techniques in Romania....70

TEODORA IANCULESCU SPĂTARU, DAN MOHANU, Lucrările de conservare - restaurare a picturilor murale de la biserica Icoanei din Bucureşti • Les travaux de conservation - restauration de la peinture murale à l'Église de l'Icône à Bucarest • The preservation and restoration works on the mural paintings at the Icon Church in Bucharest....................77

LEGI, REGULAMENTE, NORMATIVE • LOIS, RÈGLEMENTS, NORMATIFS • LAWS, REGULATIONS, NORMS

Decretul nr.187/1990 • Décret No.187/1990 • Decree No.187/1990....................87

Instrucţiuni ale Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice pentru primării şi Oficii de patrimoniu • Instructions de la Commission Nationale des Monuments, Ensembles et Sites Historiques aux Mairies et les Offices du Patrimoine • Directions of the National Commission on Historical Monuments, Ensembles and Sites to the Mayoralties and the local Agencies for the Preservation of the National Inheritance....................88

Instrucţiuni ale Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi ale Comisiei Naţionale de Urbanism şi de Amenajarea Teritoriului • Instructions de la Commission Nationale des Monuments, Ensembles et Sites Historiques et de la Commission Nationale pour l'Urbanisme et l'Aménagement du Territoire • Directions issued by the National Commission of Historical Monuments Ensembles and Sites and by the National Commission on Town and Territorial Planning....................89

Monitorul oficial al României nr.46 • Le Moniteur officiel No.46 • Officiel Gazette No.46....................90

Metodologie • Méthodologie • Methodology....................98

ORGANISME NAŢIONALE ŞI INTERNAŢIONALE • ORGANISMES NATIONAUX ET INTERNATIONAUX • NATIONAL AND INTERNATIONAL ORGANISMS

ANNE-MARIE COUSIN, Politica de ocrotire a patrimoniului în Franţa • Politique de protection du patrimoine en France • The preservation of the cultural inheritance policy in France.........99

CEZARA MUCENIC, Organizarea Direcţiei monumentelor în Franţa • Principes d'organisation de la Direction du patrimoine en France • Organizational structure of the Direction of Monuments in France....................101

CEZARA MUCENIC, ICOMOS, ICCROM....................103

INSTRUCŢIE, EDUCAŢIE, PERFECŢIONARE • ENSEIGNEMENT, ÉDUCATION, PERFECTIONNEMENT • INSTRUCTION, EDUCATION, IMPROVEMENT

DAN MOHANU, Secţia de restaurare a Academiei de Arte din Bucureşti • La section de restauration de l'Académie des Beaux-Arts de Bucarest • The Restoration Department at the Fine Arts Academy in Bucharest....................105

ANIVERSĂRI, COMEMORĂRI • ANNIVERSAIRES, COMMÉMORATIONS • ANNIVERSARIES, COMMEMORATIONS

Premiul ICCROM post-mortem pentru VASILE DRĂGUŢ • Le Prix de l'ICCROM post-mortem à Vasile Drăguţ • The post mortem ICCROM Prize to Vasile Drăguţ....................108

SILVIA PĂUN, Memoriei arhitectei Henrieta Delavrancea - Gibory (1894-1987) • À la mémoire de l'architecte Henrieta Delavrancea-Gibory (1894-1987) • In memory of the architect Henrieta Delavrancea-Gibory (1894-1987)....................109

RECENZII • COMPTE RENDUS • REVIEWS

Gheorghe Leahu, *Bucureşti - Arhitectură şi culoare* (LIDIA BRÎNCEANU)....................111

"ICOMOS Information" (SERGIU IOSIPESCU).........111

"Monuments Historiques", Nr.162 (RALUCA VERUSSI)....................112

"Monuments Historiques", Nr.166 (DANIELA MARCU)....................113

"Pamiatky - Súčasnosť", Nr.1/1990; "Památky a priroda", Nr.3/1990 (RADU GRECEANU)..........114

CURIER • COURRIER • COURIER....................115

http://patrimoniu.gov.ro

Fondul monumental de pe teritoriul României, parte a avuţiei naţionale, a înregistrat în timp numeroase pierderi. Dacă înainte aceste pierderi au fost mai mult întîmplătoare, în ultimele decenii ele s-au datorat în mare măsură unei campanii planificate prin grija fostei conduceri de stat. Din păcate, opoziţia faţă de o asemenea politică nu a putut fi eficientă, ca urmare şi a alterării mentalităţii, a poziţiei faţă de patrimoniul clădit a unei părţi a profesioniştilor. Poate că, alături de distrugerile propriu-zise, persistenţa unei astfel de mentalităţi prezintă nu numai o pierdere în sine, ci, poate deveni, în condiţiile democratizării şi a privatizării, o sursă importantă a unor viitoare lipsuri. Cum altfel ar putea fi judecate întîrzierile în reactualizarea detaliilor de sistematizare din oraşe, continuarea eliberării de amplasamente, cererile de reconstrucţie sau înlocuirea unor clădiri vechi pe tot cuprinsul ţării?

Pentru mulţi beneficiari şi proprietari, deţinerea unui monument rămîne o adevărată belea, legată de numeroase complicaţii, începînd cu obligaţia de folosinţă, pînă la avizele de reparaţie şi cheltuielile pentru restaurare. Şi totuşi mulţi specialişti apreciază că monumentele se pot întreţine singure, pot realiza încasări care să contribuie (chiar parţial) la cheltuielile de menţinere în funcţie. Astăzi fondurile respective sînt deturnate, de pildă, de către industria turismului: este limpede că mulţi călători nu vin să admire cartiere de locuit şi nici măcar unele din noile centre urbane. De asemenea, trebuie amintit că mare parte din diplomaţii străini acreditaţi în România, preferă să locuiască în clădiri cu biografie, institutele de cultură şi bibliotecile străine sînt de asemenea amenajate în case monument. Exemplele sînt mai numeroase în străinătate unde folosirea monumentelor drept sedii ori locuinţe este exploatată nu numai în planul reprezentării, al prestigiului.

http://patrimoniu.gov.ro

În ţările dezvoltate din punct de vedere industrial şi urbanistic, fondul clădit monumental este integrat organic în circuitul de valori al vieţii de zi cu zi. Această integrare (vizînd monumentele singulare, casele memoriale, ansamblurile istorice şi rezervaţiile urbanistice, siturile arheologice) a îmbrăcat cele mai diverse forme. Pe alocuri, legislaţia acceptă ca înşişi proprietarii să propună înscrierea clădirilor pe lista monumentelor, prevăzînd, totodată, acordarea de credite şi subvenţii. De aici rezultă obligaţii dar şi avantaje: reducerea impozitului, selectarea chiriaşului prin stabilirea chiriei, includerea pe traseul turistic, reţinerea unei cote parte din încasările pentru felurite manifestări sau publicaţii, fixarea unui timbru de monument etc. Extensia timpului, ponderea treptat accentuată a aspectelor culturale, creşterea mobilităţii populaţiei sînt factori de natură să amplifice prezenţa fondului clădit cu statut de monument în existenţa socială de astăzi.

În acest context, apărătorii monumentelor sînt treptat mai rar etichetaţi ca oameni ce se opun progresului societăţii. Însăşi noţiunea de progres tinde să înglobeze o parte însemnată din experienţa şi patrimoniul istoric al omenirii. Cum altfel s- ar putea explica proliferarea muzeelor de tip "mondorama", reconstituirile de castre, cetăţi şi palate adăpostind spectacole istoricizante, refacerile unor trasee comerciale tradiţionale precum "Drumul mătăsii" sau "Descoperirea Americii" cu replici ale caravelei lui Columb, inventarea jocurilor de construcţie pe bază de modele ale monumentelor celebre, deschiderea unor restaurante istorice unde sînt servite meniuri străvechi, simularea vieţii unor grupuri umane din perioadele trecute, concursuri pentru coafuri de damă încununate cu monumente în miniatură, care mai pot fi regăsite uneori în expoziţiile de cofetărie, revitalizarea meseriilor tradiţionale, precum şi a unor tehnici agricole şi aşa mai departe.

Împletirea dintre vechi şi nou în viaţa de toate zilele, rolul monumentelor în definirea cadrului fizic unde se desfăşoară evenimentele şi activitatea cotidiană, capacitatea patrimoniului clădit de a se autofinanţa, precum şi tendinţa către umanizarea prezenţei acestuia, o prezenţă activă, ieşind din vechile tipare eroice, toate acestea ar urma să-şi găsească locul în noul "Buletin al Comisiei Monumentelor Istorice". Această publicaţie are drept scop remodelarea mentalităţii multora despre fondul clădit monumental, să ajute la integrarea mai deplină în viaţă a generaţiilor mai tinere sau mai vîrstnice, a monumentelor, să convingă edilii şi populaţia în legătură cu rosturile şi cîştigurile ce rezultă de pe urma lor. Gîndit în termeni de eficienţă economică, "Buletinul" nu va trece cu vederea nici contribuţia patrimoniului clădit la înfrumuseţarea realităţii treptat mai tehnicizate, încercînd să oglindească, cît mai fidel, biografia sa agitată, parte din existenţa multimilenară a întregii omeniri.

Arh. PETER DERER

http://patrimoniu.gov.ro

R O M Â N I A

CONSILIUL FRONTULUI SALVĂRII NAŢIONALE

D E C R E T

privind înfiinţarea şi organizarea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice

Pentru asigurarea evidenţei, protejării, conservării, restaurării şi punerii în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice,

Consiliul Frontului Salvării Naţionale

d e c r e t e a z ă:

Art.1. - Se înfiinţează, pe lîngă Ministerul Culturii, Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice este o instituţie autonomă şi coordonează toate activităţile de evidenţă, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice din unităţile teritorial-administrative, avînd regimul proprietăţii de stat, obşteşti sau particulare.

Hotărîrile comisiei în domeniul său de activitate sînt obligatorii.

Art.2. - Se înfiinţează Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, instituţie bugetară, cu personalitate juridică, organ operativ al Comisiei Naţionale înfiinţate potrivit art.1.

Gradul de organizare al Direcţiei se stabileşte de Ministerul Culturii, cu acordul Ministerului Muncii şi Ocrotirilor Sociale.

Fondurile necesare activităţilor în domeniile care fac obiectul de reglementare al prezentului decret se asigură din bugetul statului, prin Ministerul Culturii şi unităţile administrativ-teritoriale, din donaţii de la organizaţii obşteşti şi de cult, de la persoane fizice, precum şi din încasări pentru lucrările executate în regim contractual.

http://patrimoniu.gov.ro

Art.3. - Asigurarea integrităţii monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice este coordonată sau realizată cu mijloace proprii, după caz, de organele administraţiei de stat din unităţile administrativ-teritoriale sau de alţi beneficiari, sub îndrumarea de specialitate şi controlul Direcţiei monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice.

Art.4. - Numărul şi structura personalului din aparatul Direcţiei monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice se stabilesc corespunzător cerinţelor activităţii desfăşurate, în corelare cu indicatorii economici prevăzuţi în planurile anuale.

Art.5. - Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice preia, de la data prezentului decret, prin Direcţia monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, întrega documentaţie a fostelor organisme care au funcţionat anterior în acest domeniu (Comisiunea monumentelor istorice, Direcţia monumentelor istorice, Direcţia monumentelor istorice şi de artă, Direcţia patrimoniului cultural-naţional, Direcţia economică şi a patrimoniului cultural-naţional), cuprinzînd arhive, biblioteci şi fototeci, precum şi inventarul bunurilor mobile şi imobile ale fostei Direcţii a patrimoniului cultural naţional.

Art.6. - Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice va prezenta, în termen de 90 de zile, propuneri de reglementare generală în domeniul său de activitate.

Art.7. - Ionescu Grigore se numeşte în funcţia de preşedinte al Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

Art.8. - Membrii Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice se numesc de ministrul culturii, la propunerea preşedintelui Comisiei.

Art.9. - Ministerul Economiei Naţionale şi Ministerul Finanţelor vor introduce modificările corespunzătoare prevederilor prezentului decret în planul şi bugetul pe anul 1990 al Ministerului Culturii şi ale altor organe interesate.

Art.10. - Orice dispoziţii contrare prevederilor prezentului decret se abrogă.

PREŞEDINTELE

CONSILIULUI FRONTULUI SALVĂRII NAŢIONALE

ION ILIESCU

Bucureşti, 5 februarie 1990

Nr.91

http://patrimoniu.gov.ro

Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice

numită prin ordinul nr.79 din 20 febr.1990 al Ministerului Culturii

Prof.dr.doc. GRIGORE IONESCU - preşedinte
Dr. RADU POPA - vicepreşedinte
Dr. AURELIAN TRIŞCU - vicepreşedinte
Dr. PETER DERER - secretar
Dr. PETRE ALEXANDRESCU
VIRGIL ANTONESCU
ŞTEFAN BALŞ
DANIEL BARBU
HORIA BERNEA
LIANA BILCIURESCU
MARIANA CELAC
Dr. LUDOVIC DEMENY
Dr. HERMANN FABINI
Dr. CONSTANTIN GALERIU
PAUL GHERASIM
Dr. EUGENIA GRECEANU
CĂLIN HOINĂRESCU
SANDA IGNAT
RADU IONESCU
CONSTANTIN JOJA
SANDU MICLESCU
VASILE MITREA
DAN MOHANU
MARGIT NAGY-BENKŐ
NICOLAE NOICA
CONSTANTIN PAVELESCU
Dr. ANDREI PIPPIDI
Dr. ANDREI PLEŞU
Dr. ADRIAN RĂDULESCU
HENRI H. STAHL membru corespondent al Academiei Române
Dr. GEORGETA STOICA
Dr. NICOLAE STOICESCU
ŞERBAN STURDZA
Dr. RĂZVAN THEODORESCU
Acad. VIRGIL VĂTĂŞIANU
Dr. SANDA VOICULESCU

REGULAMENT privind organizarea şi funcţionarea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice

Cap.I - Dispoziţii generale

Art.1. (1) Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice - denumită în continuare Comisia Naţională - coordonează pe întreg teritoriul ţării toate activităţile de evidenţă, documentare, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice din toate unităţile administrativ-teritoriale, avînd regimul proprietăţii de stat, obşteşti, de cult sau particulare, incluse în lista anexată Legii monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice.

(2) Comisia Naţională este constituită şi funcţionează în conformitate cu prevederile Decretului 91 din 5 februarie 1990.

(3) Comisia Naţională asigură politica generală pentru acţionarea unitară de evidenţă, restaurare-conservare, juridică, administrativă şi financiară în domeniul monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, în conformitatea cu legislaţia în vigoare şi cu aplicarea normelor decurgînd din convenţiile şi actele internaţionale la care România a aderat.

Art.2. Hotărîrile Comisiei Naţionale sînt obligatorii în domeniul ei de activitate.

Art.3. Organul operativ al Comisiei Naţionale este Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice - denumită în continuare Direcţia Monumentelor - cu sediul în Bucureşti, str. Ienăchiţă Văcărescu nr.16, care este totodată şi sediul Comisiei Naţionale.

Cap.II - Atribuţiile Comisiei Naţionale

A. Atribuţii privind evidenţa monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice

Art.4. Centralizează, prin Direcţia Monumentelor, întreaga evidenţă a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, conform cali-

tăţilor şi categoriilor specificate în Legea monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, precum şi a zonelor de protecţie şi rezervaţie ale acestora, în baza fişelor şi documentaţiei de evidenţă primară trimise de deţinători, de organele de specialitate din teritoriu sau aflate în arhiva Direcţiei Monumentelor.

Art.5. Analizează documentaţiile de evidenţă şi definitivează Inventarul general al monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, supunînd spre legiferare includerea de noi obiective în Lista monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice. Propunerile de suplimentare a Listei ca şi eventualele excluderi, parţiale sau totale, se fac periodic, după necesităţi.

Art.6. Asigură publicarea Listei monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice precum şi a listei adiţionale de completări şi radieri. Asigură difuzarea corespunzătoare a acestor liste în scopul ajungerii lor la deţinători sau beneficiari de folosinţă.

Art.7. Primeşte propuneri şi stabileşte Lista monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice susceptibile a fi prezentate forurilor internaţionale competente în vederea includerii lor în categoria patrimoniului mondial, avizînd dosarele şi documentaţiile întocmite în acest scop.

B. Atribuţii privind protejarea şi asigurarea integrităţii monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice

Art.8. Pe temeiul situaţiilor ce se vor ivi datorită modificărilor din domeniul administrativ - organizatoric şi patrimonial-juridic, ţinînd seama de textul Legii monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, va face forurilor competente propuneri pentru completarea şi îmbunătăţirea acestui text, în scopul protejării, supravegherii şi asigurării integrităţii tuturor obiectivelor la care se referă această lege şi anexele ei.

C. Atribuţii privind deţinerea de monumente, ansambluri şi situri istorice

Art.9. Avizează schimbarea deţinătorilor de monumente, ansambluri şi situri istorice, prin trecerea în custodie, sau proprietate - prin transfer, expropriere sau vînzare - în conformitate cu prevederile legislaţiei generale privind regimul de propietate şi al celor specifice domeniului de activitate al Comisiei Naţionale.

D. Atribuţii privind folosirea monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice şi controlul activităţilor permise în perimetrul şi zona de protecţie a acestora

Art.10. Emite obligaţiuni de folosinţă pentru toate categoriile de monumente, ansambluri şi situri istorice. Aprobă folosinţa şi eventual modificarea acesteia, pentru diferitele obiective, la cererea deţinătorilor sau beneficiarilor de folosinţă. Intervine pentru schimbarea folosinţei în cazul în care aceasta aduce prejudicii sau contribuie la degradarea monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice.

Art.11. Stabileşte, împreună cu toţi factorii interesaţi, regimul de folosinţă şi integrare în viaţa socială, economică şi culturală a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, precum şi activităţile permise în zonele lor de protecţie. Interzice activităţile poluante şi nocive care le pot afecta pe acestea şi zonele lor de protecţie.

E. Atribuţii privind avizarea studiilor şi documentaţiilor tehnico-economice

Art.12. Avizează studiile şi proiectele de cercetare, conservare, restaurare şi punere în valoare a tuturor categoriilor de monumente, ansambluri şi situri istorice, precum şi a zonelor lor de protecţie, pe baza rapoartelor de specialitate ale Secretariatului Tehnic din Direcţia Monumentelor, ale comisiilor zonale şi ale altor organe de care dispune în teritoriu, care analizează şi verifică documentaţiile, precum şi pe baza eventualelor expertize întocmite de specialiştii desemnaţi în acest scop.

Art.13. Avizează planul anual şi pe cel de perspectivă întocmite de Comisia Arheologică de pe lîngă Academia Română, urmărind ca la orice intervenţie de natură să afecteze monumente sau situri istorice să fie prevăzute şi asigurate măsurile necesare conservării respectivelor obiective.

Art.14. Avizează şi aprobă studiile şi proiectele privind obiectivele deţinute sau aflate în folosinţa instituţiilor din subordinea Ministerului Culturii, avînd în acest sens rolul de consiliu tehnico-economic, de domeniu, al ministerului.

Art.15 (1) Emite avize de specialitate asupra ocrotirii monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice şi a zonelor lor de protecţie, în cazul amplasării diferitelor lucrări de investiţii, de organizare şi sistematizare a teritoriului, sau de studii şi proiecte de sistematizare şi urbanism ale localităţilor.

(2) Emite avize pentru închirierea sau folo-

http://patrimoniu.gov.ro

sirea unor monumente în vederea organizării de spectacole sau filmări în interiorul sau exteriorul acestora, ca şi în zonele lor de protecţie, pentru stabilirea condiţiilor de desfăşurare a respectivelor activităţi, eventual de plată pe baza normelor speciale aprobate de Comisia Naţională.

Art.16 **(1)** Avizele menţionate la art.12-15 pot fi acordate, după caz, şi de Comitetul Director sau de Secretariatul Tehnic al Direcţiei Monumentelor, cu consultarea comisiilor pe domenii de specialitate constituite în cadrul Comisiei Naţionale. În funcţie de natura, amploarea sau importanţa lucrărilor, avizele pot fi acordate de către comisiile zonale, stabilirea gradului de competenţă a acestora realizîndu-se prin instrucţiuni ale Comisiei Naţionale.

(2) În limitele alineatului precedent, Comisia Naţională poate emite la cerere şi avize consultative, pe parcursul elaborării studiilor şi documentaţiilor tehnico-economice.

F. Atribuţii privind stabilirea priorităţilor de activitate

Art.17. Stabileşte împreună cu Comisia Arheologică de pe lîngă Academia Română priorităţile de cercetare, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, precum şi a zonelor de protecţie, pentru:

a) programul de salvare a unor obiective ce cad în zona de influenţă a amplasamentelor lucrărilor de investiţii, de organizare şi sistematizare a teritoriului şi de sistematizare a localităţilor, colaborînd pentru aceasta şi cu forurile competente din domeniul urbanismului şi amenajărilor teritoriale.

b) activităţile de cercetare arheologică necesare întocmirii şi realizării documentaţiilor şi lucrărilor de conservare - restaurare a monumentelor, ansamblurilor şi rezervaţiilor de arhitectură.

Art.18. **(1)** Stabileşte priorităţile în domeniul cercetării, protejării, conservării, restaurării şi punerii în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi rezervaţiilor de arhitectură aflate în patrimoniul statului sau al celorlalte categorii de deţinători, înştiinţînd atît organele de stat competente cît şi pe toţi ceilalţi deţinători asupra obligaţiilor ce le revin pentru salvarea şi conservarea - restaurarea obiectivelor.

(2) Stabileşte împreună cu forurile competente din domeniul urbanismului şi amenajărilor teritoriale programul de delimitare, conservare şi revitalizare a unor zone urbane şi rurale de interes ambiental, susceptibile de a fi incluse în listele adiţionale de monumente, ansambluri şi situri istorice.

Art.19. Intervine la toate categoriile de deţinători pentru a obliga la efectuarea intervenţiilor urgente de salvare, în toate cazurile în care acestea vor fi necesare.

Art.20. Pentru sprijinirea activităţilor menţionate la art.16-18, Comisia Naţională va stabili în planurile financiare anuale şi de perspectivă alocarea fondurilor necesare, din totalul cumulat al celor primite de la bugetul statului prin Ministerul Culturii, de la unităţile administrativ - teritoriale, din donaţiile organizaţiilor obşteşti şi de cult sau de la persoanele fizice şi juridice, după caz.

G. Atribuţii privind asistenţa de specialitate

Art.21. Acordă asistenţă juridică în problemele privind domeniul monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice.

Art.22. Acordă asistenţă tehnică şi de specialitate pentru cercetarea, conservarea, restaurarea şi punerea în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, prin Secretariatul Tehnic al Direcţiei Monumentelor, prin subcomisiile de specialitate ale Comisiei Naţionale sau prin comisiile zonale, după caz.

H. Atribuţii privind iniţierea şi lansarea de studii şi proiecte, elaborarea de metodologii şi normative

Art.23. Iniţiază şi organizează elaborarea de expertize, studii şi proiecte de cercetare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, atît prin comandă directă cît şi prin lansarea de concursuri pentru lucrări deosebite, la care vor participa specialişti atestaţi în domeniu, în conformitate cu reglementările speciale aprobate de Comisia Naţională.

Art.24. Iniţiază elaborarea de programe, metodologii şi normative specifice domeniului.

I. Atribuţii privind valorificarea efectivă şi ştiinţifică

Art.25. Sprijină prin toate mijloacele punerea în valoare efectivă şi introducerea în circuitul public cultural - turistic a tuturor categoriilor de obiective făcînd parte din domeniul ei de activitate.

Art.26 **(1)** Sprijină şi promovează valorificarea cultural - ştiinţifică - prin publicaţii, mo-

http://patrimoniu.gov.ro

nografii etc. - a întregului fond de monumente, ansambluri şi situri istorice, precum şi a cercetărilor şi lucrărilor efectuate pentru cunoaşterea şi ocrotirea acestora.

(2) Comisia Naţională foloseşte în aceste scopuri şi publicaţiile proprii, după cum urmează:

- "Revista Monumentelor Istorice", continuatoare a " Buletinului Comisiei Monumentelor Istorice" şi a " Revistei Muzeelor şi Monumentelor - Monumente Istorice şi de Artă"
- "Buletinul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice", continuator al "Anuarului Comisiei Monumentelor Istorice".

(3) Comisia Naţională avizează la propunerea Comitetului Director numirea redactorului şef şi aprobă componenţa colegiilor de redacţie ale acestor publicaţii, inclusiv modificările ulterioare ale acestora.

(4) Comisia Naţională instituie premii anuale şi excepţionale pentru cele mai valoroase realizări din domeniul cercetării, conservării, restaurării şi punerii în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice.

J. Atribuţii privind specializarea, perfecţionarea şi atestarea personalului ştiinţific, tehnic şi de execuţie

Art.27. Comisia Naţională ia măsuri pentru specializarea universitară şi post-universitară a absolvenţilor în diferitele domenii legate de conservarea - restaurarea monumentelor şi ansamblurilor istorice.

Art.28. Comisia Naţională ia măsuri pentru elaborarea de programe de perfecţionare a personalului angajat în Direcţia Monumentelor precum şi în unităţile din teritoriu activînd în domenii legate de conservarea - restaurarea monumentelor istorice.

Art.29. (1) Elaborează programe pentru examinarea şi atestarea personalului ştiinţific, de proiectare şi execuţie, face propuneri nominale pentru acordarea de burse sau efectuarea de stagii de perfecţionare în străinătate, în domeniile legate de conservarea-restaurarea monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, precum şi în domeniul evidenţei acestora.

(2) Pentru asigurarea calităţii corespunzătoare a tuturor lucrărilor, Comisia Naţională urmăreşte prin delegaţii ei ca desfăşurarea complexă a activităţii colectivelor de intervenţie asupra monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice să fie efectuată de cadre atestate în respectivele specialităţi.

K. Atribuţii privind elaborarea de acte normative şi supravegherea respectării lor

Art.30. Elaborează acte normative privind domeniul propriu de activitate.

Art.31. Colaborează, prin Ministerul Culturii, cu celelalte ministere şi organe centrale, cu Comisia Muzeelor şi Colecţiilor, cu Comisia Arheologică de pe lîngă Academia Română, precum şi cu alte foruri specializate, pentru realizarea actelor normative generale, cu respectarea actelor normative privind propriul domeniu de activitate.

Art.32. Constată prin membrii săi sau prin persoanele şi organele legal desemnate contravenţiile şi infracţiunile la lege; sesizează organele competente pentru cercetarea acestor situaţii şi aplicarea altor forme de răspundere juridică.

L. Atribuţii privind relaţiile cu diferite organe centrale sau alte instituţii şi organizaţii

Art.33. Comisia Naţională avizează rapoartele periodice întocmite de Direcţia Monumentelor privind utilizarea fondurilor primite de la bugetul statului prin Ministerul Culturii precum şi a celorlalte fonduri obţinute în condiţiile precizate la art.20.

Art.34. Comisia Naţională realizează relaţii de colaborare cu:

a) Ministerele, organele centrale de stat, organizaţiile obşteşti şi de cult, în vederea ocrotirii, salvării şi punerii în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, colaborare ce se realizează prin intermediul Ministerului Culturii sau direct prin Direcţia Monumentelor, după caz.

b) Comisia Arheologică de pe lîngă Academia Română în problemele legate de cercetarea, restaurarea, conservarea şi protecţia tuturor obiectivelor care au caracter de monumente arheologice.

c) Comisia Muzeelor şi Colecţiilor în probleme privind patrimoniul mobil ce face parte integrantă din monumente istorice, precum şi cel care capătă în timp calitatea de patrimoniu mobil.

d) Forurile competente din domeniul urbanismului şi amenajărilor teritoriale în probleme privind monumentele, ansamblurile şi siturile istorice, zonele lor de protecţie, precum şi zonele urbane şi rurale de interes ambiental.

http://patrimoniu.gov.ro

e) Instituţiile de învăţămînt superior şi de cercetare, pentru toate problemele privind specializarea şi perfecţionarea personalului din domeniu, precum şi pentru elaborarea de metodologii şi efectuarea concretă a cercetării multidisciplinare.

f) Organismele internaţionale similare.

Art.35. Comisia Naţională are relaţii de reprezentare cu deţinătorii de monumente şi situri istorice şi cu beneficiarii de folosinţă ai acestora, cu organizaţiile de proiectare şi execuţie, cu secţiile de arhitectură şi sistematizare, precum şi cu instituţiile care solicită date de specialitate.

Cap.III - Organizarea şi funcţionarea Comisiei Naţionale

Art.36. **(1)** Preşedintele Comisiei Naţionale, numit prin decret, are un mandat de 3 ani şi poate fi reales o singură dată în continuarea nemijlocită a primului mandat.

(2) Vicepreşedinţii Comisiei Naţionale, în număr de 2-5, se numesc de către ministrul culturii dintre membrii Comisiei Naţionale la propunerea preşedintelui; durata şi condiţiile mandatului lor sînt similare celor ale preşedintelui.

(3) Secretarul Comisiei Naţioanle este directorul Direcţiei Monumentelor, el fiind totodată de drept membru al Comisiei Naţionale.

(4) Membri Comisiei Naţionale, în număr de 31-51, se numesc de ministrul culturii la propunerea preşedintelui, dintre personalităţile din domeniul arhitecturii, construcţiilor, artei şi istoriei artei, arheologiei, istoriei, etnografiei şi restaurării artistice, specialişti din alte domenii implicate, cunoscuţi pentru interesul, preocupările şi realizările din sfera monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice; ei primesc, în condiţiile legii, o indemnizaţie fixă pentru participarea la şedinţele ordinare la care au fost convocaţi, beneficiind cumulativ şi de retribuţii variabile pentru elaborarea de lucrări (expertize, verificări tehnice etc.) cerute de Comisia Naţională, în funcţie de norme pe care aceasta din urmă le va stabili. Membrii Comisiei Naţionale beneficiază distinct de decontarea cheltuielilor de deplasare decurgînd din îndeplinirea atribuţiilor lor.

(5) La alegerea de către Comisia Naţională din rîndul membrilor ei a unui nou preşedinte, după expirarea mandatului precedent de 3 sau 6 ani, acesta urmează a fi prezentat spre confirmare forului legislativ suprem sau preşedintelui ţării de către ministrul culturii.

(6) Completarea şi înoirea Comisiei Naţionale se produc, în condiţiile al.4 al acestui articol, prin ocuparea locurilor vacante în limitele numărului maxim de membrii, precum şi a celor devenite libere prin retragerea unor membri numiţi anterior. Retragerile din Comisia Naţională se vor aproba, la propunerea preşedintelui, de către ministrul culturii. Absentarea fără motive, pe o durată de 6 luni, de la lucrările Comisiei Naţionale, echivalează cu exprimarea intenţiei de retragere din această comisie.

(7) Se instituie calitatea de "membru de onoare" al Comisiei Naţionale, care poate fi atribuită atît unor foşti membri activi ai acesteia, cît şi unor specialişti de reputaţie internaţională români sau străini, care şi-au cîştigat merite deosebite în domeniul monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice.

Art.37.(1) Membrii Comisiei Naţionale se organizează în subcomisii pe domenii de specialitate, pe principiul delegării de competenţe în condiţiile art.16.Acestea pot fi consultate separat la elaborarea de avize pentru studii şi lucrări privind monumentele, ansamblurile şi siturile istorice, pentru obiective apreciate de Comitetul Director sau de Secretariatul Tehnic, în condiţiile art.16. al.1, ca fiind de importanţă limitată sau secundară prin natura şi amploarea lucrărilor. Subcomisiile pe domenii de specialitate sînt:
- situri arheologice
- arhitectură şi lucrări inginereşti
- arhitectură ţărănească
- componente artistice ale monumentelor

(2) Pentru acoperirea tuturor domeniilor ştiinţifice care concură la buna activitate din domeniul patrimoniului monumental, Comisia Naţională îşi creează Corpul de specialişti consultanţi, organizaţi în subcomisiile de specialitate, cooptîndu-i în număr de 3-5 la luarea propriilor decizii, sau recomandîndu-i pentru a fi folosiţi de cei interesaţi în realizarea de studii şi lucrări pentru monumente, ansambluri şi situri istorice. Indemnizaţiile acordate pentru activitatea specialiştilor consultanţi sînt cele prevăzute la art.36. al.4.

Art.38. **(1)** Comisia Naţională este condusă de către preşedinte; în absenţa sa, preşedin-

http://patrimoniu.gov.ro

tele deleagă pe unul dintre vicepreşedinţi. Comisia Naţională se întruneşte lunar sau ori de cîte ori este necesar, întrunirile extraordinare producîndu-se la cererea ministrului culturii, a preşedintelui, a Comitetului Director sau a majorităţii simple a membrilor săi.

(2) Comisia Naţională funcţionează în prezenţa a cel puţin jumătate din totalul membrilor, pentru luarea hotărîrilor fiind necesară întrunirea majorităţii simple a celor prezenţi. Hotărîrile de importanţă deosebită, de mare amploare sau care presupun o valoare financiară deosebită, apreciate ca atare de către Comitetul Director, precum şi alegerea unui nou preşedinte, sau modificarea prezentului regulament de funcţionare, se pot produce doar în prezenţa a cel puţin 2/3 din membrii Comisiei Naţionale şi cu acordul a 2/3 din cei prezenţi.

Art.39. (1) În intervalul dintre întrunirile Comisiei Naţionale, conducerea operativă a activităţii specifice se exercită de către Comitetul Director, format din preşedinte, vecepreşedinţi şi secretarul Comisiei Naţionale, directorii adjuncţi ai Direcţiei Monumentelor şi în funcţie de cazurile specifice - din 2-3 membri convocaţi de preşedinte.

(2) Conducerea Comitetului Director se ec- sercită de către preşedinte, care în absenţa sa deleagă unul dintre vicepreşedinţi.

Art.40. (1) Organul operativ al Comisiei Naţionale este Direcţia Monumentelor, instituţie bugetară cu personalitate juridică.

(2) Direcţia Monumentelor asigură Secretariatul Tehnic al Comisiei Naţionale, pe domenii, prin personalul cu funcţii de conducere şi - extensiv - prin specialiştii cu funcţii de execuţie.

(3) Direcţia Monumentelor are rol de beneficiar pentru lucrările proprii şi fondurile ce i se acordă anual.

(4) Directorul Direcţiei Monumentelor este numit de ministrul culturii la propunerea preşedintelui Comisiei Naţionale.

(5) Directorul Direcţiei Monumentelor asigură angajarea personalului direcţiei, şefii de compartimente fiind în prealabil avizaţi de Comitetul Director.

(6) Gradul de organizare a Direcţiei Monumentelor se stabileşte de către Ministerul Culturii, cu acordul Ministerului Muncii şi Ocrotirii Sociale. Regulamentul de organizare şi funcţionare a Direcţiei Monumentelor se aprobă de către Comisia Naţională.

Art.41. (1) Pentru lărgirea şi intensificarea activităţii de evidenţă, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, Comisia Naţională creează comisii zonale acoperind în funcţie de necesităţi şi de numărul specialiştilor existenţi mai multe judeţe, fiecare echivalînd cu o provincie istorică sau cu o parte din aceasta. Comisiile zonale sînt conduse de cîte un preşedinte care este în acelaşi timp membru al Comisiei Naţionale.

(2) Competenţa şi modul de funcţionare ale comisiilor zonale vor fi stabilite prin instrucţiuni de organizare şi funcţionare emise de Comisia Naţională.

Cap.IV - Atribuţiile membrilor Comisiei Naţionale.

Art.42. Preşedintele Comisiei Naţionale are ca atribuţii:

(1) Propune ministrului culturii lista membrilor Comisiei Naţionale, precum şi completările şi modificările acesteia; de asemenea propune ministrului culturii persoana directorului Direcţiei Monumentelor, spre numire sau revocare, în condiţiile art.36 al.2-6 ale prezentului regulament.

(2) Propune Comisiei Naţionale componenţa comisiilor zonale.

(3) Convoacă Comisia Naţională, prin intermediul secretarului acesteia, la şedinţele ordinare lunare precum şi la cele extraordinare, în condiţiile art.38. al.1 al prezentului regulament.

(4) Informează periodic pe ministrul culturii asupra activităţii Comisiei Naţionale.

(5) Conduce activitatea Comisiei Naţionale şi a Comitetului Director, nemijlocit sau prin delegarea propriilor atribuţii unuia dintre vicepreşedinţi în perioadele în care este nevoit să absenteze.

(6) Reprezintă Comisia Naţională în relaţiile directe cu Ministerul Culturii, cu celelalte ministere şi instituţii centrale şi organe ale administraţiei teritoriale, cu organizaţiile obşteşti sau de cult, precum şi cu organismele internaţionale similare.

Art.43. Vicepreşedinţii Comisiei Naţionale au ca atribuţii:

(1) Colaborează cu preşedintele în coordonarea activităţii Comisiei Naţionale şi a Direcţiei Monumentelor, respectiv a comisiilor zonale,

http://patrimoniu.gov.ro

raportînd semestrial sau la cererea expresă a Comitetului Director, ori de cîte ori este necesar.

(2) Unul dintre vicepreşedinţi preia prin delegaţie atribuţiile preşedintelui în condiţiile art. precedent în perioadele în care preşedintele este nevoit să absenteze.

Art.44. Comitetul Director are, în toate problemele urgente survenite în perioadele dintre întrunirile Comisiei Naţionale, atribuţiile acesteia din urmă, cu excepţia celor privind componenţa comisiei şi organele ei de conducere, supunînd hotărîrile sale Comisiei Naţionale la prima şedinţă plenară.

Art.45. Comitetul Director constituit în condiţiile prevăzute la art.39 al prezentului regulament se întruneşte săptămînal sau bilunar, după caz, la sediul Direcţiei Monumentelor, rezolvînd operativ toate problemele curente. El este asistat de Secretariatul Tehnic al Comisiei Naţionale constituit de specialiştii desemnaţi de directorul Direcţiei Monumentelor. Comitetul Director are de asemenea ca atribuţie solicitarea convocării Comisiei Naţionale, adresată preşedintelui sau vicepreşedintelui delegat, ori de cîte ori consideră necesar aceasta, precum şi reprezentarea Comisiei Naţionale în relaţiile prevăzute la art.34 al prezentului regulament.

Art.46. Membri Comisiei Naţionale au ca atribuţii:

(1) Analizează şi îşi exprimă opinia, prin vot sau prin referate, asupra:

a) actelor normative elaborate la cererea Comisiei Naţionale, ce vor fi difuzate spre studiere fiecărui membru cu cel puţin 5 zile înainte de data şedinţei Comisiei Naţionale în care vor fi discutate.

b) documentaţiilor de cercetare, evidenţă, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, pe baza studiilor şi referatelor întocmite în prealabil de serviciul tehnic din cadrul Direcţiei Monumentelor.

c) instrucţiunilor, metodologiilor şi normativelor iniţiate de Comisia Naţională, ce urmează a le fi remise în condiţiile par.a din prezentul articol.

d) planurilor financiare şi de activitate din domeniul de acţiune al Comisiei Naţionale şi Direcţiei Monumentelor.

e) modului de colaborare a Comisiei Naţionale cu alte organe, organizaţii şi instituţii din ţară şi străinătate.

(2) Aprobă, în plenul şedinţelor, activitatea Comisiei Naţionale, făcînd observaţii şi propuneri pentru desfăşurarea acţiunilor viitoare ale acesteia.

(3) Reprezintă în teritoriu Comisia Naţională şi poate da dispoziţii de oprire temporară a lucrărilor ce afectează monumentele, ansamblurile şi siturile istorice, anunţînd despre aceasta cu maximă urgenţă Comitetul Director.

Cap. V - Dispoziţii finale

Art.47 Prezentul regulament intră în vigoare la data aprobării sale de către Comisia Naţională, în condiţiile prevăzute la art.38. al.2 al textului de mai sus.

Art.48. Schimbarea unor prevederi ale regulamentului se poate produce, cu întrunirea condiţiilor menţionate la art.38. al.2, doar prin aprobarea Comisiei Naţionale la propunerea Comitetului Director sau a majorităţii simple a membrilor ei.

Aprobat în Comisia Naţională la data de 27.06.1990.

Preşedinte,

Prof.dr.doc. GRIGORE IONESCU

http://patrimoniu.gov.ro

Organizarea Comisiei Naţionale şi a Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice

Comisia Naţională este unica instituţie investită să ia decizii în domeniul evidenţei, protejării, conservării, restaurării şi punerii în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice. Ea coordonează toate activităţile din domeniu, hotărîrile luate fiind obligatorii.

Comisia Naţională se întruneşte lunar, în ultima zi de miercuri, la sediul Direcţiei din str. Ienăchiţă Văcărescu, nr.16, sector 4, Bucureşti.

În activitatea sa, Comisia Naţională conlucrează cu 8 comisii teritoriale organizate pe cuprinsul proviincilor istorice: Banat- Crişana, Dobrogea, Moldova, Muntenia, Transilvania de sud-est, Transilvania de nord-vest, Sectorul Agricol Ilfov şi Bucureşti, avînd sediile respectiv la: Timişoara, Constanţa, Iaşi, Sibiu, Cluj, Tîrgovişte şi Bucureşti.

O parte din comisiile teritoriale au fost constituite, celelalte urmează să ia fiinţă în curînd.

Preocuparea Comisiei Naţionale este de a asigura organizarea şi funcţionarea eficientă a Comisiilor teritoriale în scopul transferării unei părţi din prerogativele sale la nivelul teritoriului în vederea activităţii în domeniu.

Concomitent Comisia Naţională face demersurile necesare asigurării pentru fiecare comisie teritorială a cîte unui sediu cu toate dotările necesare şi a cîte unui nucleu operativ minimal.

De asemenea, activează ori sînt în curs de constituire comisii similare la nivel judeţean ca urmare a unor iniţiative locale, ceea ce nu poate să conducă decît la o mai bună cunoaştere a problemelor complexe ce apar în permanenţă pe întreg teritoriul ţării.

Totodată în cadrul unor partide sau organizaţii ale naţionalităţilor din România au fost constituite comisii cu activităţi în domeniul cu care Comisia Naţională direct sau prin intermediul comisiilor sale teritoriale ţine să colaboreze spre binele întregului patrimoniu monumental din România, indiferent de provenienţă, destinaţie sau proprietate.

Trebuie însă menţionat că toată structura din teritoriu se află în subordinea CNMASI şi că nici una dintre comisiile teritoriale judeţene etc. nu se poate substitui Comisiei Naţionale, competenţa fiecăruia fiind stabilită în Regulamentul de funcţionare al CNMASI.

Prin urmare hotărîrile importante (legislaţia, regulamentul, problemele deosebite, lucrările sau intervenţiile asupra monumentelor "princeps", acceptarea propunerilor de includere în listă a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, stabilirea fondurilor necesare, alte probleme de importanţă majoră în domeniu) revin Comisiei Naţionale.

Fiind instituţie autonomă, pe lîngă Ministerul Culturii, legătura aceasta este asigurată printr-un consilier ministerial, desemnat de către ministru la propunerea conducerii CNMASI.

În cadrul Comisiei Naţionale funcţionează următoarele secţiuni de specialitate:
- arheologie;
- arhitectură şi inginerie;
- ansambluri istorice;
- arhitectură ţărănească;
- componente artistice.

Aceste secţiuni se întrunesc de cîte ori este necesar, efectuează controale pe teren, analizează şi eventual avizează acele documentaţii de restaurare care prin complexitate şi importanţă depăşesc competenţa specialiştilor DMASI.

Unul din imperativele imediate priveşte relaţiile CNMASI şi DMASI cu instituţiile şi organismele implicate în activitatea de protejare şi restaurare a patrimoniului clădit din ţară şi de peste hotare. Mai întîi trebuie stimulate Comisiile Teritoriale cărora trebuie să li se transfere responsabilităţi în limita judeţelor de care răspund. Nu lipsit de importanţă este modul de cooperare al Comisiilor de specialitate din Senat şi Camera Deputaţilor, al structurilor în curs de definire pe lîngă organizaţiile minorităţilor naţionale.

Un loc deosebit îl ocupă dezvoltarea de relaţii operative cu Comisia Monumentelor Istorice din Basarabia şi Bucovina.

În acelaşi sens CNMASI face eforturi (prin intermediul DMASI) de a reînnoda şi cultiva legăturile cu instituţiile specializate din ţările vecine, din toată Europa etc. Evident, relaţiile cu organismele internaţionale precum ICOMOS şi departamentele specifice ale Comunităţii Europene şi ale UNESCO au importanţa lor aparte.

Unitatea operativă care acţionează pe tot teritoriul României, punînd în practică hotărîrile Comisiei Naţionale, este Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

În forma sa actuală DMASI a preluat forma şi funcţia unui inspectorat care urmăreşte întregul complex de evenimente legate de fondul monumental avut în evidenţă. Această formulă pleacă de la două considerente (legate în parte şi de concluziile trase pe marginea structurilor desfiinţate abuziv în 1977):

A. Necesitatea separării operaţiilor de evidenţă şi finanţare de cele pentru cercetare şi proiectare pe de o parte, ca şi cele de reparaţii şi restaurare pe de alta.

B. Obligativitatea descentralizării activităţii de protejare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice nu numai ca urmare a unei situaţii de fapt, dar şi ca soluţie vitală în noul

http://patrimoniu.gov.ro

context socio- politic.

După 1977 în destule judeţe s-au constituit nuclee de investigaţii, proiectare, execuţie care au desfăşurat o lăudabilă activitate de restaurare şi punere în valoare a patrimoniului local.

Activitatea Direcţiei este urmărită direct de Comisia Naţională prin Comitetul Director care se întruneşte săptămînal, analizînd toate problemele apărute şi stabilind soluţii în raport de nivelul de competenţă şi complexitate a fiecărei probleme în parte.

Compartimentele ce constituie Direcţia (avizare-inspecţie, evidenţă-documentare, relaţii ştiinţifice şi financiar- contabilitate) pregătesc şi prezintă Comitetului Director, Secţiunilor de specialitate sau Comisiei Naţionale materialele necesare pe marginea problemelor apărute, duc la îndeplinire şi urmăresc realizarea hotărîrilor luate, fie ele la nivelul general al politicii în domeniul monumentelor, fie la nivelul soluţiilor tehnice sau financiare.

Paralel cu perfecţionarea organizatorică a Centralei, o problemă-cheie o reprezintă structurile operative prezente în teritoriu. Astfel, este necesară dotarea Comisiilor Teritoriale cu nuclee operative care să preia rolul unor secretariate tehnice şi să menţină legătura cu unităţile structurale la nivel de judeţe. Este vorba de specialişti răspunzători de monumente (arhitecţi, istorici, istorici de artă, arheologi) din Oficiile Judeţene ale Patrimoniului Cultural organizate în baza fostei Legi a Patrimoniului nr.63/1974, care să fie capacitaţi de CNMASI pri organul său operativ. Separat de această structură cu funcţie de evidenţă şi control, CNMASI încurajază constituirea şi dezvoltarea în teritoriu a unor unităţi de investigaţii, proiectare şi execuţie. Asemenea unităţi (agreate ori atestate) pot funcţiona de sine stătător sau în cadrul unităţilor complexe, acolo unde există sau pot fi concentrate cadre tehnice cu experienţă în domeniu, acolo unde se dispune sau poate fi procurată dotarea de specialitate (laboratoare, institute de cercetare şi proiectare, antreprize de construcţii - montaj etc.).

Nu se exclude posibilitatea ca însăşi DMASI să-şi cinstituie o unitate pilot de investigaţii, proiectare,execuţie pentru a influenţa pozitiv dezvoltarea activităţii de poiectare, restaurare şi punere în valoare a Patrimoniului monumental - parte a avuţiei naţionale.

PETER DERER
AUREL BOTEZ

Activitatea CNMASI, DMASI

(februarie - iunie 1990)

Renăscute prin stăruinţa unui grup de iniţiativă reunind personalităţi binecunoscute în lupta pentru apărarea monumentelor istorice, între care prof.dr.Grigore Ionescu, dr.Radu Popa, prof.dr. arh. Aurelian Trişcu, prof.dr.arh. Peter Derer, dr.arh.Eugenia Greceanu, şi beneficiind de sprijinul neprecupeţit al domnului Andrei Pleşu, ministrul Culturii, - Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice au purces la lucru pe temeiul decretului lege din 5 februarie 1990 în primăvara Revoluţiei Române.

Prima preocupare a fost, cum era şi firesc, de organizare şi făurire a cadrului normal de acţiune după treisprezece ani de interdicţie şi luptă clandestină împotriva crimelor culturale ale totalitarismului. Constituită ad-hoc, din specialişti în domeniul arhitecturii, istoriei artelor, restaurării şi conservării, picturii, sculpturii, istoriei şi arheologiei, sociologiei, etnografiei, din personalităţi ale vieţii culturale româneşti, Comisia Naţională şi-a alcătuit un program de activitate lunară atît în plen cît şi în secţiunile sale pe domenii.

Sub conducerea doamnei dr. arh.Eugenia Greceanu a fost elaborat proiectul Legii Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice înaintat, într-o primă formă Consiliul Provizoriu de Uniune Naţională la 5 mai 1990. Simultan, în redacţia principală a doamnelor arh.Sanda Ignat, Liana Bilciurescu şi a domnului dr.Radu Popa a fost definitivat Regulamentul de funcţionare al Comisiei Naţionale şi Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice. Discu- tate în mai multe şedinţe plenare ale Comisiei Naţionale, Legea şi regulamentul de funcţionare sînt astăzi definitivate în acord cu reglementările forurilor mondiale şi cu legislaţiile naţionale cele mai eficiente în domeniul protejării, conservării şi restaurării monumentelor istorice. Cuprinzînd în acelaşi act normativ studierea, inventarierea, repertorierea, clasarea, apărarea, reabilitarea şi valorificarea monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorico-arheologice şi etnografice, legea introduce pentru prima dată în România protejarea zestrei monumentale a primei jumătăţi a secolului al XX-lea, cu deosebire a urbanisticii şi arhitecturii industriale.

Corespunzător idealurilor noii democraţii româneşti - a oricărei democraţii reale - în organizarea şi funcţionarea organismelor proteguitoare ale monumentelor istorice, principiul descentralizării şi separaţiei atribuţiilor a fost cu precădere susţinut. Comisia Naţională, neretribuită, a suscitat constituirea pînă acum a comisiilor teritoriale de la Iaşi (Moldova), Cluj (Transilvania occidentală), Sibiu (Transilvania orientală), Timişoara (Banat - Crişana), Constanţa (Dobrogea), în zilele ce vor să vină urmînd alcătuirea celor de la Craiova (Oltenia) şi Tîrgovişte (Muntenia). Comisiile teritoriale, compuse

http://patrimoniu.gov.ro

din specialişti şi animatori ai conservării, restaurării şi punerii în valoare a monumentelor din judeţele provinciilor istorice, vor prelua treptat atribuţiile Comisiei Naţionale, fiind ca şi aceasta organisme independente faţă de puterea de stat, neretribuite şi ale căror decizii sînt obligatorii în domeniul lor de competenţă.

De la 2 aprilie 1990 şi-a început activitatea şi Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, instituţie autonomă, finanţată din bugetul statului aprobat de Parlament şi menită să ducă la îndeplinire programul Comisiei Naţionale.

· Conform decretului de înfiinţare, Direcţia Monumentelor Istorice s-a străduit mai întîi să recupereze averea mişcătoare şi nemişcătoare a organismelor care au precedat-o - Comisiunea Monumentelor Istorice (1892-1947), Direcţia Monumentelor Istorice (1959-1974), Direcţia Patrimoniului Cultural (1974-1977) - avere jefuită, înstrăinată sau pe veci risipită. Pînă astăzi, după mai bine de trei luni de eforturi, Comisia Naţională şi Direcţia Monumentelor au putut reintra în mare parte din încăperile vechiului ei sediu şi proprietăţii sale, casa, monument istoric, poetului Iancu Văcărescu, din str.Ienăchiţă Văcărescu, nr.16, spre poalele dealului Mitropoliei. Doar la un etaj al corpului construit odată cu restaurarea făcută de Direcţie în anul 1966 mai stăruie, stînjenitoare, Asociaţia oamenilor de muzică.

De la Casa Presei Libere au început a fi aduse şi instalate arhiva, fototeca şi biblioteca Direcţiei. Cît priveşte zestrea ştiinţifică a Comisiunii Monumentelor Isto- rice, excepţie făcînd o parte din arhivă, cele mai multe din clişeele pe sticlă şi inventarul rezultat din săpături şi alte cercetări de arheologie medievală continuă să se afle la Muzeul de Artă, iar dintre documente la Arhivele Statului - filiala municipiului Bucureşti.

De la Muzeul de Istorie al României a fost readusă la Direcţia Monumentelor Secţia de aerofotografie şi evidenţa a siturilor cu întregul ei inventar, deschizîndu-se astfel calea unei modernizări a metodelor de depistare şi relevare expeditivă a monumentelor istorice.

Cele mai multe dintre bunurile mobile (autovehiculele între ele) şi instrumentele Comisiei Naţionale şi Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice pot fi considerate fie pierdute, fie casate din cauza vechimii sau degradării în mîinile străinilor. Noi investiţii vor fi trebuitoare pentru refacerea şi înlocuirea pierderilor.

Concepută drept un instrument operativ Direcţia şi-a îndreptat efortul spre pregătirea dosarelor de conservare, restaurare sau orice intervenţie asupra monumentelor în vederea avizării de către Comisia Naţională în şedinţe plenare sau de Comitetul Director al Comisiei şi Direcţiei, în intervalul dintre aceste şedinţe.

Prin referenţii de specialitate - arhitecţi, istorici, arheologi, istorici de artă, restauratori, etnografi - s-au cercetat numeroase judeţe ale ţării, cu o mai îndelungată zăbavă pînă astăzi Clujul (arh.Marinel Daia), Ilfovul şi Bucureştii (arh. Sanda Ignat, dr.Cezara Mucenic), Braşovul (arh.Marina Iliescu, arh. Aurel Botez), Vîlcea (arh.Liviu Brătuleanu, Daniela Marcu), Suceava (arh.Andrei Hariton, arh. Gh.Sion), Iaşi (S.Iosipescu, arh.M. Daia), Vrancea (Raluca Verussi, arh.A. Hariton, S.Iosipescu), Galaţi (arh.A. Hariton, R.Verussi, S.Iosipescu), Tulcea (arh. Dan Nicolae, R.Verussi, S.Iosipescu), Buzău (Doina Mândru, arh.E. Atanasiu) etc. Cercetări de arheologie medievală au fost întreprinse de dr. Gheorghe Cantacuzino la Rîmeţi (Alba), de dr. Radu Popa şi Daniela Marcu la cetatea Feldioarei. Nu mai puţin însemnate pentru cunoaşterea reală a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor, spre rezolvarea judicioasă a cazurilor semnalate mai pe întreg teritoriul, sînt investigaţiile în fondurile de publicaţii, cărţi şi periodice, manuscrise şi în arhive întreprinse cu precădere de specialiştii sectorului de documentare.

Graţie conjugatului efort al departamentelor de avizare, control, evidenţă şi documentare, al Comisiilor teritoriale acţiunea de cercetare, proiectare, conservare, restaurare şi reabilitare a unor monumente, ansambluri şi situri a început a fi materializată. Prin experţii financiari ai Direcţiei Monumentelor Istorice (ec. Vasile Roşu şi colaboratorii) instituţiile judeţene specializate au purces la lucru, fondurile totale acreditate de la bugetul statului cifrîndu-se anul acesta la 27 de milioane lei. Acestora li se adaugă sumele foarte inegale, uneori semnificative pentru mentalităţile existente faţă de monumente, puse la dispoziţie de administraţiile judeţene.

De bună seamă chestiunea esenţială este a competenţelor locale capabile să transpună în practică programul de salvare din acest an. După treisprezece ani de suprimare, recuperarea vechilor specialişti, a constructorilor, meşterilor pietrari, zidari, lemnari, fierari - pe care fosta Direcţie a Monumentelor Istorice îi formase de-a lungul a mulţi ani şi a multor şantiere - este o problemă dificilă. Va mai trece o vreme pînă cînd, de la mijloacele modeste de acum, se va atinge stadiul de odinioară şi acela cu totul insuficient, în faţa nevoilor copleşitoare ale monumentelor româneşti.

În domeniul relaţiilor externe corespondenţa substanţială, menită să racordeze din nou acţiunea noastră pentru monumente, ansambluri şi situri istorice fluxului general european, organismelor UNESCO - ICOMOS şi ICCROM - a fost asigurată graţie biroului de relaţiile externe (Radu Greceanu). Comisia Naţională şi Direcţia Monumentelor Istorice, prin dr. Radu Popa, arh.dr. Peter Derer, prof.dr. Aurelian Trişcu, Sergiu Iosipescu, arh. Aurel Botez, arh. Andrei Hariton , dr. Cezara Mucenic, Radu Greceanu, Raluca Verussi şi alţii au stabilit numeroase contacte cu organizaţii şi specialişti din străinătate, precum reprezentanţii organismelor oficiale pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice din Franţa, Anglia, Canada, Germania, ai apreciatei reviste "Monuments Historiques" (Franţa); România a fost reprezentată la sesiunea Consiliului European de la Innsbruck (iunie 1990).

Multe dintre aceste relaţii, bogate în promisiuni mirifice, rămîn să se traducă în realităţi palpabile. Pînă astăzi este vrednic de menţionat gestul mărinimos al colegilor francezi de a fi oferit Direcţiei Monumentelor Istorice o presă de tipărit electronică - încă inutilizabilă din cauza lipsei benzilor de imprimat, deopotrivă cu acel al statului italian căruia îi datorăm maşinile de scris şi de calculat ale Direcţiei.

Direcţia Monumentelor Istorice a sprijinit cu filme, diapozitive, planuri originale de restaurare, organizarea

http://patrimoniu.gov.ro

în capitala Franţei, la Hotel Sully - sediul cunoscutei Caisse des Monuments Historiques - a unei expoziţii consacrate României.

Fără nici o îndoială însă în munca zilnică pentru apărarea patri- moniului monumental al ţării prioritare sînt rezistenţa în faţa variilor presiuni ale unui avînt constructiv sau distructiv cu motivaţii deopotrivă factice, şi inventarierea monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorico -arheologice spre o cît mai grabnică protejare a lor printr-un act legislativ.

În primul caz colaborarea cu Comisia Naţională pentru Urbanistică şi Amenajarea Teritoriului, cu reprezentanţii săi locali, şi-a dovedit din plin utilitatea. Au putut fi denunţate primejdiile unei continuări prin inerţie a demolărilor, intervenţiilor neautorizate în rezervaţii arhitecturale, în zonele de protecţie ale unor monumente şi situri sau chiar direct asupra acestora în virtutea unor perimate idei de sistematizare sau urbanizare.

În cel de-al doilea caz departamentul de evidenţă al Direcţiei Monumentelor Istorice a beneficiat de sprijinul arhitecţilor, arheologilor, istoricilor şi istoricilor de artă, etnografilor şi restauratorilor din judeţe, de la muzeele judeţene, pentru actualizarea şi completarea listei monumentelor, ansamblurilor şi siturilor. În acest sens un util schimb de experienţă şi o coordonare a muncii s-a făcut şi cu colegii de la Chişinău prin arhitectul Aurelian Botez.

Sub ambele unghiuri de vedere, al apărării şi evidenţei monumentelor, un rol esenţial îl are modificarea mentalităţilor, acordarea astfel unei şanse trecutului pentru a oferi generaţiilor prezente şi viitoare întreaga sa bogăţie de valori estetice şi etice, materiale şi spirituale. Este, într-o apreciabilă măsură, pentru educaţia ştiinţifică şi valorificarea cercetărilor, rodul publicaţiilor - "Revista Monumentelor Istorice" şi "Buletinul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice" - continuatoare ale celor editate de Comisiunea Monumentelor Istorice. Nu lipsită de importanţă este educarea şi popularizarea prin radio şi televiziune, prin presă şi conferinţe publice.

Alături de declaraţiile de principii, exemplificările, cunoaşterea cazurilor fiecărui monument, sat şi oraş, situs arheologic, etnografic sînt stringent necesare.

Activitatea Comisiei Naţionale şi a Direcţiei Monumentelor Istorice este o permanentă luptă în care orice înfrîngere, cît de măruntă, este ireparabilă şi fiece victorie, aparent chiar şi neînsemnată, este o chezăşie pentru civilizaţia românească de mîine.

Sergiu IOSIPESCU

http://patrimoniu.gov.ro

Bucureştii : Intervenţie pe marginea Expoziţiei "Starea Oraşului"

În intervalul aprilie - mai ac. Sala Dalles din Capitală a găzduit unul dintre cele mai interesante evenimente cultural - artistice din perioada de după Revoluţie, expoziţia intitulată: "Bucureşti - Starea Oraşului", însoţită de un simpozion.

Atît simpozionul cît şi expoziţia s-au organizat de Comisia Naţională pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului şi Uniunea Arhitecţilor, cu concursul Ministerului Culturii şi al Primăriei Municipiului Bucureşti.

Se arată că la organizarea acestor manifestări şi-au adus o importantă contribuţie:
Din partea Franţei: Ministerul culturii, C.N.R.S., Institutul Naţional de Geografie, Casa de economii şi consemnaţiuni.
Din partea României: Institutul "Proiect Bucureşti", Oficiul de expoziţii, Muzeul de artă, Muzeul de istorie al oraşului Bucureşti, Biblioteca Academiei Statului, Institutul "Urban Proiect", Institutul de Arhitectură "Ion Mincu", Institutul de proiectări "Carpaţi", etc.
Comisar al manifestărilor: arh.Alexandru Beldiman - vicepreşedinte al Uniunii Arhitecţilor. Reprezentant al C.N.U.A.T.: arh.Iulian Pădure. Reprezentant din partea Franţei: prof.arh.Jean Laberthonniere.

Genericul expoziţiei înscrie de asemenea responsabili pentru o suită de acţiuni intitulate: "Privire istorică asupra oraşului", "Istoria unor proiecte", "Locuri care nu mai sunt", "Starea oraşului".
Catalogul expoziţiei: arh.Matei Fotiade, arh. Marius Turcu.
Responsabili cu organizarea simpozionului: arh.Ştefania Curea, arh.Sandu Miclescu.
Afişul şi coperta catalogului: grafician Ioan Cuciurcă.

În felul ei, Expoziţia Starea Oraşului a fost gîndită să se adreseze nu atît specialiştilor cît maselor largi, care au fost frustrate de participarea la acţiunea de aşa-zisă remodelare a oraşului întreprinsă atît de incisiv în deosebi după cutremurul din anul 1977. Se ştie că înfăţişarea Bucureştilor a fost mai întîi mutilată prin distrugerea unei suite întregi de statui, dintre care se cuvine să amintim şi operele lui Mestrovici, capodopere ale artei monumentale

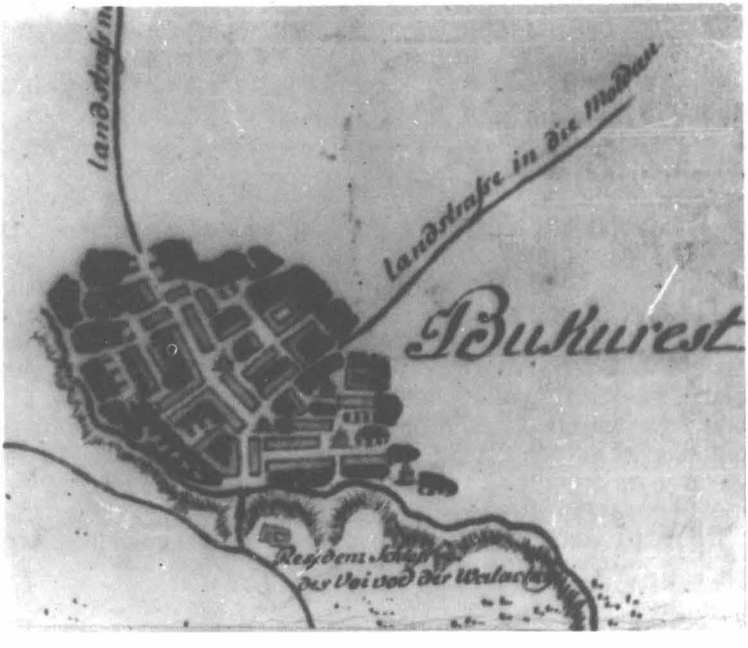

Fig.1. Bucureştii; detaliu dintr-o hartă făcută spre a servi maiorului Ieney în călătoriile sale de trecere pe valea Oltului şi pe Dunăre în jos; dezvoltare ordonată de tip compact care corespunde perfect formelor de aşezări organizate-urbane sau rurale - ale perioadei de mijloc a secolului al XVIII-lea.

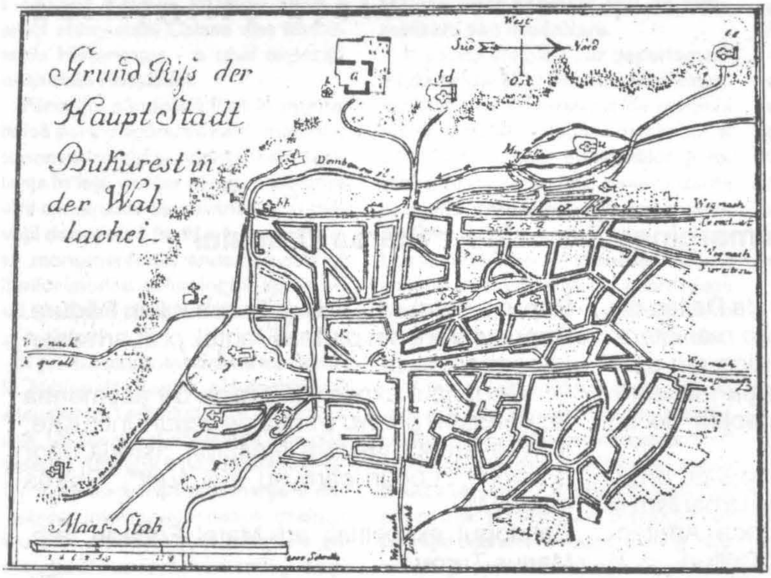

Fig.2. Planul oraşului Bucureşti publicat de Frantz Joseph Sulzer la Viena în 1781; schiţă verosimilă situaţiei reale, în care aria oraşului coincide în linii mari cu nucleul vechiului oraş Bucureşti.

Fig.3. Planul oraşului Bucureşti din perioada primului deceniu al secolului al XIX-lea, ridicat de topografi militari din armata rusă; de reţinut modul de dezvoltare al aşezării, compactat de-a lungul celor patru artere principale.

dintre cele două războaie mondiale. Nu cu mare dificultate grupul statuar cu "Giganţii" lui Paciurea şi "Frumoasa adormită" de Filip Marin din grota Parcului Carol s-ar fi putut menţine şi încadra armonios noului ansamblu arhitectural. Bucureştenii opinau la vremea respectivă ca Muzeul Simu să rămînă neatins pe locul său, alături noilor blocuri de pe bulevardul Magheru. Puţini ştiu astăzi că se propusese şi demolarea bisericii Creţulescu de pe Calea Victoriei, a bisericii Slobozia de pe magistrală (pentru a face loc unui cinematograf) sau a Palatului Suţu, localul actual al Muzeului de istorie şi de artă al oraşului Bucureşti. Se voia insistent să fie desfiinţat chiar şi Muzeul Satului etc.

Cu prilejul acestei expoziţii s-a organizat şi un simpozion cu participare internaţională în care, spre marea noastră surpriză străinii au apărut ca promotori ai acestei acţiuni. Fireşte, sîntem onoraţi de o participare internaţională, dar într-adevăr cunosc mai bine străinii decît specialiştii noştri ce trebuie făcut în privinţa dezvoltării acestui oraş, unde ne sînt urbaniştii noştri atît de bine cunoscuţi din lucrările lor de pînă acum ?!

Întrebarea (şi răspunsul ei) rezultă din contextul atît de nebulos al modului de organizare a acestei expoziţii, îndeosebi din felul cum s-a constituit colectivul de coordonare a evenimentului; nu putem înţelege de ce o serie de instituţii, de organe de specialitate sau de oameni consacraţi studiului Bucureştilor au fost omise sau voit ignorate; s-au evidenţiat în schimb cu precădere individualităţi ocazionale, şi mai puţin colective care să apară cu adevărat elaboratoare a materialului expoziţional.

Inexplicabil rămîne şi faptul că întreg cîmpul de interes al expoziţiei se limitează oarecum stăruitor spre un anume mod de tratare a problemelor, prin excelenţă istorist. Poate ar fi trebuit făcute referiri şi posibile direcţionări de perspectivă desprinse chiar din situaţia actuală. Exemplele date, destul de abundente de altfel, constituie elemente de referinţă prea mărunte pentru o demonstrare a semnificaţiei înscrise de dezvoltarea oraşului. Chiar Schiţa de sistematizare din anul 1935 s-a prezentat mult prea sumar, ca şi celelalte studii de etape, şi ele ocolite sau tratate superficial, fără ca privitorul, în trecere, fie el specialist sau nespecialist, să poată să-şi facă o idee cuprinzătoare a felului în care s-a dezvoltat oraşul, inclusiv etapa pe care a trăit-o şi la care a participat şi generaţia noastră. Ne gîndim şi la faptul că imaginile frumoase de "revistă" sau de "expoziţie fotografică", distrag atenţia şi o orientează spre alte domenii din afara profesiei, sau numai spre anume aspecte din dezvoltarea oraşului; unele chiar cu o tendinţă care se dovedeşte a nu fi corectă, cu fotomontaje care au poate mai mult un caracter publicitar, aport pozitiv sau negativ.

Expoziţia a părut în general atractivă, insolită şi cu multe lucruri noi aduse în faţa publicului larg, organizată cu gust. Totul ar fi avut

http://patrimoniu.gov.ro

de cîştigat, îndeosebi din punct de vedere ştiinţific, dacă în ceea ce priveşte dezvoltarea istorică a oraşului s-ar fi recurs la o selecţionare atentă a materialului, prezentarea îmbogăţindu-se cu exponate semnificative, totul însoţit de legende explicative corecte, cuprinzătoare, evitînduse astfel nota de "amatorism" şi improvizaţie care trădează direct necunoaşterea materialului.

Catalogul, cu o copertă policromă care reproduce chiar afişul expoziţiei, se înfăţişează ca o lucrare atractivă. Scăderile sale rezultă din prezentarea adesea incompletă sau incorectă a legendelor şi a datelor explicative care însoţesc ilustraţia, cu anul sau numele autorilor (p.43-46, 49-51 şi 111), date care interesează în chip deosebit adesea atît cititorul de rînd cît şi specialistul. Să nu uităm că acest catalog, în sensul în care îl cere specificul acestor lucrări, de artă, de ştiinţă, de tehnică şi de propagandă culturală, trebuie să rămînă o lucrare de referinţă, un instrument de lucru, condiţie care nici pe departe nu poate fi îndeplinită în acest caz.

În bună parte, structura catalogului oglindeşte şi carenţele desprinse din însăşi organizarea expoziţiei, unde cu toată bogăţia şi diversitatea materialului, nu se pot masca unele deficienţe legate îndeosebi de necunoaşterea materialului, de nestăpînire şi expediere a programului expoziţiei. Poate că şi modul de organizare al formaţiei să fi imprimat o linie nu tocmai convenabilă expoziţiei, în sensul că unii dintre autori, specialişti în alte domenii, nu se arată a fi la acelaşi nivel şi în domeniul oraganizării teritoriului. Şi nu este nevoie să insistăm asupra identificării unui anumit factor de subiectivism care îi stăpîneşte pe unii dintre organizatori, recunoscuţi în acelaşi timp şi ca realizatori de obiective de interes major tocmai din această ultimă etapă.

Referindu-ne strict la catalog, considerăm că trebuie aduse următoarele corecturi:

- pagina 20, legenda cu "harta Bucureştiului din 1798": trebuie precizat că în discuţie este vorba de aria oraşului Bucureşti, detaliu din harta teritoriului a căpitanului Specht, datată anul 1790-1791...
- pagina 22, detaliu din hartă "România Meridi-

http://patrimoniu.gov.ro

onală, 1856"; data de ediţie a acestei hărţi este anul 1864, reprodusă după ridicările inginerilor miliaustriaci din anul 1856...

- pagina 23, "Planul Bucureştiului la 1856"; este vorba de detaliul zonei centrale a oraşului din "Planul Bukureştiului" ridicat de maior baron Rudolf Artur Borroczyn şi publicat în anul 1852 din porunca Domnitorului Barbu Dimitrie Ştirbei. Organizatorii nu pot face dovada că cunosc originalul acestei piese, pe care o copiază dar refuză să înscrie sursele de acest fel în genericul expoziţiei; ba mai mult, opresc reproducerea lor din catalog.

Pentru imaginile de la paginile nr.43, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52 nu se dă nici un fel de legendă. Pentru alte imagini nu se dă nici numele autorului.

Nici pentru figurile de la paginile 108 şi 111 nu se prezintă nici un fel de date, cu numele formaţiilor de proiectare sau ale autorilor lor, lipsindu-ne de orice element de referinţă.

Precizarea că "dreptul de reproducere al tuturor fotografiilor din expoziţie şi catalog aparţine autorilor şi proprietarilor, care au avut bunăvoinţa să le pună la dispoziţie" este iarăşi o măsură să nu te poţi servi nici de fondul expoziţional, nici de catalog ca material de referinţă pentru studiile de istoria, de teoria şi critica de arhitectură; nu se alătură nici o listă specifică cu trimiterile la aceşti autori şi proprietari binevoitori şi nu se menţionează exact nici sursele arhivistice, cu cotele respective, de unde s-a preluat o parte însemnată a materialului respectiv.

Deşi omis de organizatori, rămîne totuşi evident că într-un fel sau altul au contribuit la constituirea fondului de date şi materiale care au îngăduit organizarea acestei expoziţii mult mai multe instituţii decît cele anunţate. Fosta Direcţie a Monumentelor Istorice sau Muzeul Naţional, instituţii care s-au implicat direct prin studii, avize tehnice şi cercetări de anvergură în unele dintre cele mai spinoase probleme care vizau incisivitate directă în fizionomia Bucureştilor nu pot fi trecute cu vederea.

Ne este binecunoscută consecvenţa cu care Direcţia Monumentelor Istorice a încercat să apere monumentele Bucureştilor şi poziţia acesteia în ceea ce priveşte studiile şi proiectele de sistematizare a Capitalei (avizate negativ), sau a urmărilor cutremurului din anul 1977, fapt care a condus în cele din urmă pur şi simplu la desfiinţarea ei.

Muzeul Naţional a elaborat între anii 1986 şi 1989 chiar un studiu pentru Institutul Proiect Bucureşti privind "Evoluţia sistematizării oraşului Bucureşti", dezvoltat pe trei etape, pentru fundamentarea Schiţei de sistematizare a Capitalei, material pe care se întemeiază toată documentarea sa. Prin tema pentru acest studiu, s-a abordat cercetarea modului de construire a oraşului Bucureşti în forma sa ajunsă pînă în zilele noastre, punîndu-se în evidenţă toţi acei factori care au determinat dezvoltarea şi continua restructurare a aşezării urbane plămădită în jurul vechiului ei nucleu medieval determinat de Curtea Domnească şi colinele din jur, de suita hanurilor mănăstireşti şi zonele de tîrguri.

Partea I-a a acestui studiu tratează tema pînă la Unirea Principatelor, partea a II-a abordează perioada 1850-1900, iar partea a III-a intervalul 1900-1940; se adaugă apoi studiul de sinteză tratîndu-se unitar Evoluţia sistematizării oraşului Bucureşti, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea - 1940, 161 pagini, totul însoţit de o ilustraţie fotografică foarte bogată şi numeroase planuri, schiţe şi proiecte tehnice inedite din perioada cercetată, rezultate din fondurile de arhivă, unele introduse chiar în expoziţie...

Devotaţi "jurămîntului lui Pythagora", jurămîntul arhitectului, reprodus şi de unul din textele majore ale expoziţiei, în sensul celor de mai sus, ne simţim datori să intervenim să cerem punerea la punct a lucrurilor.

ANDREI PĂNOIU

http://patrimoniu.gov.ro

Expoziţia "Arhitectura gălăţeană"

La jumătatea lunii mai 1990, la Muzeul Judeţean de Istorie Galaţi a fost vernisată expoziţia "Arhitectura gălăţeană".

Ideea organizării acestei expoziţii s-a născut din dorinţa de a prezenta publicului vizitator cîteva monumente istorice şi de arhitectură, reprezentative pentru oraşul Galaţi, pentru epoca în care au fost realizate şi pentru arhitecţii şi inginerii care le-au proiectat şi construit, astfel încît acesta să fie pregătit să perceapă şi să-şi exprime opinia faţă de felul în care ceea ce se construieşte acum se integrează în patrimoniul existent.

Vizitatorului i s-a prezentat mai întîi un plan al evoluţiei teritoriale a oraşului de-a lungul secolelor, cu delimitări în secolul al XVI-lea, la începutul secolului al XVIII-lea, la începutul secolului al XIX-lea, la 1 octombrie1836, cînd hrisovul dat de domnitorul Mihail Sturdza stabileşte regimul de *porto franco* pentru oraşul Galaţi, şi în anul 1858[1].

Alături era expus un plan actual al oraşului Galaţi pe care sînt marcate obiectivele cuprinse în Lista monumentelor, supusă în perioada următoare unei substanţiale completări. Culori diferite marchează monumentele arheologice, monumentele istorice şi de arhitectură, clădiri memoriale şi monumente de artă plastică şi memoriale.

Am încercat să sugerăm ambientul epocii în care au fost create cele mai multe monumente de arhitectură, prezentînd o suită de imagini din oraşul Galaţi, din prima jumătate a secolului al XX-lea, realizate după clişee de sticlă din colecţia renumitului fotograf gălăţean George Maksay, aflată astăzi în patrimoniul muzeului.

În acelaşi scop şi din aceeaşi epocă, în vitrine erau etalate patruzeci de cărţi poştale ilustrate, color, cu imagini din diferite cartiere ale oraşului Galaţi.

Expoziţia s-a realizat apoi din fotografii de ansamblu şi de detaliu ale monumentelor grupate în următoarele categorii: arhitectură religioasă, sedii de instituţii, construcţii inginereşti, locuinţe. În cadrul acestei clasificări am urmărit prezentarea lucrărilor unora dintre cei mai mari arhitecţi şi ingi-

Fig. 1. Palatul construit la Galaţi, în anii1904 - 1905, după proiectul arh.Ion Mincu

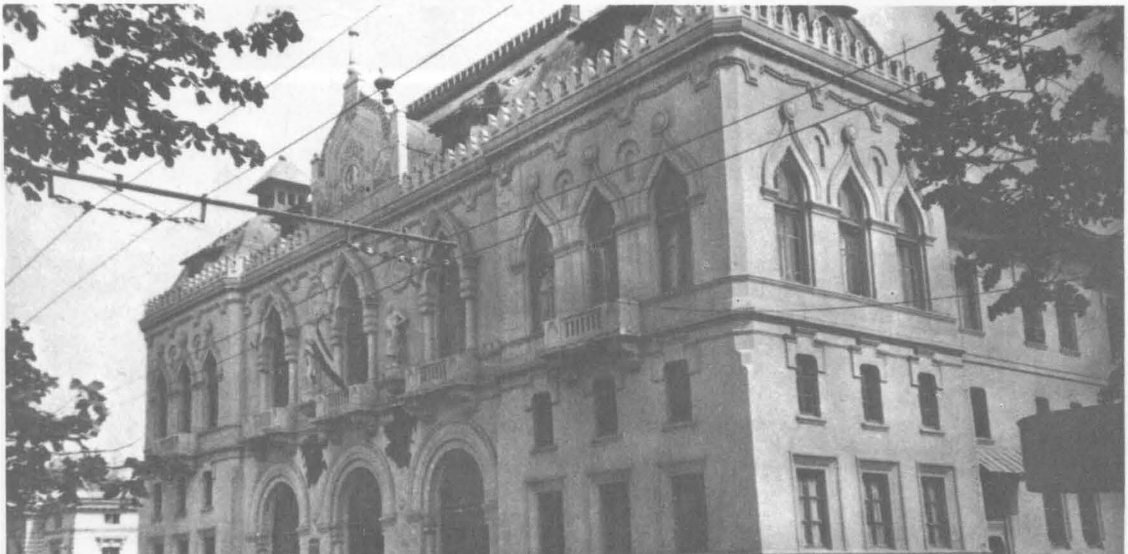

neri români, creatori de şcoală, care au proiectat şi construit la Galaţi , arhitecţii: Ion Mincu, Petre Antonescu, Grigore Cerchez şi inginerul Anghel Saligny.

Prima categorie, aceea a monumentelor de arhitectură religioasă, o exemplificăm cu biserica "Precista", construită în anul 1647, reprezentativă pentru edificiile care sînt atît lăcaşuri de cult cît şi apărare, ca şi prin catedrala ortodoxă, construită după proiectul realizat de arhitecţii Petre Antonescu şi Ştefan Burcuş.

Cele mai reprezentative sedii de instituţii pentru oraş, dar şi pentru creatorii lor sînt Palatul administrativ, construit în anii 1904-1905, după proiectul arhitectului Ion Mincu, şi fostul Palat al justiţiei, azi sediul Universităţii gălăţene, ridicat în anii 1911-1923, după proiectul arhitectului Grigore Cerchez. Sînt xepuse fotocopii după planuri originale semnate de arhitectul I.Mincu, aflate la Arhivele Statului Galaţi, secţiuni şi faţade.

Cele două edificii, impunătoare în peisajul urban gălăţean, prezintă elemente specifice arhitecturii neoromâneşti de la începutul secolului al XX-lea.

Prezenţa arhitectului Petre Antonescu se remarcă la Galaţi şi prin construcţia Gării fluviale, ale cărei fundaţii, impuse de natura terenului, se aseamănă, în parte, cu cele ale silozului pentru cereale, lucrare reprezentativă pentru construcţiile inginereşti de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, pentru folosirea betonului armat, dar mai ales pentru opera marelui inginer român Anghel Saligny.Fotografii ale amplasamentului, secţiuni şi faţade evidenţiază notele şi trăsăturile specifice ale acestui monument.

În sfîrşit, locuinţele de la sfîrşitul secolului al XX-lea reflectă un anumit grad de dezvoltare economică şi socială, gustul pentru frumos al comanditarilor, dar şi împletirea influenţelor străine cu fondul arhitectural autohton. Deşi, prin dispoziţia planimetrică, locuinţele pe care le prezentăm în expoziţie sînt asemănătoare, ele au elemente specifice care le diferenţiază şi care le fac reprezentative. Astfel, "Casa Robescu" are o decoraţie exterioară cu ceramică smălţuită policromă aşa cum numai creaţiile arhitectului Ion Mincu o mai au, ea asemănîndu-se, din acest punct de vedere, cu Casa Lahovary şi Bufetul de la Şosea din Bucureşti; farmacia "Ţinc" este unicat în Galaţi prin elementele de stil baroc, aşa cum sediul Regionalei de căi ferate se detaşează prin elemente ale stilului neoclasic; Casa pensionarilor are cele mai frumoase decoraţiuni interioare: stucatură, pictură, parchet din lemn de esenţe superioare, glasvand din cristal decorat cu motive vegetale specifice Deltei Dunării, iar casa generalului Alexandru Cernat are în holul central o orgă la care a cîntat şi marele compozitor român George Enescu. Asemănătoare acestor locuinţe mai sînt multe altele care, împreună, se constituie în rezervaţii de arhitectură pe străzile Domnească şi Mihai Bravu.

În afara textelor explicative, fotografiilor, fiecare monument avea un

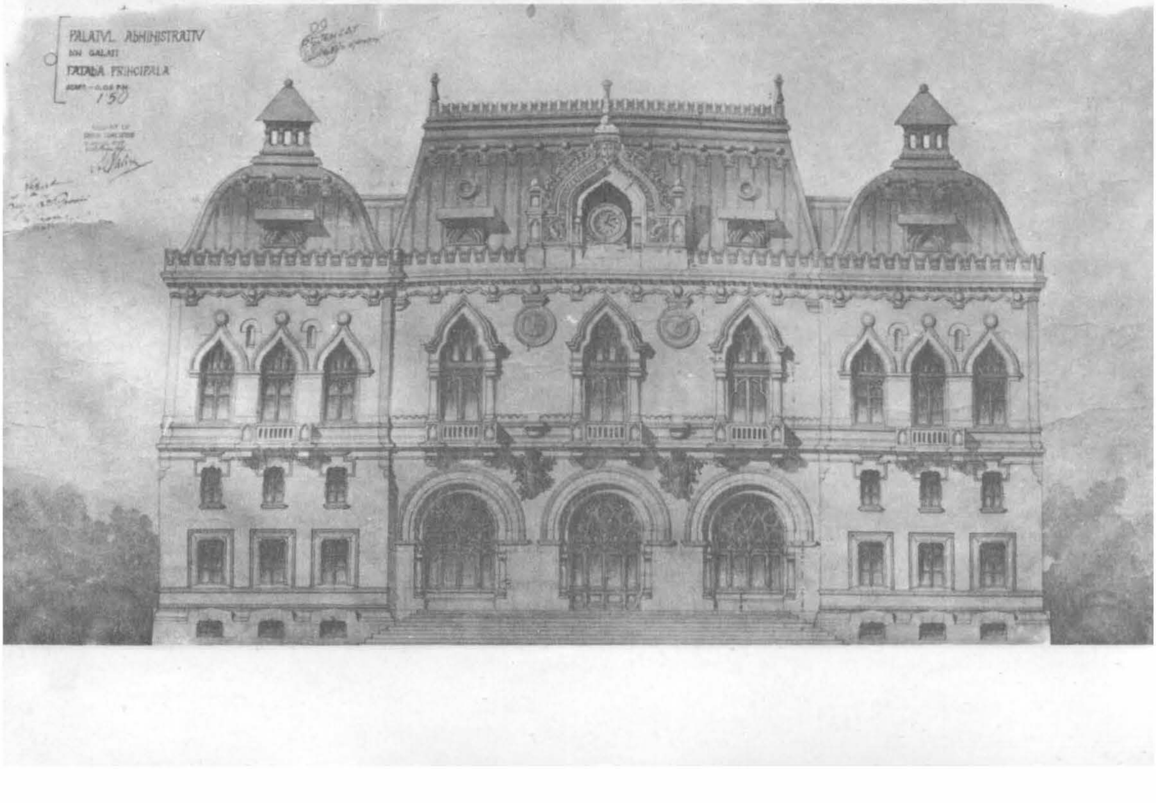

Fig.2.Faţada principală a palatului administrativ, fotocopie după planul original, cu semnătura arh.Ion Mincu

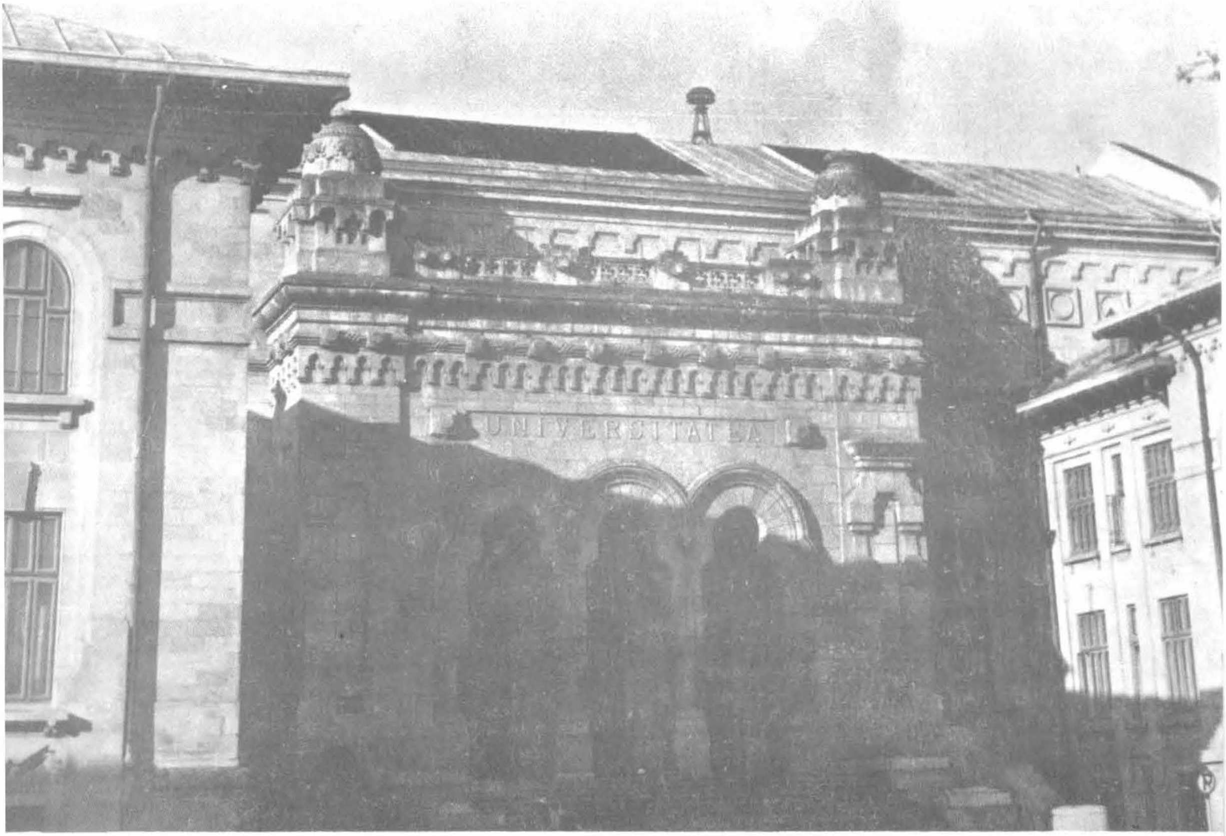

Fig.3.Palatul Universităţii din str.Republicii nr.47

text de prezentare şi o fişă de autor: arhitect sau inginer.

Pentru vizitatorii care doresc o documentare mai amplă asupra monumentelor gălăţene şi a autorilor lor, au fost expuse în vitrine monografii ale oraşului, ale unor arhitecţi şi ingineri, precum şi lucrări de istoria arhitecturii.

Cîteva obiective de interior, de epocă, şi muzică au avut menirea să încînte şi să creeze o anumită stare de spirit.

A doua parte a expoziţiei s-a constituit din planuri, faţade şi machete ale blocurilor proiectate de Institutul

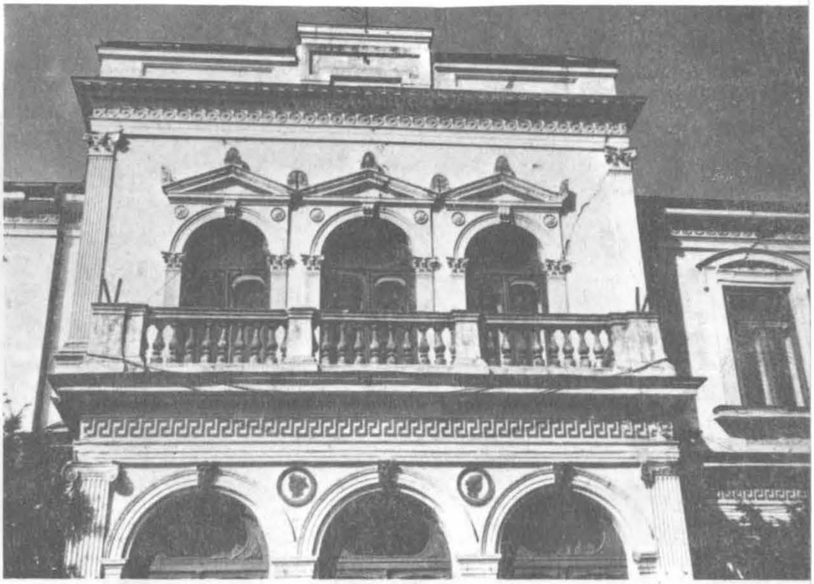

Fig.4.Faţada casei de pe str.Republicii nr.51 (azi sediul Regionalei de căi ferate)

http://patrimoniu.gov.ro

Fig.5 Strada Domnească din Galaţi, în prima jumătate a secolului al XX-lea

Judeţean de Proiectări şi care urmează a fi construite în zona centrală a oraşului şi în cea adiacentă acesteia, într-un spaţiu în care există o mare concentrare de monumente de arhitectură, valorificînd elemente specifice acestora şi oferind publicului vizitator posibilitatea exprimării opiniei asupra integrării noului în patrimoniul existent.

Participarea la vernisaj a d-lui prof.dr.arh. Peter Derer, director al Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, a arh.Gheorghe Sion şi arh.Eugen Antonescu de la aceeaşi instituţie, precum şi a unui mare număr de istorici şi arhitecţi s-a constituit într-un cadru optim de dezbatere asupra priorităţilor care se impun în perioada următoare în domeniul monumentelor atît pe plan naţional cît şi local.

VIORICA PISICĂ

1 Delimitarea s-a făcut după Paul Păltănea, *Informaţii despre evoluţia demografică şi a teritoriului oraşului Galaţi pînă în 1918 Analele Institutului de Istorie şi Arheologie "A.D.Xenopol" Iaşi, XXV/1, 1988, p.57.*

Fig.6.Piaţa regală, imagine din perioada interbelică

Fig.7.Biserica fortificată "Precista"(1647)

http://patrimoniu.gov.ro

Cea de-a XXIV-a sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1989

În perioada 7-10 iunie 1990 s-a desfăşurat la Arad cea de-a XXIV-a ediţie a Sesiunii anuale de rapoarte arheologice, gazdă fiind Comisia Arheologică a Academiei Române, Comisia Muzeelor şi Colecţiilor şi Muzeul Judeţean Arad. Au participat numeroşi arheologi, epigrafişti, numismaţi, arhitecţi, muzeografi, cadre didactice şi studenţi din întreaga ţară.

În prima zi s-a întrunit Comisia Arheologică, care a stabilit planul de cercetare pe anul în curs, apoi a avut loc şedinţa de deschidere a lucrărilor sesiunii. Luînd cuvîntul în cadrul acesteia, domnul Constantin Preda s-a referit la profilul viitoarei Comisii Arheologice a Academiei Române. Pînă la sfîrşitul acestui an se vor elabora proiectul de statut al comisiei şi un regulament general al săpăturilor arheologice. Domnul Radu Florescu s-a oprit, în cuvîntul său, asupra condiţiilor grele în care s-a desfăşurat cercetarea arheologică în ultimii ani, subliniind - ca primă urgenţă - necesitatea publicăriimaterialelor rămase. După şedinţa de deschidere, participanţii au fost invitaţi la vernisajul Expoziţiei "Descoperiri arheologice din campania anului 1989", realizată prin colaborarea mai multor muzee din ţară.

Dezbaterile propriu-zise s-au desfăşurat în zilele următoare, 8-9 iunie, în cadrul celor şase secţiuni stabilite de organizatori. În ultima zi a avut loc o excursie pe Valea Mureşului.

SECŢIUNEA I. CIVILIZAŢII STRĂVECHI (PALEOLITIC, NEOLITIC). Din cele 35 de comunicări înscrise în program, două au avut ca obiect epoca paleolitică: *Sondajul arheologic efectuat la Partoş, punctul Şura de Piatră, jud. Alba* (M. Cîrciumaru, H. Ciugudean) şi *Cercetări paleontologice şi arheologice în Peştera Ciclovina 2, jud.Hunedoara* (T.Mariş). Studiile interdisciplinare efectuate la Ciclovina, au dus la descoperirea a numeroase resturi osteologice (aparţinînd unor mamifere cuaternare, în special *Ursus spaeleus*) şi unelte de os şi cuarţ care datează din pleistocenul superior.

Seria comunicărilor referitoare la perioada neolitică a fost deschisă de M.Nica cu *Aşezarea neolitică de la Cîrcea, jud.Dolj*, unde au fost dezvelite, în campania anului trecut, locuinţe de suprafaţă cu inventar specific aspectului cultural Dudeşti-Vinca. La *Suplacu de Bacău*, jud. Bihor, au fost cercetate locuinţe de acelaşi tip, cu inventar ceramic deosebit de bogat, pe baza căruia ele au fost atribuite culturii Tiszapolgar-Româneşti (Doina Ignat). Descoperiri din aria culturii Starcevo-Criş s-au făcut la *Trestiana*, jud. Vaslui (E. Păpuşoi), *Covrogiu*, jud. Hunedoara (I. Andriţoiu), *Iosaşi-Anele*, jud. Arad (S.A. Luca, M. Barbu); *Gornea*, jud. Caraş Severin (Gh. Lazarovici, Z. Kalmar), *Livada*, jud. Cluj (Gh. Lazarovici), *Tăşnad*, jud. Satu Mare - unde a fost săpată o aşezare bogată, cu material ceramic, fragmente de statuete, unelte litice şi greutăţi de lut (N. Iercoşan).

O serie de comunicări s-au referit la cultura Cucuteni: *Aşezarea Cucuteni de la Izvoare, jud. Neamţ* (S. Marinescu-Bîlcu şi colab.)., *Aşezarea Cucuteniană de la Fulgeriş, jud. Bacău* (V. Căpitanu), *Aşezarea Cucuteniană de la Dumeşti, jud. Vaslui* (R. Maxim Alaiba), *Aşezarea Cucuteni A 3 de la Scînteia, jud. Iaşi* (M. Mantu), *Aşezarea de tip Cucuteni de la Copalău-Răzoma, jud. Botoşani* (M. Tomozei). La Vorona, jud. Botoşani, N. Ursulescu şi N. Ungureanu au făcut observaţii interesante asupra modului de construire a locuinţelor şi asupra unor tipuri de unelte de silex din aria cucuteniană. O aşezare fortificată cu şanţ circular a fost descoperită la Pecica-Forgaci, jud. Caraş Severin. Autorul săpăturii, S.A. Luca, o datează în neoliticul tîrziu şi propune denumirea de "grupul Forgaci" pentru întreaga serie a descoperirilor de acelaşi tip de pe Mureşul Inferior. În *Iclod*, jud. Cluj, au fost cercetate două morminte aparţinînd fazei tîrzii a grupului cultural cu acelaşi nume; o locuinţă şi o porţiune din şanţul de apărare (Gh. Lazarovici, Z. Kalmar). Material ceramic din aceeaşi etapă a fost descoperit şi la *Baciu*, jud. Cluj (Z. Kalmar). La *Dumbrava*, jud. Satu Mare, au continuat săpăturile într-o aşezare neolitică (cultura Tiszapolgar) ce pare a fi specializată în confecţionarea uneltelor de piatră (N. Iercoşan). Cercetările de la *Parţa*, jud. Timiş, au dezvăluit mai multe complexe neolitice, cel mai spectaculos fiind altarul de cult casnic aparţinînd culturii Banatului, faza a doua (Gh. Lazarovici). În tell-ul de la Radovana, jud. Călăraşi au fost săpate două locuinţe cu podea-platformă, ai căror pereţi fuseseră realizaţi din nuiele legate cu o frînghie din fibre vegetale. Una dintre acestea a avut pereţii pictaţi cu alb pe fond roşu (E. Comşa).

Discuţiile care au urmat prezentării rapoartelor au scos în evidenţă faptul că cercetările paleolitice şi neolitice de pe teritoriul ţării noastre sînt încă într-o fază de început, în special în zone ca Dobrogea şi Maramureş. Specificul acestor epoci istorice impune studii interdisciplinare (geologice, arheologice, paleontologice) dar, din păcate, nu s-au făcut decît puţine experienţe de acest fel la noi. În viitor sînt necesare modernizarea tehnicilor de săpătură şi prelucrarea materialului, introducerea unor metode ştiinţifice de înseriere şi, nu în ultimul rînd, atragerea unui număr mare de tineri.

La secţiunea a doua, CIVILIZAŢIA TRACICĂ, s-au prezentat 21 de comunicări (din 29 înscrise în program), lucrările fiind conduse de V. Vasiliev şi V. Boroneanţ.

Două rapoarte au avut ca obiect săpăturile efectuate în campania anului trecut în tumuli cu morminte din perioada de tranziţie, de la eneolitic la epoca bronzului (cultura Iamnaia) şi din faze mai tîrzii ale epocii bronzului: *Cercetări arheologice cu caracter de salvare în Cîmpia Covurlui: Vlădeşti şi Ijdileni - Frumuşiţa, jud. Galaţi* - (M. Brudiu) şi *Necropola tumulară de la Vlădeni, jud. Ialomiţa* (V. Niţulescu, Gh. Matei). *Necropola de tip Noua de la Brăeşti, jud. Botoşani*, cuprinde morminte de înhumaţie cu schelet aşezat în poziţie chircită şi orientate aproximativ E-V; prezenţa în inventarul ceramic (destul de sărac de altfel) a unor elemente de tradiţie Belopotak-Costişa şi eventual Monteoru a deter-

http://patrimoniu.gov.ro

minat formularea ipotezei apartenenţei cimitirului la etapa Noua I (L. Dascălu). Contemporană acesteia este *Necropola plană de la Peciu Nou, jud. Timiş*, cu 45 morminte de incineraţie şi unul de înhumaţie; inventarul este alcătuit din podoabe de bronz - brăţări, butoni, ace (Fl. Medeleţ). M. Neagu şi Dan Basarab Nanu au prezentat *Consideraţii asupra tracilor timpurii de la Dunărea de Jos în lumina săpăturilor arheologice de la Gradiştea Coslogeni, jud. Călăraşi*. Aşezarea fortificată Coslogeni, cu mai multe niveluri de locuire, este datată de autori în intervalul cuprins cronologic între secolele XIII-XI î.e.n., pe baza materialelor descoperite în condiţii stratigrafice clare şi a analizei ceramicii. Descoperirea de aici impune importante reconsiderări de ordin cronologic pentru sfîrşitul epocii bronzului şi începutul Hallstatului timpuriu în sud-estul României. Semne de întrebare asupra cronologiei Hallstatului A din Bărăgan ridică şi descoperirea la *Vlădeni*, punctul "La Vii", jud. Ialomiţa, a unor complexe închise cu material specific culturilor Coslogeni şi Babadag I şi II. În punctul "Popina Lată" au fost cercetate două locuinţe de suprafaţă şi 6 gropi menajere din Hallstatt B; din inventarul acestora reţinem două obiecte din bronz - un celt şi o brăţară (Gh. Matei, V.S. Niţulescu). M. Gumă, S.A. Luca şi Petre Rogozea au prezentat *Necropola plană de incineraţie de la începutul primei epoci a fierului de la Ticvaniu Mare, jud. Caraş Severin*. Cele 36 morminte în urne au inventar bogat (ceramică, obiecte din bronz şi os, oase de animale) şi foarte unitar care le datează în faza Hallstatt A.1. Descoperirea este apreciată ca valoroasă deoarece oferă posibilitatea racordării obiectelor din bronz cu tipologia ceramică. Din aceeaşi etapă este şi materialul arheologic descris în comunicarea - *Depozitul de bronzuri de la Gioseni, com. Tamaşi, jud. Bacău*, de V. Căpitanu. Aşezarea de la *Dej*, jud. Cluj, are caracter de fortificaţie, de refugiu în caz de pericol (V. Vasiliev); săpătura este încă de început şi cantitatea redusă de ceramică nu permite o datare exactă, totuşi pare a fi Hallstatt B.3.C. M. Ignat a prezentat *Necropola tumulară din Hallstatt-ul tîrziu de la Codru, com. Cajvana, jud. Suceava*, în cadrul căreia a delimitat trei categorii de tumuli: cu cameră funerară realizată din lespezi de gresie, cu casetă de piatră în mijloc şi tumuli în care nu s-au descoperit fragmente osoase, ci doar obiecte de inventar. O foarte interesantă comunicare s-a referit la *Aşezările de tip "Lăpuş" de la Groşii Tibleşului şi Suciu de Sus, jud. Maramureş* (C. Kacsó, I. Stanciu). Au mai fost prezentate rapoarte asupra cercetărilor de pe cursul inferior al *Argeşului* (T. Popa şi colab.) de la *Babadag*, jud. Tulcea (S. Morintz), *Suceveni - Cavadineşti*, jud. Galaţi (Nanu Dan Basarab) şi *Remetea Mare*, jud. Timiş (Fl. Nedeleţ, Alex. Rădulescu).

Cercetările arheologice de salvare întreprinse de T. Mariş în zona istorică a Municipiului *Hunedoara*, în aprilie-iunie 1989 au relevat o complexă stratigrafie verticală şi orizontală ce acoperă un interval cronologic cuprins între neolitic (Starcevo - Criş) şi epoca medievală şi modernă (sec.XIII-XIX).

Datorită numărului mai mic de comunicări, lucrările acestei secţiuni s-au desfăşurat sub forma unei mese rotunde: cei mai mulţi participanţi au omis datele tehnice în favoarea prezentării succinte şi sistematice a concluziilor, de regulă apelînd la diapozitive, desene şi hărţi. Discuţiile purtate s-au orientat spre clarificarea unor probleme controversate de metodologie, cronologie, tipologie a materialului rezultat din săpături, spre fixarea trăsăturilor esenţiale ale diferitelor culturi specifice perioadei. Ideea care a dominat în încheiere a fost aceea că în momentul de faţă sînt create condiţii necesare realizării unor lucrări de sinteză şi publicării obiectivelor mari cercetate anterior. Domnul V.Vasiliev a subliniat faptul că deja există o neconcordanţă între tipologiile care s-au făcut pînă acum şi observaţiile stratigrafice din noile săpături. Din acest motiv trebuie să devină prioritare prelucrarea într-o manieră modernă şi publicarea obiectivelor mari descoperite anterior, pentru a se crea astfel o bază reală continuării cercetărilor prin eliminarea prejudecăţilor sau a aproximărilor. O astfel de întreprindere va fi însă destul de dificilă, a arătat Dl. Florin Medeleţ, datorită numărului mic de restauratori specializaţi, care nu pot face faţă cantităţilor imense de material acumulat în muzee. Pentru realizarea unei viziuni de ansamblu asupra istoriei naţionale s-a propus elaborarea unui atlas al descoperirilor din toate epocile şi culturile, care să fie reactualizat periodic. Dl. Florin Medeleţ a atras atenţia asupra faptului că există încă multe probleme nerezolvate, cum ar fi aceea a mişcărilor de populaţii. Domnia sa a propus ca în viitor, pentru a simplifica activitatea cercetătorului, repertorierea situs-urilor să se facă pe sate, nu pe comune.

Secţiune a-III-a - CIVILIZAŢIA GETO-DACICĂ - S-au prezentat 22 de comunicări din cele 27 programate, acoperindu-se un interval cronologic foarte larg: secolele VI-V î.e.n. - II-III e.n. Cele mai multe rapoarte au avut ca obiect săpături realizate în fortificaţii: *Fortificaţia geto-dacică de la Coţofenii din Dos, jud. Dolj* (V. Zirra şi colab.), *Cetăţuia geto-dacică de la Poiana, jud. Galaţi - sec. V î.e.n. - II î.e.n.; Necropola tumulară sec. II î.e.n. - I e.n.* (S. Teodor, M. Nicu şi S. Ţan), *Cetatea geto-dacică de la Buneşti-Avereşti, jud. Vaslui* (V.V. Bazarciuc), *Aşezarea fortificată de la Satu Mare, Com. Oltina, jud. Constanţa* (M. Irimia, N. Conovici), *Cetatea dacică de la Brad, jud. Neamţ* (V. Ursachi), *Fortificaţia dacică de la Moineşti, jud. Bacău* (V. Căpitanu, V. Ursachi), *Fortificaţia dacică de la Săvîrşin , jud. Arad* (M. Barbu, G.P. Hurezan), *Cetatea dacică de la Divici - Grad, com. Pojejena, jud. Caraş- Severin* (M. Gumă, S.A. Luca), *Fortificaţiile dacice de la Porţile de Fier ale Transilvaniei (Tapae), jud. Hunedoara* (I. Glodariu, A. Rusu), *Fortificaţia dacică de la Racoş, jud. Braşov* (Fl. Costea), *Aşezarea fortificată de la Mereşti, jud. Harghita* (St. Ferenczi, V. Soiom). În cetatea de la *Cugir* (jud. Alba) au fost dezvelite mai multe cuptoare de copt pîine ce se succed în cinci etape de refacere a locuinţelor; au fost surprinse de asemenea trei gropi de provizii, una din secolul al II-lea î.e.n. şi alta de la sf. sec.I e.n. (I.H. Crişan, Fl. Medeleţ, I. Andriţoiu). La *Grădiştea*, jud. Brăila, a fost descoperit în campania 1989 un atelier de prelucrare a podoabelor de bronz şi argint, cu inventar foarte bogat: creuzete, dălţiţe, nicovale, fibule, inele etc. (V. Sîrbu). Necropole daco-getice au fost săpate la *Cilic- Dere*, jud. Tulcea, din sec. VI-V î.e.n. (G. Simion), *Onceşti*, jud. Bacău, sec. II-III e.n. (I. Mitrea). Autorii săpăturilor de la *Căscioarele*, jud. Călăraşi (V. Sîrbu, P. Damian şi E. Safta) au atras atenţia asupra faptului că sacrificiile de oameni şi animale din necropola de secol IV-II î.e.n. oferă noi posibilităţi de interpretare privind credinţele magice şi religioase ale geto-dacilor. La *Budeşti,* jud. Călăraşi, au fost descoperite, printre altele, o groapă cu sacrificii umane şi , într-o locuinţă, resturile unui război de ţesut vertical (V. Sîrbu, S Pandrea).

Prezentînd concluziile secţiunii, M. Irimia a apreciat diversitatea problemelor aduse în discuţie de raportori în ceea ce priveşte fortificaţiile dar şi necropolele, de mai puţină atenţie bucurîndu-se, în ultima vreme, aşezările

http://patrimoniu.gov.ro

deschise.

Secţiunea a IV-a - ARHEOLOGIA CLASICĂ GRECO-ROMANĂ - a înregistrat cel mai mare număr de rapoarte (49), orientate ca tematică în trei direcţii principale: oraşe, istorie militară şi teritoriu provincial.

În anul 1989 au continuat cercetările în cele mai importante oraşe din Dobrogea şi Dacia: *Tomis* (săpături cu caracter de salvare în metropole - C. Chera, V. Lungu - şi în zona bazilicii mari - T. Cleante; a fost descoperită cea mai mare poartă a cetăţii, orientarea turnurilor acesteia ridicînd o serie de probleme în legătură cu traseul zidului de incintă - Gh. Papuc), *Callatis* (în sectorul nordic al metropolei a fost săpată o movilă cu 7 morminte de înhumaţie, în inventarul cărora s-au aflat şi două statuete de Tip Tanagra - C. Bounegru), *Histria* (în special bazilica romano-bizantină - P. Alexandrescu şi colab.), *Tropaeum Traiani* (edificii foarte importante pentru oraşul timpuriu, dintre care reţinem bazilica paleo-creştină - Al. Barnea, M. Mărgineanu - Cîrstoiu), *Dinogetia* (aşezare romană tîrzie cu nivel de arsură datată în secolul al VI-lea; dintre obiectele descoperite, un opaiţ de sec. II cu inscripţia LUCIUS - Al. Barnea), *Celei - Sucidava* (C. Tătulea, C. Toropu, Fl. Bîciu), *Romula* (cartierul meşteşugăresc în perimetrul căruia s-au descoperit mai multe tipare de statuete - Gh. Popilian, *Capidava* (s-a lucrat în diferite zone ale cetăţii urmărindu-se clarificarea stratigrafiei, şi în special în sectorul cheiului construit în sec. al II-lea, odată cu prima fortificaţie; s-a realizat releveul general al cetăţii şi au început lucrările de restaurare la corpul de gardă; dintre obiectele cu caracter creştin descoperite, un sigiliu bizantin de sec.VIII - R. Florescu şi colab.), *Tibiscum* (s-au făcut săpături într-un cartier periferic al oraşului antic surprinzîndu-se un edificiu cu caracter particular distrus prin incendiere. 90% din materialul arheologic este reprezentat de ceramica asemă- nătoare prin pastă şi decor celei descoperite în cetăţile romane tîrzii de pe malul drept al Dunării - D. Benea, P. Bona), Colonia dacică *Sarmizegetusa* (forul coloniei; rezultatele săpăturilor demonstrează faptul că în această zonă s-a menţinut după 271 un standard de viaţă destul de ridicat - R. Etienne, I. Piso şi colab.), *Napoca* (necropola romană şi romană-tîrzie, cu sarcofage lucrate în principal din cărămidă combinată cu ţiglă, plăci de piatră sau olane, se datează la sfîrşitul sec. al II-lea şi începutul sec. al IV-lea - I. Hica, C. Pop), *Apulum* (stabilirea limitelor coloniei a pus în evidenţă faptul că aici s-a găsit cel mai mare centru roman din Europa; în săpătură a fost găsită o splendidă statuie lucrată din marmură de Bucova, probabil de către un artist autohton, înfăţişîndu-l pe Liber Pater - A. Diaconescu şi colab.), *Porolissum* (a fost verificat sistemul de fortificaţie dacică de pe Măgura Moigradului, confirmîndu-se îm întregime datele lui Ptolemeu despre aceasta; s-a lucrat şi în amfiteatru - care pare a fi cel mai mare din Dacia, evidenţiindu- se existenţa a două faze: de lemn şi respectiv de piatră; în secolul II s-a amenajat un mic sanctuar Nemesis (M. Gudea şi colab.).

Cercetările soldate cu cea mai mare cantitate informaţională s-au efectuat în castre: *Feldioara* (L. Petculescu, P. Damian), *Cincşor*, jud. Braşov (D. Dimitriu, E. Oberländer - Tîrnoveanu), *Căşeiu*, jud. Cluj (D. Isac şi colab.), *Urlueni* (I. Bogdan - Cătăniciu), *Potaissa* (M. Bărbulescu şi colab.). La *Ilişua*, jud. Bistriţa Năsăud a fost clarificată existenţa celor trei faze (două de pămînt şi una de piatră) şi s-au dezvelit turnurile de colţ, pretoriul şi cîteva barăci. Castrul a fost distrus de un incendiu foarte puternic probabil pe la mijlocul secolului al III-lea, pe teritoriul său aşezîndu-se dacii liberi; au fost descoperite bordeie cu ceramică lucrată de mînă din sec. III-IV e.n. (D. Protase, G. Marinescu, C. Gaiu). La *Vărădia*, Jud. Caraş-Severin a fost descoperit un al doilea castru situat între aşezarea dacică şi castrul mare de piatră (E. Iaroslavschi, O. Bazu).

Au fost prezentate de asemenea comunicări privind rezultatele săpăturilor din necropolele romane de la *Dunărea - Galaţi* (M. Brudiu) şi *Barboşi - Galaţi* (S. Sanie).

În apropierea castrului de piatră de la *Bumbeşti*, jud. Gorj, în perimetrul aşezării civile a fost cercetată o locuinţă cu şapte camere datată, pe baza monedelor şi fibulelor, la sfîrşitul sec.II şi începutul sec. III. Din inventarul său reţinem cantitatea mare de ceramică (un fragment de vas decorat prin ştampilare cu motivul frunzei de palmier) şi sticlă, un vîrf de săgeată etc. (Dan Radu Ionescu). În aceeaşi zonă au început săpături de salvare în aşezarea aferentă castrului de pămînt de la Vîrtop (V. Marinoiu). La *Sarichioi "Sărătura"*, jud. Tulcea, au fost cercetate bordeie cu ceramică dacică şi romană risipite pe o suprafaţă de 46 ha (sec.I - mijlocul sec. al III-lea) şi o aşezare rurală cu bordeie şi locuinţe de suprafaţă datată în prima parte a secolului al IV-lea (V. Baumann, I. Vasiliu).

Sintetizînd discuţiile purtate în cadrul secţiunii a IV-a, domnul I. Piso a arătat că din punct de vedere al cercetărilor din oraşe şi aşezări rurale Dobrogea este mult avansată faţă de Dacia. Pe teritoriul provinciei numai în ultima vreme s-a trecut la delimitarea oraşelor şi la intensificarea săpăturilor în perimetrul acestora; există încă foarte multe semne de întrebare în legătură cu distincţia care trebuie făcută între teritoriul militar şi cel fiscal, sau cu apartenenţa Banatului la Dacia; numărul aşezărilor rurale săpate este extrem de mic. Programarea cercetărilor viitoare ar trebui să plece tocmai de la aceste nelămuriri şi insuficienţe, şi să se orienteze în mod deosebit spre studiul exhaustiv al aşezărilor rurale, care pot furniza cunoaşterii istorice date esenţiale privind structura populaţiei, dezvoltarea economică etc. Domnul Piso a exprimat îngrijorarea participanţilor faţă de situaţia actuală a terenurilor şi dorinţa de a se reglementa cît mai repede statutul juridic al rezervaţiilor arheologice. S-a propus limitarea dreptului de proprietate asupra pămîntului aflat în perimetrul rezervaţiilor şi legiferarea interdicţiei de a se efectua lucrări agricole sau edilitare. Astfel de limitări ar putea fi compensate prin scutiri de impozite.

La secţiunea a V-a - PERIOADA PREFEUDALĂ. CIVILIZAŢIE VECHE ROMÂNEASCĂ; POPULAŢII ALOGENE - au fost prezentate rapoarte asupra cercetărilor arheologice din anul 1989 sau anterioare, acoperind intervalul cronologic cuprins între secolele III-IV şi X-XI. Cele mai multe comunicări au prezentat descoperiri aparţinînd secolelor III-IV:*Aşezarea din sec.IV de la Criciova, jud. Timiş* (urme ale prelucrării fierului pentru prima dată descoperite în zonă), *Vestigiile arheologice de la Timişoara - Freidorf* (D. Benea), *şantierul Tîrgşoru Vechi, jud Prahova - necropola din sec.III-IV* (Gh. Diaconu, D. Lichiadopol, Al. Minculescu), *Aşezări din sec.IV descoperite pe cursul inferior al Argeşului* (T. Popa Crischuster, V. Barbu). Morminte cu inventar specific celei de-a doua jumătăţi a sec.IV au fost cercetate în necropolele birituale de la *Boanca* şi *Călăraşi*, jud. Călăraşi (M. Munteanu, Fl. Rădulescu). La *Gherăseni - Cremenea*, jud. Buzău, a fost săpată o aşezare de sec.IV, necropola birituală contemporană şi trei morminte din secolul următor. Inventarul acestora din urmă conţine, printre altele, şi o diademă din metal aurit

http://patrimoniu.gov.ro

(M. Constantinescu).

Aşezări în care este atestată locuirea din epoca bronzului şi pînă în sec.IV respectiv V-VII au fost cercetate la *Uilac*, jud. Harghita (C. Beldiman) şi *Davideni*, jud. Neamţ (I. Mitrea). *La Archiud*, jud. Bistriţa-Năsăud C. Gaiu a săpat o necropolă care aparţine prin inventar (ceramică fină cenuşie sau brun- cenuşie, cu decor lustruit, lucrată la roată, catarame, vîrfuri de săgeţi şi ritual orizontului de tip Band de Cîmpie. Reluarea lucrărilor la *Udeşti - Suceava* a dus la descoperirea unui bordei prefeudal deosebit de mare din secolul al VII-lea (Al. Rădulescu); la *Chilia Veche*, jud. Tulcea, în doi tumuli de epoca bronzului au fost practicate, în mileniul I, 83 de înmormîntări secundare, în două etape: sec. VI-VII şi IX-XI. Comunitatea care a folosit movilele în ultima perioadă îndepărta ritual anumite părţi ale corpului uman înainte de înhumare (Gh. Mănucu Adameşteanu).

Au mai prezentat comunicări Georgeta Iuga (*Aşezarea prefeudală din sec. VII-VIII de la Vălenii Şomcutei, jud. Maramureş), M. Comşa (Fortificaţiile de pe panta vestică a dealului de la Slon), S. Dumitraşcu (Şantierul arheologic Sînnicolaul Român, Bihor*), R. Maxim Alaiba (*Aşezarea din sec. IX_XI de la Gara Banca, jud.Vaslui*), D.Gh. Teodor (*Aşezarea din sec.VII-VIII de la Lozna-Străteni, jud.Botoşani* - una dintre puţinele aşezări din această perioadă săpate integral).

Lucrările prezentate la această secţiune au adus contribuţii ştiinţifice importante la cunoaşterea unei perioade dificile din istoria naţională. Din păcate, însă, modul de prezentare a fost uneori deficitar, făcîndu-se abuz de date tehnice (adîncime, lăţime etc.) şi descrieri de material, ceea ce este de natură să distragă atenţia de la esenţa comunicării. Nu trebuie să uităm, spunea dl. Dan Teodor, că ne adresăm unor specialişti în domeniu; este de căutat o formulă mai simplă, renunţîndu-se la lecturarea textului pregătit pentru tipar în favoarea prezentării orale cu ajutorul mijloacelor vizuale. Un exemplu pozitiv a oferit în acest sens C. Beldiman. O iniţiativă admirabilă a avut autorul săpăturilor de la Cluj - Tulgheş, S. Cociş, oferind participanţilor spre vizionare o casetă video.

La secţiunea a VI-a -CIVILIZAŢIA MEDIEVALĂ ROMÂNEASCĂ - seria comunicărilor a fost deschisă prin prezentarea *Fortificaţiei medievale de la Cheud, jud. Maramureş*. Pe Valea Someşului a fost descoperită o cetate de pămînt din secolele IX- XII, fortificată cu două rînduri de şanţuri şi valuri de apărare; din materialul descoperit reţinem: părţile componente ale unei arbalete, o apărătoare de braţ, zale, vîrfuri de săgeţi, lame de cuţit. În apropiere a fost cercetat un turn locuinţă cu capelă de sec.XIII-XIV, remarcabil prin frumuseţea ancadramentelor uşilor şi ferestrelor (G. Iuga, S. Iosipescu, R. Verussi).

În comunicarea *Aşezarea medievală timpurie de la Vermeş, com. Lechinţa, jud. Bistriţa-Năsăud*, G. Rădulescu a prezentat un bordei cu ceramică din secolele X-XII; din aceeaşi perioadă datează şi cîteva descoperiri din jud. Alba: *cetatea Jdioara - Cetatea Sării* (care a funcţionat în sec. X- prima jumătate a sec. XI, ulterior construindu-se aici cetatea Uioara) şi trei aşezări medievale dintre care Osenta (cu 40 de locuinţe, majoritatea bordeie) şi Mediaş sînt atestate documentar înainte de venirea tătarilor. Alte vestigii de la începuturile civilizaţiei medievale româneşti au mai fost descoperite la *Ţăndărei*, jud. Ialomiţa (Al. Păunescu, E. Renţa, Gh. Matei), Cluj-*Mănăştur* - fortificaţia medievală timpurie de la Calvaria (P. Iambor), *Remetea Mare*, jud. Timiş (A. Rădulescu), *Şopotul Vechi*, jud. Caraş-Severin - necropolă din sec.XII-XIII (D. Teicu), *Hudum*, jud. Botoşani - necropola din sec. XIII-XV (V. Spinei şi colab.). Şt. Matei, P. Iambor, R. Ardevan au prezentat *Şantierul arheologic Cluj - Parcul I.L.Caragiale*, unde au fost descoperite cele mai vechi urme medievale din oraş, datînd din secolul al XIII-lea. E. Emandi a comunicat rezultatele săpăturilor din biserica Sfînta Treime, *Siret* (sec. XVIII), unde au fost descoperite urmele unor biserici mai vechi - sec. XIV - care a aparţinut probabil franciscanilor. La *Vaslui* a fost cercetată o reşedinţă domnească din sec. XV (A. Andronic), iar la *Tg. Trotuş* locuinţe, cuptoare şi gropi menajere cu material bogat care le datează în sec. XVI-XVII (P. Alexandru).

P. Beşliu a prezentat *Cercetările arheologice medievale din jud. Sibiu în 1989*: 1. Biserica minoriţilor - ruinele unei biserici cu trei nave construită la sfîrşitul secolului al XIII- lea de călugării minoriţi; ulterior s-a renunţat la una din nave, iar în sec.XVI biserica a fost integrată unei manufacturi: s-au găsit mai multe morminte de călugări; 2. Casa Hermes din Sibiu (ruinele unei construcţii din lemn anterioară anului 1300); 3. Dumbrăveni (ruinele unei biserici vechi, dezafectată după reforma calvină; s-au găsit mai multe cripte şi morminte. Biserica aparţinea domeniului familiei Apaffi); 4. Sălişte. La Criscior, jud. Hunedoara, M.D. Lazăr şi colab. au cercetat *Biserica lui Bălea din sec. XIV-XV*. Sub aceasta se află temelii de piatră atribuite iniţial unei biserici din lemn de la începutul sec.XIV; discuţiile purtate asupra detaliilor de construcţie (lăţimea zidului, adîncimea fundaţiei, absenţa altarului) au demonstrat însă că ne găsim în faţa unei clădiri din piatră, probabil o reşedinţă feudală căreia i s-a suprapus biserica lui Bălea. A. Rusu şi Z. Pinter au prezentat *Biserica medievală de la Nălaţi, jud. Hunedoara (sec. XVI*), un edificiu clasic haţegan avînd acelaşi plan cu bisericile de secol XIV. Au fost dezvelite 26 morminte în exterior, iar în interior un mormînt de oştean îmbrăcat în cămaşă de zale. La *Valea Mănăstirii*, jud. Gorj, Gh. Cantacuzino a descoperit ruinele unei construcţii cu zid de cărămidă datată cu monede de la începutul domniei lui Vladislav Vlaicu; probabil a aparţinut unui ansamblu monastic.

Cercetările de la Biserica Sfîntul Ioan Botezătorul din Suceava (M.D. Matei, E. Emandi) au dus la descoperirea temeliilor unei construcţii din piatră de mari dimensiuni, considerată a fi fost primul sediu al Mitropoliei Moldovei. La Biserica Sfîntul Nicolae Vechi din *Ploieşti* (Şt. Olteanu, N. Neagu, C. Hoinărescu) s-au găsit urme materiale din sec.XVI-XVIII. Al. Păunescu şi E. Renţa au prezentat săpăturile de la Biserica Sfinţii Voievozi din *Slobozia* (construită în timpul lui Matei Basarab, dar distrusă în sec.XIX) şi din oraşul medieval *Piua Petrii* (jud. Ialomiţa). În zona bisericii *Precista-Galţi* cercetările din anul 1989 au scos la iveală 6 cuptoare pentru ars piatră de var, o adevărată "fabrică" (N.D.Basarab, I. Costel) care datează din sec. al XVII- lea. La *Karaharman* au fost descoperite trei tezaure de monede de aramă argintate ce aparţin categoriei falsurilor oficiale din timpul sultanului Ahmed al III-lea (S. Iosipescu şi colab.). Concluziile acestei secţiuni au fost prezentate de domnul Gh. Cantacuzino.

În ansamblu, lucrările sesiunii au prilejuit un amplu schimb de păreri asupra stadiului actual al cercetărilor arheologice de pe teritoriul ţării noastre şi asupra direcţiilor în care vor trebui orientate acestea în perioada următoare.

DANIELA MARCU

http://patrimoniu.gov.ro

Îndreptăţire

Sub revoluţie cînd, paradoxal, se impune reconexarea noastră atîtor tradiţii frînte, curmate sau uitate, apariţia într-acest "Buletin al Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice", tocmai în anul 1990 - al comemorării a treizeci de ani de la moartea lui G.M. Cantacuzino a unui Dicţionar - nu trebuie să surprindă.

Între 1939 şi 1947 ilustrul arhitect a făcut să apară "Simetria", ale cărei numere, "caiete de artă şi critică", reprezentau, asemeni altor publicaţii ale vremii, precum "Revue Historique du Sud-Est Europeen", "Dacia", "Zalmoxis. Revue des Etudes Religieuses", "Daco-Romania", apogeul cultural al României Mari. "Simetria", ca mai toate marile periodice ale vremii, şi, într-un sens, mai mult decît acelea, reflectă tragedia românească a smulgerii din făgaşul unei evoluţii fireşti şi a împingerii în infernul totalitar. Reflectare normală ţinînd seama de personalitatea lui G.M. Cantacuzino şi de orientarea "Simetriei" dincolo de specificul unei reviste de arhitectură spre orizonturile largi, estetice şi etice ale spiritualităţii vremii şi tuturor timpurilor. Dar despre această confruntare a "Simetriei" şi sufletului ei cu istoria se impune o mai atentă zăbavă altcîndva.

Declaraţia inaugurală a noii reviste din toamna anului1939, în afara definirii "formaţiei plastice" a creatorului român, era un apel la ordine: "experienţele nu sînt valabile decît după o coordonare critică a rezultatelor"[1]. Cred că de aici provine gîndul **Dicţionarului,** rubrică susţinută apoi prin remarcabile contribuţii ale lui G.M. Cantacuzino însuşi, Matila Ghyka, Tudor Vianu. "Iniţiativa de a alcătui un Dicţionar estetic şi critic al unor noţiuni legate de domeniul artei -conchidea Virgil Ierunca- a fost dintre cele mai fericite, într-un peisaj cultural ca al nostru lăsat prea adesea pe seama improvizaţiei şi impresionismului estetic"[2]. Dar prin sensibilitate şi educaţie, G.M. Cantacuzino depăşeşte programul iniţial, şi, graţie deosebitului talent poetic, atît de preţuit de Iorga, în reconstituirea trecutului, a reuşit să cuprindă cu mult mai mult din viaţa oamenilor ce au fost. Interesul său s-a deplasat, cu o remarcabilă mobilitate, de la termenii tehnici (armonie, axă, coloană, compoziţie, cupolă, desen, extrados, intrados, formă, ordin, plastică, plastic, problema, tema, profil, ritm, tehnică), la caracterizarea unor mari etape de creaţie şi noţiuni filozofico-estetice (clasicism, convenţional, progres), pînă la viziunea sintetică asupra contribuţiei artistice a Athenei, Bizanţului , Moldovei şi Romei.

Reluarea astăzi, după mai bine de patru decenii de la suprimarea "Simetriei", a Dicţionarului în paginile "Buletinului Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice" îmi pare o necesitate a Revoluţiei, a imperativelor de critică, metodă şi ordine ale timpului. Noul Dicţionar va discuta cu precădere terminologia legată de monumente, ansambluri şi situri istorico-arheologice, fiind însă deschis oricăror orizonturi, viziuni estetice şi istorice asupra originilor şi evoluţiei civilizaţiilor de azi.

SERGIU IOSIPESCU

[1] G.M. Cantacuzino, *Simetrii,* ed. Ion Cuşa - V. Ierunca, Paris, f.a. Folosim această ediţie apărută în admirabile condiţii grafice, deşi fără majoritatea ilustraţiilor originalului, întrucît textele publicate de Adrian Anghelescu - G.M. Cantacuzino, *Izvoare şi popasuri*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1977, au fost trunchiate.

[2] G.M. Cantacuzino, Simetrii, *Cuvînt înainte de Virgil Ierunca*, p.14

Bastion (fr. **bastion**, vfr. **bastillon**, engl. **bastion**, it. **bastione**, germ. **Bollwerk, Bastei**, mag. **bastya**, pol. **baszta.** Termenul, folosit în fel şi chip pentru a desemna cele mai diverse tipuri de tunuri de flancare din antichitate şi pînă în vremurile noastre, are totuşi o semnificaţie proprie tîrzie, medievală şi modernă, îndeajuns de precisă. Bastionul este o lucrare de fortificaţie de obicei cu un *relief* redus pe plan romboidal ieşind din incinta unei cetăţi , compusă la exterior din două feţe reunite în unghi şi două flancuri terminate cu un gît prin care se leagă de *curtine*.

Apariţia şi evoluţia bastionului, a sistemului de fortificaţie bastionară a fost determinată de revoluţia tehnicilor militare, cu precădere a modernizării artileriei în a doua jumătate a secolului al XV-lea şi în veacul următor. Forma noii lucrări de fortificaţie era menită să asigure o flancare mai eficientă a curtinelor adiacente, acoperite, de la di-

http://patrimoniu.gov.ro

stanţă şi de aproape, de focul încrucişat al bateriilor de la feţele şi flancurile bastioanelor.

Ca şi întreaga fortificaţie a epocii, bastioanele au un relief scăzut, se îngroapă în teren spre a oferi o ţintă redusă focului artileriei asediatoare. Construite din mase mari de pămînt, bastioanele au feţele, flancurile şi gîturile palisadate sau zidite, de obicei în cărămidă, avantajoasă prin sfărîmare, periculoasă în cazul impactului proiectilelor.

Miezul bastioanelor se poate afla la acelaşi nivel cu coama zidului curtinelor (bastioane pline), bateriile amplasate în ele şi servanţii lor fiind apăraţi de un parapet; sau mai jos de acel nivel (bastioane goale), dar atunci bateriile se află dispuse pe o platformă (**cavalier**) interioară, dominînd împrejurimile peste parapete, spre a orienta şi face eficace focul.

Protejarea gîturilor bastioanelor se făcea adesea prin prelungirea flancurilor, formînd adevărate *urechi*, adăpostitoare şi ale unor comunicaţii subterane cu şanţul împrejmuitor.

Sistemul de fortificare bastionar a fost, şi el, rodul Renaşterii italiene, printre iniţiatorii din a doua jumătate a veacului al XV-lea remarcîndu-se sienezul Francesco di Giorgio Martini. Îngemănat căutărilor dintîi pentru o urbanistică ideală, sistemul bastionar a fost popularizat în Europa centrală şi nordică graţie schiţelor lui Albrecht Dürer.

În Franţa bastionarea a fost teoretizată de contele Blaise- François de Pagan (*Traité des Fortifications*,1645); elevul de geniu al acestuia a fost ilustrul Vauban (1633-1707) care, susţinut de monarhia lui Louis XIV, a dus la perfecţiunea practic a sistemului.

În ţările române bastionarea se răspîndeşte mai întîi în voievodatul Transilvaniei, prin arhitecţii italieni comanditaţi de familia regală Zapolya şi guvernatorul militar imperial romano-german generalul Giovani Batistta Castaldo.

Prima fortificaţie bastionară transilvană a fost descoperită arheologic la vechea cetate Tăuţi. Cea mai spectaculoasă realizare a sistemului "italian vechi" este fortăreaţa Gherlei, construcţie începută la 1535 după planurile arhitectului Domenico de Bologna. Sistemul "italian nou" este ilustrat magnific încă, şi în pofida degradărilor actuale, de cetatea Oradei Mari, fortificaţie pentagonală din cărămidă, cu înălţimea bastioanelor şi curtinelor de 9-10 m. Terminologic, în limba oficială a ţării - latina, bastioanele sînt menţionate drept *propugnacules*, denumire sugestivă pentru poziţia înaintată şi rolul defensiv activ al acestor lucrări fortificate.

În principatele române Moldova şi Ţara Românească folosirea bastioanelor întîmpină în opera memorialistică a marelui logofăt Miron Costin (1633 - 1691), în legătură cu luptele forţelor polono-moldave (Jan Zamoyski, Ieremia vodă Movilă) cu tătarii la 1595: "*n-au putut răbda leşii fără şanţuri, cît au văzut atîta putere, ce s-au întărit tabăra cu şanţuri prin pregiur şi au făcut cu socoteala lui Zamoyski hatmanul şi denafară de şanţuri băşti de pămîntu, de la şanţul taberei aşe departe, cît agiunge glonţul puşcei; şi într-acele băşti au scos şi Zamoyskii oastea leşească împotriva grosimei cei tătărăşti; năvăliia tătarîi cu toată oastea asupra leşilor, ce leşii sta neclătiţi şi din băşti da tunurile; dosul iarăş să le ia, nu putea tătarîi de tabără, şi aşea au stătut războiul într-acea dzi* (...) (Letopiseţ, I, 9). Textul, edificator pentru înţelegerea tacticii apărării fortificaţiilor bastionare de campanie, relevă, aşa cum a observat de altfel, B.P. Hasdeu în *Etymologicum Magnum Romaniae* - vechea denumire a bastionului, *başte* (pl. *băşti*), din polonul *baszta*, provenind la rîndu-i, ca şi maghiarul *bastya*, din germanicul Bastei. Îngroparea acestui tip de fortificaţii de pămînt, amenajarea comunicaţiilor legate de ea au condus la accepţiunea semantică actuală başcă (baştie), beci, pivniţă. Sub anul 1620 memoriile lui Miron Costin oferă şi echivalentul otoman al acelui tip de bastion: "*ce făcusă leşii în cele trei dzile o tabie, adecă o baştă denafară de şanţuri, de care nu luasă turcii aminte, ce şi de la şanţuri şi den tabie dîndu tare leşii foc, au căutat turcilor a să da înapoiu*" (*Letopiseţ*, IX, 25).

Dincolo de receptarea lingvistică, avantajele apărării bastionare, permanente sau semipermanente (de campanie), au determinat adaptarea sa în ţările române, principala înfăptuire, omogenă planimetric şi funcţional, fiind *cetatea Tîrgoviştei* (1644-1645), din vremea domniei lui Matei Basarab. Sporadic au mai fost ridicate fortificaţii bastionare de pămînt pentru nevoile unor campanii, precum acelea ale oastei regelui polon Jan III Sobieski în Moldova, la Mănăstirea Zamca (Suceava), păstrată pînă astăzi. O menţiune aparte se cuvine Dobrogei şi Moldovei pontice, unde administraţia militară otomană a edificat, mai ales în secolul XVIII şi sub diriguirea unor ingineri de geniu francezi, cîteva incinte bastionare, precum aceea redată aici, după o fotografie aeriană inedită, de la Tulcea.

În secolele XVI-XVIII, numeroase castele medievale transilvane au fost înconjurate de incinte bastionare, între ele Făgăraşul. O deosebit de interesantă dublare a unui turn rotund de un bastion se întîlneşte la Racoşul de Jos (Covasna). Uneori, la castelul din Medieşul-Aurit (Satu Mare), de pildă, pe planul unei fortificaţii bastionare s-a ridicat o construcţie înaltă (comanditar Sigismund de Lonya, 1630), cu 2 - 3 caturi, pierzîndu-se, astfel, specificitatea tipologică. În acest sens doar poate fi vorba de turnuri bastionare.

Folosirea eronată a termenului de bastion - aplicat unor turnuri poligonale sau chiar rotunde antice şi medievale - se explică, de cele mai multe ori, prin însăşi originea şi evoluţia cuvîntului în limba franceză. Importat, probabil, din Italia renascentistă, el a fost ortografiat mai întîi *bastillon*, deopotrivă diminutivul cuvîntului *bastille*. Or bastille (provensal *bastida* - construcţie izolată, din lat. pop. *bastire*) era, iniţial, o fortificaţie medievală detaşată, şi mai tîrziu un castel flancat de turele. Universala celebritate a Bastiliei, întemeiată la 1370 la poarta Saint-Antoine a Parisului, a

Fig.1.Cetatea bastionară a Gherlei-însăşi barbacana este bastionară

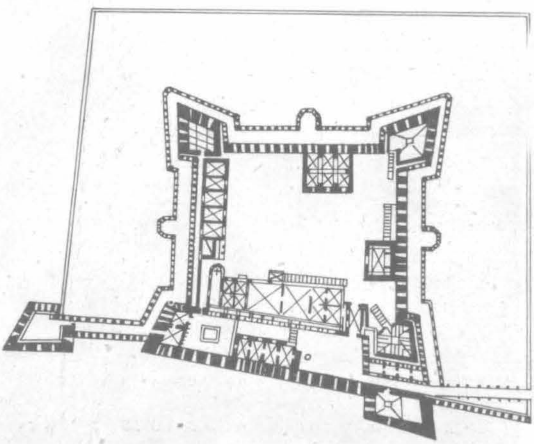

http://patrimoniu.gov.ro

făcut ca acest tip de fortificaţie să fie, de mai multe ori, modelul mental pentru analiza istorico-arhitectonică a unor castele, cetăţi sau incinte urbane, categorisite astfel abuziv drept bastionare.

Ştiinţă şi artă deopotrivă, fortificaţia, castelologia trebuie să aibă şi în cazul bastionului un limbaj corect, istoric.

Cu o evidentă aspiraţie spre perfecţiunea geometrică a planului, mărturii ale unei neasemuite ingeniozităţi tehnice, inginereşti în echilibrarea maselor de pămînt, a zidăriilor, subteranelor, admirabil decorate cu sculpturi renascentiste sau baroce, fortificaţiile bastionare de pămînt, piatră sau cărămidă din ţările române ale secolelor XVI-XVIII reprezintă monumente istorice de interes major, naţional şi internaţional, a căror conservare şi restaurare se impune cu prisosinţă.

SERGIU IOSIPESCU

BIBLIOGRAFIE

Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc, *Dictionnaire raisonné de l'architecture francais du XI au XVI siècle*, vol.I-X, Paris, 1858-1868.

Inventaire Général des Monuments et des Richesses Artistiques de la France. Principes d'analyse scientifique, *Architecture, Methode et Vocabulaire*, vol.I-II, Paris, 1972.

Burgen und Feste Platze, Glossarium Artis, Tubingen, 1977.

Prosper Merimée, *Studii asupra artelor în evul mediu*, Bucureşti, 1980.

Gheorghe Anghel, *Cetăţi medievale din Transilvania*, Bucureşti, 1972.

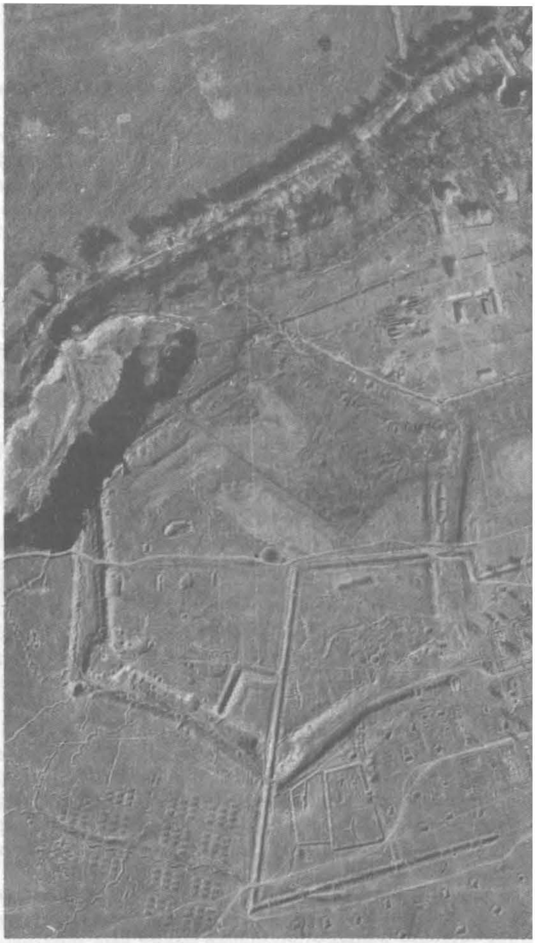

Fig.2. Fortificaţia bastionară Tulcea

Fig.3. Racoşul de Jos - Castelul.

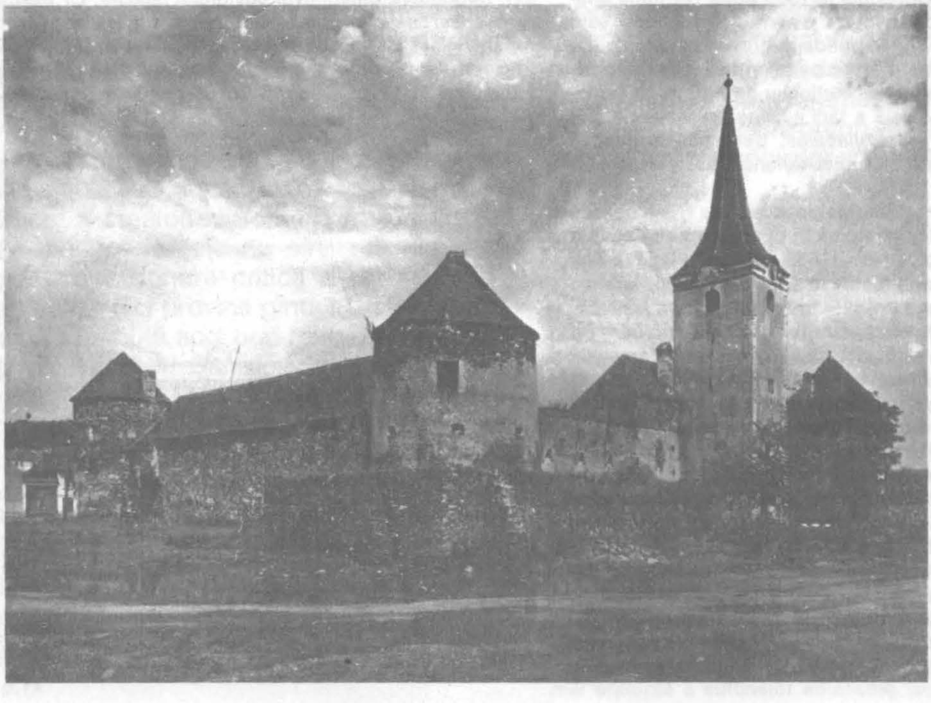

http://patrimoniu.gov.ro

Ce se întîmplă cu Hanul Roşu...

Hanul Roşu din Bucureşti, aflat în Mahalaua Curtea Veche(Str.Şelari, nr.19, colţ cu Str.30 Decembrie) a fost construit în jurul anului 1800. Cine a făcut această construcţie nu se poate preciza, ştim numai că în al doilea deceniu al secolului trecut Hanul Roşu este în stăpînirea Mănăstirii Cotroceni. La 16 iulie 1818 egumenul Hariton îl vinde jupînesei Zamfira. Aceasta este nevoită să-l cedeze la rîndul ei, hanul devenind proprietatea lui Zoe Golescu(soţia logofătului Dinicu Golescu). Pînă în 1852 locul hanului este parcelat şi vîndut la diferiţi indivizi printre care este amintit un oarecare Nae Constantinescu. Mai ştim, de asemenea, că negoţul a înflorit timp de mai bine de o sută de ani în această zonă comercială şi că la naţionalizarea din 1948 intră în proprietatea statului deschizîndu-se aici diverse cafenele şi restaurante. Şi iată-ne ajunşi în 1988 cînd hanul datorită scurgerii timpului a pierdut bowindow-ul dantelat şi cei doi pilaştrii semirotunzi de pe colţ, mărunta decoraţie a cornişei acoperişului şi arcatura delicată a ferestrelor bipartite, ajungînd în faţa trecătorului un buncăr rigid în care sînt împuşcate, fără nici un sens, nişte ferestre rectangulare, un buncăr de pe care este rasă şi netezită orice urmă din mişcarea plinurilor şi golurilor, din vibraţia decoraţiilor. În 1989 apare o speranţă de recompunere a vechii imagini a hanului : U.J.C.O.O.P. , în dorinţa de extindere, alcătuieşte un releveu amănunţit al hanului anunţînd I.C.R.A.L.- ul şi primăria că doreşte să închirieze imobilul şi deţine fondurile necesare restaurării integrale a hanului, pe baza documentelor existente.

În urma Revoluţiei din Decembrie situaţia se schimbă dar lucrurile nu sînt înţelese corect şi imobilul este cedat unei asociaţii ce doreşte să deschidă un mare restaurant cu bar şi cafenea dar care, în prezent, nu deţine suma necesară restaurării vechiului han. De ce Direcţia comercială a primăriei municipiului Bucureşti poate dispune ca spaţii din vechiul centru al Bucureştiului să fie repartizate fără nici un discernămînt oricărei iniţiative particulare? Luînd legătura cu proiectantul general al acestei zone aflăm că a fost elaborat un proiect de lege pentru protejarea zonei centrului istoric al oraşului, proiect care a fost depuns spre definitivare şi aprobare la Primăria Municipiului Bucureşti-Secţia de Sistematizare. Nici pînă astăzi acest proiect nu a fost aprobat. Ne întrebăm care a fost motivul(autorizaţia de funcţionare a asociaţiei fiind emisă în 1990, iar cererea de preluare a spaţiului de către U.J.C.O.O.P. fiind depusă din 1989) pentru care primăria municipiului Bucureşti cedează acest spaţiu aflat în centrul istoric al oraşului(aflat sub protecţia Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice) unor persoane particulare care nu pot executa decît cel mult lucrările de igenizare a clădirii? Ne mai întrebăm cum este posibil ca ICRAL Vitan-singurul ICRAL din Capitală care este în măsură să execute lucrări de restaurare, să permită intervenţia asociaţiei în interiorul şi pe faţada hanului, fără a realiza responsabilitatea acestui fapt şi a anunţa din timp Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice?

Este momentul ca legea să-şi spună cuvîntul pentru ca monumentele să fie, în sfîrşit, protejate de viteza iniţiativelor particulare şi de incompetenţa celor care execută amenajări, transformări şi restaurări. Este momentul să fim responsabili şi să înţelegem adevărata valoare a patrimoniului de clădiri vechi şi foarte vechi din Bucureşti, a centrului istoric al oraşului şi rezervaţiilor de arhitectură şi nu în ultimă instanţă scopul înfiinţării Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

MARIANA NIŢELEA
(Fotografii Oana Cohn)

Hanul Roşu(sec.XIX).

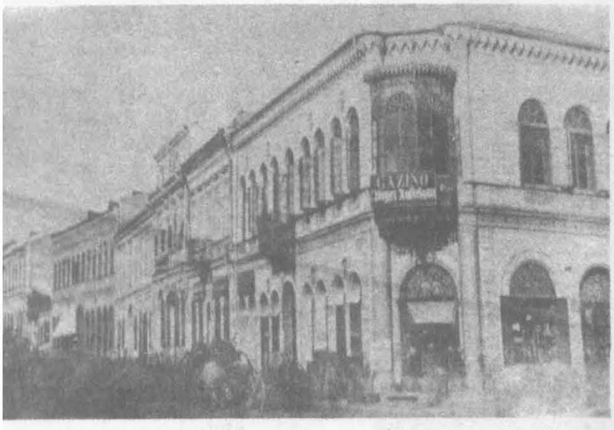

Hanul Roşu-1990.

http://patrimoniu.gov.ro

"Eliminare din listă (zonă sistematizată)"

În 1955 se emite "Hotărîrea privind păstrarea şi folosirea monumentelor de cultură", avînd în anexă "Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R.", conţinînd pentru Bucureşti 127 monumente (biserici, case, palate, ansambluri arhitecturale).

Direcţia Monumentelor Istorice, devenită ulterior Direcţia Patrimoniului Cultural Naţional, completează această primă şi rapidă inventariere cu noi clădiri sau rezervaţii, aşa cum apăreau ele pe măsura identificării specialiştilor. Se emit astfel liste adiacente, ce, în viziunea aparatului birocratic, trebuiau să ducă la o nouă listă completă, supusă spre aprobare şefului.

Urmează "modernizarea" oraşului după 1977, în vederea impunerii unui "centru civic" de către autoritatea supremă. Şi astfel, deşi legea preciza expres obligaţia Statului de a proteja monumentele istorice, existînd şi prevederi ale Codului Penal (în vigoare şi acum) pentru cei ce ar distruge parţial sau total un monument (închisoare pînă la 15 ani), totuşi demolările devin fenomenul urbanistic dominant al oraşului. Se cer uneori aprobări, dar nu se mai aşteaptă avizul, sau nici nu se cer şi monumente trecute pe listele adiacente sau chiar acele existente în lista din 1955 se distrug.

În această situaţie Primăria consideră firesc să ceară reactualizarea listei, explicînd-o, evident fără justificare, prin modificări în urma translărilor, demontarii, mutării şi demolării; iar pe listă să noteze "eliminări din lista (zona sistematizată)", uitînd şi Legea şi Codul Penal pe care nu le mai aplică, uitînd Comisia Naţională fantomatică şi mai ales uitînd că distruge astfel identitatea acestui oraş lovit de cele mai cumplite calamităţi: inundaţii, incendii, cutremure, năvăliri de oşti şi...dictatura megalomaniei, incompetenţei, servilismului.

CEZARA MUCENIC

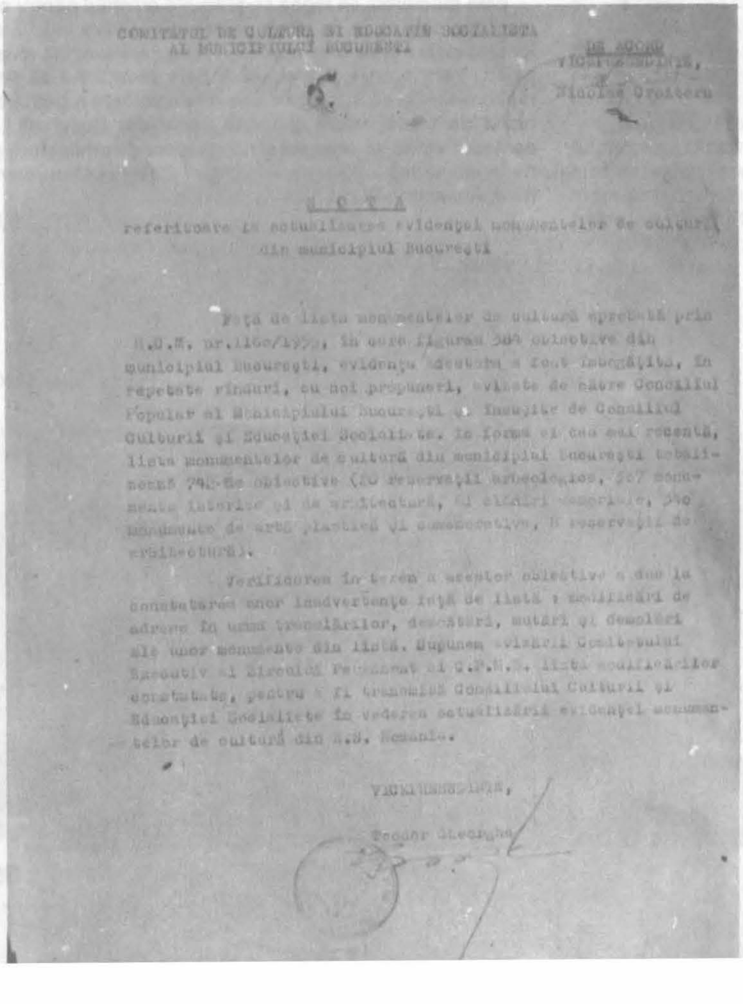
COMITETUL DE CULTURA ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTA
AL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI

DE ACORD
VICEPREŞEDINTE,
Nicolae Croitoru

N O T A
referitoare la actualizarea evidenţei monumentelor de cultură
din municipiul Bucureşti

Faţă de lista monumentelor de cultură aprobată prin H.C.M. nr.1160/1955, în care figurau [illegible] obiective din municipiul Bucureşti, evidenţa acestora a fost îmbogăţită, în repetate rînduri, cu noi propuneri, avizate de către Consiliul Popular al Municipiului Bucureşti şi însuşite de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. În forma ei cea mai recentă, lista monumentelor de cultură din municipiul Bucureşti totalizează [illegible] de obiective ([illegible] rezervaţii arheologice, [illegible] monumente istorice şi de arhitectură, [illegible] clădiri memoriale, [illegible] monumente de artă plastică şi comemorative, [illegible] rezervaţii de arhitectură).

Verificarea în teren a acestor obiective a dus la constatarea unor inadvertenţe faţă de listă : modificări de adrese în urma translărilor, demontări, mutări şi demolări ale unor monumente din listă. Supunem avizării Comitetului Executiv al [illegible] şi C.P.M.B. lista modificărilor constatate, pentru a fi transmisă Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste în vederea actualizării evidenţei monumentelor de cultură din R.S. România.

VICEPREŞEDINTE,
Teodor Gheorghe

Copie după decizia CCES : "Actualizarea listei monumentelor de cultură din Municipiul Bucureşti"

Redactare actuală	Modificare propusă
-A.001 Str.Arhivelor, nr.2 - vatră sacră geto-dacică..	Eliminare din listă (zonă sistematizată)
-A.004 Str.Cazărmii, Puţu cu Apă Rece Mlitari - Ruinele ansamblului Curtea Arsă.	"
-A.005 Pe malul stîng al Colentinei "La stejar" " - Aşezare din epoca bronzului. -	"
-A.014 Calea Victoriei colţ cu str. Stavropoleos - Fundaţiile hanului Constantin Vodă.	"
--B.008 Str.Arhivelor, nr.2 - Ansamblul feudal Mihai Vodă-sec.XVI: biserica, pivniţele, turnul, clopot niţa, clădirea arhivelor şi incinta.	-- Str. Sapienţei nr. 4 Biserica Mihai Vodă şi turnul clopotniţei.
-B047 Şos.Ciurel nr.102 - Moara Ciurel.	Eliminare din listă (zonă sistematizată).
-B.054 Bd.G.Coşbuc nr.14 - Spitalul Brîncovenesc.	"
--B.072 Str.Dr.Felix nr.113A - Hanul Galben.	"
B.099 Str.Italiană nr.2 - Baia Arcului.	Eliminare din listă (zonă sistematizată)
--B.122 Bd.Dr.Marinescu nr.2. - Ansamblulfeudal Cotroceni,1780 palatul, biserica, turnul clopotniţă parcul.	Bd.dr. Marinescu nr. 2 Ansamblul feudal Cotroceni, 1780 - turnul-clopotniţă, palatul, cuhnia.
-B.130 Str.Mircea Vodă nr.21 -Casă sec.XVIII-XIX	Eliminare din listă (zonă sistematizată)
B.144 Calea Moşilor nr.160 - biserica (1758).	Str. Olari nr. 6 (în urma operaţiunilor de translaţie)
-B.149 Str.Negru Vodă nr.17 - Casă, sec.XIX.	Eliminare din listă (zonă sistematizare)
-B.165 Str.Puţul cu Apă Rece nr.74 - Biserica, 1794 (Izvorul Tămăduirii).	-- "
-B.172 Calea Rahovei nr.47 - Casă sec.XIX.	"
-B.173 Calea Rahovei nr.56 - Casă sec.XIX.	"
-B.174 Calea Rahovei nr.122-126 -Front de case, sec.XIX.	.
-B.192 Str.Schitului Maicilor nr.23 - Schitul Maicilor, 1726 biserica şi chiliile.	Str. Antim nr. 51 Biserica 1726 (Schitul Maicilor) - în urma operaţiunilor de translaţie
-B.193 Str.Sfinţii Apostoli, nr.2 - Casă cu pictură de Sava Henţia.	Eliminare din listă (zonă sistematizată)
-B.198 Str.Sf.Ion Nou nr.11 - Fostul han, sec.XIX.	"
-B.199 Str.Sf.Ion Nou nr.29 - Casă sec.XIX.	"
B.200 Str.Sf.Ion Nou nr.31 - Casă sec.XIX.	"
-- B.201 Str.Sf.Ion Nou nr.33 -Casă,sec.XIX.	"
- B.202 Str.Sf.Nicolae Jigniţă -Casă cu pivniţă sec.XVII.	" "
- B.297 Comuna Pantelimon, insulă Biserica fostei mîmăstiri -Pantelimon.	"
-B.298 Com.Pantelimon, în insulă -Ruinele foişorului.	"
- *.C.013 Str.Ecoului nr.20 -Casa în care s-a redactat ziarul Scînteia în iulie septembrie 1932.	"

http://patrimoniu.gov.ro

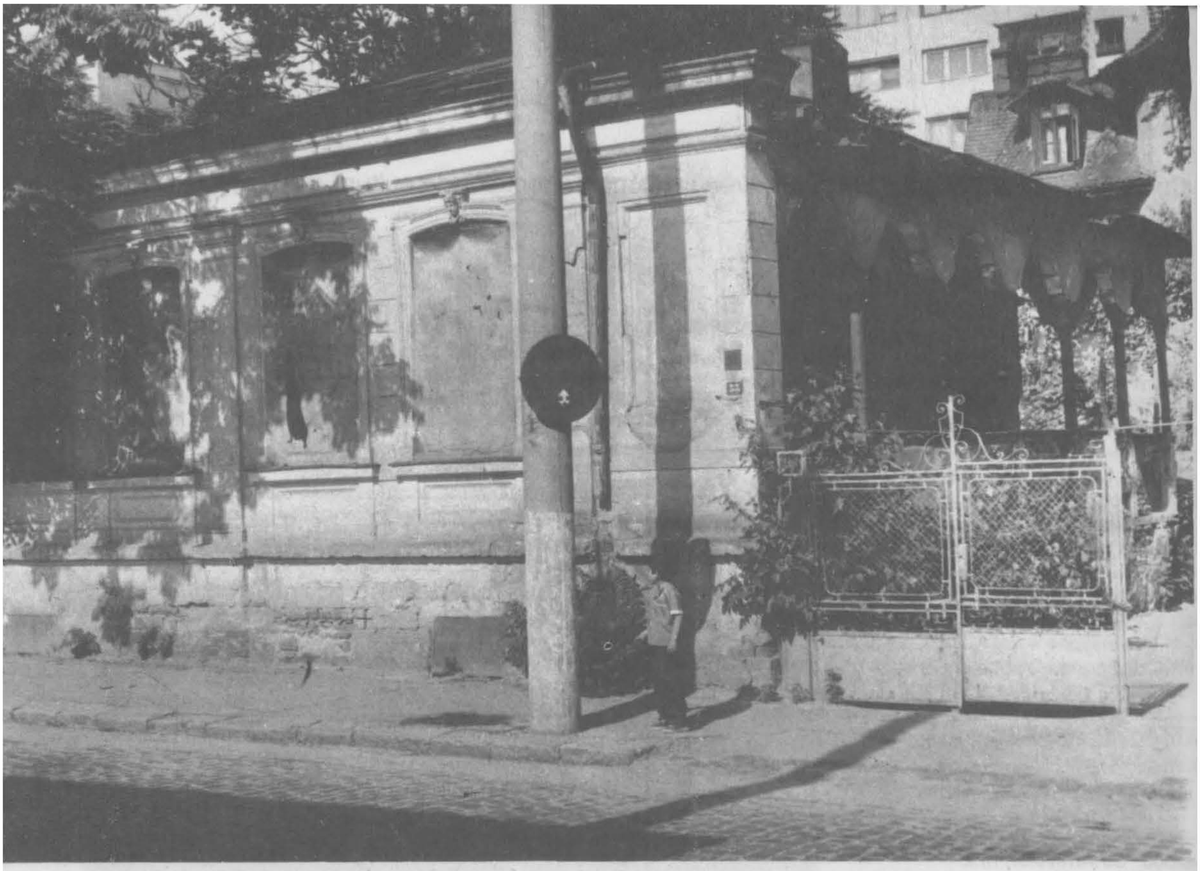

Fig.1.Casă de tîrgoveţi, str.Şerban Vodă nr.33,faţada spre stradă

(Fotografii de Ioniţă Andron.)

Fig.2.Casă de tîrgoveţi, str.Şerban Vodă nr.33, pridvorul

http://patrimoniu.gov.ro

- C.035 Str.Mocanului nr.1 -Casa A.Toma, în care a funcţionat redacţia ilegală a ziarului Scînteia (1934-1938).	"
-*.C.041 Bd.I.Pintilie nr.6 -Casa Nicolae Iorga.	Eliminare din listă (zonă sistematizare)
- C.051 Str.Sapienţei nr.12 -Casa Dem.I.Dobrescu, fost sediu al comitetelor cetăţeneşti.	"
-C.058 Bd.Nicolae Titulescu nr.35 -Sediul comitetului local Bucureşti al PCR în 1921-1924.	"
-*.D.003 Str.Asău, la întretăierea cu Cal.Dudeşti -Crucea de piatră, sec.XIX.	Eliminare din listă (deteriorată; fragmentele depozitate la Muzeul de Istorie al M. Buc.)
- *.D.025 Bd.George Coşbuc -Monumentul de la Rond.	Eliminare din listă (prăbuşit în 4.III.1977)
- *.D.077 Str.Glădiţei, pe terenul CAP. -Cruce de piatră, sec.XVIII.	Eliminare din listă (zonă sistematizată)
- *.D.080 Str.Glădiţei, pe terenul CAP. -Cruce de piatră sec.XIX.	"
- *.D.095 Splaiul Independenţei nr.1 -Fîntîna Emil Lahovary.	"
- D.106 Şos.Kiseleff nr.10 -Statuia Doamnei Muşata.	Eliminare din listă (depozitată la Combinatul Fondului Plastic)
- D.107 Şos.Kiseleff nr.10 -Statuia lui Mihai Eminescu	Eliminare din listă (depozitată la Combinatul Fondului Plastic)

-D.123 Drumul Murgului nr.37, în cimitirul Izvorul Nou -Monumentul lui N.Poplaca. din Parcul Libertaţii).	Eliminare din listă (strămutat la mausoleul din Parcul Libertăţii)
- D.125 Str.Nuferilor nr.12 -Bustul lui Al.Robescu.	Eliminare din listă (prăbuşit la 4.III.1977 şi depozitat)
- *.D.303 Str.Teiul Doamnei nr.81 -Cruce de piatră, sec.XIX	Eliminare din listă (zonă sistematizare)
- *.D.306 Str.Uranus, la intersecţia cu str.Fonteriei -Monumentul Pompierilor.	"
- *.D.307 Str.Uranus, la Podul Izvor -Bustul lui B.P.Hasdeu.	"
-*.D.308 Str.Uranus, la Podul Izvor -Bustul lui Dimitrie Onciul.	"
- D.310 Piaţa Victoriei -Monumentul Ostaşului Sovietic.	Şos. Kiseleff Monumentul Ostaşului Sovietic (strămutat)
- D.322 Calea 13 Septembrie nr.12 -Monumentul Eroilor Regimentului 6 Infanterie.	Eliminare din listă (zonă sistematizată)
- D.324 Calea 13 Septembrie nr.12 -Bustul maiorului C-tin Ene.	"
- D.331 Sat Cernica, în cimitirul mănăstirii -Bust Alexandru Nicolescu.	Eliminare din listă (căzut la 4.III.1977 şi depozitat)
- D.335 Sat Cernica, în cimitirul mănăstirii -Bust Teodor Văcărescu.	"

http://patrimoniu.gov.ro

Fig.3.Casa Ionescu Gion (1885), str.arh.I.N.Socolescu

Fig.4 Casă din zona bisericii Sf.Vineri; curtea cu galeria de comunicaţie la etaj (zonă demolată).

http://patrimoniu.gov.ro

http://patrimoniu.gov.ro

Masacru cultural în România

În trecut revista AR a scris aprobator despre restaurarea arhitecturii în România şi în ţările vecine ei, "socialist- democrate" (vezi de ex.AR, nov.1970, febr.1972, dec.1972).

O organizare eficientă, susţinută de oameni care s-au dedicat acestei munci, a făcut mult pentru a compensa sărăcia de fonduri şi programele extravagante.

România părea că a înţeles că nu-şi poate permite să neglijeze ceea ce, în comparaţie cu alte ţări europene, era doar o mînă de clădiri istorice.

Acum toate acestea s-au schimbat şi monumentele,ca şi lucrările de artă, se află într-un pericol serios.

Acum doi ani Direcţia monumentelor istorice a fost rapid demobilizată. Pînă acum nimic nu a înlocuit-o, nici chiar o organizaţie de întreţinere,care ar fi putut cel puţin să fi protejat lucrările rămase neterminate.

Biserica de secol XVII Sf.Gheorghe din Bucureşti, de exemplu, care păstrează rămăşiţele celor mai mari eroi români, era în restaurare cînd Direcţia s-a închis. Ea a rămas de atunci pur şi simplu deschisă intemperiilor.

Frumoasa mănăstire Văcăreşti, din afara Bucureştilor, înainte folosită ca închisoare, urma să fie deschisă turiştilor ca o dovadă a priceperii Direcţiei. Şi acolo, de asemenea, lucrarea a fost suspendată, şi structura, care ar fi dus-o mai bine dacă ar fi continuat să fie închisoare, se ruinează.

În Bucureşti, vestitul Muzeu al Satului este ameninţat cu strămutarea şi Direcţia nu mai există să lupte pentru el.

Costul mutării atîtor clădiri nu numai că ar mutila o ţară deja împovărată de inundaţii şi cutremure, dar pericolul pentru materialul atîtor exemplare nepreţuite de vernacular ar fi enorm.

Mai rău decît toate, echipa de constructori, care cu Vasile Drăguţ, ultimul şef al Direcţiei, a construit cu hărnicie şi de care atîtea restaurări au fost menite să deprindă, s-a dispersat şi poate s-a pierdut pentru totdeauna.

Mulţumit numai de o măsură crasă, guvernul a confiscat pe urmă colecţiile particulare de artă din Bucureşti şi a strîns o mulţime de muzee mici, printre care Oprescu, Weimberg, Dona, Zambaccian, Tattarăscu şi două case Avachian. Motivul dat oficial a fost acela de a proteja colecţiile după cutremurul din 1977, deşi este binecunoscut că nici una din vechile şi bine construitele case care conţineau aceste colecţii n-a fost deteriorată. Din contră, multe pagube au fost cauzate de confiscare, mai întîi folosirea soldaţilor şi a camioanelor pentru a muta obiectele şi, apoi, prin depozitarea ulterioară a acestora în subsolurile umede ale Palatului culturii (pe atunci Casa Scînteii, n.r.).

Ca răspuns la critici aspre, directorul Galeriei naţionale insistă că este mai bine pentru colecţiile mici, împrăştiate, să fie centralizate în aşa fel încît multă lume să le poată vedea (ignorînd faptul că o colecţie în casa creatorului ei oferă o unică experienţă, pe care un muzeu mare nu o poate da niciodată), şi promitea că vechiul sediu al Ministerului Finanţelor va fi în curînd pus la dispoziţie pentru acest scop. În goana indecentă de a deschide noul muzeu (august 1978), pagubele considerabile cauzate de cutremur nu au fost de fapt reparate, opinii responsabile din Bucureşti susţinînd căderea clădirii în mod sigur la un viitor cutremur, distrugînd toate exponatele.

O relatare în "New York Times", scrisă de David A.Andelman (15 dec.1977), sugera că noua şi imens duşmănoasa politică "*este doar o simptomă a controlului mai viguros asupra culturii şi artelor.*

Guvernul şi partidul văd pe artişti şi scriitori ca pe nişte îndărătnici care contribuie puţin la realizarea a ceea ce în viziunea dl.Ceauşescu se numeşte un stat socialist industrializat".

Dacă o astfel de viziune poate sau nu să fie exact exprimată, ca să nu mai vorbim să fie realizată, fără artişti şi scriitori (şi istoria ne arată că nu), dl Ceauşescu trebuie să înţeleagă că cultura românească este o parte a culturii europene, că bisericile de lemn, de exemplu, sînt o parte dintr-un grup care se extinde către vest în Slovacia şi către est pîna în Ucraina, şi că odată formate colecţiile din România includ lucrări franceze şi italiene, că pe scurt, moştenirea aristocratică românească nu priveşte numai pe români.

Este, desigur, timpul ca organismele internaţionale, precum UNESCO şi ICOMOS, România făcînd parte din ambele, să intervină şi să ajute să convingă autorităţile româneşti pentru o mai largă semnificaţie a acţiunilor lor.

ŞERBAN CANTACUZINO

"The Architectural Review", volume CLXV, Number 984, febr.1979.

http://patrimoniu.gov.ro

Atitudini şi mentalităţi

Banat

Cu prilejul lucrărilor de execuţie a unuia din blocurile de locuinţe din zona centrală a oraşului *Caransebeş* (jud.Caraş Severin) a fost descoperit un *aşezămînt mănăstiresc din secolul al XIII-lea*, compus dintr-o biserică de mari dimensiuni şi dintr-un claustru din care s-au mai păstrat temelii de clădiri la nord-est.

În conformitate cu cele de mai sus, Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice a dispus oprirea lucrărilor de execuţie la blocul de locuinţe şi a comandat întocmirea unui studiu la "Urban-Proiect" Bucureşti, pentru punerea în valoare a monumentului şi încadrarea lui în zona istorică din centrul oraşului, printr-o construcţie adecvată, cu funcţiuni culturale.

Din păcate, beneficiarul, Primăria oraşului Caransebeş, nu a acceptat punctul de vedere al Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi amînă întocmirea temei de proiectare, necesară executării studiului propus. Prin aceste tergiversări există pericolul sacrificării acestor vestigii istorice.

Constanţa Carp

Bucureşti, Sector Agricol Ilfov

Oraşul Bucureşti, distrus, devastat, incendiat de năvălirile străine, de focurile ce cuprind cartiere, de cutremure şi războaie, de voinţa demolatorului şi a asociaţilor lui, a suferit şi acum, în decembrie 1989, în timpul Revoluţiei. S-a tras, cauzele le va stabili istoria, dar s-a distrus casa din str.Nuferilor,nr. 90. Au rămas ziduri şi ancadramente de mare frumuseţe. În str.Berzei, nr.42 aceeaşi faptă, aceeaşi urmare. Ruinele vorbesc despre personalitatea artistică a casei. În Calea Griviţei, colţ cu str.Buzeşti, o clădire impunătoare adăpostea la parter o librărie, iar la etaj o locuinţă. Parterul îşi pierduse, în faţade, detaliile caracteristice, dar etajul încă păstrează întreaga modenatură eclectică cu bogate ancadramente, cu tratarea elegantă a colţului clădirii, subliniat de ferestre în arc decorate cu basorelief. Revoluţia a fost prilej pentru locatarii ei iresponsabili să încerce distrugerea dîndu-i foc, sub aparenţa acţiunilor teroriste. Şi aceasta numai pentru a primi mai repede, ca sinistraţi, case în centru. A ars astfel interiorul, faţada păstrîndu-se miraculos peste nişte ziduri în ruină.

Ce se va întîmpla cu aceste clădiri, valori ale fondului constructiv al secolului al XIX-lea, reprezentative stilistic pentru eclectismul perioadei, clădiri care se integrează zonelor din care fac parte şi care sînt propuse ca rezervaţii de arhitectură?

Primele două case zac abandonate, poate intemperiile vor desăvîrşi acţiunea umană şi vor scuti autorităţile de o hotărîre.

Pentru clădirea din Calea Griviţei, Institutul Proiect Bucureşti (arh.Fotino) a cerut opinia OPCN Bucureşti. Acesta (arh.Mariana Niţelea) a informat că, dată fiind valoarea clădirii şi a întregii zone, reprezentative pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, propune păstrarea şi restaurarea ei împreună cu clădirile învecinate: Hotel Bratu, Hotel Marna, ca şi păstrarea faţadei Hotelului Oltenia, cu refacerea prin modernizare a clădirii.

În şedinţa Primăriei capitalei însă, delegaţii de la Proiect Bucureşti au prezentat un plan de lucrare, cuprinzînd o zonă mult mai mare, plan în care clădirile respective sînt demolate. Or, nefiind nici măcar sumar protejată, clădirea din Calea Griviţei/str. Buzeşti se distruge.

Cine nu doreşte să existe Bucureştiul istoric?

Cezara Mucenic

Cu prilejul lucrărilor de consolidare şi extindere desfăşurate *la restaurantul "Cina"*, valoroasa clădire în stil eclectic datînd din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care întregeşte cadrul arhitectural al unui grup de monumente istorice de primă importanţă din centrul capitalei (Ateneul, Biblioteca Fundaţiei, Palatul regal) delegaţii Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice au constatat nerespectarea tehnologiei de lucru recomandată prin aviz pentru clădirile protejate prin Legea monumentelor.Se prevede sprijinirea şi conservarea "în situ" a tuturor elementelor de faţadă, precum şi integrarea acestora în arhitectura clădirii.

Mai "operativ", constructorul, Antrepriza nr.3 "Carpaţi", a demolat o mare porţiune din zidul faţadei - în vederea refacerii "din nou" - , ceea ce a atras sancţionarea conducerii din partea Inspecţiei de Stat pentru Calitatea Construcţiilor din cadrul Comisiei Naţionale pentru Standarde, Metrologie şi Calitate.

Un splendid ansamblu monumental din împrejurimile capitalei - *curtea boierească Manu* cu zidul în incintă, monument de arhitectură nominalizat în listă cu nr.599-600 a dispărut prin "grija" primăriei comunei Popeşti Leordeni.

Clădirea principală, o armonioasă reşedinţă de ţară de la începutul secolului al XIX-lea, înglobează o pivniţă monumentală de epocă brâncovenească, fiind pentru epoca respectivă un interesant exemplu de integrare a unor spaţii construite vechi într-un program compoziţional contemporan. Incinta şi clădirile anexe cuprind şi alte elemente cu semnificaţie istorică înglobate într-o arhitectură de ţinută din secolul al XIX-lea.

La începutul deceniului patru întreg ansamblul a fost obiectul unui amplu studiu istoric, precum şi al unui detaliat proiect de restaurare întocmit de specialişti de renume: arh.Ştefan Balş, Nadejda Romalo.

După ce ani de zile a fost utilizat abuziv ca sediu "de vară" al închisorii Jilava, fără a i se acorda un minimum de întreţinere, în urma seismelor din 1977 şi 1986, deteriorările progresive

http://patrimoniu.gov.ro

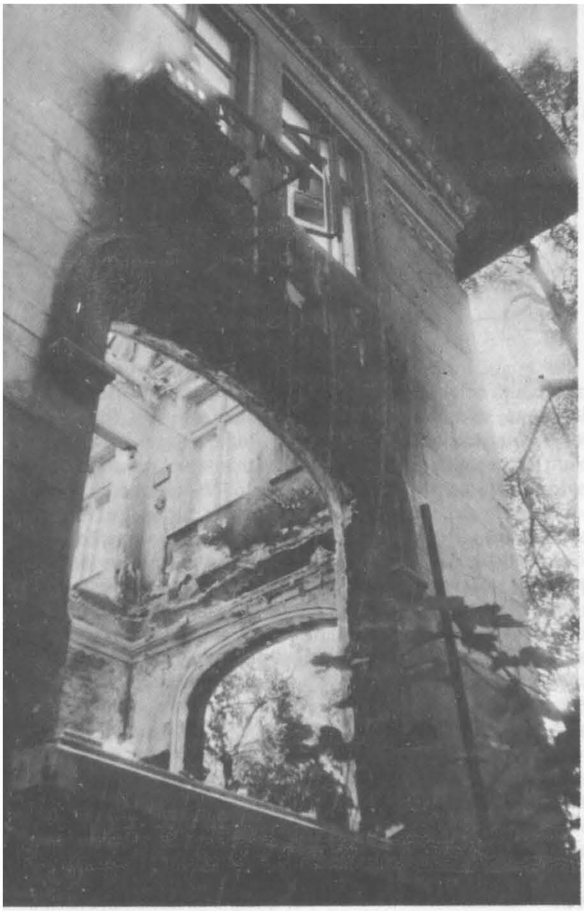

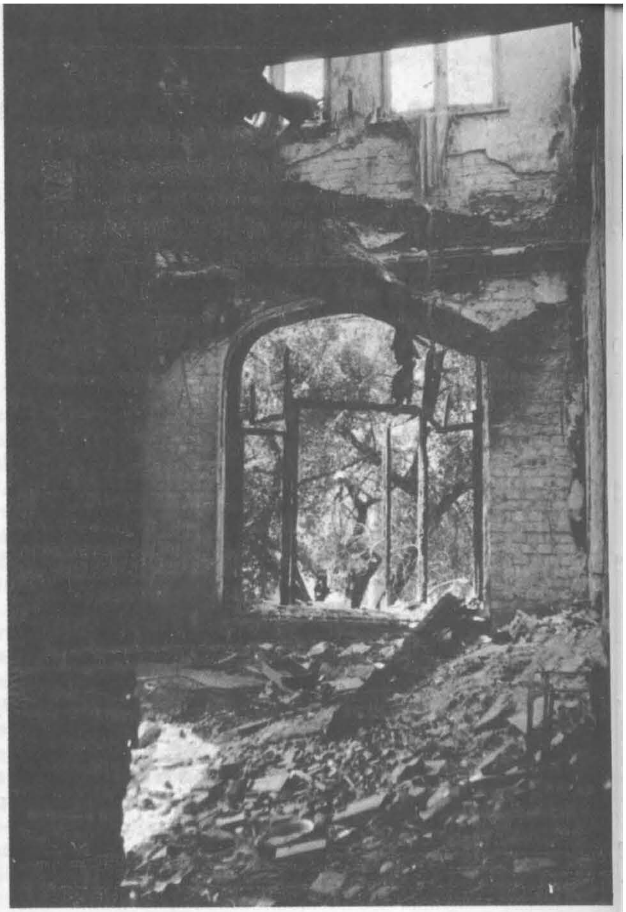

Fig.1.Str.Nuferilor nr.90, faţada spre stradă. Fotografiile Ioniţă Andron.

Fig.2.Str.Nuferilor nr.90, interior.

Fig.3 .Str.Berzei nr.42, latura spre curte.

Fig.4.Str.Berzei nr.42, faţada spre interior.

Fig.5.Calea Griviţei/str.Buzeşti, faţadă (detaliu).

Fig.6.Calea Griviţei/str.Buzeşti, faţadă.

http://patrimoniu.gov.ro

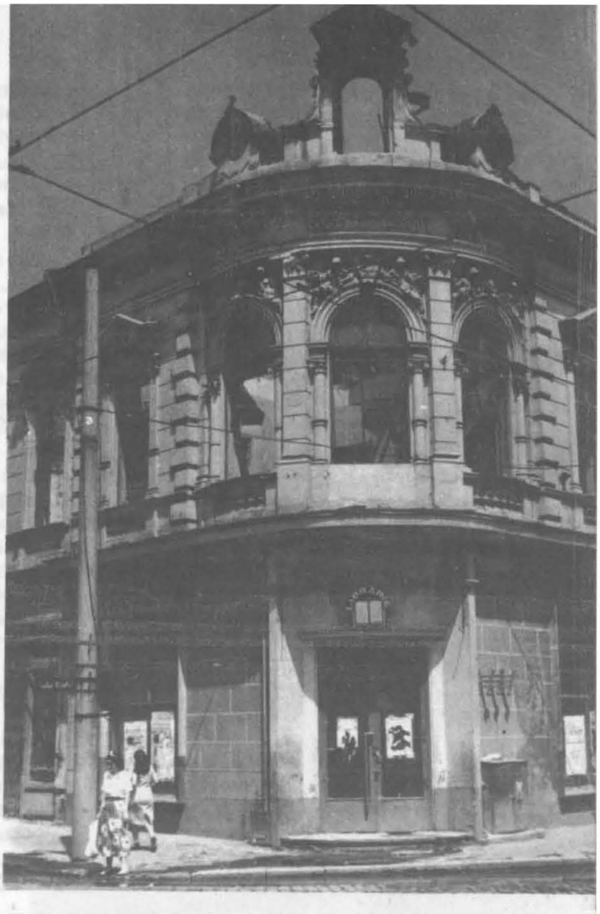

http://patrimoniu.gov.ro

au determinat pur şi simplu abandonarea monumentului de către cei desemnaţi să-i asigure integritatea, în prezent, spoliat de materialele utile de construcţie, fiind un cîmp de ruine.

SANDA IGNAT

Complexul Mogoşoaia (palat, cuhnie, clădiri anexe, parc) rămîne unul dintre puţinele ansambluri laice din vremea lui Constantin Brâncoveanu păstrate, pentru că a fost ocrotit, conservat şi cînd a fost nevoie cu grijă restaurat. În incinta lui se află şi casa în care a locuit Martha Bibescu, strălucită reprezentantă a familiei Brâncoveanu în cultura românească a secolului al XX-lea. Clădirea, ridicată special de către arhitectul G.M.Cantacuzino, model de integrare a unei construcţii noi într-un complex istoric, necopiindu-l, dar neopunîndu-i-se, a fost casă de creaţie a Uniunii Scriitorilor în perioada 1950- 1990. Prin această folosinţă a constituit o prezenţă brutală în atmosfera de sobrietate a complexului muzeal. Acum ea a devenit, cu aceeaşi destinaţie, proprietatea Ministerului Culturii.

Încă din luna februarie Muzeul de Artă al României propune ca întreg complexul să capete funcţie muzeală. La această opinie se raliază şi Muzeul de Istorie şi Artă al Municipiului Bucureşti, care, avînd în supraveghere, prin OPCN Bucureşti, toate monumentele din oraş şi Sectorul Agricol Ilfov, răspunde şi de complexul în cauză.

Propunerile sînt puse în discuţie în şedinţa a III-a, din 27 mai 1990, a CNMASI, care acordă, ca unică funcţie întregului complex, funcţia muzeală (pentru palat, cuhnie şi o parte din casa G.M.Cantacuzino), care se va completa cu constituirea unui centru internaţional de studii brâncoveneşti, adăpostit şi el în casa G.M.Cantacuzino, propunîndu-l în grija şi folosinţa Muzeului de Artă al României (pentru Muzeul Brâncovenesc) şi Muzeului de Istorie şi Artă al Municipiului Bucureşti (pentru Muzeul Artei secolului al XVIII-lea, ce urma să prezinte piese rămase de la monumentele demolate din Bucureşti).

Hotărîrea este transmisă Ministerului Culturii.

Dar, deşi, conform Decretului nr.91/05.02.1990, "Hotărîrile Comisiei în domeniul său de activitate sînt obligatorii", lucrările la "casa de creaţie" a cărei administrare o are Trustul DOMUS continuă.

CEZARA MUCENIC

Dobrogea

În "pasagerul" ce-şi începe zilnic cursa de la Galaţi, străbatem apele liniştite ale Dunării, pînă aproape de îngemănarea lor cu marea, oprindune *la Sulina*. Două sau trei nave, cîteva şalupe şi ceva mai mulţi pescăruşi tulbură din cînd în cînd zgomotul motoarelor plutitoare. În rest, monotonia malurilor pustii anunţă monotonia oraşului.

Vase şi şlepuri ruginite priponite la chei, precum caii bătrîni şi *credincioşi*, trec prin faţa noastră. În sfîrşit, acostăm, chiar în dreptul fostului Palat al Comisiei Europene a Dunării de Jos.

Din vestitul porto-franco al secolului trecut, Europolis-ul lui Jean Bart, se mai păstrează frînturi, rămăşiţe sărace. Însăşi casa lui Jean Bart, pe chei, cu podele şi ziduri degradate, se numără printre acestea.

Din primul moment, ochiul este izbit de un puternic contrast. Pe de-o parte, construcţii din anii '60-'80 ai secolului al XIX-lea, oglindind omogenitatea structurală a creaţiei arhitecturale a Comisiei Europene a Dunării, aflate acum în părăsire,şi, pe de altă parte, construcţii din ultimele decenii ale secolului nostru, blocuri-cămine,

Fig.7.Calea Griviţei/str.Buzeşti, interior.

http://patrimoniu.gov.ro

la rîndul lor degradate, dar mai ales nefireşti pentru specificul locului.

Clădirile construite în a doua jumătate a secolului al XIX- lea respectau condiţiile impuse de climă şi teren: aveau parter sau parter şi un etaj, balcoane închise sau geamlîcuri proteguitoare contra vînturilor turbionare puternice. În acelaşi timp, asigurau necesităţile unei comunităţi civilizate şi confereau portului statutul de oraş. Astfel, în afară de Palat, azi sediul Administraţiei Fluviale a Dunării de Jos, se păstrează farul cu atenansele sale, spitalul, încă unicul din Sulina, şcoala cea veche, frumos decorată, dar dezafectată, vechi antrepozite şi magazii, atît pe malul drept cît şi pe cel stîng al Dunării, şi multe case. Unele dintre ele, cu prăvălii la parter şi apartamente la etaj, cu vechi stucaturi exterioare şi interioare, cu delicate feronerii, îţi încîntă privirea, în ciuda părăginirii lor.

Casele tradiţionale, simple, cu socluri de piatră împotriva apei, cu parterul înalt îmbrăcat în lemn, în ciuda raţiunii lor de a fi, astăzi neînţeleasă, se pot enumera foarte uşor. Vechile cheiuri din lemn, care rapid puteau fi reparate, au fost prefăcute în beton.

Şi iată cum au înţeles edilii Sulinei să înfrumuseţeze oraşul. Bombardamentele războiului nu au fost suficiente, distrugerile nu erau şi aşa destul de mari, astfel încît au trebuit să intervină buldozerele în desăvîrşirea "creaţiei" socialiste şi instaurarea "noului". Strada Deltei este străjuită de blocuri de patru etaje, fără personalitate şi într-o avansată degradare. Strada 23 August este un amestec nedigerabil de dezolare, promiscuitate şi artificial, totul pe patru etaje, cu

Fig.2. Casă veche de pe strada 23 August

Fig.3. Clădire veche de pe chei în curs de demolare şi fundaţie inundată

Fig.4. Biserica şi vechea şcoală catolică

Fig.1.Farul construit de Comisia Europeană a Dunării

http://patrimoniu.gov.ro

grupuri sanitare comune. Prin scufundarea plaurului ce susţine oraşul,din cauza prea marii greutăţi la care este supus, apele inundă fundaţii abandonate, din care, la suprafaţă, rămîn mustăţile armăturilor de beton.

Se poate pretinde oare, în aceste condiţii, dovada respectului, grijii şi înţelegerii faţă de urmele unui trecut, mai mult sau mai puţin îndepărtat, mai mult sau mai puţin spectaculos, dar care, în definitiv, chiar dacă ne place sau ne este indiferent, el totuşi ne aparţine şi ne reprezintă?

Se poate pretinde ca pietrele de pe mormintele din cimitirul Comisiei Europene a Dunării să rămînă acolo unde au fost ele aşezate întru memoria celor ce, de fapt, au ridicat oraşul? Noi credem că da.

RALUCA VERUSSI

Moldova

În incinta cimitirului parohiei Sărata din Piatra Neamţ, jud. Neamţ, în imediata apropiere (7-8m) *a bisericii "Buna Vestire"*- monument istoric (inclus în Lista monumentelor la nr.139) se construieşte o biserică nouă. Această biserică.se ridică în zona de protecţie a monumentului, fără avizul C.N.M.A.S.I., numai cu avizul fostului minister al cultelor (arh.C.Moisescu), agresînd prin prezenţă, siluetă, atît biserica monument cît şi ambientul. Biserica monument, ctitorită în anul 1787 de Steren şi Mihalache Pîrsache, este o construcţie de lemn necesitînd o restaurare care să cuprindă refacerea învelitorii, desfacerea căptuşelii exterioare de scîndură şi decaparea vopselii de ulei de pe lemnăria originală

A.HARITON

În municipiul Iaşi, unde centrul istoric aproape a dispărut ca rezervaţie de arhitectură sub largile străzi şi bulevarde, presărate de construcţii eterogene sau "amplasamente libere" (gata demolate), un nou obiectiv a intrat în atenţia edililor- corpul vestic al *Spitalului Spiridoniei.*

Desigur, nevoia modernizării spitalului amintit, construit pe sistem multipavilionar în jurul bisericii monument şi impunătorului turn clopotniţă, este stringentă şi binevenită, dar soluţia de rezolvare - demolarea, neapărată, a corpului vestic al pavilionului central, formînd, deja, un ansamblu bine închegat el însuşi şi procedeul de obţinere a avizului - o "expertiză" încheiată ad hoc, cu acceptul unor cunoscuţi profesionişti ieşeni, precum că edificiul se va prăbuşi iminent, că nu are nici o valoare istorică sau arhitecturală etc., însoţită de presiunile necesare, nu pot să aducă decît tristeţe.

Este trist pentru Iaşi, pentru noi toţi, să vezi cum se perpetuează asemenea idei "de aur".

Seismul din 30 mai a demonstrat însă că monumentul este încă destul de solid, în pofida unei întreţineri, în timp, aproape complet neglijată şi a unor investiţii de tip "zugrăveală antiseismică", de care a avut parte după 1977.

Şi Mănăstirea Văcăreşti din Bucureşti a dispărut tot cu "ajutorul" unei expertize semnate de "specialiştii în inginerie", cu diagnosticul "precolaps", deşi moartea a fost violentă, ajutată de pickhammer, cabluri şi tîrnăcop.

GH.SION

Proiectele de restaurare şi consolidare cer neapărat, în prealabil, o documentare însoţită de cercetarea arheologică.

Un exemplu al urmărilor nerespectării acestui principiu îl oferă intervenţia la *biserica de la Baia*, jud.Suceava, ridicată de Petru Rareş. Aici s-au executat, înainte de 1990, lucrări de consolidare a cornişei şi acoperişului, necunoscîndu-se situaţia fundaţiilor şi cauza fisurilor din abside, altar, pridvor etc. Practicînd două scurte sondaje pe absida altarului şi absida de nord, am descoperit că sub fundaţia bisericii lui Petru Rareş se află altă fundaţie, de o calitate inferioară. În aceste condiţii, vechiul proiect de consolidare a fundaţiilor se dovedeşte necorespunzător, parohia nedorind însă modificarea lui şi deci împiedicînd cercetarea arheologică. Dar neintervenindu-se corect, monumentul apăsat de grinzile masive ale consolidării, de bolţile de ciment şi armătura grea nu are şanse de supravieţuire, pierzîndu-se astfel un important document asupra epocii lui Petru Rareş şi asupra oraşului Baia.

STELA CHEPTEA

MUNTENIA

La *biserica Sf.Nicolae Domnesc din Curtea de Argeş* (jud.Argeş) se reiau lucrările de conservare-restaurare a celui mai valoros ansamblu de picturi murale, datînd din secolul al XVI-lea. Desfăşurate cu intermitenţe impuse de programul universitar, începînd cu anul 1981 în campanii de 1-2 luni, după proiectul şi în execuţia Catedrei de conservare-restaurare picturi murale, clasa Dan Mohanu, lucrările au abordat monumentul în primul rînd printr-o cercetare în profunzime a stării de conservare. Astfel, în colaborare cu ICPTT Bucureşti s-a efectuat o cercetare asupra terenului de fundare care a avut ca obiectiv executarea unui sistem de consolidare a terenului, lucru nefinalizat din lipsa fondurilor. S-a efectuat expertiza structurii de rezistenţă, reluată după cutremurul din 1986, noul studiu impunînd necesitatea executării unor operaţiuni suplimentare de consolidare, în special, a bolţilor de N,V,S ale naosului. S-au efectual determinări amănunţite de umiditate a zidurilor. Ample analize fizico-chimice au investigat structura materială, stratigrafia picturilor murale, componenţa depunerilor de săruri. Au fost preparate în laboratorul institutului caseina şi culorile pentru reintegrare. Lucrările de consolidare şi restaurare a picturilor murale au marcat la faza finală toate etapele istorice ale intervenţiilor asupra monumentului. În etapa actuală au fost finalizate restaurarea turlei naosului, a pandantivelor, altarului, parţial bolţile de nord şi vest.

Faţă de rezervele asupra metodologiei lucrărilor şi aspectului final al execuţiei exprimate de beneficiar, CNMSI a decis deplasarea la Curtea de Argeş a unei delegaţii cuprinzînd membrii ai Comisiei, secţiunea Componente Artistice, cît şi specialişti din DMASI. Analizînd la monument, în prezenţa factorilor locali, execuţia lucrărilor de conservare-restaurare, Comisia a constatat conformitatea acestora cu normele metodologice acceptate şi aplicate pe plan internaţional, apreciind acurateţea, respectul pentru original, minuţia restaurării.

În ceea ce priveşte continuarea lucrărilor de restaurare, CNMASI a aprobat angajarea de către Catedra de conservare- restaurare a unei echipe de absolvenţi merituoşi ai secţiei care să lucreze pe tot timpul campaniei prin contract încheiat cu Inspecto-

http://patrimoniu.gov.ro

ratul judeţean pentru cultură şi cu sprijinul binevoitor promis de Episcopia Argeşului.

Referitor la consolidarea de structură a monumentului s-au decis noi investigaţii în zona de nord-vest a naosului, precum şi intervenţii pe exterior la turlă, ca şi pe laturile de nord şi sud ale absidei altarului.

S-a rezolvat, astfel, în cadrul legal statuat prin Decretul - Lege nr.91/ 5.02.1990, de înfiinţare şi funcţionare a Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, for investit cu putere de decizie, o importantă problemă de deontologie profesională, cu multiple consecinţe asupra abordării monumentului cît şi a condiţiei restauratorului.

Discuţiile purtate pe marginea reconstituirii turnului de sud al incintei Curţii Domneşti au relevat necesitatea schimbului de opinii asupra problematicii restaurării monumentelor şi siturilor istorice, urgenţa stabilirii unui cadru teoretic general, diriguitor şi elastic, în acelaşi timp, care să dea seamă despre oportunitatea şi măsura reconstituirilor de monumente. În final, s-a stabilit ca această chestiune să intre în dezbaterea CNMASI, la şedinţa din luna iulie anul curent.

DOINA MÂNDRU

Biserica Mănăstirii Bradu, satul Hales (jud.Buzău) a fost ridicată la începutul secolului al XVI-lea, pe ruinele fundaţiei unei biserici mai vechi, de lemn. În jurul anului 1700, acestei biserici i se adaugă un turn clopotniţă, care preia şi funcţia de pronaos. Tot în această etapă a fost pictată şi biserica.

Acest monument fiind într-o stare avansată de ruină, în anul 1988 au început lucrările de consolidare şi restaurare.

Din păcate, proiectul întocmit de I.P.J.Buzău, şi avizat de fosta Direcţie Economică şi a Patrimoniului Cultural Naţional din cadrul Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, nu a ţinut seama de rezultatele cercetării arheologice şi de arhitectură (efectuate în 1977), propunînd o soluţie de restaurare care a determinat importante modificări volumetrice, de parament şi de siluetă a bisericii (ex. modul de refacere a turnului clopotniţă, supraînălţarea zidurilor bisericii).

Soluţia de consolidare, stîlpi de beton dispuşi în interiorul bisericii, este total inadecvată şi a contribuit la deteriorarea picturii interioare.

Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice a dispus sistarea lucrărilor şi stabilirea, de către o comisie de restauratori, a soluţiilor ce se impun în vederea consolidării şi restaurării corecte a acestui important monument istoric.

CONSTANŢA CARP

Deşi în mod firesc reprezentată într-o mult mai mare măsură decît arhitectura bisericească, arhitectura laică de pe teritoriul României a fost, de-a lungul anilor, deosebit de neglijată de cercetători şi restauratori.

Alături de casa ţărănească, ce a beneficiat de studii de specialitate şi chiar de oarecari lucrări de prezervare (nu foarte numeroase nici acestea), casa boierească a evului de mijloc,cu puţinele exemple păstrate pînă în zilele noastre, *trebuie să facă obiectul unor acţiuni rapide, energice şi mai ales competente,* care să le salveze de la distrugerea totală.

Ameninţate cu dispariţia, două asemenea construcţii de o remarcabilă valoare, avînd elemente spaţial planimetrice unice în arhitectura civilă a ţărilor româneşti - Casa Cartianu şi Casa Brăiloiu - , aflate în jud.Gorj, aşteaptă o urgentă intervenţie.

Deşi lucrările de restaurare au început în deceniul 8 al secolului al XX-lea, Muzeul Judeţean Gorj (care pe plan local avea datoria de a proteja cele două monumente) nu a făcut aproape nimic pentru salvarea acestora.

Casa Cartianu, din localitatea Cartiu, jud.Gorj, este una din cele mai valoroase reşedinţe boiereşti de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Avînd fiecare etaj împărţit în trei încăperi, ca în cazul culelor de la Curtişoara, Beharca, Lupoaia (ultimile două dispărute), încăperi care se deschid spre o galerie ce se întinde pe trei din laturile casei, casa din Cartiu reprezintă un gen intermediar între casa de ţară şi culă.

Casa Brăiloiu, din localitatea Vădeni, astăzi un cartier al oraşului Tîrgu Jiu, împreună cu biserica situată în apropiere, a făcut parte din ansamblul curţii boiereşti a lui Cornea Brăiloiu. Casa, ale cărei începuturi pot fi situate în secolul al XVI-lea, cu refaceri şi completări din sec.XVII şi XVIII, este în şantier de peste 10 ani. Lucrările de consolidare şi restaurare, începute şi reluate sporadic, sînt departe de a fi încheiate.

În plus, sînt de semnalat incorectitudini în executarea lucrărilor (ca exemplu: în încăperi acoperite cu bolţi de cărămidă, iniţial, au fost turnate planşee de beton armat).

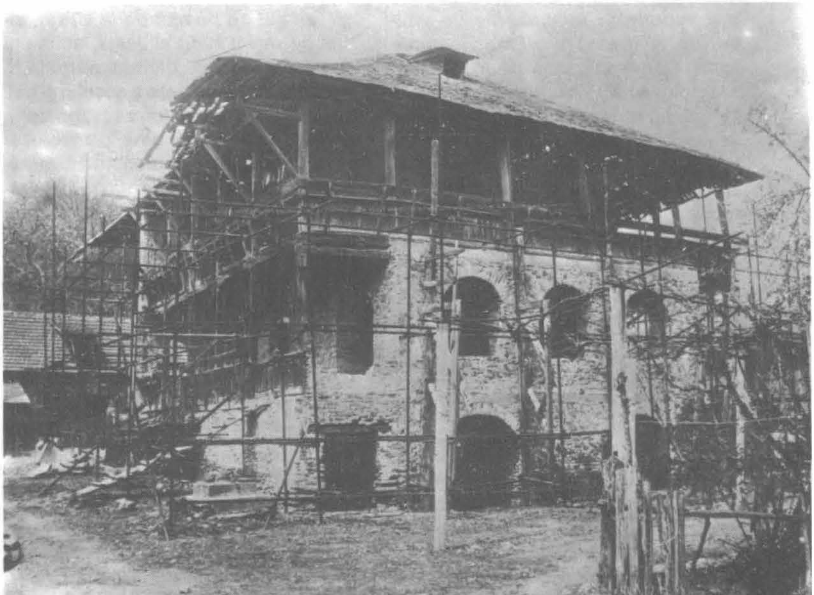

http://patrimoniu.gov.ro

Patrimoniul istoric al judeţului Gorj cuprinde, înafară de zonele arheologice, mănăstiri, biserici, conace, case de ţară şi ansambluri urbane (avînd caracterul de rezervaţie istorică şi arhitecturală).

Deşi aflată sub protecţia legii, zona centrală a oraşului *Tîrgu Jiu* (străzile: Tudor Vladimirescu, G-ral Christian Tell, G- ral Gheorghe Magheru, Calea Victoriei) a fost distrusă aproape în întregime, fie suferind intervenţii arbitrare, fie prin demolare.

Astfel, centrul istoric al oraşului Tîrgu Jiu, cu construcţii din sec.XVIII şi XIX,care confereau o anumită identitate oraşului, practic a dispărut, secolele de istorie au fost şterse cu buretele sub ochii indiferenţi ai edililor, şi proiectanţilor şi, ceea ce este mai grav, ai acelora care, potrivit legii, aveau datoria de a ocroti. Au căzut victimă "măturătorilor de trecut" imobile din străzile Tudor Vladimirescu şi Calea Victoriei, din zona de rezervaţie arhitecturală amintită.

Este regretabilă dispariţia casei Oteteleşanu, aflată la intersecţia străzilor T.Vladimirescu cu Griviţa, datînd de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea.

LIVIU BRĂTULEANU

În zona localităţii Bumbeşti-Jiu, jud.Gorj, se află, pe malurile rîului Jiu, o serie de monumente istorice şiarheologice care, în anii din urmă, au fost lăsate în paragină.

Biserica "Trei Ierarhi" a Fostei Mănăstiri Vişina este unul dintre cele mai importante monumente de arhitectură religioasă din Ţara Românească. Construită în a doua parte a secolului al XIV-lea, ea reprezintă o verigă din seria mănăstirilor ridicate în această perioadă de către domnitorii ţării, alături de Vodiţa, Tismana şi Cozia. Spre deosebire de acestea din urmă, Vişina a rămas aproape necunoscută specialiştilor, fiind semnalată ca monument istoric numai în urmă cu douăzeci de ani, cînd s-a lansat şi un apel pentru conservarea şi salvarea ruinelor bisericii aflate atunci într-o stare destul de bună (St.Andreescu, M.Cazacu, *Mănăstirea Vişina, un monument din veacul al XIV-lea*, în BMI, XXXIX, nr.4,1970, p.43-46.).

La sfîrşitul anilor '70 s-a deschis, aici, un şantier al DMI-ului, care a fost însă închis în 1977 şi lucrările abandonate. Nimeni nu a fost interesat în publicarea rezultatelor cercetărilor arheologice, în închiderea secţiunilor, în executarea proiectului care fusese întocmit pentru restaurare. Zidurile au continuat să se degradeze, vegetaţia abundentă le-a acoperit din toate părţile şi Vişina a redevenit monumentul uitat, inclusiv de către autorităţile locale. Chiar dacă accesul la biserică este extrem de dificil, fără o intervenţie urgentă Vişina riscă să devină monumentul pierdut definitiv la sfîrşitul secolului al XX-lea, într-o perioadă cînd ar trebui să ne apropiem de fiecare din ruinele noastre cu emoţie, respect şi cu o imensă grijă!

În sudul localităţii Bumbeşti se găsesc două castre de pămînt şi unul de piatră, care, în următorii patru-cinci ani, vor intra sub apele unui mare lac de acumulare. Proiectul acestei lucrări a fost întocmit de ISPH Bucureşti şi a primit avizul forurilor locale, care au ignorat semnificaţia istorică a vestigiilor din zonă. Mai mult, pentru amenajarea primului depozit al executantului (ACH Valea Sadului) a fost indicat chiar locul ...castrului de la Vîrtop! Semnalele de alarmă care au fost trase între timp au avut drept consecinţă încheierea unui contract între ISPH şi Muzeul Judeţean Gorj, prin care acesta din urmă se obligă, cu ajutorul unei sume considerabile de bani, să degreveze zona de sarcină istorică. Apele lacului se vor întinde astfel peste o zonă din care istoria a fost scoasă şi pusă în sertar, iar cei care vin după noi vor admira aici doar una din marile realizări ale epocii trecute!

Castrul de pămînt de la Vîrtop, situat pe malul stîng al Jiului, adiacent drumului, a fost distrus parţial de lucrările de amenajare a şoselei şi căii ferate. Construit în timpul războaielor dacice, a funcţionat pînă în secolul al II-lea, după cum demonstrază materialele arheologice surprinse de cercetători. Ceea ce se mai păstrase de-a lungul timpului din acest obiectiv a fost distrus în 1989-1990 de intervenţiile pe care le-am amintit, aşa încît castrul de la Vîrtop poate fi radiat din lista monumentelor istorice!

Atunci cînd buldozerele au lovit în zidurile locuinţei romane aflate în imediata apropiere a castrului, a fost alertat Muzeul Judeţean care a executat aici un sondaj. Bogatul inventar arheologic nu a dat însă nimănui de gîndit. Săpătura, întîmplătoare şi înceată, a aşteptat ca utilajele ACH-ului s-o ia cu asalt, pentru a fi abandonată. Oare în jurul acestei locuinţe nu a existat nimic altceva? Prea tîrziu pentru întrebări...

Castrul de pămînt de la Porceni (Pleşa) este contemporan cu cel de la Vîrtop, ambele avînd rolul de a supraveghea intrarea în defileu şi drumul spre pasul Vîlcan. Valul de pămînt al castrului se păstrează încă foarte bine şi proiectanţii lacului susţin că se va păstra la fel şi sub apă!

Castrul de piatră de la Bumbeşti a fost reconstruit şi extins la începutul secolului al III-lea, devenind după această dată un important punct strategic pentru zona subcarpatică. El era un adevărat "nod de comunicaţie a drumurilor strategice care veneau dinspre Drobeta prin Cătune, dinspre Pelendava, pe Jiu şi spre cel care trebuie să fi existat către est, în zona subcarpatică din Gorj şi Vîlcea, necesar pentru legătura cu Buridava pe Olt" (C.Vlădescu, *Fortificaţiile romane din Dacia Interior*, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1986, p.25).

Cercetările arheologice îndelungate efectuate în zonă (şi ale căror rezultate nu au fost încă publicate integral!) s-au oprit pe la mijlocul anilor '80, fiind reluate în 1989 sub regim de "săpătură de salvare". Cu fonduri puse la dispoziţie de ISPH s-ar fi putut face însă mult mai mult decît dezvăluirea unei locuinţe - e adevărat de dimensiuni destul de mari- , dar inerţia locală şi lipsa de interes şi-au spus din nou cuvîntul.

Pentru că tot este sortit dispariţiei, castrul, ale cărui ziduri s-au păstrat la o înălţime destul de mare, a fost complet abandonat de cei care au obligaţia să-l întreţină: a fost acoperit de vegetaţia arboricolă, care îl va face în curînd invizibil dinspre şosea, şi transformat în ladă de gunoi de către bufetul din apropiere. Comentariile sînt de prisos...

În localitatea Muşeteşti, jud.Gorj, se află *Biserica de lemn "Sfintii Voievozi"*, 1780, monument istoric. Edificiul este lăsat în părăsire, neîncuiat, cele 32 de icoane pe lemn fiind la discreţia oricărui trecător. Se aşteaptă deci un căutător de comori...

DANIELA MARCU

Derutantă intenţia Institutului de Proiectări Judeţean Prahova de a reuni trei monumente diferite într-unul singur,aşa cum reiese din propunerea de extragere şi replantare a picturilor murale de la bisericile din

http://patrimoniu.gov.ro

Fîntînele şi Cărbuneşti în Biserica Sfîntul Nicolae Domnesc din Ploieşti.

În fapt, dacă biserica ploieşteană aflată 80% în stare de ruină a putut beneficia de reconstituirea ei totală, în urma cercetărilor asidue întreprinse de IPJ şi Muzeul Judeţean de Istorie, constituindu-se în eventual adăpost al celorlalte două ansambluri, nu înţelegem pentru care motiv nu s-ar întreprinde aceleaşi eforturi şi pentru *Biserica Adormirea din Fîntînele*, zidită de protopopul Mihai Bozianu împreună cu alţi megieşi la 1786 şi zugrăvită la 1816. Pictura, care încă se mai păstrează în lăcaşul ce era aproape ruină la începutul secolului, mărturiseşte o adîncă ancorare în tradiţia artei postbrâncoveneşti,înfăţişînd, pe toată lungimea zidurilor, la nivelul registrului I, o frescă de remarcabilă ţinută artistică. Credem că ruina monumentului din Fîntînele ar merita atenţia forurilor locale nu pentru despuierea ei de ceea ce i-a mai rămas, conform unei etici pentru noi de neînţeles, ci, dimpotrivă, pentru consolidarea şi restaurarea acestui indubitabil valoros monument de care localitatea pare a se lipsi atît de uşor.

Asupra catapetesmei de zid, provenită de la biserica din satul Cărbuneşti, ne îndoim că aceasta ar constitui un element potrivit şi necesar bisericii din Ploieşti, considerînd utilă, de asemenea, reexaminarea situaţiei monumentului aflat în ruină în vederea stabilirii posibilităţii reconstituirii lui.

Dorim să credem că vremea hibrizilor artistici ca şi a "performanţelor tehnice" inutile, ba chiar dăunătoare, a apus fără să facă loc nepăsării totale faţă de soarta monumentelor.

DOINA MÂNDRU

De cîţiva ani buni oficialităţile judeţene şi locale din Vîlcea s-au sesizat de "aspectul neplăcut", "starea avansată de degradare" care au condus la "scăderea valorii istorice şi artistice (!)" a bisericii monument *Sf.ţii Voievozi Din Slăviteşti, com.Şirineasa, jud.Vîlcea (monument nr.39.B.196/1997- HCM nr.1160/ 1955), cerînd cu insistenţă aprobarea demolării ei, întrucît există "pericol prin accidentare". Pentru a nu dispare orice urmă, se oferea şi soluţia recuperării unor zone pictate, a unor ancadramente, eventual şi a altor elemente.*

Biserica, construită şi pictată la 1750, ctitorie a biv-vel logofătului Radu Slăvitescu, drept paraclis pe lîngă curtea sa (o culă azi dispărută), a suferit, în timp, mai multe degradări şi transformări, datorate seismelor din 1802 şi 1838 (cînd dispare turnul clopotniţă de pe pronaos şi se înlocuieşte cu unul de lemn, deasupra turnului scării), precum şi celor din 1911 şi 1940, cînd crăpăturile mari - în ciuda unor tiranţi metalici - pe de o parte, ca şi poziţia excentrică faţă de cele două sate - Slăviteşti şi Şirineasa - conduc la părăsirea monumentului şi închiderea bisericii.

Cutremurele din 1977 şi 1986, precum şi o alunecare de teren, în imediata apropiere, au provocat mărirea degradărilor, provocînd distrugeri şi mai mari monumentului care, părăsit, a fost, totuşi, folosit de CAP-ul local, apoi de Horticola Băbeni fie la depozitarea a tot felul de deşeuri, fie pentru a adăposti de intemperii diferite exemplare din şeptelul gospodăriei agricole.

Am sesizat cele de mai sus în speranţa că, monumentul nefiind într-o situaţie chiar atît de dezastruoasă, sprijinirea, eşafodarea şi reînvelirea provizorie pot să-l mai menţină un timp, pînă la găsirea unei soluţii definitive de consolidare. Şi aceasta prin forţele reunite ale deţinătorului terenului, care trebuie să-şi spele, în sfîrşit, greşelile,şi Eparhiei Rîmnicului, în administrarea căreia revine biserica, în conformitate cu Statutul Bisericii Ortodoxe Române (nr.233/23 feb.1949- art.178), care stipulează că orice monument religios, chiar în ruină sau părăsit, cade în grija şi aparţine eparhiei pe teritoriul căreia se află.

GH.SION

Transilvania de Sud-Est

În urma unor sesizări publice făcute de către arhitecţi, la începutul acestui an, aflam că pe amplasamentul unei clădiri parter situate în zwingerul Cetăţii Braşov, în imediata apropiere a Bisericii Negre şi a Porţii Ecaterinei, ambele monumente de primă importanţă, urmează să se construiască o clădire modernă cu destinaţia de Casă de Cultură a Studenţilor; avînd o plastică neadecvată amplasamentului, DMASI a întreprins o verificare a datelor semnalate. În acest moment, pe amplasamentul respectiv era deja turnată structura de b.a. a corpului cu funcţiuni anexe - un corp de clădire paralelipipedic, cu mai multe nivele, ce ar fi urmat să depăşească în înălţime cornişa clădirii institutului de silvicultură din apropiere şi să obtureze unul din culoarele de vedere ale Bisericii Negre.

Potrivit cercetărilor, investiţia a fost executată în lipsa unei autorizaţii de construcţie (cea pe care se obţinuse amplasamentul referindu-se doar la modernizarea şi extinderea unui imobil parter existent în zonă) şi în lipsa avizului OJPCN privind amplasamentul unei clădiri noi în zona rezervaţiei de arhitectură cuprinse între curtea Bisericii Negre şi zidul de vest al cetăţii.

Proiectantul - un colectiv din cadrul Institutului de Arhitectură Bucureşti - a întocmit proiectul, neţinînd seama de integrarea acestuia între obiectivele din imediata vecinătate, creînd o plastică în contrast brutal cu zona în care se află amplasamentul.

Beneficiarul, deşi a fost atenţionat în mai multe rînduri (adresele din 24.03.1990 a OJPCN Braşov, din 25.04.1990 a Primăriei judeţului Braşov, şi din 22.05.1990 a DMASI), nu a oprit lucrările pe şantier decît în urma unui proces verbal încheiat în 25.05.1990 cu delegaţii DMASI, prin care se cerea oprirea lucrărilor pînă la discutarea amplasamentului în cadrul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

La prezentarea proiectului în faţa Comisiei Naţionale, în şedinţa ordinară din 30 mai 1990, dezbaterile au scos în evidenţă că amplasamentul ales este impropriu, deoarece, prin plastică şi volumetrie, se crează un contrast arhitectural nepermis, care impietează în mod direct asupra ansamblului ce constituie rezervaţie de arhitectură.

Hotărîrea luată în unanimitate de către Comisie a fost ca lucrările de construcţie a Casei de cultură a studenţilor să se sisteze, urmînd să se facă demersurile necesare pentru continuarea investiţiei acestui obiectiv, atît de necesar oraşului, pe un alt amplasament. Totodată Comisia Naţională a cerut, pentru construcţia ridicată pe amplasamentul iniţial, o remodelare funcţională şi volumetrică potrivit cerinţelor impuse de integrarea ei în zona istorică.

MARINA ILIESCU

La sesizarea delegatului OJPCN Braşov că în comuna *Cristian* o *clădire monument istoric* (str.7 Noiembrie,nr.8) a fost demolată de

http://patrimoniu.gov.ro

proprietar, delegaţii DMASI şi OJPCN au făcut o deplasare la faţa locului. S-a constatat că imobilul sus- menţionat, înscris ca monument istoric cu nr.08 B 273 pe lista în vigoare, a fost demolat de proprietarul, care, în lipsa autorizaţiei de demolare şi a autorizaţiei de construcţie cerute de lege, a turnat fundaţia unei case noi pe amplasamentul fostului monument.

Casa monument făcea parte din ansamblul de faţade al caselor de pe ambele laturi ale străzii 7 Noiembrie, avînd elemente de construcţie datate (grindă de lemn, 1743).

În momentul de faţă, din frontul spre stradă al imobilului a rămas doar poarta.

Proprietarul nu a fost atenţionat asupra obligaţiei de protecţie a monumentelor istorice de către organul teritorial, căruia CNMASI, prin DMASI, i-a emis circulara nr.1619/13.03.90 privind obligaţiile proprietarilor şi deţinătorilor de monumente.

Teoretic fapta prin care a avut loc "*distrugerea sub orice formă, fără necesitate militară de monumente sau construcţii care au o valoare artistică, istorică sau arheologică*" constituie infracţiune de distrugere a unor valori culturale şi este prevăzută şi pedepsită la art.360 din codul penal în vigoare.

În context, Procuratura locală trebuie, deci, să stabilească dacă fapta descrisă îndeplineşte sau nu condiţiile de existenţă a unei infracţiuni ca atare. Pe de altă parte, omisiunea de a sesiza imediat organul de urmărire penală de săvîrşirea unei infracţiuni în legătură cu serviciul în cadrul căruia îşi îndeplineşte sarcinile, constituie faptă infracţională prevăzută şi pedepsită de art.263 din codul penal.

În raport de existenţa textelor legale de mai sus, considerăm necesar ca implementarea politicii de protecţie, conservare şi salvgardare a monumentelor istorice să se facă şi prin instrumentele puse la dispoziţie de codul penal.

MARINA ILIESCU

Transilvania de Nord-vest

La o vizitare sumară a *zonei cetăţii medievale Alba Iulia*, din judeţul cu acelaş nume, de către conducerea Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, împreună cu reprezentanţii forurilor locale, s-au constatat foarte multe încălcări ale legislaţiei în vigoare, privind protecţia monumentelor şi a siturilor istorice:

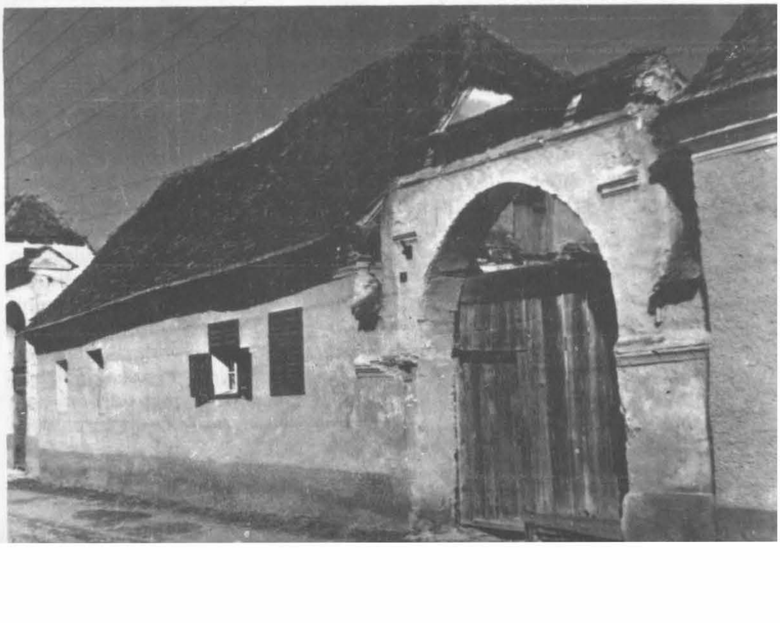

Fig.1. Culoar de vedere al monumentului "Biserica Neagră" ce ar fi urmat să fie afectat de noua construcţie.

Fig.2. Corpul anexă al Casei de cultură construit fără autorizaţie (în prim plan clădirea Institutului de Silvicultură).

Fig.3. Faţada spre stradă a imobilului demolat (com, Cristian, str.7 Noiembrie, nr.8).

http://patrimoniu.gov.ro

1/lucrări de execuție de proastă calitate și contrar oricăror principii de restaurare; documentații incomplete (lipsă planșe, detalii de execuție etc.) și lucrările de la următoarele obiective: catedrala romano-catolică și vechea Prefectură;

2/amplasarea și rezolvarea arhitecturală necorespunzătoare a unor noi construcții alipite sau învecinate clădirilor monumentale, degradînd monumentele respective și zona lor de protecție;

3/degradarea foarte avansată a unor importante monumente ca: zidurile și porțile cetății medievale Alba-Iulia, castelul Apor- vechea Prefectură etc., la care nu s-au luat vreun fel de măsuri de protecție, ci, dimpotrivă, s-a continuat distrugerea lor prin extragere de ancadramente exterioare și interioare, tîmplării, pardoseli etc.

MARINEL DAIA

Biserica aparținînd curții cneziale a Cîndeștilor din *Suseni, Comuna Rîu de Mori* (jud. Hunedoara), este un deosebit de valoros monument al secolului al XIV-lea.

Turnul locuință cu caracter defensiv, ridicat deasupra altarului - avînd accesul asigurat la catul superior pe o scară mobilă - o particularizează între alte edificii de cult ale vremii. Pictura de o remarcabilă calitate, care a atras atenția specialiștilor, se mai păstrează în altar și pe intradosul arcului triumfal, precum și, în unele fragmente, pe pereții de est, sud și vest ai navei. Lipsită de acoperiș, cu o spărtură în bolta altarului, a cărei mărime a crescut în iarna trecută, biserica este supusă unei permanente degradări datorită acțiunii factorilor naturali. La aceasta se adaugă neajunsurile cauzate de lipsa oricărei împrejmuiri, care a lăsat nestingherit accesul în interior al vitelor din marginea învecinată a satului, precum și al unor indivizi dornici să-și lege numele de distrugerea a ceea ce s-a mai păstrat din pictură; zgîrieturile ce poartă date foarte recente, alături de altele mai vechi, sînt din păcate numeroase.

În anul 1982 a fost întocmit un proiect de restaurare a bisericii de către Atelierul de cercetare-proiectare al Institutului de Arte Plastice "N.Grigorescu". Proiectul a fost trimis de Episcopia Ortodoxă Română Arad pentru avizare, fiind primit prin Ministerul Culturii în mai 1990 de Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice. După obținerea precizărilor necesare privind situația viitoare a monumentului - biserica va fi redată cultului - documentația a fost avizată cu unele condiții, privind în primul rînd măsurile de protejare a picturii, pentru conservarea acesteia urmînd a se încheia un contract separat de asistență tehnică și intervenție urgentă.

Ținînd seama de procesul continuu de deteriorare a bisericii din Suseni, se impun, cu cea mai mare urgență, împrejmuirea și protejarea monumentului, precum și începerea imediată a lucrărilor de restaurare.

GH.I.CANTACUZINO

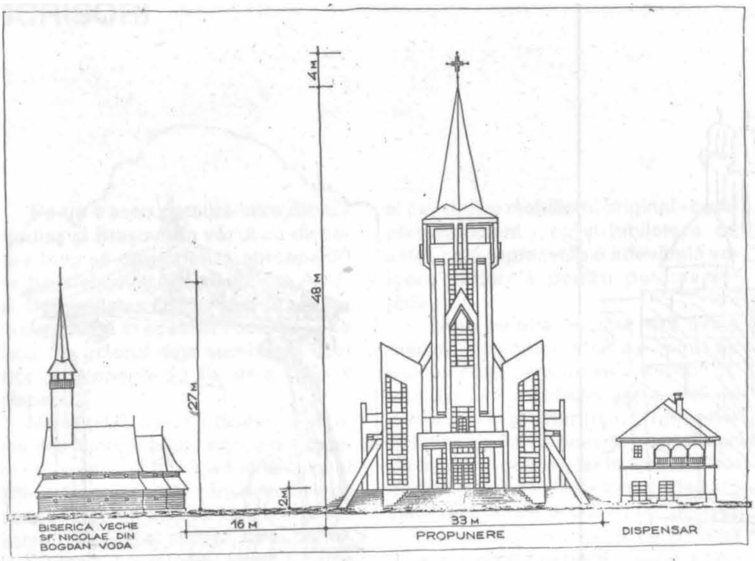

Biserica Veche Sf.Nicolae din Bogdan Vodă

Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice a fost sesizată, în luna mai 1990, că locuitorii comunei *Bogdan Vodă,* jud. Maramureș, au distrus împrejmuirea incintei Bisericii vechi de lemn "Sf.Nicolae", monument istoric, înscris pe lista monumentelor cu nr.419, pentru amplasarea unei noi biserici ortodoxe de zid, în imediata apropiere a monumentului (cca.15m), în fostul cimitir vechi - de sute de ani - actual rezervație arheologică.

Luînd legătura cu forurile locale județene, ni s-a comunicat că CPUN-jud.Maramureș, cu adresa nr.141/ 10.05.1990, aprobase, în principiu, construirea noii biserici pe amplasamentul actualului dispensar al comunei, prin demolarea acestei construcții vechi, degradate, și prin asigurarea fondurilor pentru reconstrucția dispensarului în acest an.

În baza acestui acord de principiu, DMASI a avizat amplasamentul, dar locuitorii comunei nu au fost de acord și susțin, în continuare, construirea bisericii în incinta monumentului istoric.

La toate intervențiile - adrese, telefoane și chiar deplasarea la fața locului a vicepreședintelui CNMASI - pentru a lămuri și preciza punctul de vedere al DMASI, locuitorii comunei au amenințat cu demolarea sau incendierea acestui valoros și important monument și a rezervației lui, spre a putea începe lucrările de execuție a bisericii noi.

Față de cele de mai sus și solicitările locale, conducerea DMASI urmează să efectueze o nouă deplasare - pentru a încerca rezolvarea acestei probleme, eventual - și în ultimă instanță - să propună mutarea monumentului într-un muzeu etnografic, pentru salvarea lui.

MARINEL DAIA

http://patrimoniu.gov.ro

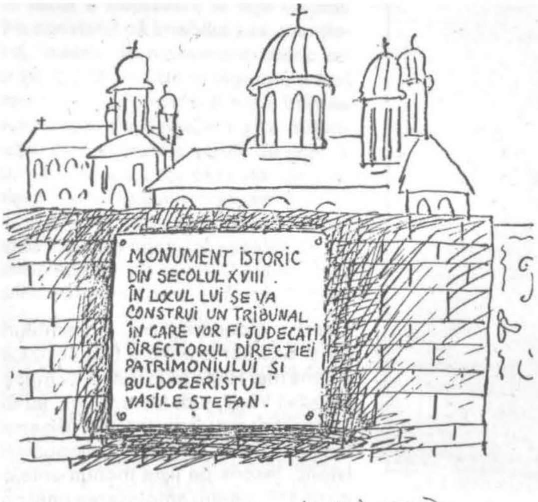

MIHAI STĂNESCU

desene de arh. ALEXANDRU BARTFELD

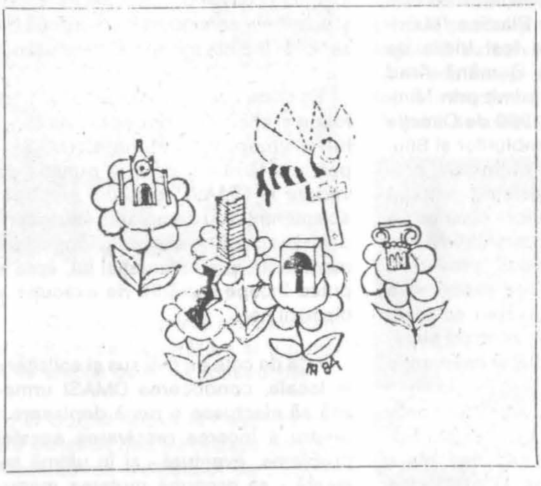

desen de arh MARIAN OPROIU

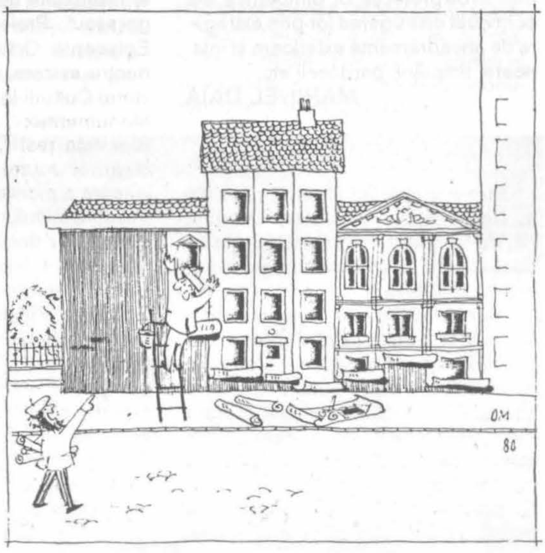

http://patrimoniu.gov.ro

Pe un traseu parcurs între Sibiu - Mediaş şi Braşov am văzut cu disperare cum se degradează aproape 50 de biserici-cetăţi ale saşilor din Ardeal. Comunitatea saşilor este în scădere dramatică în această zonă, ceea ce face ca viitorul deja sumbru al acestor monumente să fie de-a dreptul disperat.

Majoritatea acestor biserici sînt romanice la origine, din epoca de trecere de la secolul al XII-lea la secolul al XIII-lea, fiind ca nişte cărţi deschise pe care se pot citi etapele succesive ale istoriei populaţiei săseşti, de la primele faze ale colonizării, trecînd peste epoca luptelor cu tătarii şi turcii, pîna astăzi.

Biserica din Drăişeni ni s-a părut cea mai tristă şi ameninţată dintre toate cele văzute.

Aflîndu-se într-un sat unde nu mai există comunitate săsească, biserica este dezafectată de mai mulţi ani, fiind ameninţată de distrugere totală şi supusă avatarurilor naturale.

Propunem ca măsuri de urgenţă:

- repararea cu mijloace minime a clădirii bisericii pentru a opri efectul distrugător al intemperiilor asupra fragmentelor de frescă, unice în felul lor, care se află pe peretele dinspre sud, între tribună şi ferestrele romanice, pe zidul de pe care s-a ridicat stratul de var cu care fusese acoperit după reformaţie;
- introducerea în biserică a mobilierului original care de cîţiva ani putrezeşte în nişte şoproane din curtea monumentului;
- formarea unei echipe de profesionişti restauratori şi istorici de artă care să redea acestei biserici adevărata valoare istorică.

Arh. MATEI LYKIARDOPOL

Stimate Domnule Preşedinte,

Revenind după 13 ani de absenţă în România, am avut posibilitatea să vizitez fosta reşedinţă a familiei mele, transformată sub dictatura lui Ceauşescu în reşedinţă prezi- denţială. Am avut o cumplită strîngere de inimă văzînd interiorul complet transformat, distrugîndu-se nu numai planul iniţial al casei, ci şi mobilierul original - complet inexistent - ca şi biblioteca de altfel, care reprezenta o adevărată valoare culturală pentru patrimoniul ţării.

Ceea ce m-a revoltat însă peste măsură este oroarea ce s-a comis cu parcul iniţial care înconjura locuinţa, una din cele mai frumoase creaţii de arhitectură şi frumuseţe naturală. Grădina de flori a devenit un morman de moloz şi şantier, iar în locul rîurilor de flori există o hală de beton - depozit viitor de butoaie al Uzinelor Colibaşi.

Vă rog opriţi de urgenţă construcţia acestei hale de depozit, ruşine a proiectanţilor, şi daţi ordin să fie mutată. Oriunde îşi poate avea locul, dar acolo nu ! Redaţi reşedinţei "Florica" frumuseţea sa iniţială.

Socotesc totodată că atunci cînd reşedinţa "Florica" îşi va recăpăta frumuseţea, ar putea deveni o "Casă Memorială Brătianu", aşa cum vă propun într-un alt memoriu.

ANA-MARIA SCHÄFER
născută BRĂTIANU

Mă adresez dumneavoastră cu rugămintea de a lua în considerare o eventuală schimbare a utilizării palatului Ghika din str.Doamnei Ghika, nr.3.

Sînt cel din urmă descendent al celui care a construit palatul, Grigore Ghika IV, primul domn pămîntean după 1821.

În momentul de faţă palatul este folosit ca restaurant. Dată fiind aşezarea oarecum periferică a zonei în care este construit palatul, ţinuta publicului care frecventează restaurantul lasă uneori de dorit, conducînd la deteriorarea acestei clădiri de importanţă istorică şi artistică.

De aceea, vă rog să aveţi amabilitatea de a analiza posibilitatea folosirii eventuale a palatului ca muzeu, cu atît mai mult cu cît în palat a funcţionat în anii 60 o cameră muzeu, înfiinţată prin grija neobosită a prof.Radu Ciuceanu, dar care, din păcate, a fost închisă ulterior.

Din punct de vedere istoric, palatul are importanţa sa. În afară de Grigore Ghika IV şi soţia sa Maria, a locuit în diferite perioade în palat şi domnul Alexandru Ghika, care a avut un rol important în problema Unirii Principatelor.

Din punct de vedere artstic, palatul este, citînd cuvintele arhitectului Grigore Ionescu din <u>Istoria arhitecturii în România</u>, cît şi din cartea <u>Bucharest la ville et ses monuments</u>, Editura tehnică,1956, p.156, cel mai bun reprezentant al arhitecturii neoclasice de origine italiană care s-a conservat în Bucureşti.

În jurul anului 1930, la iniţiativa lui Nicolae Iorga,au fost salvate unele picturi în frescă din interior. S-au efectuat lucrări de restaurare în anii 60 şi s-au refăcut toate motivele decorative de pe friza cornişei principale şi pilaştrii dintre ferestrele de la etaj.

Palatul este deci, împreună cu biserica alăturată a Teiului Doamnei, un ansamblu de valoare. Necropola din curtea bisericii Teiului Doamnei, nume care aminteşte de Maria, soţia lui Grigore Ghika IV, este unică în Bucureşti. În necropolă se află îngropaţi unii membri ai familiei Ghica, care a dat celor două principate zece domnitori, începînd cu secolul XVII.

Menţionez că după dărîmarea în 1985 a ctitoriei domnului Grigore Ghika II şi anume mănăstirea Sf.Pantelimon, al cărei viitor este incert, atît Grigore Ghika II, soţia sa, cît şi domnul Alexandru Ghika au fost reînhumaţi în această necropolă într-un mormînt comun. Pînă în momentul de faţă nu există încă aici un monument funerar care să-i amintească.

În speranţa că problema prezentată şi-ar putea găsi o soluţie pozitivă, vă mulţumesc anticipat.

GRIGORE GHIKA

http://patrimoniu.gov.ro

O rezervaţie de arhitectură din Bucureşti : Calea Călăraşi - Str.Popa Soare - Str.Plantelor - Str.Mîntuleasa

În oraş *"timpul istoriei devine imagine a locului"*[1]. Asemenea imagini ale timpului ce ilustrează prin prezenţa lor diacronia evoluţiilor istorice constituie repere caracteristice ale oraşului pe care ne propunem să le prezentăm în specificitatea lor în scopul stabilirii regimului juridic favorabil conservării şi punerii lor în valoare.

Semnalată, ca atare, pe planul Sulzer la 1781, dar dovedind, prin monumentele care o individualizează[2] o intensă locuire din vremuri mai timpurii,zona pentru care propunem regimul de rezervaţie arhitecturală este delimitată de Cal. Călăraşilor, str. Mîntuleasa, Popa Soare, Plantelor, Negustori. Cu excepţia căii Călăraşilor, numită anterior B-dul Vergului, arterele nu au cunoscut alte denumiri. Ele conservă traseul iniţial şi un fond valoros de clădiri cu funcţiune predominant rezidenţială, prăvă- liile sau localurile ce deserveau zona respectivă fiind în mare parte reprofilate în scop locativ. Pe Cal. Călă-raşilor, colţ cu str.Popa Soare, la nr.59 şi 61[3] două impozante construcţii în stilul eclectismului de la sfîrşitul veacului trecut fac pandant imobilului de la nr.44, consemnat pentru valoarea lui reprezentativă influenţei Artnouveu-ului. Clădirile de pe partea stîngă sînt locuinţe unifamiliale cu subsol şi parter înalt. Deşi concepute probabil de arhitecţi diferiţi, cea de la nr.59 manifestînd mai mult echilibru în etalarea decoraţiei, casele ce au aparţinut Alexandrinei şi lui Aurel Velleanu prezintă numeroase similitudini. Locuinţa propriuzisă, ce se desfăşoară spre stradă, dezvoltă în jurul unui hol central acoperit de un luminator şase încăperi principale: salonul, biroul, sufrageria, dormitoare. Dependinţele multiple ce se leagă printr-un culoar de corpul principal se dezvoltă într-un corp secundar care prelungeşte în retragere casa spre curte. Decoraţia interioară este definită de plafoanele pictate ale holului, de uşile pictate şi geamurile decorate prin matizare cu motive clasicizante. Holul casei de la nr.61 păstrează pe plafonul octogonal un decor caracterizat de prezenţa ghirlandelor şi de cornuri ale abundenţei, grotteschi. Intrarea este puternic subliniată de o deschidere tripartită cu supralumină încadrată de pilaştri corintici surmontată de muze şi un fronton cu îngeri şi lauri. Arh.Petricu (conform autorizaţiei de construcţie nr.43/1887) autor al proiectului de la nr.61, a prevăzut în sufragerie lambriuri în care se mai păstrează elemente de mobilier integrat. Construcţiile nu prezintă probleme deosebitede structură dar actualii locatari nu au mijloacele şi nici nivelul cultural care să le permită o în-treţinere adecvată.

Pe Popa Soare, 1 bis, colţ cu Călăraşi, se mai păstrează proprietatea E.Bacaloglu, o locuinţă compusă din 5 odăi parter şi subsol, construită după planurile arh.M.Bucholtz la 1887[4]. Faţada iniţială ce dă spre Popa Soare desfăşura o ordonanţă austeră de ferestre renascentiste surmontate de cornişe pe consolă. La numerele 2-4, pe aceiaşi stradă, se află o amplă clădire[5], subsol parter şi etaj, construcţie de colţ ce urmă-reşte linia sinuoasă a străzii care formează aici o mică piaţetă. Arh.Petricu realizează aici o compoziţie echilibrată dispunînd elementele principale ale decorului la etaj (ferestrele cu frontoane, cupola de colţ, lucarne). şi tratînd parterul cu multă sobrietate. Casa ce iniţial aparţinuse Zoei g-ral Manu cuprindea 2 apartamente a cîte 5 camere, cu dependinţele aferente. Clădirea se află în stare medie de conservare,după o consolidare de structură efectu-ată în urma cutremurului din 1977. La interior holul prezintă deschidaporta în stucatură cu motive clasicizante: muze, scene de vînătoare.

Închizînd piaţeta pe partea opusă se află casa de la nr.9, construcţie inspirată de eclectismul francez,contaminat de elemente ale gustului 1900, detectabil în ancadramentele cu motivele vegetale moi, cărnoase şi o anume opulenţă grea a decorului.Casa păstrează feroneria origina-lă: balcoane false vegetale coper- tină, cu felinare, gardul şi jardiniere.

Pe str.Mîntuleasa, imobilul de la nr.7, colţ cu strada Zînelor, ce răs-punde în Popa Soare la rondul amintit,era construit în 1878 de Hristea Vasiliu[6] cu două prăvălii şi trei odăi de locuit. Transformat integral în locuinţă, imobilul mai păstrează, în linii mari, faţada iniţială definită de paramentul cu false bosaje şi ferestrele în stilul renaşterii.

La intersecţia cu str.Negustori se păstrează două clădiri parter şi etaj. Cea de la nr.13/34, datînd din 1894, cînd Victoire Hoffmann obţine autorizaţia de a construi o

http://patrimoniu.gov.ro

casă cu prăvălii la parter, după planurile arh.Goligher[7]. Se cunoaşte existenţa la începutul secolului a unor ceainării şi cafenele aici. Cupola, ca şi tratarea ferestrelor din traveea de colţ, subliniate prin frontoane cu decor în stucatură de factură eclectică, conferă importanţă clădirii ce domină piaţeta din faţa Bis.Mîntuleasa. Pe str.Plantelor la nr.4 se păstrează o importantă locuinţă datată în stucatura ce o decorează la exterior 1891, cunoscută drept casa Elefterie Economu. Coloane decorate pînă la jumătate cu antrelă, frontoane la ferestre, atenansele mascate de un exterior în stilul chalet-ului elveţian, pe a cărui cornişe găsim urme de frescă, conturează o imagine de un agitat eclectism. Locuinţa, parter înălţat pe demisol, prezintă un hol hectagonal decorat în stuco-marmură pînă la nivelul plafonului, care are o cornişe lată cu 6 panouri pictate în ulei prezentînd motive antichizante: muze, zeităţi, amoraşi. Se mai păstrează două din cele 6 plafoane pictate cu ghirlande grotteschi. Uşile cu canaturi pictate completează somptuozitatea acestei reşedinţe de mic aparat. Strada Negustori prezintă mai multă omogenitate stilistică datorită conservării în capătul dinspre B-dul Domniţei a unui larg front de clădiri executate la finele sec.trecut. Astfel se păstrează în stare relativ bună de întreţinere atît clădirile de la nr.2-10 şi apoi 16, cît şi frontul opus de la 1 la 17. Se remarcă la nr.3 casa Negropontes, parter şi etaj (actualmente sediu al Ministerului Apelor şi Pădurilor), cu un hol amplu decorat de coloane în stuco-marmură spre care dau 5 încăperi despărţite de încăperea centrală prin glasswand-uri. Încăperile au plafoanele decorate în stucatură ce dezvoltă motive

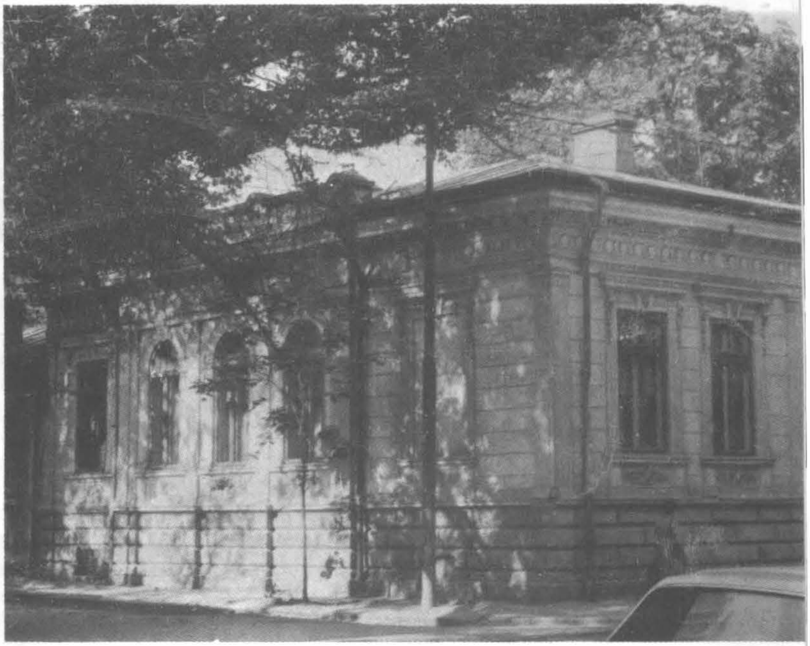

Fig.1. Imobil de la sfîrşitul secolului al XIX-lea din Calea Călăraşi nr.59 (arh.M.Bucholtz).

Fig.2.Uşi pictate din holul casei din str.Negustori, nr.61

http://patrimoniu.gov.ro

eclectice, ghirlande, lauri. În continuare, la nr.5, casa N.Wisner, construită de S.Montureanu[8], cu un parter înalt pe un soclu în bosaj, este marcată de accentul axial al intrării şi realizarea ferestrelor.

La nr.7-9, casa Maria Brezeanu, în care a funcţionat între 1930-1940 o secţie a Bibliotecii Universitare precum şi un centru de studii sociologice, datează tot de la finele secolului trecut, fiind marcată la exterior de elemente ale jugendstill-ului vienez.

La nr.11 găsim o locuinţă datînd de la sf.sec.XIX, datorată arh.H.Bucholt. Este o construcţie echilibrată, cu un decor sobru spre frontul stradal.

O fostă proprietate Arion, de la nr.10, parter şi etaj, cu o decoraţie eclectică bogată atît la exterior cît şi la interior, ca şi casa Rahoveanu, de la nr.16, construită la 1883 de P.Gottereau în stilul celui de-al II-lea imperiu, conturează o parcelă ce se continuă pe str.Culmea Veche cu o locuinţă mai timpurie. Pe frontul opus al străzii atrage în mod special atenţia casa de la nr.15, construită pe un parter înalt, cu intrare monumentală, şi ale cărei interioare sînt decorate cu picturi murale înfăţişînd în stil pompeian compoziţii alegorice şi scene mitologice[9]. În curte se mai află o clădire pe două niveluri cu geamlîc la etaj, datînd probabil din prima jumătate a sec.XIX, folosită ca anexă a locuinţei. Imobilul cu picturi murale, aflat într-o întreţinere defectuoasă timp în-delungat şi avînd de suferit şi în urma cutremurului din 1977-1986, necesită urgente intervenţii de consolidare şi restaurare.

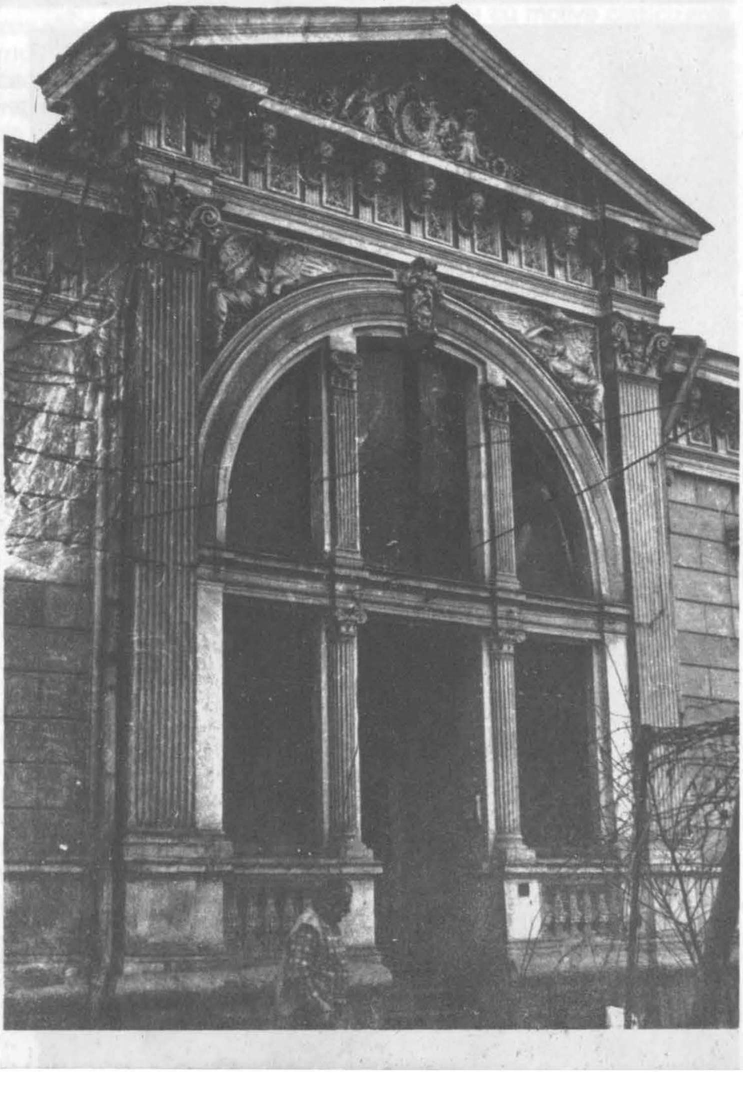

În continuare, pe Negustori, colţ cu Paleologul, 12, cunoscuta clădire Artnouveau datorată lui Dimitrie Maimarolu, consemnată şi pe lista monumentelor şi publicată[10], constituie un exemplu coerent de artă 1900, conservat într-o stare foarte apropiată de original.

Imobilele care continuă strada aparţin în parte şi ele sfîrşitului de secol XIX şi primelor decenii ale secolului XX. Se remarcă pe strada Mîntuleasa o valoroasă clădire Art Deco, la intersecţia cu strada Romulus, iar pe Popa Soare şi pe Negustori alte cîteva imobile de la sfîrşitul secolului trecut în stilul celui de-al doilea imperiu, însfîrşit pe Popa Soare cîteva construcţii interbelice ilustrînd stilistic cubismul în arhitectură.

Cartierul şi-a păstrat şi chiar accentuat caracterul rezidenţial, bucurîndu-se şi de o relativă omogenitate socioculturală care chiar şi în condiţiile de pauperitate a ultimelor decenii a asigurat, prin buna folosinţă, un minimum de întreţinere zonei. Vegetaţia din curţi, ca şi arborii stradali care au rezistat "modernizărilor", asigură un minimum de confort urban şi izolare, ca şi acea fărîmă de viaţă prin care arhitectura trăieşte. Zona aflată în discuţie pune, mai ales în perspectiva valorificării ei, multiple probleme. O amplă acţiune de consolidare a clădirilor şi restaurare a imobilelor care prezintă decoraţii interioare în pictură, alături de reluarea periodică a lucrărilor de întreţinere (zugrăveli exterioare, vopsitorii) constituie obiective de urmărit care, alături de refacerea pavajelor stradale, diverse amenajări urbanistice, modernizarea dotărilor edilitare, ar constitui elemente ce ar putea duce la revitalizarea acestui valoros fond imobiliar.

DOINA MÂNDRU

[1] RosarioAssunto,*Estetica peisajului*, 1 Bucureşti 1986, p 104.

[2] Bisericile Negustori-1725; Mîntuleasa-1734; Popa Soare-1744.

[3] Arh.St.Buc., fond Primăria Municipiului Bucureşti, dosar 120/1887 f.93.

[4] Ibidem, dosar 141/1887 f.52.

[5] Ibidem, dosar 1258/1894 f.3.

[6] Ibidem, dosar 119/1894 f.4.

[7] Ibidem, dosar 132/1882 f.32 a,b.

[8] Ibidem, dosar 61/1880 f.54. Datele de arhivă ne-au fost puse la dispoziţie cu amabilitate de d-na Cezara Mucenic.

[9] Petre Oprea, *Itinerar inedit prin case vechi din Bucureşti*, Bucureşti, 1986 p 162-170.

[10] P.Constantin, *Arta 1900 în România*, Bucureşti 1972, p 92.

Fig.4. Imobil din str.Negustori, nr.13.

Fig.5. Imobil din str.Negustori, nr.15.

Fig.6. Intrarea principală a casei din str.Negustori, nr.16. Detaliu.

Fig.3. Casa din Calea Călăraşi nr.61, intrarea principală (arh.Petricu)

http://patrimoniu.gov.ro

Fig.7. Imobilul din str.Negustori, nr.16 (arh.P.Gottereau)

Fig.8. Imobilul din str.Popa Soare, nr.9. Detaliu

Fig.9. Imobilul din str.Paleologu, nr.12 (arh.D.Maimarolu)

Fig.10. Imobilul din str.Plantelor, nr.4.

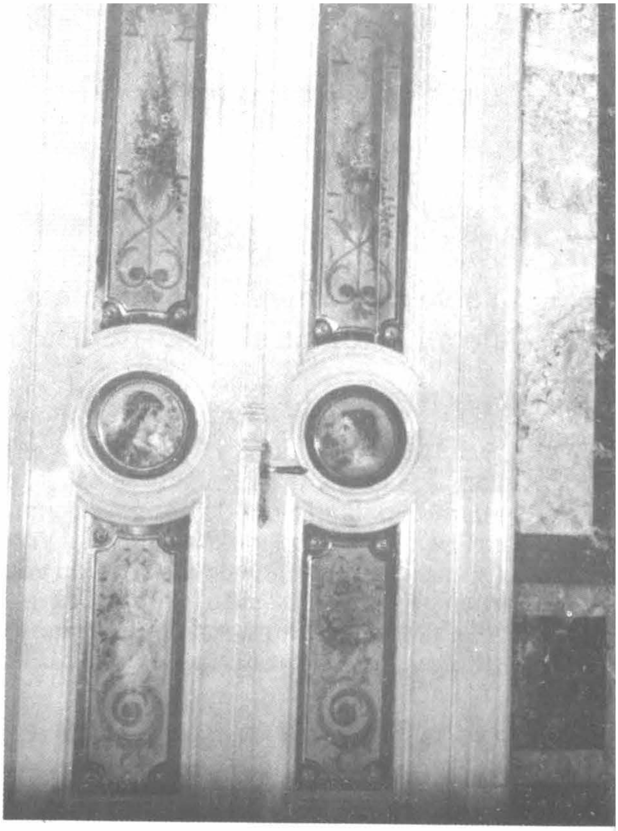

Fig.11. Imobilul din str.Plantelor, nr.4. Detaliu - uşi din holul casei.

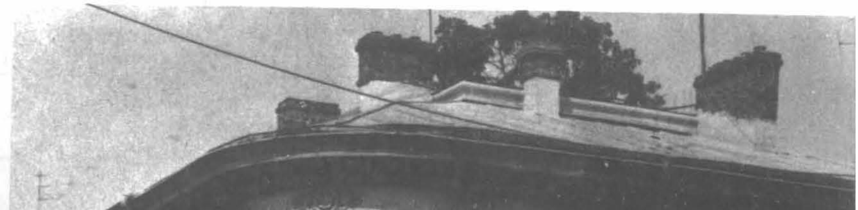

Fig.12. Imobilul din str.Mîntuleasa, nr.18b., colţ cu str.Romulus nr.2.

http://patrimoniu.gov.ro

Ruinele curţii feudale de la Coiani - Mironeşti (judeţul Giurgiu)
Date arheologice şi arhitectonice

Satul Mironeşti - după vechea lui denumire Coiani[1] - făcea parte dintre satele stăpînite de Şerban vel paharnic din Coiani, ales domn al Ţării Româneşti după moartea lui Mihai Viteazul şi care a domnit sub numele de Radu Vodă Şerban între anii 1602 şi 1611. Faptul că la 20 martie 1542 Radu Paisie a dat un hrisov în Coiani[2] indică existenţa unei curţi boiereşti în acea vreme. Nu se cunosc date despre casele marelui ban Neagoe şi ale Ancăi, sau ale Mariei din Coiani, bunica şi mama lui Radu Şerban. Paul din Alep a relatat popasul său, în 1647, *"...într-un sat stăpînit de marele postelnic Constantin, aşezat pe un loc ridicat ce domină rîul Argeş numit Coiani[3], unde acesta are un mare palat după felul palatelor de la Constantinopol.*

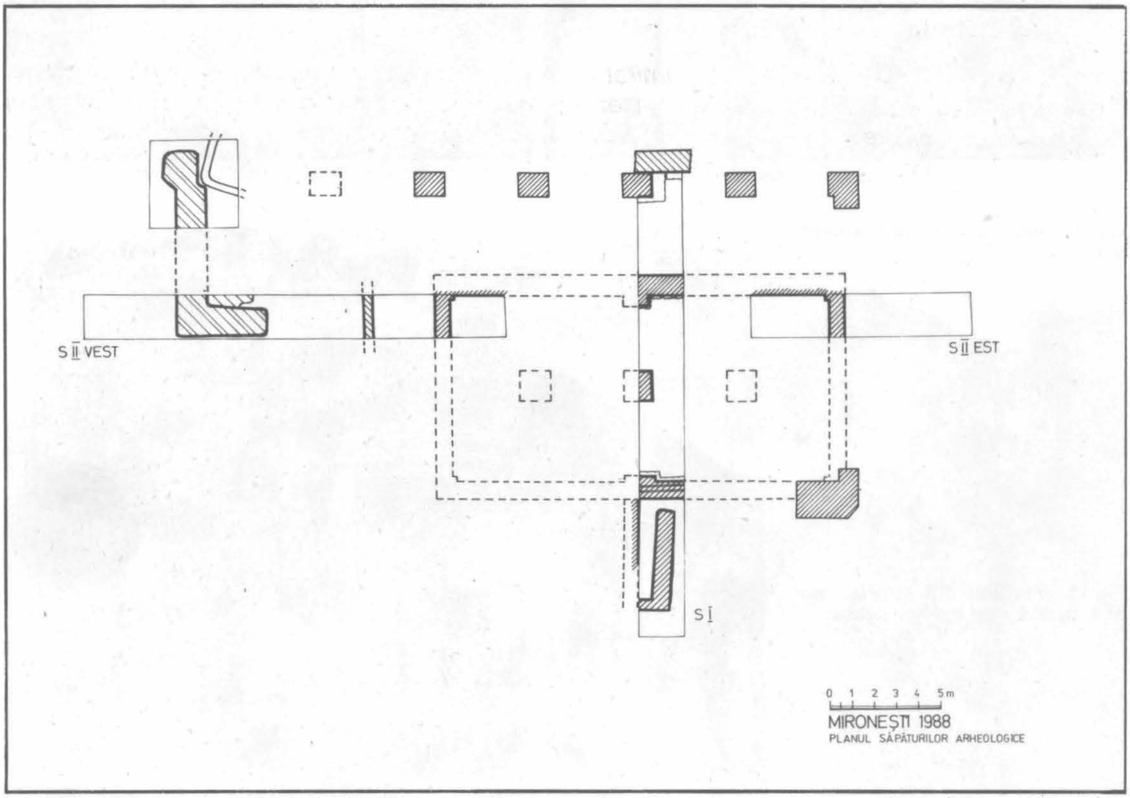

Fig.1. Mironeşti, 1988. Ruinele curţii feudale de la Coiani. Planul săpăturilor arheologice.

[1] Satul Coiani, împreună cu mai multe sate de pe valea Argeşului şi din alte părţi, fusese moştenit de la Craioveşti, prin Maria, fiica marelui postelnic Radu Craiovescul, căsătorită cu Şerban, mare ban în 1537-1539, Anca din Coiani, nepoata lui, soţia lui Neagoe, mare ban în 1560-1562, şi fiica acestuia, Maria din Coiani, căsătorită cu Radu postelnic, părinţii lui Şerban din Coiani, viitorul domn Radu Şerban (C.Rezachevici, Domeniul boieresc al lui Radu Şerban, în "Studi.Revistă de istorie", t.23, 1970, nr.3, p.470).

[2] DRH, B, vol.IV, nr.121.

[3] Satul Coiani şi casele de aici fuseseră moştenite de Elina (Ilinca), fiica lui Radu Şerban, căsătorită cu postelnicul Constantin Cantacuzino.

http://patrimoniu.gov.ro

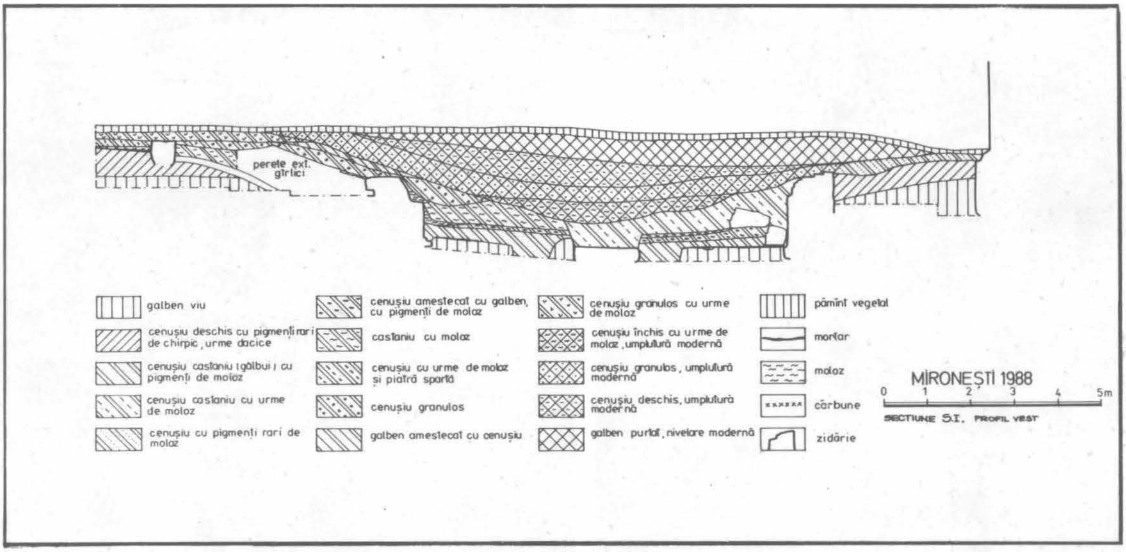

Fig.2. Mironeşti, 1988 Secţiunea I, profilul vestic.

Există într-adevăr ceva vrednic de admirat în arhitectura celor două clădiri principale aşezate una în faţa celeilalte şi care nu se deosebesc cîtuşi de puţin una de alta, cu cupolele lor, şi sînt zugrăvite în întregime spre a imita liniile vălurite ale marmurei colorate. În vîrful fiecărei cupole, încununînd-o, este un cerc întocmai ca o bucată solidă din porfir foarte tare şi resteul este făcut în mai multe feţe asemenea cu cele ale marmurei. Lemnăria este de o frumuseţe rară şi firidele şi ferestrele sînt minunate. Înăuntrul incintei este o biserică mare cu hramul Sf.Nicolae[4]*. Diata postelnicesei Elina, fiica lui Radu Şerban, menţiona, în 1667, la Coiani "casile, cu pimniţă de piiatră, cu morile din apa Argeşului dintr-amîndoao malurile"*[5]. În ultimul

Fig.3. Mironeşti, 1988. Secţiunea II -vest şi est, profilul nordic.

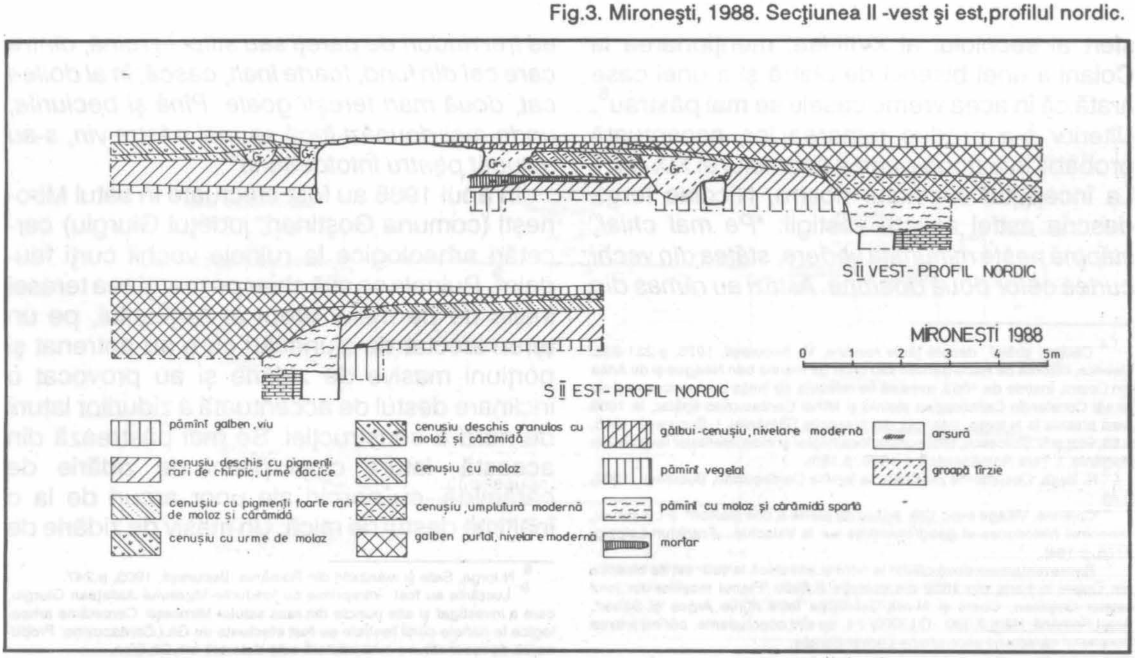

http://patrimoniu.gov.ro

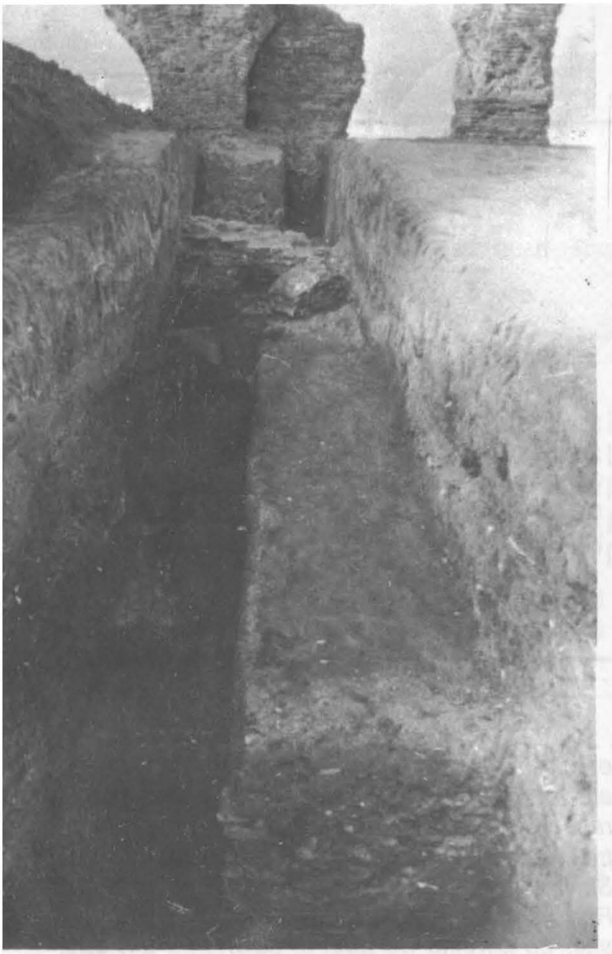

Fig.5. Mironeşti, 1988. Secţiunea I, vedere dinspre sud.

Fig.6. S.I. Resturile zidului de nord al pivniţei.

sfert al secolului al XVIII-lea, menţionarea la Coiani a unei biserici de piatră şi a unei case arată că în acea vreme casele se mai păstrau[6]. Ulterior s-a produs ruinarea lor, accentuată probabil în a doua parte a secolului al XIX-lea[7]. La începutul secolului nostru, Nicolae Iorga descria astfel aceste vestigii: "*Pe mal chiar, stăpînă peste minunata vedere, stătea din vechi curtea celor două doamne. Astăzi au rămas din ea trei rînduri de păreţi sau stîlpi în ruină, dintre care cel din fund, foarte înalt, cască, în al doilea cat, două mari fereşti goale. Pînă şi beciurile, unde mai deunăzi încă se mai păstra vin, s-au astupat pentru întotdeauna*"[8].

În anul 1988 au fost efectuate în satul Mironeşti (comuna Goştinari, judeţul Giurgiu) cercetări arheologice la ruinele vechii curţi feudale[9]. Ruinele se află chiar pe marginea terasei înalte de pe malul drept al Argeşului, pe un teren afectat de alunecări care au antrenat şi porţiuni masive de zidărie şi au provocat o înclinare destul de accentuată a zidurilor laturii de nord a construcţiei. Se mai păstrează din această latură cinci piloni de zidărie de cărămidă, cu porniri ale unor arcuri de la o înălţime destul de mică. Un masiv de zidărie de

---

4 Călători străini despre ţările române, VI, Bucureşti, 1976, p.231-232. Biserica, ctitorită de Radu Şerban sau chiar de marele ban Neagoe şi de Anca din Coiani, înainte de 1563, avea să fie refăcută de Ilinca postelniceasa şi de fiii săi Constantin Cantacuzino stolnic şi Mihai Cantacuzino spătar, la 1669 (vezi pisania la N.Iorga, Inscripţii din bisericile României, I, Bucureşti, 1905, p.88; vezi şi N.Stoicescu, Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România, I, Ţara Românească, I, 1970, p.185).

5 N. Iorga, Documente privitoare la familia Cantacuzino, Bucureşti, 1902, p.48.

6 "Cojenne. Village avec une eglise de pierre & une maison". (Fr.G.Bauer, Memoires historiques et geographiques sur la Valachie...,Frankfurt-Leipzig, 1778, p.164).

7 Reprezentarea a două clădiri la nord şi alte două la sud- est de biserica din Coiani în harta din 1859 din colecţia B.Bellu "Planul moşiilor din jurul satelor Goştinari, Coeni şi M-rea Grădiştea între rîurile Argeş şi Sabar", Acad.Română, Hărţi,2 390 -D.LXXXV 24, nu sînt concludente, părînd a avea caracterul caracterul unor semne convenţionale.

8 N.Iorga, Sate şi mănăstiri din România, Bucureşti, 1905, p.247.

9 Lucrările au fost întreprinse cu fondurile Muzeului Judeţean Giurgiu, care a investigat şi alte puncte din raza satului Mironeşti. Cercetările arheologice la ruinele curţii feudale au fost efectuate de Gh.I.Cantacuzino. Propunerea de reconstituire arhitecturală este datorată arh.Gh.Sion.

http://patrimoniu.gov.ro

cărămidă cu două laturi inegale se află în colţul de sud-est, la aproape 12 m de ultimul dintre pilonii înainte menţionaţi.

Săpăturile au constat din două secţiuni late de 2 m, una trasată perpendicular pe cel de al treilea pilon, cu profilul vestic la mijlocul acestuia (S.I, cu lungimea de 21 m), şi a doua cu profilul sudic în axul longitudinal al construcţiei, compusă din două tronsoane: S.II vest, de 19 m lungime, întreruptă la 6 m de S.I, şi S.II est, de 10 m lungime, cu limita vestică la 3 m de S.I. S-a mai deschis o casetă de 4 X 4 m pentru delimitarea colţului de nord-vest al edificiului (fig.1). În spaţiul cercetat se mai observa, în deceniul trecut, urma unei gropi mari, în locul pivniţei clădirii distruse, groapă folosită pentru aruncarea gunoaielor şi nivelată cu cîţiva ani în urmă. Acest fapt a îngreunat actualele cercetări.

În ceea ce priveşte stratigrafia în zona investigată (fig.2,3), peste solul galben viu (aflat la 1-1,10m sub suprafaţa actuală) se află un strat destul de gros - circa 60 cm - de pămînt cenuşiu-gălbui, rar pigmentat cu cărbune şi urme de arsură, în care s-au găsit numeroase fragmente dacice, cele mai multe din pastă cenuşie, databile în sec.II î.e.n., precum şi fragmente ale unor mici podoabe de bronz. Locuirea dacică este întinsă pe întreaga suprafaţă, resturile de lipitură de lut ars descoperite în zona de nord-vest (S.II vest) indicînd probabil existenţa, undeva în apropiere, a unei locuinţe.

Cele mai vechi urme medievale sînt reprezentate de materialele descoperite într-o groapă cu diametrul de aproximativ 1,40 m (1,37 X 1,42 m), adîncă de circa 1,50 m, în zona de nord- vest (S.II vest, vezi fig. 12). Poziţia ei stratigrafică nu a putut fi precizată, deoarece nu a fost prinsă în profile, punctul de săpare fiind afectat de răzuirile ulterioare care au atins aici chiar şi partea superioară a depunerilor anterioare perioadei medievale. În această groapă s-au descoperit numeroase fragmente ceramice, inclusiv ale unor vase întregibile - oale cu o toartă, cu buza dreaptă, străchini smălţuite, unele cu decor sgraffitat, fragmente de cahlă smălţuită cu gura pătrată şi fundul rotund, precum şi o cărămidă - ,materiale da-

---

[10] Se păstrează alipite spre nordul piciorului masiv de zidărie din partea de nord-vest a construcţiilor resturi ale unei amenajări din piatră şi mortar, probabil ulterioare, dedesubtul căreia se află un strat gros de mortar, înglobînd într-o porţiune cîteva cărămizi alăturate, strat ce pare a avea o poziţie stratigrafică similară cu a zidului îngust de cărămidă orientat nord-sud din apropiere. O groapă tîrzie, care a demantelat parţial şi zidul, a tăiat legătura stratigrafică directă între cele două elemente; pe suprafaţa în care se află stratul de mortar amintit au fost decapate, pe o adîncime de 30-40 m, chiar depunerile cu urme dacice (vezi profilul - S.II vest - fig.3).

Fig.4. Casele din Coiani - Mironeşti. Propunere de reconstituire

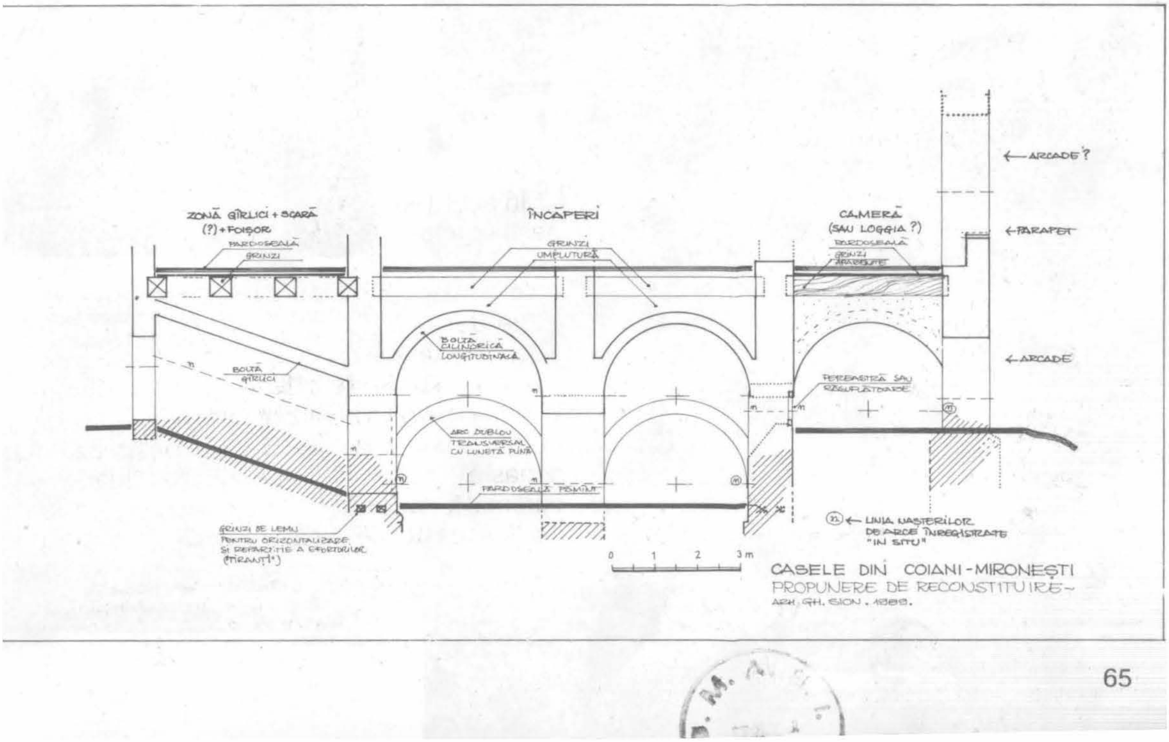

http://patrimoniu.gov.ro

tabile în secolul al XV-lea sau cel mai tîrziu la începutul secolului al XVI-lea. În groapă nu au fost găsite urme de mortar, ceea ce le arată ca precedînd construcţiei de zid. Ea dovedeşte o locuire anterioară primei atestări documentare (1542) a aşezării.

La partea superioară a stratului cenuşiu deschis sau cenuşiu -gălbui, conţinînd şi materiale dacice, se află nivelul de construcţie al pilonului din partea de nord şi al unui zid situat în partea de sud a construcţiei, nivel marcat în această din urmă zonă de resturi de mortar, cărora li se suprapune un strat nu prea gros de pămînt cenuşiu amestecat cu galben, cu urme de moloz şi cărbune (S.I - fig.10). Deasupra - suprapusă în celelalte puncte direct stratului cenuşiu-gălbui - o depunere de pămînt cenuşiu,rar pigmentat cu moloz, corespunde perioadelor de folosire a clădirii. Urmează, în unele părţi, spre sud şi vest, un strat de pămînt cenuşiu sau cenuşiu granulos cu urme de moloz, în altele straturile de nivelare modernă sau solul vegetal. În secţiunea care a străbătut transversal construcţia s-a observat că în partea inferioară a pivniţei, deasupra unui strat de pămînt cu urme de mortar, suprapus solului galben, marcînd amenajarea nivelului de călcare, se află depuneri rezultînd din degradarea clădirii, inclusiv bucăţi de zidărie prăbuşită din bolţi sau arce. Deasupra acestora, în interiorul pivniţei se găsesc straturi groase de umplutură modernă, iar în partea

Fig.7. S.I. Resturile zidului de sud al pivniţei. Latura exterioară (est) a gîrliciului şi resturile fundaţiei foişorului.

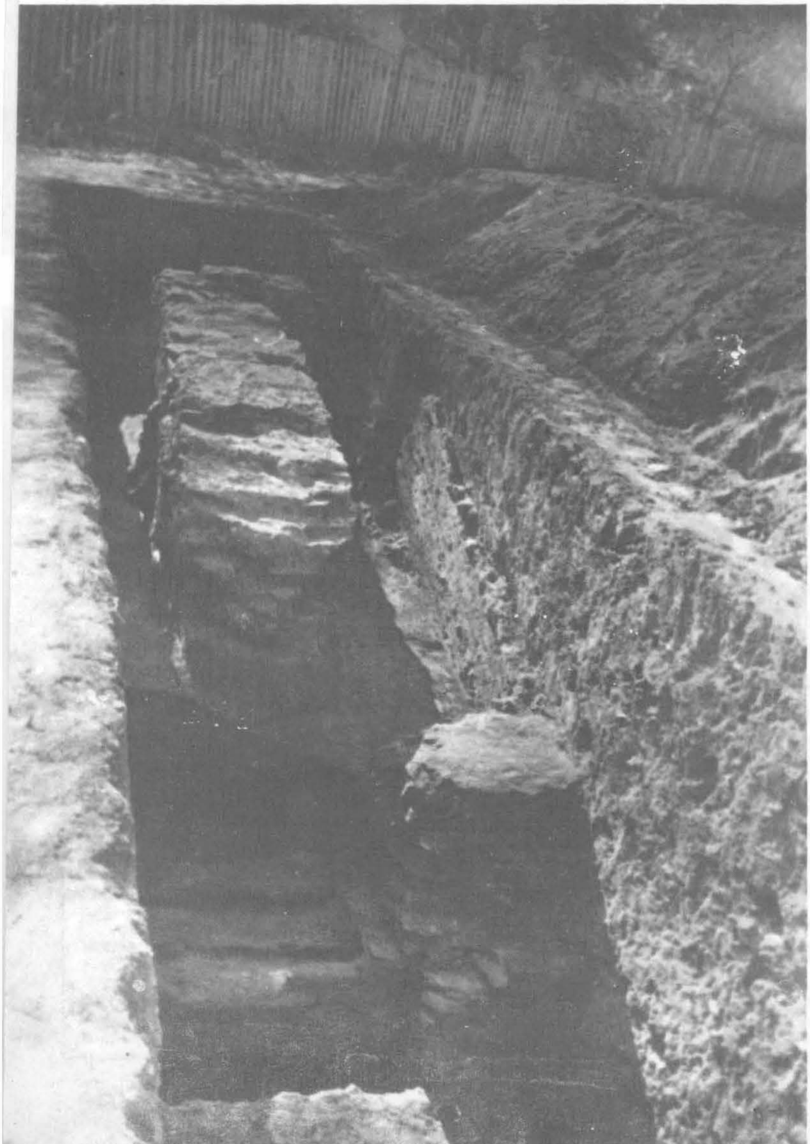

Fig.8. S.I. Resturile zidului de sud al pivniţei.

http://patrimoniu.gov.ro

superioară nivelarea efectuată recent. Grosimea mică a depunerilor ulterioare nivelului de construcţie, răzuirile şi nivelările tîrzii, ca şi gropile săpate pentru extragerea materialului de construcţie, au împiedicat atît precizările privind cronologia absolută, cît şi cele legate de raportul între fazele de construcţie a edificiului. Zidurile au fost demantelate în vederea folosirii materialului în multe părţi pînă sub suprafaţa actuală, în anumite puncte păstrîndu-se numai o parte a fundaţiilor. Gropile de demantelare sînt vizibile în zona laturilor pivniţei pînă la adîncimi care ajung de la 1,20 m la 1,80-2 m sau chiar mai mult.

Din datele obţinute pînă în prezent prin săpătură, putem reconstitui parţial arhitectura caselor boiereşti de la Coiani, cel puţin zona din jurul nucleului lor central-pivniţa (vezi fig.1 şi 4). Aceasta are dimensiunile interioare de circa 17,15 m pe direcţia est-vest şi 8,40 m transversal, pe direcţia nord-sud, fiind compusă din două travei longitudinale, separate, cel mai probabil prin trei pile pătrate de cărămidă, cu dimensiunile de circa 1,47 X 1,30 m, cît măsoară laturile pilonului central, singurul degajat pînă în prezent şi păstrat în fundaţie. Pilonii erau legaţi prin arce între ei, precum şi transversal cu pereţii de nord şi sud, aşa cum o dovedesc pilaştrii descoperiţi pe aceste laturi (fig.6,8); la colţurile pivniţei au fost surprinşi de asemenea - în săpătură, la nord-est şi nord-vest - mici pilaştri de circa 20 X 20 cm (fig.12). Deasupra cărămizilor din cheia arcelor longitudinale putem presupune desfăşurarea, în

Fig.9. S.I. Resturile zidului de sud al pivniţei, faţa interioară - vedere dinspre nord-vest.

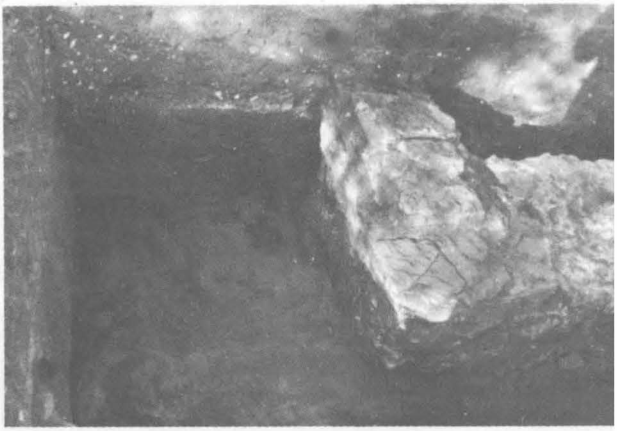

Fig.10. S.I. Profilul vestic al secţiunii lîngă fundaţia foişorului.

lung, a unor bolţi cilindrice, întărite peste arcele dublou transversale cu ziduri timpan tot de cărămidă. Înălţimea liberă a bolţilor putea ajunge astfel la minimum 4,25 m în cheie, dimensiune frecvent folosită în epocă, pentru a permite realizarea, în jurul pivniţei, a unor încăperi la nivelul terenului, ridicate cu circa 2 m mai sus decît pivniţa, a căror înălţime asigură un nivel unic al etajului aflat la cel puţin 3,75 m peste cota terenului exterior. Singura porţiune păstrată peste nivelul terenului corespunzătoare cu zidăria pivniţei se mai găseşte numai în colţul de sud-est, pe o înălţime de circa 2 m. Grosimea zidurilor perimetrale, din cărămidă, ale pivniţei, este de circa 1,00 m, cu variaţii de la 0,82 m, la sud, la 0,75 m la est şi vest, ele fiind construite prin "placarea" gropii pentru pivniţă, numai faţa interioară fiind netedă, iar fundaţiile coborînd cu 25-30 cm sub nivelul de călcare. Zidurile erau prevăzute cu tiranţi longitudinali dubli de lemn, avînd secţiunea pătrată, de circa 12-14 cm.

Secţiunea transversală a surprins la sud de zidul pivniţei resturile peretelui de est al gîrliciului de intrare, ce avea o lungime de circa 5 m, precum şi un alt zid, aproape paralel cu gîrliciul, avînd grosimea de 0,80 m (fig.7). Putem presupune că peste gîrlici casele vor fi avut un foişor de intrare la etaj, aşa cum întîlnim frecvent la construcţiile de acest fel.

Paralel cu latura de nord a pivniţei, la 3,50 m de aceasta, se mai pot vedea şi astăzi un şir de cinci pile de zidărie, resturi ale unui portic ce se deschide spre albia Argeşului, chiar pe marginea terasei lui superioare. Dimensiunile

http://patrimoniu.gov.ro

Fig.11. S.I. -vest şi caseta "a". Resturile fundaţiilor din partea de vest a clădirii (Vedere dinspre sud-vest).

pilelor sînt de 1,40 X 1,00 m şi adîncimea fundaţiilor de circa 1,45 m (acestea fiind mai late cu 30-50 cm). Cea din capătul estic este mai mare, cu forma în plan în "L", pentru a marca colţul clădirii. Ele se mai păstrează pe înălţimi variabile, pînă la circa 2,50 m. Desigur, pilele au fost legate prin arce atît între ele cît şi de peretele pivniţei, aşa cum o dovedeşte urma păstrată pe zidăria celei cercetate în secţiunea noastră (S.I), naşterea arcului transversal fiind la circa 0,80 m de la nivelul de călcare din portic. Peste arcele transversale se ridica probabil tot o boltă semicilindrică, în lungul porticului pe care îl bănuim supraetajat.

Terenul mai nesigur al marginei terasei a provocat, în timpul existenţei caselor, tasarea zonei porticului, fapt ce a necesitat consolidări

Fig.12. S.II -vest, vedere dinspre est : zidul de vest al pivniţei; groapă cu ceramică din secolul al XV-lea; zid de cărămidă ulterior; zidărie masivă de piatră.

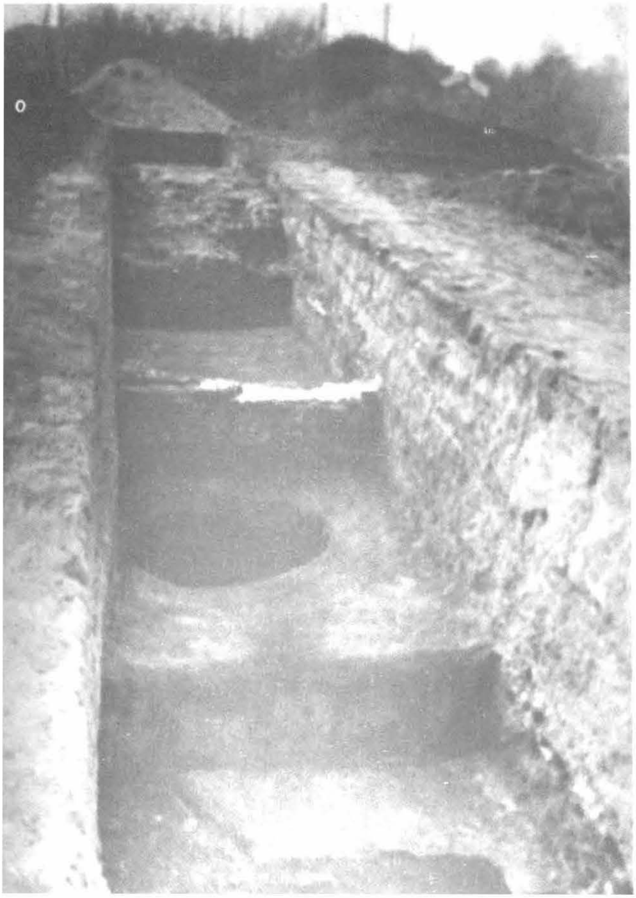

şi, probabil, unele refaceri de zidării, intervenţii constatate prin săpăturile noastre şi marcate de smulgerea pilastrului interior nordic al pivniţei, precum şi de un zid lat de 1,00 m, adosat şirului de pile ale porticului.

În apropierea pivniţei, la circa 2,75 m spre vest, se păstrează resturile unui zid de cărămidă cu direcţia nord-sud, gros de numai 0,40 m, avînd fundaţia adîncă de 0,40 m. La circa 11 m de pivniţă, săpăturile au degajat fundaţii masive din piatră şi mortar, cu adîncimea de 1,25 m şi grosimea de 1,40 m, resturi ale unui zid ce închidea probabil întreaga construcţie şi capătul de vest al porticului. Acest din urmă zid este marcat şi de intervenţii ulterioare construirii lui,constînd din alipirea altor zidării (fig.1, fig.11-15). Un raport cronologic, pînă în momentul de faţă, este greu de stabilit, gropi recente împiedicînd corelarea unor relaţii stratigrafice[10]. şnfăţişarea părţii de vest a edificiului va trebui precizată prin cercetări viitoare. Se poate presupune că fundaţiile masive din colţul de nord-vest vor fi fost legate de "cupolele" amintite de Paul din Alep.

Asupra cronologiei edificiului, datele arheologice directe sînt destul de reduse, lipsind materialele concludente din depunerile imediat următoare construcţiei. Se poate presupune ca ipoteză de lucru că într-o primă fază au fost construite pivniţa şi arcadele dinspre nord, identice prin tehnica de construcţie şi prin dimensiunile cărămizilor folosite (circa 27 X 14 X 4 cm), urmate de anumite lucrări de felul zidului care închidea arcada dispre nord sau al zidului îngust de la vest de pivniţă precum şi de zidurile ale căror fundaţii au fost descoperite în partea de nord-vest. De menţionat că dimensiunile cărămizilor zidului care închidea arcul dinspre nord, sau ale cărămizilor din zidul

http://patrimoniu.gov.ro

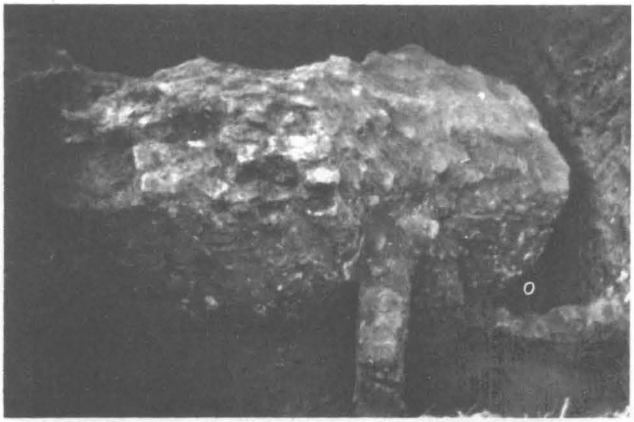

Fig.14. Caseta "A". Resturi de fundaţie din colţul de nord-vest al clădirii (vedere dinspre vest).

Fig.15. Caseta "A". Resturi de fundaţie din colţul de nord-vest al clădirii, tăiate de o amenajare ulterioară (vedere dinspre est).

îngust dinspre vest sînt identice cu cele folosite în zidurile pronaosului şi clopotniţei bisericii, refăcută în 1669, iar cele din zidurile pivniţei şi pilonilor dinspre nord cu unele cărămizi din partea inferioară a soclului bisericii, posibil făcînd parte din vechea ctitorie ridicată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Diferitele etape de construcţie a clădirii s-ar fi putut succede în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului al XVI-lea şi mijlocul secolului al XVII-lea. Cercetări viitoare vor putea aduce precizări în privinţa cronologiei şi vor putea întregi imaginea arhitecturii acestui interesant edificiu.

GH.I.CANTACUZINO, GH.SION

Fig.13. S.II -vest. Vedere dinspre vest. Resturi de fundaţii din partea de vest a clădirii.

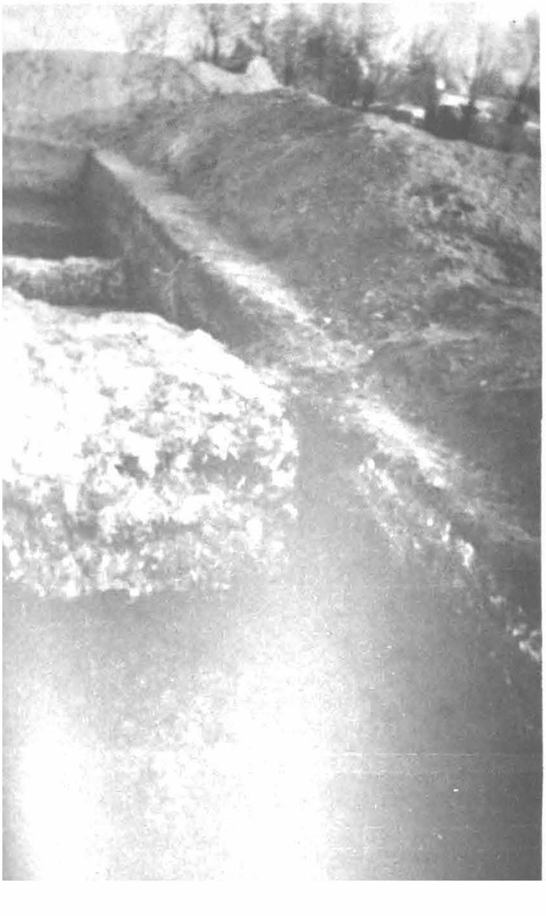

Résumé

À Coiani (ancien nom du village Mironeşti, dép.de Giurgiu), sur la terrasse qui domine la rive droite de l'Argeş, se trouvent les ruines de l'ancienne cour féodale de Radu Şerban- prince de la Valachie entre 1602-1611-constructions transformées vers la moitié du XVII-e siècle. Les fouilles archéologiques effectuées en 1988 ont conduit à la découverte des vestiges daciques datant du II-e siècle av.J.- C., aussi comme d'une fosse comprenant des tessons céramiques du XV-e siècle. Les recherches archéologiques ont apporté jusqu'à présent une série de données concernant les ruines des constructions.

L'édifice était composé d'une cave avec deux travées longitudinales, separées par trois arcades, les travées étant couvertes par des voûtes cylindriques, separées par des arcs- doubleaux. L'accès à la cave était assuré, au côté Sud, par un "*gîrlici*" (couloir en pente descendant à la cave), au- dessus duquel s'élevait une terrasse aux colonnes ou piliers ("*foişor*") à l'entrée de l'étage. Au Nord, au niveau du terrain, se situait une loggia, probablement à deux niveaux. Vers l'Ouest, zone pas complètement investiguée, éxistaient d'autres pièces, seulement au niveau du sol et, probablement, étagées. La construction s'étendait sur une surface de plus de 31 X 16 m. La planimétrie confirme l'appartenance de l'édifice à l'architecture du XVII siècle.

http://patrimoniu.gov.ro

Cercetarea în cunoaşterea tehnicilor de construcţii dln ţara noastră de la tradiţional la nou

De ce este necesar să cercetăm tehnicile de construcţii?

Pentru că, în primul rînd, numai astfel se poate crea o oglindă fidelă a evoluţiei meseriei noastre, a aportului pe care construcţiile l-au adus şi îl aduc la ridicarea continuă a civilizaţiei şi pentru că, pe de altă parte, ea poate răspunde unor necesităţi practice de formare a unor "specialişti creativi", de progres în specialitate, de creare a condiţiilor pentru luarea unor decizii de viitor corecte (de orientare în ramură).

Prin însăşi pregătirea noastră sîntem chemaţi a răspunde unei cerinţe sociale, aceea de a realiza "produşi" de construcţii de calitate şi eficienţă (socială şi economică) care să respecte exigenţele de performanţă ale utilizatorilor. La realizarea lor trebuiesc conciliate două serii de condiţii: condiţii **funcţionale** care reprezintă un ansamblu creat, imaginat de noi, şi condiţii **naturale** care reprezintă un ansamblu preexistent. Din infinitatea de soluţii posibile inginerul trebuie să ştie să presimtă soluţia justă, să se oprească în cîmpul soluţiilor rapide şi cuprinzătoare. Dar pentru aceasta se impune puterea de a te ridica deasupra modelelor cunoscute, "puterea" care înseamnă ingeniozitate, imaginaţie, creativitate. Aceste atribute sînt direct legate de cultura specialistului şi cultură fără istoria meseriei nu se poate.

Pe de altă parte, nu pot face adevărate progrese decît oamenii care cunosc bine lucrările predecesorilor lor în domeniul respectiv pentru că toate descoperirile rezultă cel mai adesea din "apropieri de fapte cunoscute". Şi, în sfîrşit, pentru că, deşi sîntem chemaţi a lua decizii de viitor, experienţa, învăţătura şi ştiinţa pe care ne bazăm se referă la trecut.

Fig.1. Podul lui Traian de la Drobeta - Turnu Severin (reconstituire, 1907).

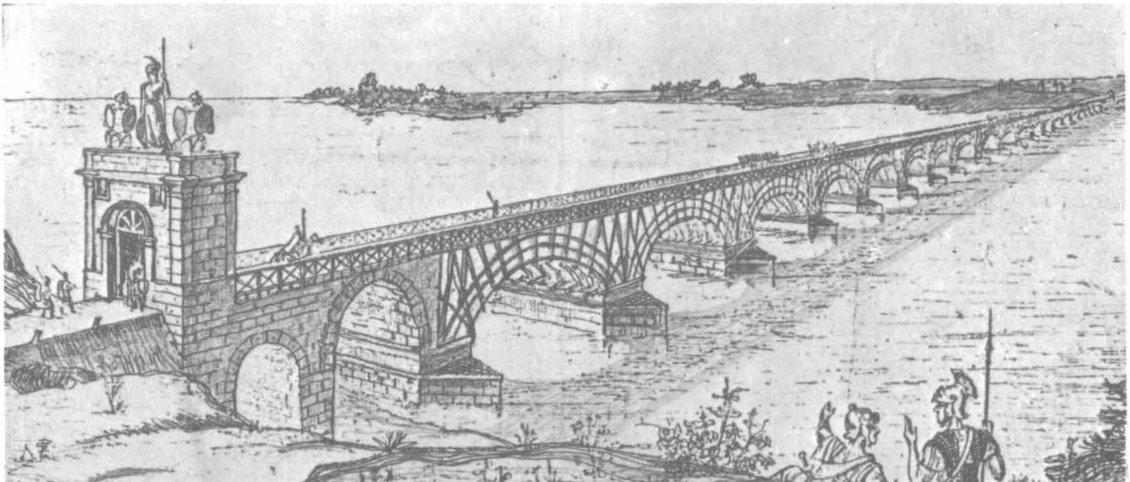

http://patrimoniu.gov.ro

Cum să abordăm această cercetare?

Poate, cel mai frumos şi cuprinzător răspuns îl găsim într-o cugetare a marelui nostru poet naţional Mihail Eminescu, care spunea: "*vechimea lucrurilor nu constă în depărtarea temporală a naşterii şi existenţei lor, ci în diferenţa dintre ele şi ce reprezintă*" (manuscrisul 2 284 BAR). Deci să cercetăm tehnicile de construcţii de-a lungul timpului, marcînd clar diferenţa lor faţă de cele prezente şi nu depărtarea temporală.

Printre cele mai vechi moduri de construcţie ce au fost folosite pe teritoriul ţării noastre la locuinţe, încă din neolitic, trebuie amintit scheletul de lemn (stîlpi şi căpriori) cu pereţi din împletitură de nuele, lipită cu lut amestecat cu paie tocate, şi acoperiş din paie şi stuf. Mai rar, se întrebuinţau pereţii plini (portanţi) confecţionaţi din trunchiuri de copaci aşezate orizontal unele peste altele şi îmbinate la colţuri. Dovezi materiale în acest sens sînt la Pietrele-Giurgiu, la Blejeşti-Vidra, cît şi aşezările de la Hăbăseşti, Truseşti, Corlăţeni şi Traian.

Dezvoltarea ascendentă pe care o cunoaşte societatea geto- dacă, încă din secolul al IV-lea î.e.n., culminează în epoca de formare a sta- tului dac pe vremea lui Burebista şi Decebal (secolul I î.e.n. cucerirea romană secolul II e.n.). Tehnica de construcţii va cunoaşte în această perioadă o evoluţie apreciabilă ca rezultat al unei reuşite adaptări la condiţiile specifice locale a unor sisteme inspirate din tehnica elenistică. Locul unde această gîndire şi creaţie tehnică s-au manifestat plenar îl constituie cetăţile, fortăreţele şi turnurile de supraveghere din Munţii Orăştiei, unde s-a creat "un sistem de fortificaţii ce nu-şi are egal nu numai la noi, dar nici în altă parte a Europei" (I.H.Crişan). Caracteristicile noilor tehnici sînt legate de:

- **ingeniozitatea amenajării terenului** deosebit de dificil din Munţii Orăştiei (masiv de micaşist friabil) în vederea realizării unui sistem de terase plane de mari proporţii;
- **structura zidului** dacic (numit *murus dacicus)* realizată din două paramente, lucrate din blocuri mari de calcar tăiate foarte precis, încît îmbinarea lor se realiza prin simplă alăturare, nefolosind mortarul; între cele două feţe ale zidului (aşezate la 2-3 m) se aşează umplutura (emplecton) de pămînt, pietrele prelucrate şi fragmente de blocuri sparte. Pentru a asigura stabilitatea celor două paramente la împingerea umpluturii, se montau între ele bîrne de lemn introduse în nişte locaşuri, săpate în blocuri de calcar, în formă de coadă de rîndunică;
- modul în care s-au realizat sistemele de alimentare cu ape (cisterne, conducte) şi în special procedeul de impermeabilizare prin mortare hidraulice (cisterna de piatră de la Blidaru; în plus în plan 6,2 X 8,0 m şi înălţime de 4 m).

Trebuie remarcat în mod deosebit că la zidurile dacice caracteristicile geometrice (înălţime 3-4 m, grosime 2-3 m, distanţa dintre turnuri ce aveau rol de contrafort, 30-40 m)

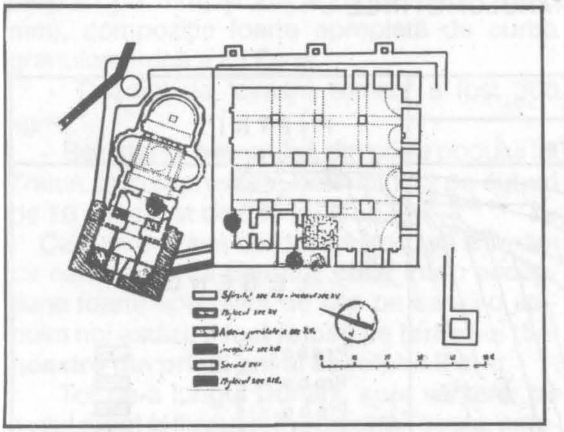

Fig.2. Curtea Domnească din Tîrgovişte. Marcarea punctelor de prelevare a probelor.

Fig.3. Curtea Domnească din Tîrgovişte.

http://patrimoniu.gov.ro

respectă, surprinzător de exact valoarea gradului de zvelteţă (=3) care nu impune luarea în consideraţie a flambajului

cînd

$$\lambda=\frac{lf}{t}\gg 3$$ se ia în consideraţie flambajul

λ gradul de zvelteţă

lf lungime de flambaj (zid cu capătul superior liber 2h)

t grosime zid

zidul dacic: $h_{med}=3{,}5$ m

$t_{med}=2{,}5$ m

$$\lambda_{z.d.}=\frac{2h}{t}=\frac{2\times 3{,}5}{3{,}5}=3$$

Odată cu constituirea provinciei romane de la nordul Dunării, Dacia romană, viaţa economică înregistrează un mare avînt, datorită uneltelor de muncă mai perfecţionate, tehnicilor mai avansate şi organizării producţiei după sistemul aplicat cu succes de romani. În domeniul construcţiilor se remarcă realizarea unor lucrări fără precedent. Mărturii evidente sînt drumurile romane, podurile, castrele, cetăţile-port, apeductele cărora li se acordă o deosebită atenţie la execuţie pentru a răspunde cît mai bine cerinţelor funcţional-economice, administrative şi militare, şi a fi cît mai trainice.

Principala **trăsătură** a tehnicilor de construcţii folosite în această perioadă este **întrebuinţarea pietrei şi cărămizii arse legate cu mortar.**

Pe pămîntul patriei noastre stă mărturie una dintre cele mai grandioase lucrări de artă a construcţiilor de pe vremea romanilor: podul de peste Dunăre de la Drobeta - Turnu Severin, din care mai pot fi admirate azi ruinele pilelor şi culeelor. Ridicat din ordinul împăratului Traian între anii 103-104 e.n., după planurile şi sub conducerea celebrului inginer şi arhitect al antichităţii - Apollodor din Damasc (61 e.n.-130 e.n.), podul era prevăzut cu douăzeci de pile care susţineau o suprastructură din lemn sub formă de arce, lungimea totală fiind de 1 127 m.

În ceea ce priveşte modul de construcţii şi materiale folosite, cunoştinţele sînt lipsite de precizia documentului primar, deoarece descrierea lucrării lui Apollodor s-a pierdut. Concluziile unor reputaţi cercetători şi profesori universitari: Rafael Fabretti, Aschbach, Edgar Duperréx, Dumitru Tudor conduc la ideea folosirii betonului la execuţia pilelor.

Care sînt caracteristicile betonului folosit la acest pod de Apollodor? Ce liant a fost utilizat? Care sînt diferenţele între betoanele şi cimenturile romane în raport cu cele pe care le utilizăm astăzi?

Dovezi certe în privinţa caracteristicilor materialelor folosite la pilele podului de la Drobeta

Fig.4. Diagrama compoziţiei granulometrice a agregatelor analizate pe probe de la Curtea Domnească din Tîrgovişte.

Fig.1 - DIAGRAMA COMPOZIŢIEI GRANULOMETRICE A AGREGATELOR

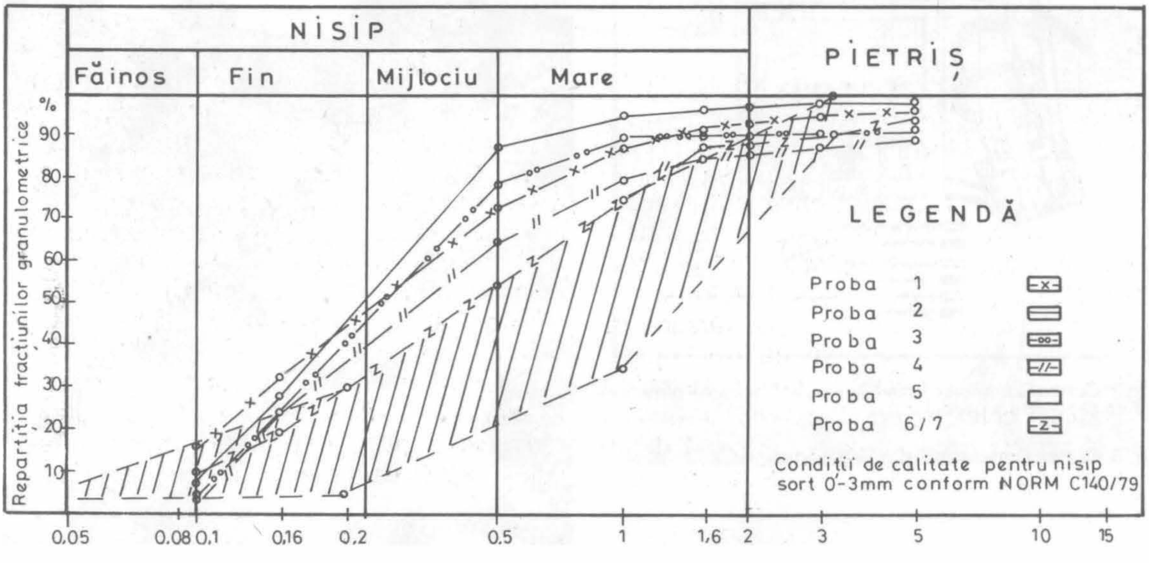

au adus cercetările elaborate, în anul 1932, de către prof.ing.Şerban Solacolu şi prezentate într-un studiu intitulat *Consideraţii asupra tehnicii cimentului şi betonului la Romani-studiul betonului podului lui Traian de peste Dunăre,* publicat, în 1936, în "Buletinul de Matematică-Fizică" al Şcolii politehnice din Bucureşti. Investigaţiile au avut loc pe două blocuri de beton de la pilele podului, puse la dispoziţie de Direcţiunea Şantierelor Navale din Turnu- Severin, cu ocazia lucrărilor de regularizare a navigaţiei Dunării, în 1909. Blocurile din beton erau compuse din cărămidă spartă 30-50 mm sau pietriş ca agregat şi un mortar din nisip.

Concluziile asupra analizelor efectuate au fost următoarele:

- Liantul utilizat la confecţionarea betonului a fost un "ciment roman" provenit din arderea marnelor. Romanii posedau, deci, tehnica fabricaţiei unui adevărat ciment, artificial (nu industrial n.r.) rezultat prin arderea unor materii prime naturale, calcare marnoase, la temperaturi de peste 900-1 000 grade C.

"*Pentru prima dată* - remarca, pe drept cuvînt, ing.Silviu Opriş la centenarul industriei româneşti de ciment - *contrar părerilor încă şi azi răspîndite că primii care ar fi elaborat un "var hidraulic" şi "ciment roman" ar fi fost englezii Smeton şi Parker,către sfîrşitul secolului al XVIII-lea, românul Solacolu aduce, pe bază de cercetări ştiinţifice dovada priorităţii romane în fabricaţia varului complet hidraulic*".

- Betonul folosit la pile are o compoziţie granulometrică "discontinuă" alcătuită din 1/3 nisip (0,2-3 mm). şi 2/3 agregat mare (30-50 mm), compoziţie foarte apropiată de curba granulometrică a lui Feret.

- Dozajul de "ciment roman" a fost 300 kg/m ^{3}.

- Rezistenţa **betonului,** din pilele podului lui Traian, la compresiune determinată pe cuburi de 10 cm a fost de 305 kg/cmp.

Cele de mai sus ne îndreptăţesc să afirmăm cu certitudine că betonul, chiar într-o accepţiune foarte apropiată de cea pe care i-o atribuim noi astăzi, **a fost folosit pe teritoriul ţării noastre din primii ani ai secolului II e.n.**

Tot de-a lungul Dunării, spre vărsare, pe malul drept al fluviului, în comuna Topalu, judeţul Constanţa, pe dealul de la vest de sat se păstrează cetatea-port Capidava, constituită pe la sfîrşitul secolului III e.n. Formă dreptunghiulară în plan, ziduri groase de 2m. Jos la

Fig.5. Ing.Elie Radu.

baza dealului, pe malul Dunării, se află construcţiile portuare.

Din săpăturile arheologice de la Capidava, conduse de conf.univ.Radu Florescu şi prof. Cristian Matei am prelevat probe de mortar de la cheiul portului, construit în a doua jumătate a secolului III (cca.250-300 e.n.). Analiza materialelor de construcţii pune în evidenţă întrebuinţarea unei tehnici deosebite de construcţie. Cheiul a fost realizat cu zidărie din blocuri de piatră legate între ele cu un mortar, care va fi numit în continuare "de bază"; destul de dur, de culoare alb-gri deschis, cu cărămidă pisată, al cărui parament a fost rostuit cu un strat de mortar, pentru grund, pe care-l vom numi "*strat intermediar*", de culoare negricioasă, iar pe acesta din urmă s-a aplicat un strat de mortar de glet, pentru stratul vizibil, numit în continuare "*strat superficial*" de culoare gri.

Analiza mortarelor s-a realizat cu ajutorul unor metode moderne de investigare: analiză chimică, metodă termometrică, microscopie electronică, difracţii de raze X şi microanaliză de raze X.

Cu ajutorul microsondei electronice de raze X, echipată cu analizor de raze X, s-a obţinut o remarcabiă imagine a probei de mortar în secţiuni (x600) care marchează clar existenţa a

http://patrimoniu.gov.ro

trei tipuri diferite de mortar:

- un mortar de bază
- un strat intermediar (cca 120x)
- un strat superficial (cca 80x).

Analizele spectrale de raze X s-au efectuat pe zone dispuse în cele trei straturi de mortar.

Din rezultatele obţinute se constată, în afara elementelor caracteristice liantului de bază şi a agregatului din mortare, şi **prezenţa unei cantităţi apreciabile de fosfor.**

Pe baza modulului de bazicitate şi a compoziţiei chimico-oxidice a lianţilor analizaţi s-a ajuns la următoarea concluzie:

- liantul folosit în mortarul de bază este un var foarte hidraulic (M_b=1,95);
- liantul din stratul intermediar şi cel superficial este asemănător, fiind un ciment roman (M_b=1,29).

O particularitate a stratului intermediar constă în existenţa unei proporţii însemnate de P_2O_5 (pentaoxid de fosfor 13%). De fapt acest pentaoxid se găseşte în stratul intermediar sub formă de pirofosfat de siliciu (SiO_2,P_2O_5) sau SiP_2O_7, **compus care**, aşa cum se afirmă în literatură, **corespunde unor temperaturi de sinteză de peste 1 100 grade C.** Acest fapt conduce la ipoteza că **liantul din stratul intermediar a fost preparat artificial prin ardere la temperaturi de cca 1 150 grade C.**

Pe de altă parte, **natura sticloasă** a stratului de piro- fosfat, pusă în evidenţă la microscopul electronic de baleiaj, ne-a condus la presupunerea că rolul acestui strat era de impermeabilizare a zidului cheiului.

Iată încă o dovadă materială certă în susţinerea priorităţii romane în fabricaţia "cimentului roman", dar şi a unei tehnici deosebit de avansate în privinţa sistemului de impermeabilitate.

Cred că trebuie să avem puterea morală de a recunoaşte cel puţin valabilitatea, dacă nu chiar superioritatea, acestui sistem de impermeabilizare şi să-l includem în planurile noastre de cercetare, pentru a-l adapta la noile tehnici.

După o îndelungă perioadă de restrişte, care cuprinde întreg mileniu I e.n., constituirea statelor feudale româneşti de sine stătătoare impulsionează din nou arta construcţiilor, potenţînd noi tehnici de construcţii a monu- mentelor medievale româneşti. Ceea ce caracterizează această perioadă este extinderea folosirii pietrei şi cărămizii în construcţii, odată cu dezvoltarea sensibilă a aşezărilor urbane, a oraşelor şi tîrgurilor medievale, şi a fortificaţiilor militare (cetăţi), care au condus la o specializare a activităţii constructive. Deosebit de receptiv la tradiţiile înaintaşilor, constructorii acestei epoci au ştiut să adapteze fericit tehnicile străvechi la nevoile şi materialele locale. Astfel, la cetatea de la Giurgiu, construită de Mircea cel Bătrîn, lipsa pietrei a condus la imitarea tehnicii romane pentru realizarea zidu- rilor cetăţii, paramente din piatră brută uşor fasonată şi emplecton în care sînt înnecate bîrne. Dar în acest caz emplectonul este compus din piatră măruntă legată cu un excelent mortar.

În scopul clarificării unor aspecte privind caracteristicile materialelor şi tehnicilor de construcţie folosite în evul mediu, am început o serie de cercetări asupra construcţiilor Curţii Domneşti din Tîrgovişte, folosindu-ne de mijloacele şi tehnicile moderne de astăzi. Au fost colectate probe de mortar (prin extragere de carote) de la construcţii din trei perioade istorice diferite:

- proba 1 -din fundaţia casei pîrcălabului, executată înainte de anul 1350;
- proba 2, 3, 4, 5, prelevate din zidurile Casei domneşti vechi, construită în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, 1395- 1400;
- probele 6, 7, probe din zidurile Curţii Domneşti ridicată de Petru Cercel la 1584.

Vă supunem atenţiei o singură concluzie a cercetării care ni se pare deosebit de semnificativ.

În urma separării agregatelor din mortarele analizate (de către ICPILA Braşov, după o metodă a prof. ing. Şerban Solacolu) s-au determinat curbele granulometrice efective şi probele 1-7. Aceste curbe sînt reprezentate - în figură - comparativ cu limitele granulometrice impuse azi de C 140-86.

Curbele din epoca lui Mircea cel Bătrîn se situează într-o zonă deasupra domeniului normat, în timp ce curba (din vremea lui Petru Cercel) se suprapune peste limita su- perioară a zonei normate, indicînd o compoziţie granulometrică conform prescripţiilor actuale. Acest lucru pune clar în evidenţă faptul că s-a produs o evoluţie a tehnicii de construcţie care se îmbunătăţeşte în perioada lui Petru Cercel, ce a încurajat dezvoltarea culturii şi civilizaţiei, istoricii menţionînd că pentru lucrări domnitorul

http://patrimoniu.gov.ro

a folosit o serie de meşteri străini.

Fără îndoială, însă, că cel mai spectaculos salt în dezvol- tarea tehnicilor de construcţii are loc în secolul al XIX- lea, odată cu apariţia metalului şi betonului armat. Spiritul inventiv şi creativitatea tehnică a inginerilor români îşi vor aduce contribuţii notabile la progresul acestor tehnici. Se cuvine să amintim că inginerul Anghel Saligny, căruia în anul 1884 i se încredinţează proiectarea docurilor din porturile Brăila şi Galaţi, după un studiu amănunţit al situaţiei locale, hotărăşte cu remarcabil curaj să folosească betonul armat la construcţia silozurilor de cereale din aceste porturi, lucrările respective fiind primele care utilizează betonul armat în ţara noastră (b.a. a fost brevetat în lume la 1867), dar, în acelaşi timp, sînt şi primele construcţii de acest gen din Europa. Remarcabilă este utilizarea la aceste silozuri a b.a.sub formă de prefabricate asamblate. O altă lucrare care l-a impus pe marele nostru constructor pe plan internaţional este ansamblul podurilor dunărene de la Cernavodă, lucrare ce reprezenta la acea vreme (1890-1895) podul cu cea mai mare deschidere (190 m) din

Fig.6 Ing.Angel Saligny.

Fig.7. Podul de la Cernavodă (ing.Anghel Saligny).

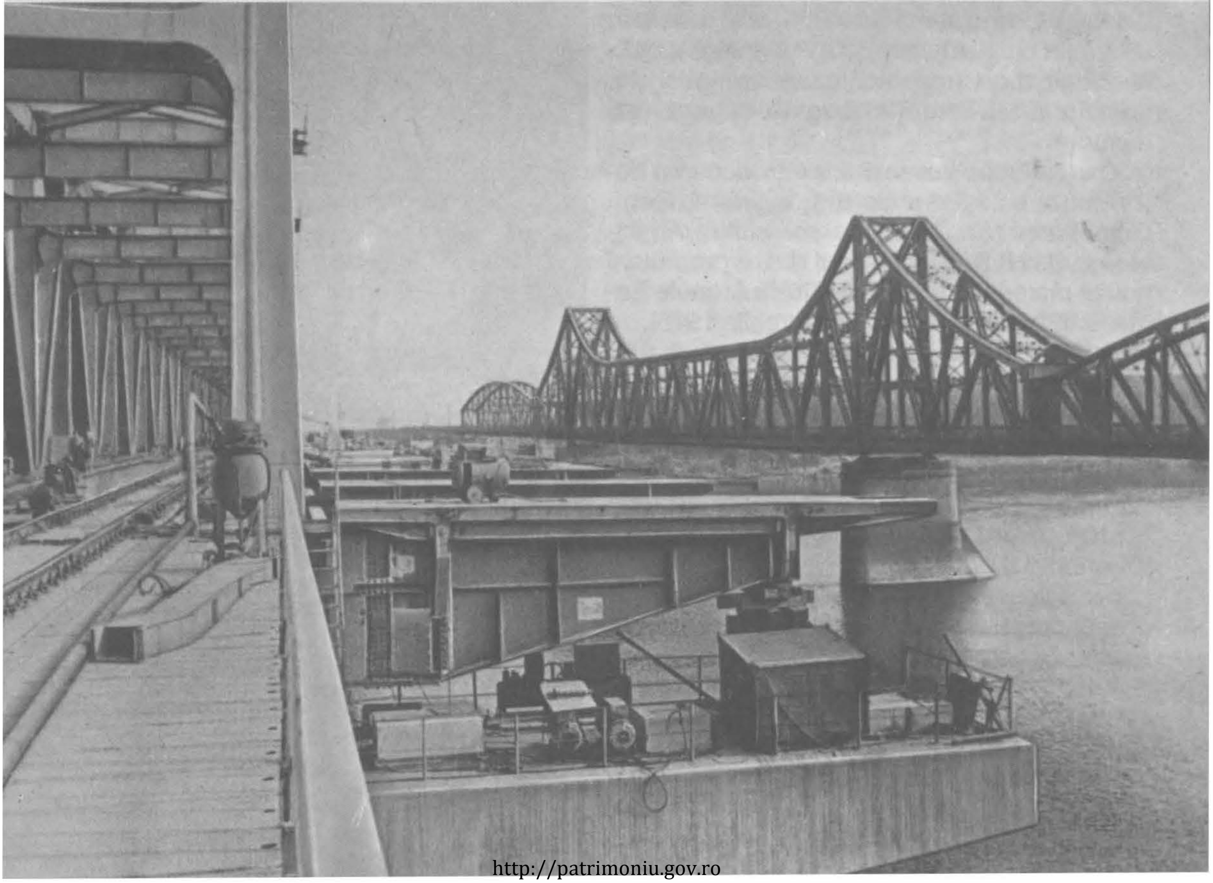

http://patrimoniu.gov.ro

Europa continentală şi la care s-a folosit pentru prima dată oţelul moale în locul fierului. La aceleaşi poduri, un veritabil studiu de tipizare a stabilit numărul minim de tabliere metalice necesare.

Nu putem vorbi despre tehnica betonului armat în ţara noastră fără a pune alături de Anghel Saligny figura luminoasă a celui mai mare inginer român, Elie Radu. El a folosit b.a. la:

- cea mai mare captare centralizată de apă subterană din Europa, prin care se obţineau 30 000 m cubi/zi dintr-o singură sursă (alimentarea cu apă potabilă de la Bragadiru 1899-1901);
- primele planşee de b.a. la o clădire socială (1904), cît şi la clădirea pentru birouri şi locuinţe CFR din Sinaia (1906);
- impunătoarea clădire a Ministerului Lucrărilor Publice (azi sediul Primăriei Capitalei) (1910);
- remarcabilul pod din b.a. de peste Jiu la Lainici (deschidere de 60 m - 1910).

Iată ca o curiozitate tehnică vizualizarea interfeţei oţel- beton pentru o bară dintr-o grindă de b.a.executată în 1904 de Elie Radu. Imaginea a fost obţinută cu microscopul de baleiaj; ea este mărită de 1 200 ori şi scoate în evidenţă: oţelul (galben); rugina (indigo); mortarul de ciment (roşu continuu), compuşi chimici în urma reacţiei rugină-ciment (gri haşurat).

O contribuţie deosebită la introducerea betonului armat şi-a adus-o şi inginerul Gogu Constantinescu, părintele sonicităţii. Absolvent al S.N.P.S., el va fi unul dintre promotorii noului material prin folosirea lui la Arenele Romane (Parcul Libertăţii, Bucureşti, 1906), la Palatul Parlamentului şi printr-un studiu teoretic remarcabil pentru acea vreme. Cercetări recente (ICPILA Bucureşti), folosind mijloace moderne de investigaţii pe betonul folosit la Arenele Romane, au scos în evidenţă:

- o compoziţie foarte apropiată de cea actuală pentru beton B 200 şi anume 300 kg ciment/mc şi a/c=0,6;
- folosirea unor agregate de natură silicoasă, curate, la care s-au produs aureole de reacţie cu caracter favorabil rezistenţei;
- o rezistenţă la compresiuni pe carote 310 kg/cm^2.

Are cunoaşterea evoluţiei tehnicilor de construcţii de-a lungul timpului numai o valoare cronologică? Credem că exemplele prezentate sînt argumente convingătoare în a răspunde că, evident, NU!

Într-o perioadă de construcţii în care eposul creaţiei şi realizării este linia directoare a prezentului şi viitorului, punem în mîna şi în mintea celor inspiraţi şi chemaţi a crea forme şi soluţii noi un breviar al soluţiilor încercate, care ar putea fi drumuri de urmat spre noi investigaţii şi realizări în construcţii, un îndemn de a găsi, pe mijloace locale, soluţii locale.

De aceea *cunoaşterea tehnicilor de construcţii* într-un anumit domeniu atît de hotărîtor pentru progresul civilizaţiei, ca cel al construcţiilor, *este nu numai necesară - ca activitate permanentă* - dar constituie şi o îndatorire patriotică.

NICULAE ST.NOICA

Fig.8 Sediul Primăriei capitalei

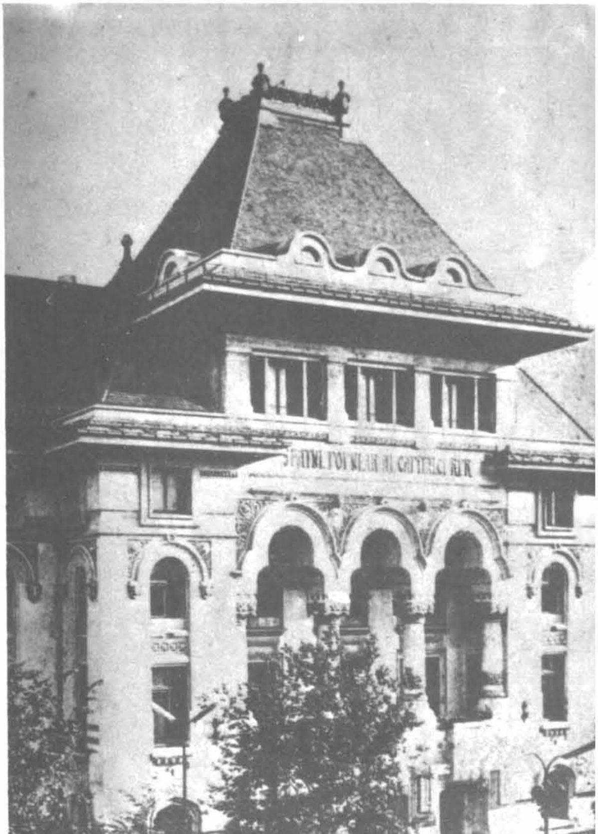

http://patrimoniu.gov.ro

Raport

privind lucrările de conservare - restaurare a picturilor murale din interiorul bisericii "Icoanei" din Bucureşti

Exemplară ctitorie bucureşteană a sfîrşitului de veac XVIII, adumbrită de vegetaţia şi melancolia unui vechi şi pitoresc cartier al Capitalei, biserica "Icoanei" se impune astăzi prin înfăţişarea ei "clasicizantă". Purtînd hramul Adormirea Maicii Domnului, Sf. Ioan Botezătorul şi Sf Mare Ierarh Nicolae, biserica este departe de iopstaza ei originară.[1]

Ridicată pe locul unui mai vechi schit de lemn legat de numele lui Mihai Băbeanu, fost logofăt de taină[2], biserica "Icoanei" a fost zidită, între 1784-1786, prin osteneala lui Panait Băbeanu, mare căpitan de lefegii[3]. Doi zugravi, Alexandru şi Constantin, împreună cu ucenicii, au lucrat la împodobirea cu fresce a bisericii[4].

Cu turlele şi bolţile distruse în urma cutremurului din 1838, ctitoria bucureşteană a fost radical refăcută de către Pană Băbeanu, nepotul de frate al căpitanului Panait[5].

Rezugrăvită la 1873, biserica se afla la scurt interval, în 1889, din nou "*restaurată şi zugrăvită*" prin osteneala Elenei Băbeanu, a lui Mihail I. Băbeanu şi a epitropului Gheorghe Varlaam[6].

Recentele lucrări de conservare-restaurare a picturilor murale din interiorul bisericii "Icoanei" s-au desfăşurat în intervalul 1 noiembrie 1986-30 martie 1989. Practic, pe data de 15 decembrie 1988 lucrările propriu-zise au fost încheiate, odată cu finalizarea operaţiunilor de reintegrare a lacunelor picturilor murale din cafasul bisericii.

Intervenţia noastră s-a desfăşurat pe baza unor observaţii preliminare şi a unor probe al căror rezultat, împreună cu linia metodologică de urmat, au fost prezentate în memoriul tehnic cerut prin avizul C.C.E.S.

De altfel, comisiile reunite ale C.C.E.S. şi C.P.B. au decis formula de prezentare finală a

---

1 În acest sens, este de amintit textul pisaniei de la 1786 încastrat pe faţada vestică a bisericii în stînga pridvorului. Ctitoria ni se înfăţişează cu clădirile anexe, cu destinaţia şi regulile de funcţionare ale întregului ansamblu. Este unul din cele mai interesante pisanii ale sfîrşitului de veac XVIII, meritînd a fi transcrisă în întregime:

"Această sfîntă şi înfrumuseţată biserică, unde să proslăveşte numele celui în Troiţă mărit Dumnezeu, întru cinstea şi pomenirea prea sfintei de Dumnezeu Născătoare şi a Sfîntului prooroc Ioan Botezătorul şi a Marelui Ierarh Nicolae, s-au zidit din temelie în zilele Înălţatului Domn Constantin Şuţu Voievod, mitropolit fiind prea Sfinţia Sa Chir Grigorie, la anul 1784 care s-au zidit prin prejur chilii ca să fie pentru adăpostirea săracilor călugăriţi şi femei văduve scăpătate şi acelor streini bolnavi ce vor năzui la ajutorul Sfintei Icoane, iar preoţii sau călugării sau mireanii însuraţi cu femee să nu aibă voe a şedea la chiliile din lăuntru după cum şi cu groaznic blestem s-au făcut acest aşezămînt numai ctitorii să aibă voe. De nu se va purta cineva cu bună orînduială sau din cele ce lăcuesc în chilii să-i dea afară. Venitul ce să va strînge la biserică să ia preoţii doi bani şi epitropul un ban ca să fie pentru ajutorul săracilor şi la acele ce vor lipsi la Sfînta Besearică, iar cu celelalte daruri domnii sau alţi pravoslavnici creştini şi acelea să fie tot în mîna epitropului. Totdeauna numai doi preoţi şi un diacon să fie nelipsiţi, iar după sfîrşitul vieţii mele las cu sufletul mieu ca numai din neamul mieu să rămîie epitrop peste toate acestea ce mai sus scriu, nepoţii şi strănepoţii. Fost-au cheltuitor şi ostenitor dumnealui Panait Băbeanu, vel căpitan de lefegii, avînd şi de la alţi pravoslavnici creştini. Şi s-a săvîrşit la anul 1786, septemvrie 2, iar cine va strica vre un aşezămînt dintr-acestea să aibă a da seama la înfricoşata şi dreapta judecată a cerescului Împărat".

2 Cf. George D. Florescu, *Din vechiul Bucureşti. Biserici, curţi boiereşti şi hanuri după două planuri inedite de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea*, 1935, p.57. Călugărit sub numele de Macarie, Mihail Băbeanu a ctitorit schitul de lemn între anii 1745-1750. De asemenea, despre ctitoria schimnicului Macarie în *Istoria Bucureştiului* de Constantin C. Giurescu, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Sport- Turism, Bucureşti, 1979, p.306. Biserica de zid, păstrătoare a memoriei lui Mihail, zugrăvit în colţul sud-vestic al pronaosului, este moştenitoarea icoanei făcătoare de minuni - de la care se trăgea şi numele - zugrăvită la 1682. O amplă pisanie se află gravată pe ferecătura icoanei. "*Ioan Văcărescu Spătar, Ecaterina Domniţa, Alexandru, Maria, fii* (în stînga), *Constantin Băs. stolnic, Constantin Băs* (dreapta). *Ştefan domn... vornic, Chiriachi pro... Grigorie Bălean, Safta Băleana, Grigore Bălean*". Apare imaginea bisericii cu inscripţia "*Biserica Maica Precistei. Prin osteneala Ioan, Sofia, Eleni, Maria, Bălaşa, Maria, Ilinca, Tănăsie, Caterina, Alexandru, Păuna,... Chiriachi, Petre, Ana, Alexandru, Maria, Filip, Nicolae Argintar. Prin osteneală. S-au zugrăvit această sfîntă icoană la leat* 7190 (1682)". Să fi fost schitul lui Macarie moştenitorul unei mai vechi ctitorii din a doua jumătate a veacului al XVII-lea?

3 G.D. Florescu, *op.cit.* şi Constantin C. Giurescu, *op. cit.*

4 La proscomidie se păstrează fragmentar inscripţia: "*Pomenaşte Doamne pre robii lui Dumnezeu Alexandru, Constandin zugravi şi ucenicii Filip (?)... Fota...sa... ... ostenit.*"

5 G.D.Florescu, *op.cit.* Pe peretele vestic al pronaosului se află zugrăviţi ctitorii vechi şi noi: Panait Băbeanu, căpitan de lefegii, logofăt Vel Brastea, Sofia Băbeanu, Pană Băbeanu, Bălaşa şi fiicele Elena, Maria şi Ecaterina.

6 G.D. Florescu, *op. cit.* Iată şi textul pisaniei de pe peretele vestic al pronaosului: "*Restaurată şi zugrăvită din nou în anul 1889. Epitrop ctitoricesc Mihail J. Băbeanu cu concursul bine- voitor al D-lui Epitrop Gheorghe Varlaam*".

Fig.1-4. Releveul picturii din pridvorul închis ▶

http://patrimoniu.gov.ro

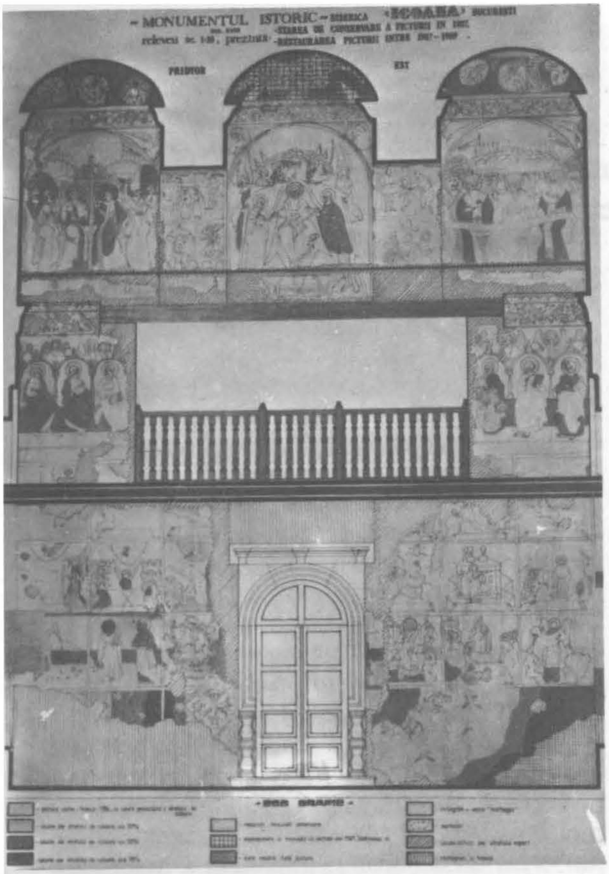
MONUMENTUL ISTORIC - BISERICA «ICOANA» BUCURESTI
PRIDVOR
EST

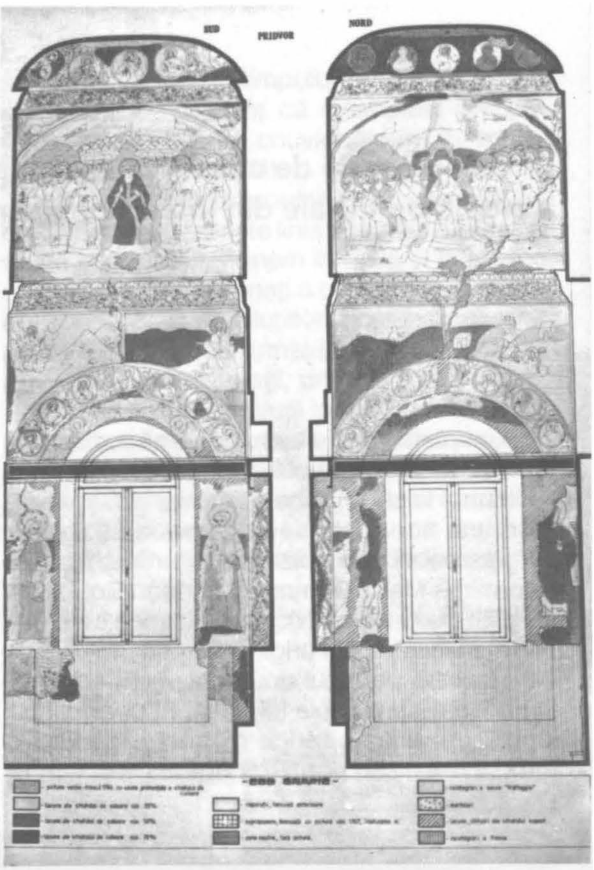
SUD
PRIDVOR
NORD

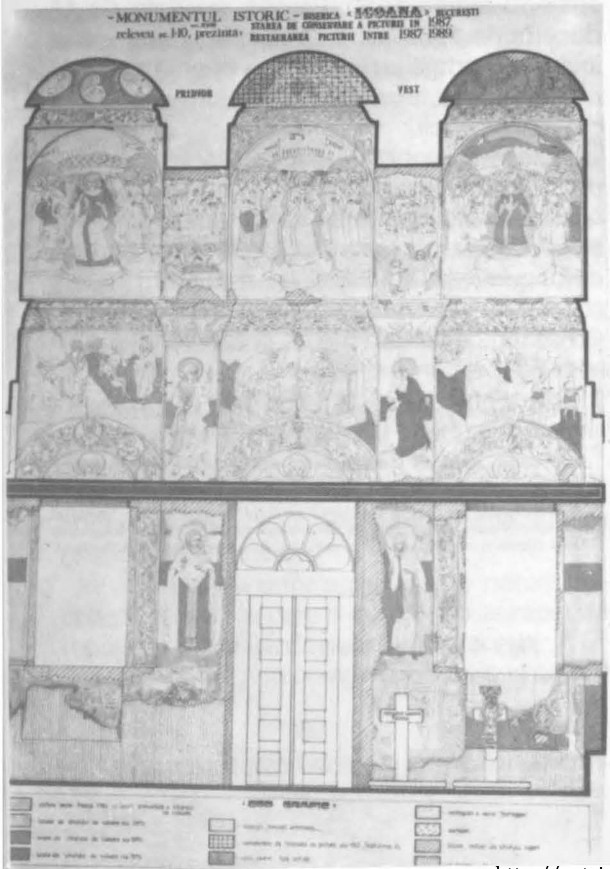
MONUMENTUL ISTORIC - BISERICA «ICOANA» BUCURESTI
STAREA DE CONSERVARE A PICTURII IN 1987
releveu sc. 1:10, prezinta
RESTAURAREA PICTURII INTRE 1987 1989
PRIDVOR
VEST

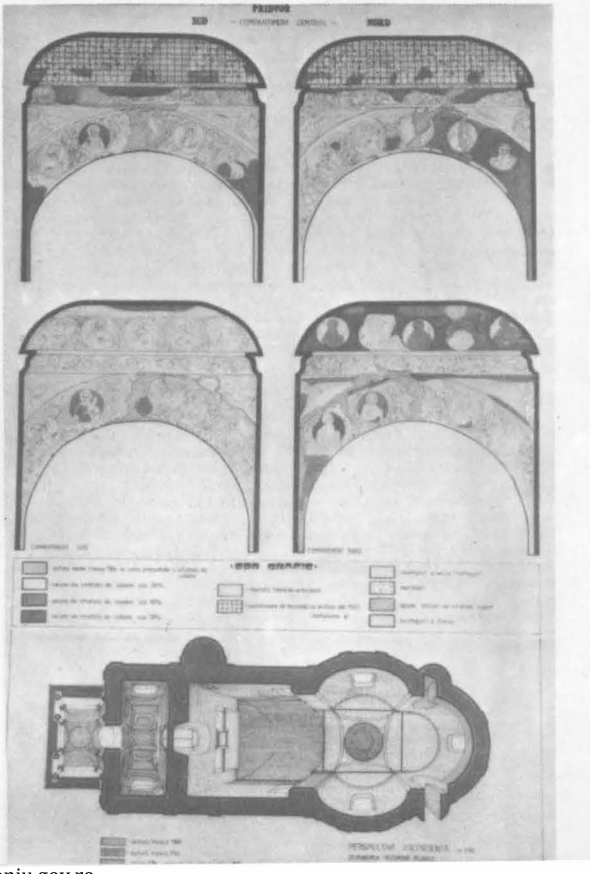
PRIDVOR
SUD
NORD

picturilor murale din interiorul bisericii "Icoanei" în condiţiile existenţei mai multor straturi de pictură murală şi ale dificultăţilor tehnice impuse de o eventuală decapare a straturilor picturale mai noi[7].

I. Starea de conservare a picturilor murale înaintea începerii lucrărilor

I. 1. SITUAŢIA STRATIGRAFICĂ

Picturile murale din interiorul bisericii "Icoanei" se prezintă iremediabil ca un ansamblu neomogen, marcat de amplele modificări aduse în structura monumentului în veacul al XIX-lea. Pierzîndu-şi, cum am arătat, la începutul acestui veac - în urma unui cutremur catastrofal - turnul clopotniţă de pe pronaos şi turla naosului, cu zidurile veacului al XVIII-lea puternic fisurate şi dislocate - din bolţile altarului şi ale naosului pînă la pereţii verticali ai pronaosului - biserica "Icoanei" a fost refăcută în mentalitatea secolului al XIX-lea. Desprinsă din salba ctitoriilor bucureştene din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, ce mai conservau încă spiritul medievalismului autohton, biserica "Icoanei" a primit haina "clasicizantă" cu refaceri structurale ce s-au răsfrînt şi la nivelul picturii. Astfel, bolta prăbuşită a pronaosului a fost în întregime refăcută din paiantă, în formă semicilindrică şi la un nivel mai jos decît bolta originală[8].

Tot din paiantă a fost reconstruită turla naosului. Vechiul pridvor al bisericii a primit un fals tavan, creîndu-se cafasul cu o deschidere dreptunghiulară, realizată prin străpungerea peretelui vestic al pronaosului. Un nou pridvoraş a fost alipit faţadei vestice a monumentului. În sfîrşit, în spiritul veacului al XIX-lea au fost lărgite ferestrele din registrul inferior al bisericii.

În acelaşi timp, instalarea celor două sobe din pronaos au determinat, prin crearea hornurilor, obturarea ferestrelor din registrul superior al pronaosului. Nu ştim succesiunea acestor ample şi numeroase modificări, însă, conform situaţiei stratigrafice a picturii, turla naosului a fost printre primele refaceri ale bisericii.

Iată, în funcţie de refacerile radicale ale monumentului, situaţia stratigrafică a picturilor murale aşa cum a fost confirmată prin analizele de laborator efectuate de către inginerul chimist Ion Istudor[9].

Turla naosului, reconstruită la 1838 din paiantă, a fost zugrăvită în două rînduri, iniţial se pare în tempera, iar apoi în ulei. Prima pictură a fost aşternută pe o preparaţie alcătuită din var, mult nisip, cîlţi, în vreme ce repictarea în ulei s-a făcut în general direct peste prima zugrăveală. Pantocratorul, înconjurat de îngeri, proorocii, în ancadrament clasicizant, şi Liturghia îngerească de la baza turlei nu pot aparţine, ca de altfel întreg ansamblul în ulei, pictorului Tattarescu ci, mai degrabă, unui zugrav înscris în noua linie a picturii bisericeşti, dominată de stilul Tattarescu. De altfel, dacă ţinem seama de pisania zugrăvită deasupra intrării, în pronaos, ultima restaurare istorică a cărei prezenţă poate fi precis determinată în bolta pronaosului s-a petrecut la finele veacului al XIX-lea (1889). Prin urmare, cea mai mare parte a ansamblului picturii în ulei este anterioară anului 1889, databilă, după cum se ştie, în anul 1873. Prima pictură în tempera sau în ulei, detectată în turlă, realizată probabil de mîna care a aşternut pisania scrisă în greceşte, cu caracter mărunt, descoperită de noi sub pisania de la 1889, a fost zugrăvită în prima jumătate a veacului al XIX- lea (1838).

La baza turlei se păstrează o patre din tamburul vechii turle împreună cu fragmente din prima pictură în frescă a bisericii acoperită de repicturile în ulei.

Pandantivii - cu imaginile evangheliştilor şi arcele conservă atît prima pictură în frescă de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea (1784-1786), probabil grav lacunată şi fisurată, cît şi pictura secolului al XIX-lea.

Absida altarului, dominată de imaginea Fecioarei cu Iisus, păstrează, la rîndul ei, sub pictura secolului al XIX-lea, prima zugrăveală în frescă a bisericii. Înainte de a fi scoasă la iveală zona-martor din extrema sudică a absidei, proscomidia era singura parte a altarului unde putea fi cercetată pictura de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea.

Naosul adăposteşte aceleaşi straturi picturale ca în altar: fresca - grav lacunată - de la 1784-1786 şi pictura în ulei cuprinzînd, în con-

---

7 Procesul - verbal din 3 iunie 1987.

8 O parte din zidurile pronaosului, împreună cu frescele secolului al XVIII-lea, se prelungesc în podul bisericii.

9 Buletin de analize nr.2/87 din 19 ianuarie 1987, aflat în arhiva parohiei, împreună cu documentaţia de restaurare.

http://patrimoniu.gov.ro

cile absidelor, cele două mari sărbători:Botezul - la sud, şi Învierea - la nord, iar pe pereţii verticali patru scene din ciclul patimilor ("Sărutul lui Iuda", "Judecata lui Pilat", "Drumul Crucii" şi "Pogorîrea de pe cruce").

Pronaosul cuprinde bolta semicilindrică, destinată în exclusivitate picturilor în ulei, şi pereţii verticali păstrînd, ca şi în naos, pictura cu ample lacune a sfîrşitului de veac XVIII şi noua zugrăveală în ulei a veacului al XIX-lea. Imaginea Treimei din boltă aparţine, probabil, refacerii radicale de la 1889.

Pe pilastrul dintre naos şi pronaos şi în registrul superior al pereţilor pronaosului sînt scoase la iveală fragmente însemnate din prima pictură - în frescă - a bisericii[10].

Vechiul pridvor al bisericii, împărţit în două prin crearea cafasului, este singura parte ce cuprinde în exclusivitate pictura de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea. Calotele "barocizante", elipsoidale, adăpostesc imaginile lui Iisus Emanuel - în centru - Maica Domnului orantă - la nord - şi Sf. Ioan Botezătorul - la sud. Urmează, în timpane, Sinoadele ecumenice, iar pe pereţii verticali scenele din Geneză. Peretele estic al pridvorului - astăzi al cafasului - consacrat Judecăţii de Apoi, este străpuns de ampla deschidere către pronaos. Sub cafas, pictura murală de la 1784-1786 continuă cu scenele din Apocalipsă şi imagini ale unor sfinţi în picioare.[11]

Pridvoraşul, ce păstrează o foarte deteriorată pictură (fresco-secco?), din secolul al XIX-lea, a primit, prin decizia comisiilor reunite ale C.P.B. şi C.C.E.S., o nouă pictură în frescă.

În concluzie, se poate spune că în biserica Icoanei se păstrează următoarele straturi picturale istorice:

- *Pictura de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea* (1784-1786) realizată în frescă pe un mortar de var şi cîlţi. Conform analizelor, zugravii au folosit o paletă tradiţională formată din albastru smalţ, negru de cărbune de lemn, ocru galben şi ocru roşu, pămînt verde, miniu de plumb, alb de var.
- *Pictura în tempera sau "fresco-secco"*, probabil din prima jumătate a secolului al XIX-lea (1838), executată pe o preparaţie de var, nisip, cîlţi, pictură ce acoperise turla naosului. În acelaşi timp, va fi suferit o repictare în tempera întregul ansamblu pictural al secolului al XVIII-lea, aşa cum s-a detectat cu prilejul scoaterii la iveală a medalioanelor din registrul superior al pronaosului, sau prin operaţiunile de curăţire din vechiul pridvor al bisericii. Analizele au evidenţiat aici retuşuri în tempera cu albastru artificial de cupru.
- *Pictura în ulei aparţinînd a două etape succesive din a doua jumătate a secolului al XIX-lea* (1873 şi 1889). Uneori, straturile de ulei au fost aplicate direct pe frescă. Alteori, se pot sesiza preparaţii intermediare - de pildă pe bază de var - aplicate, probabil, cu prilejul reparaţiilor fisurilor şi lacunelor.

În pictura de ulei au fost determinaţi pigmenţii albastru Prusia, verde de crom, ocru galben şi roşu, miniu de plumb, alb de zinc, foiţă de schlaggmetal.

I.2. STAREA DE CONSERVARE A PICTURILOR MURALE ÎNAINTE DE INTERVENŢIA DE CONSERVARE-RESTAURARE

Pictura în frescă, de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea vizibilă fragmentar, prezenta următoarele degradări:

-desprinderi, ale stratului suport al picturii, uneori deosebit de grave, ca în calotele vechiului pridvor;

-fisuri ale suportului picturii datorate mişcărilor seismice. Poate fi sesizată o reţea mai mult sau mai puţin pronunţată de fisuri de contracţie specifice frescei;

-lacune ale suportului picturii apărute din diverse cauze. O bună parte sînt produse ca urmare a dislocărilor şi fisurilor provocate de mişcările seismice. O altă categorie sînt lacunele provocate de intervenţii ulterioare cum ar fi reparaţiile, amenajările sau instalaţiile diverse, martelările ca în calotele pridvorului - în vederea suprapunerii unei noi preparaţii de pictură. În general, pictura de la finele veacului al XVIII-lea, aşa cum se întrevede şi sub pictura în ulei, prezintă ample şi numeroase lacune;

-exfolieri în curs, mai ales sub formă de pulverulenţă, ale stratului de culoare, apărute în parte ca o consecinţă a degajării frescei de sub straturile de ulei prin metode neadecvate (după detectările ing. Ion Istodor pare a fi vorba de folosirea sodei);

- eroziuni şi lacune ale stratului pictural. În ce măsură sînt ele o consecinţă a decapărilor necorespunzătoare se poate vedea comparînd medalioanele scoase recent la iveală de

---

10 Această zonă, ca şi vechiul pridvor al bisericii, au fost scoase la iveală de către pictorul Taflan cu prilejul restaurării din anul 1965.

11 Este vorba de Sf. Dimitrie Basarabov, Sf.Elefterie, Sf. Stelian şi, probabil, Sf. Hristofor şi Alexie omul lui Dumnezeu.

http://patrimoniu.gov.ro

Fig.5 Calotă pridvor, Iisus Pantocrator :
a) lacună strat suport şi strat culoare, depuneri de praf şi fum, repictări;

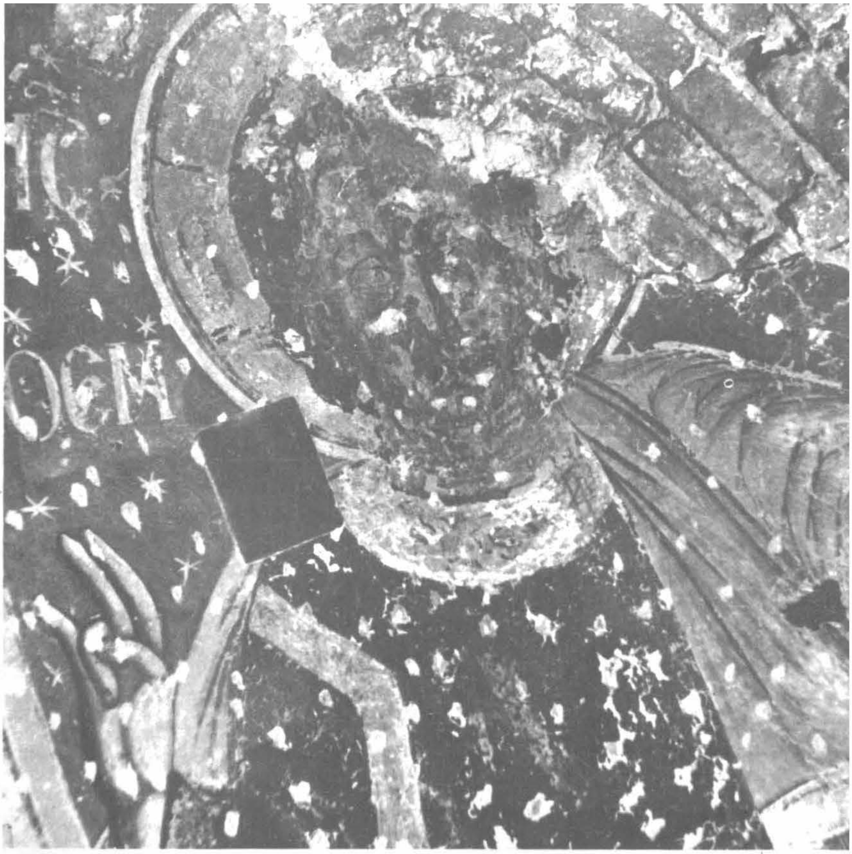

Fig.5-a.

sub straturile de ulei cu medalionul degajat prin intervenţia pictorului Taflan (în anul 1965);
- eflorescenţe saline (carburanţi, sulfaţi, azotaţi) produse în condiţiile de microclimat ale monumentului şi prin regimul de umiditate a zidurilor (infiltraţie, condens, capilaritate). O parte din eflorescenţe, însă, sînt consecinţa decapărilor cu sodă executate probabil de echipa pictorului Taflan.
- intervenţii necorespunzătoare constînd în: reparaţii cu mortare de ipsos suprapuse în parte picturii originale; suprapunere parţială a preparaţiei pe bază de var pentru noua pictură în ulei sau a tencuielii suport pentru o nouă pictură (calota centrală a cafasului); retuşuri "al secco";
- depuneri masive de fum şi praf. Şn acest sens este de semnalat regimul necontrolat - chiar şi acum, după executarea intervenţiei de conservare-restaurare - de ardere a lumînărilor.
Cele două hote, mari şi inestetice, din pridvor sînt ineficiente.

Pictura în tempera - probabil din prima jumătate a secolului al XIX-lea (fresco-secco) nu s-a putut examina decît în mică măsură profitînd de sondajele efectuate în turla naosului şi de exfolierile picturii în ulei. Apare o eroziune substanţială a stratului de culoare sugerînd degradarea amplă a ansamblului pictural, ceea ce a justificat probabil repictarea în ulei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Pictura în ulei, rezultat a două însemnate refaceri din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prezintă următoarele degradări:
- exfolieri ale stratului de culoare uneori împreună cu stratul de preparaţie;
- eroziuni ale stratului de culoare apărute în parte - probabil - prin curăţiri agresive, prin metode neadecvate;
- cracheluri ale stratului de culoare făcînd parte din fenomenul de îmbătrînire a picturii în ulei. Reţeaua lor variază de la dimensiuni foarte mari la o reţea foarte fină, cum ar fi pe fondul albastru;
- desprinderi ale stratului de preparaţie împreună cu stratul de culoare şi preparaţie al primei picturi a turlei, sau cu tencuiala suport a

http://patrimoniu.gov.ro

boltei pronaosului;

- depuneri masive de praf şi fum ce fac greu lizibil ansamblul pictural;
- intervenţii necorespunzătoare datorate ultimei restaurări (1965), constînd în:- chituiri cu chit de ceară (parafină, cerasină) ale fisurilor şi lacunelor de mici dimensiuni. În afară de faptul că depăşesc limitele lacunelor şi sînt executate neîngrijit, chituirile acestea au proprietatea de a atrage şi fixa fumul şi praful;- repictări în afara limitelor lacunelor şi a căror îmbătrînire a accentuat dezacordul cu tonalităţile originale.

II. Cercetări şi analize preliminare, concluzii ale comisiilor

Conform proiectului aprobat de conservare-restaurare şi a dispoziţiilor C.C.E.S., intervenţia propriu-zisă asupra picturilor murale din interiorul bisericii "Icoana" din Bucureşti a fost precedată de probe pentru stabilirea liniei metodologice de urmat şi de analize chimice de laborator menite a oferi pictorului restaurator datele necesare în legătură cu structura materială şi unele degradări ale picturilor murale.

Analizele de laborator au fost efectuate în cadrul laboratorului de chimie al Institutului de Arte Plastice "N. Grigorescu" din Bucureşti, de către inginerul chimist Ioan Istudor, pe baza prelevărilor luate în octombrie 1986. Pe parcursul lucrărilor de conservare-restaurare, în funcţie de situaţiile noi apărute şi de unele nelămuriri, au fost efectuate noi prelevări şi analize[12].

Rezultatele analizelor de laborator, împreună cu secţiuni stratigrafice au fost cuprinse în Buletinul nr.2/87 din 19 ianuarie 1987, anexat documentaţiei de restaurare.

Testele preliminare executate la nivelul tuturor straturilor picturale ce constituiau obiectul intervenţiei - pictura în frescă şi pictura în ulei - au încercat a lămuri toate ipotezele privind linia metodologică de urmat. Observaţiile preliminare efectuate de noi precum şi rezultatul probelor efectuate împreună cu propunerile de intervenţie au fost prezentate de noi în *memoriul tehnic* înaintat C.C.E.S.

În general s-a pornit de la premisa tratării şi punerii în valoare *a celor două straturi de pictură - cea în frescă şi cea în ulei* -, răspunzînd situaţiei structurale a monumentului refăcut în veacul al XIX-lea.

Apreciind acurateţea şi metodologia corespunzătoare adoptată, comisiile reunite ale C.C.E.S. şi C.P.B. au recomandat extinderea unor decapări ale picturii în ulei de pe stratul de frescă şi au decis refacerea picturii, în tehnica frescă în pridvoraşul alipit faţadei vestice a monumentului[13].

IV. Intervenţia de conservare-restaurare

IV. 1. LA NIVELUL PICTURII ÎN ULEI

Consolidarea prin injectări a stratului suport desprins.

Operaţiunea s-a executat după asigurarea zonei de intervenţie prin obturarea fisurilor şi lacunelor mai ample cu mortar de var sau lipirea provizorie pe fisuri cu ajutorul soluţiei de carboximetilceluloză purificată a fişiilor de hîrtie pelur.

A fost injectat în etape succesive caseinat de calciu (1/1), uneori, în cazul unor desprinderi mai mari, cu adaos de praf de cărămidă.

În general, s-a operat o selecţie, executîndu-se injectările strict acolo unde stratul suport era în pericol prin burduşeli şi dislocări grave[14].

Consolidarea stratului de culoare în curs de exfoliere.

Operaţiunea s-a efectuat la cald cu spatule încălzite electric într-un sistem care - cel puţin la noi - reprezintă o invenţie în acest domeniu. Precauţia de a nu folosi nici un consolidant se datorează existenţei, în numeroase zone de intervenţie, a substratului de pictură în frescă de la 1784-1786.

Înlăturarea chituirilor anterioare necorespunzătoare.

Pentru mortarele de var şi ipsos operaţiunea s-a executat exclusiv mecanic, degajîndu-se cu mare atenţie porţiunile de pictură acoperite de reparaţii.

Anumite reparaţii de amploare, cum ar fi cele din concile absidelor sau de pe pereţii verticali ai pronaosului, nu au mai fost înlăturate pentru a nu sacrifica, cel puţin la nivelul actual al intervenţiei, însemnate părţi ale imaginii.

O situaţie mai specială au prezentat-o numeroasele chituiri cu ceară ale fisurilor şi lacunelor de mică anvergură, toate aparţinînd

---

12 Toate aceste observaţii au fost comunicate verbal, fără a se mai oferi o anexă buletinului de analiză.

13 Procesul-verbal citat, din 3 iunie 1987.

14 Extinderea decapării straturilor de ulei de pe pictura în frescă - conform recomandării din procesul verbal din 3 iunie 1987 - s-a izbit de o serie de dificultăţi dincolo de cele de natură tehnică. Pictura în ulei conţine în unele zone, aşa cum am constatat în registrul superior al pereţilor pronaosului, o foarte dură şi aderentă preparaţie pe bază de var. Pe de altă parte, pictura de la 1786 prezintă în unele zone exfolieri masive. Aceasta ne-a determinat să renunţăm la decaparea unei porţiuni de deasupra amvonului în favoarea unei zone mai bine conservate, situată pe latura sudică a absidei altarului. În ceea ce priveşte urmele de frescă ce păreau a exista pe latura estică a pridvoraşului, de o parte şi de alta a intrării în biserică, ele s-au dovedit a fi cu totul nesemnificative.

http://patrimoniu.gov.ro

b) Chiturile lacunelor din stratul suport, consolidarea stratului suport şi a peliculei de culoare şi curăţirea acesteia;

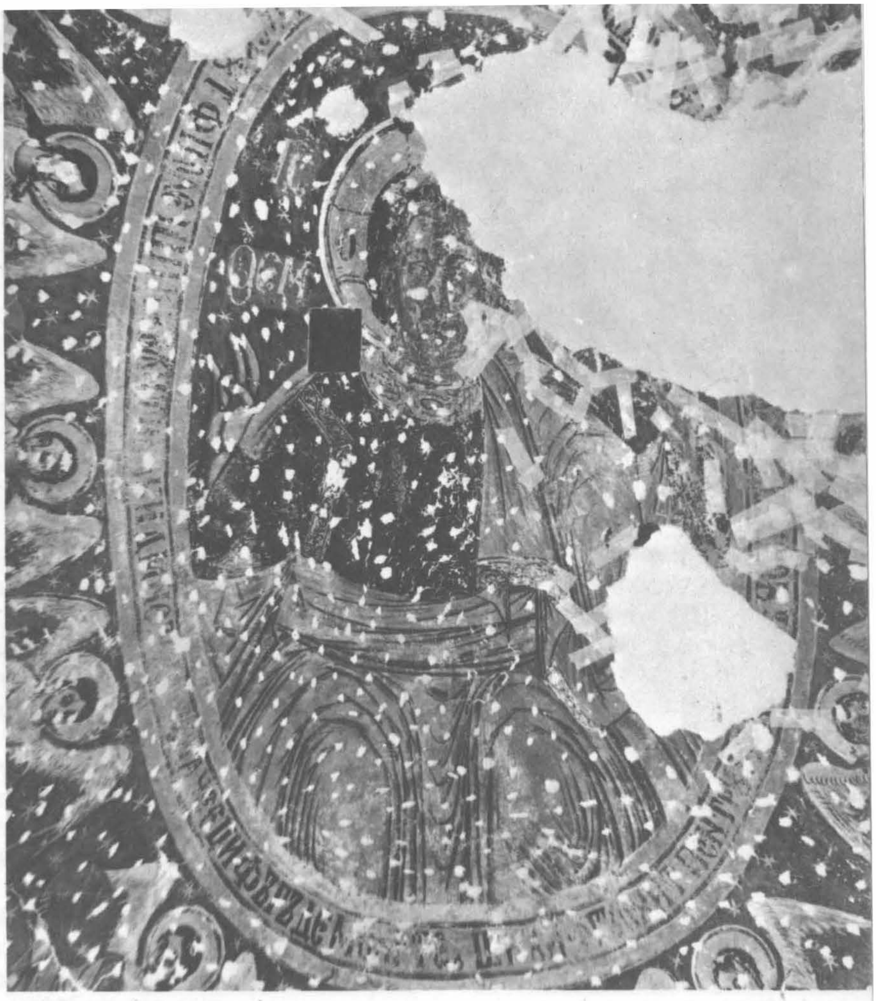

Fig.5-b.

restaurării din anul 1965. În acest caz, acţiunea mecanică a fost însoţită de tamponarea urmelor de ceară amestecate cu gudroane şi repictări în ulei cu ajutorul amestecului de solvenţi (acetonă, benzen, xilen, dimetilformamidă).

Tratarea fisurilor şi lacunelor stratului suport prin chituiri cu mortar de var.

S-au folosit în general mai multe categorii de mortar de var în funcţie de profunzimea lacunelor şi de aspectul final al chituirilor. Chituirile profunde au primit mortare de var cu adaos de nisip, praf de cărămidă, caseinat de calciu şi acetat de polivinil (1 parte var pastă, 1 parte nisip, 0,5 părţi praf de cărămidă, 5% caseinat de calciu şi acetat de polivinil). Chituirile de suprafaţă, la nivelul preparaţiei picturii în ulei, au fost făcute cu un mortar fin pe bază de var şi carbonat de calciu ce a permis tratarea deopotrivă a lacunelor şi a fisurilor fine, modelajul şi finisarea corespunzătoare (3 părţi carbonat de calciu, 2 părţi var pastă, dispersie de caseinat de calciu pînă la obţinerea consistenţei dorite, 5% ulei de in fiert).

Operaţiunile au fost precedate de degajarea lacunelor de depunerile de impurităţi şi de înlăturarea fragmentelor de suport neaderente.

Curăţirea depunerilor de impurităţi.

Depunerile masive de praf şi fum, precum şi existenţa unui strat foarte aderent de impurităţi ne-au determinat, în urma testelor efectuate, să executăm curăţirea în două etape distincte.

- o primă etapă a reprezentat-o înlăturarea părţii masive, neaderente, a depunerilor de impurităţi prin tamponarea cu apă caldă (30-40^{0}) cu adaos de desinfectant cationic (2%);
- etapa a doua, destinată înlăturării depunerilor aderente, s-a realizat prin aplicarea, timp de 2-5 minute, a unor comprese pe bază de pastă de hîrtie şi soluţie de carbonat şi bicarbonat de

http://patrimoniu.gov.ro

amoniu (20%). După înlăturarea compreselor, suprafaţa de intervenţie a fost din nou tamponată cu apă şi adaos de dezinfectant cationic.

În felul acesta, curăţirea s-a realizat pînă la nivelul retuşurilor - la rîndul lor masive şi pe întreaga suprafaţă -, toate aparţinînd restaurărilor de la 1889 şi 1965.

Înlăturarea retuşurilor.

S-a executat pe cale chimică prin tamponare cu amestecuri de solvenţi (benzen toluen, xilen, dimetilormamidă, acetonă, metil-etil-cetonă).

În general, în toate zonele au fost lăsaţi martori cuprinzînd depunerile de impurităţi, retuşurile.

Reintegrarea lacunelor.

A fost executată prin retuş cu culori de ulei avînd ca diluant esenţă de petrol în amestec cu ulei de in fiert.

Vernisarea finală s-a realizat pe bază de răşini naturale.

IV. 2. LA NIVELUL PICTURII ÎN FRESCĂ.

Consolidarea prin injectări a stratului suport desprins.

Operaţiunea s-a executat, de asemenea, prin injectarea caseinatului de calciu (1/1) cu adaos de praf de cărămidă, urmînd metodologia - prezentată deja în cazul zonelor cu pictură în ulei, al cărui substrat este de multe ori fresca de la 1784-1786.

O condiţie mai gravă au prezentat-o calotele din vechiul pridvor, astăzi cafasul bisericii, unde desprinderile picturilor murale au necesitat o asigurare mai specială - pe parcursul injectărilor - cu propte de lemn.

Consolidarea straturilor de culoare în curs de exfoliere sau pulverulenţă.

S-a realizat cu ajutorul dispersiei de caseinat de calciu (5-6%) preparată de către ing. chimist Ioan Istudor în cadrul laboratorului de chimie al I.A.P. "N. Grigorescu", Bucureşti.

După pulverizarea fixativului, stratul de culoare a fost presat - la un interval de timp optim - prin intermediul unei folii de polietilenă, cu ajutorul unui mic rulou specializat.

Decaparea mecanică a chituirilor necorespunzătoare şi a suprapunerilor de mortare.

S-a avut în vedere, ca şi în cazul picturii în ulei, recuperarea unor porţiuni de frescă aflate sub stratul de mortar.

Tratarea fisurilor şi lacunelor suportului picturii prin chituiri cu mortare de var

S-au folosit aceleaşi mortare de var ca în cazul picturii în ulei al carei substrat este fie pictura în frescă de la 1784-1786, fie în tempera de la 1836 cu suport de var-nisip-cîlţi. Chituirea lacunelor s-a făcut la nivelul stratului pictural, urmărindu-se obţinerea prin modelarea mortarului a unui aspect cît mai compatibil cu aspectul mural al originalului, o bună racordare la reliefurile picturii originale.

Curăţirea depunerilor de impurităţi şi a retuşurilor în tempera.

După o primă înlăturare a depunerilor masive de praf şi fum, prin tamponare cu apă caldă cu adaos (2%) de dezinfectant cationic au fost aplicate compresele pe bază de pastă de hîrtie şi soluţie (20%) de bicarbonat şi carbonat de amoniu. Tamponarea finală s-a făcut, de asemenea, cu apă caldă cu adaos de dezinfectant cationic, prezent, deopotrivă, ca agent de curăţire şi ca fungicid. În cazul zonelor cu eflorescenţe, operaţiunile de curăţire au fost urmate de comprese succesive cu pastă de hîrtie şi apă distilată.

Decaparea suprapunerilor de pictură în ulei.

Operaţiunea se referă atît la înlaturarea urmelor de pictură în ulei de pe fragmentele de frescă deja scoase la iveală, cît şi la degajarea unor suprafeţe de frescă de sub straturile de ulei. Decaparea uleiului s-a bazat în principal pe amestecul decapant alcătuit din pasta de hîrtie carboximetilceluloză purificată şi amoniac soluţie (20%). Metodologia decapării uleiului, a cărei dificultate sporeşte prin prezenţa unei preparaţii foarte dure, rămîne, în general, nesatisfăcătoare - atît datorită aspectului traumatizant pentru stratul de culoare degajat, cît şi datorită gradului înalt de toxicitate.

Reintegrarea lacunelor stratului de culoare.

Refacerea coerenţei imaginii prin reintegrarea lacunelor a cuprins cele două metode consacrate "*velatura*" şi "*tratteggio*", ultima reprezentînd tratarea lacunelor reintegrabile produse la nivelul stratului pictural împreună cu stratul suport. Au fost folosite culori de tempera, iar ca liant dispersia de casinat de calciu.

Documentaţia în vederea conservarii-restaurării monumentului a cuprins fotografii în lumină directă şi razantă a picturilor murale înainte, în timpul şi după realizarea intervenţiei de conservare-restaurare, relevee în perspectivă plonjantă a zonelor de lucru cu consemnarea operaţiunilor executate, buletin de analize chimice, jurnal de şantier. raportul general de lucrări.

http://patrimoniu.gov.ro

c) reintegrarea cromatică. Imagine finală a restaurării cu martori rezervaţi pentru ilustrarea tipurilor de degradări.

Fig.5-c.

VI. Concluzii

Recentele lucrări de conservare-restaurare a picturilor murale din interiorul bisericii "Icoanei" din Bucureşti au încercat a menţine echilibrul între diferitele intervenţii. O primă linie de forţe priveşte salvarea operei de artă în structura sa materială, implicit salvarea mesajului său autentic. O altă direcţie priveşte intervenţia de restaurare ca teren profitabil pentru cercetarea multidisciplinară (istorie, istoria artei), iar a treia este legată de funcţionalitatea monumentului, de existenţa lui ca biserică de cult.

În ceea ce priveşte prima linie de forţe, lucrările de conservare-restaurare au încercat recuperarea straturilor picturale istorice ale bisericii, începînd cu frescele de la 1784-1786 şi 1889 în condiţile respectării principiilor fundamentale ale restaurării.

Respectarea cu precădere a principiului compatibilităţii materialelor folosite şi al reversibilităţii a însemnat adoptarea, în măsura posibilului, a unor soluţii care să nu provoace efecte secundare nedorite, permiţînd, în acelaşi timp, înlăturarea ne traumatizantă a materialelor folosite. Precauţiile noastre au ţinut seama de realitatea materială a operei şi de limitele noastre tehnice. Şn acest sens, am considerat că în condiţiile tehnice actuale decaparea uleiului de pe frescă este o operaţiune traumatizantă, comportînd multiple riscuri.

Prezentarea finală a operei a însemnat, la rîndul ei, o serie de precauţii ţinînd de conservarea autenticităţii operei. În acest sens, reintegrarea lacunelor a căutat să păstreze nu numai realitatea estetică a operei ci şi gradul de îmbătrînire al ei, ce nu poate fi mascat prin refaceri abuzive.

În legătură cu aspectul celălalt al informaţiilor furnizate de restaurare- pentru discipline adiacente cum ar fi istoria sau istoria artelor-

http://patrimoniu.gov.ro

am căutat a subordona necesităţile de cercetare celor de conservare a operei.

Al treilea aspect determinant, cel al funcţionalităţii monumentului, a pus şi pune în continuare probleme spinoase. Neîndoielnic, am urmărit ca prin restaurare să fie menţinută funcţionalitatea imaginii, de la conservarea structurii materiale a operei, la prezentarea finală şi refacerea posibilităţilor de lectură a imaginii. Lectura aceasta se face, însă, într-o nouă mentalitate, diferită de cea a secolelor precedente. Este vorba de accepţia, împreună cu celelalte sensuri ale imaginii, a sensului de valoare patrimonială. În acest sens, autenticitatea operei nu mai poate fi ştirbită prin reconstituiri abuzive acolo unde refacerea imaginii se află doar la nivelul ipotezei. Unitatea pe care restaurarea o conferă picturilor murale lasă locul refacerilor mentale, unde reconstituirea zonelor lacunare presupune ipoteza. Iar acolo unde reconstituirea este posibilă, am adoptat sistemul diferenţierii faţă de original la nivelul "texturii" ("*tratteggio*").

Considerăm lucrările de conservare-restaurare a picturilor murale din interiorul bisericii "Icoanei" o etapă în procesul de recuperare a monumentului în înfăţişarea sa neomogenă determinată de amestecul medievalismului tîrziu al veacului al XVIII-lea cu viziunea schimbată a veacului următor.

TEODORA IANCULESCU SPĂTARU
DAN MOHANU

Résumé

L'Église de l'Icône, fondation bucarestoise des années 1784-1786, a subi des transformations radicales, à partir de la première moitié du XIX-e siècle. Le clocher du naos et la voûte du pronaos, ainsi que la petite galerie extérieure, qu'on a adjointe à la façade Est, sont le résultat des réfections du XIX-e. La vieille galerie a reçu une fonctionnalité nouvelle, en transformant sa moitié supérieure en beffroi.

A leur tour, on a remodelé les façades, selon le goût classicisant du siècle dernier.

L'aspect classicisant de l'eglise est, au même temps, défini par la peinture murale à l'huile, inscrite dans la ligne de la nouvelle peinture religieuse promue par le peintre roumain Tattarascu et son école.

En dessous de la peinture à l'huile, sauf dans le clocher du naos, la voûte du pronaos et les grands champs lacunaires, surgis à la surface de la vieille maçonnerie fissurée et disloquée par les tremblements de terre, on conserva la peinture à fresque de la fin du XVIII-e siècle, due aux peintres d'églises Constantin et Alexandre, aidés par leurs apprentis.

La décision de l'intervention, pour conserver et restaurer les peintures murales, visa la conservation des deux couches historiques. En plus des témoins de la vieille peinture du naos et du sanctuaire, on dégagea, de dessous la peinture à l'huile, deux frises à médaillons, appartenant aux fresques de 1786, situées dans la partie supérieure des parois du pronaos.

La plus ample et plus précieuse partie de la peinture initiale de l'église a été mise en valeur par les opérations de conservation et restauration, effectuées dans l'ancienne galerie.

Le traitement de la peinture à l'huile a eu à faire face au grand nombre de peintures succesives ultérieures, appartenant surtout à la dernière restauration. Au même temps, les dépôts massifs de poussière et de fumée, sur une pellicule de couleur déjà fragilisée par le temps, ont représenté autant de problèmes ardus pour la conservation de la peinture à fresque.

Le caséinate de calcium transparent (Istudor - Cioba) s'est montré, encore une fois, un consolidant efficace et compatible. Les compresses, faites de pâte de papier et solution de carbonate et bicarbonate de ammonium ont constitué la base des opérations de nettoyage de la peinture à fresque. Aux opérations de nettoyage, on a ajouté le tamponnement de la surface peinte à solution de désinfectant cationique, cela représentant, au même temps, une action visant un effet biocide pour toute la zone.

L'ensemble des travaux a été enregistré dans une vaste documentation photographique et dessinée. Le système de la perspective plongeante a permis d'obtenir une expressive étendue de la situation stratigraphique d'ensemble de l'intérieur de l'église.

Trad.*RADU GRECEANU*

DECRET

pentru acceptarea Convenţiei privind protecţia patrimoniului mondial, cultural şi natural adoptată de Conferinţa generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură la 16 noiembrie 1972

Consiliul Provizoriu de Uniune Naţională decretează:

Articol unic - România acceptă Convenţia privind protecţia patrimoniului mondial, cultural şi natural, adoptată de Conferinţa generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură la 16 noiembrie 1972.

PREŞEDINTELE
CONSILIULUI PROVIZORIU DE UNIUNE NAŢIONALĂ

ION ILIESCU

Bucureşti, 30 martie 1990
Nr. 187

ROMÂNIA
MINISTERUL CULTURII

COMISIA NAŢIONALĂ A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ŞI SITURILOR ISTORICE
16.05.1990

Instrucţiuni

În pofida distrugerilor şi pierderilor produse în ultimele decenii în ţara noastră, s-a mai păstrat încă, răspîndit pe teritoriu, un important patrimoniu istoric de deosebită valoare. Acesta cuprinde monumente şi ansambluri istorice foarte diverse, printre care: situri arheologice, case, cule şi conace, cetăţi şi palate, mănăstiri şi biserici, lucrări de artă monumentală, monumente şi instalaţii tehnice precum şi ansambluri de construcţii - pieţe, străzi şi cartiere, sate şi centre urbane - sau zone etnografice cu arhitectură tradiţională.

Deşi aflate în mod formal sub protecţia legilor, multe dintre acestea au fost vitregite suferind distrugeri, intervenţii arbitrare, utilizări sau amenajări necorespunzătoare, fiind lăsate în paragină sau aduse în condiţii critice prin grava încălcare a zonelor de protecţie.

Pentru a împiedica degradarea sau distrugerea în continuare a acestui patrimoniu şi pentru a-l putea transmite generaţiilor viitoare, a fost înfiinţată prin Decretul 91 din 05.02.1990, pe lîngă Ministerul Culturii, Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, ca instituţie autonomă, avînd ca atribuţii evidenţa, protejarea, conservarea şi punerea în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice din unităţile teritorial-administrative, indiferent de regimul proprietăţii lor - de stat, obştesc sau particular. Prin decretul sus menţionat, hotărîrile Comisiei în domeniul ei de activitate sînt obligatorii.

Prin art.2 al aceluiaşi decret se înfiinţează Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, instituţie bugetară cu personalitate juridică, organ operativ al numitei Comisii Naţionale.

Se află în curs de elaborare legislaţia care va reglementa aspectele privind domeniul de activitate al Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

Pînă la promulgarea acestei legislaţii şi a investirii organelor teritoriale cu autoritatea necesară, Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice precizează:

1. Protejarea monumentelor istorice, a siturilor arheologice, a ansamblurilor istorice şi urbane reprezentative, a mănăstirilor, bisericilor şi troiţelor, a instalaţiilor tehnice ţărăneşti, a construcţiilor din satele aflate în zone etno- folclorice, constituie obligaţie a organelor centrale de stat şi obşteşti, a organelor administrativ-teritoriale, ca şi a deţinătorilor obşteşti sau particulari.
2. Se va opri orice acţiune de demolare sau de mutare a monumentelor, precum şi de realizare a unor construcţii amplasate în perimetrul de protecţie al acestora, în cadrul unor ansambluri istorice şi arheologice valoroase în mediul urban şi al siturilor arheologice.
3. Se interzice atribuirea de terenuri pentru realizarea unor construcţii în zonele menţionate mai sus.
4. Se vor realiza lucrări adecvate de protecţie, cu mijloace locale, pentru monumentele aflate în pericol.
5. Pînă la avizarea documentaţiilor, se sistează orice intervenţie de natură să afecteze structura, caracterul sau aspectul monumentelor.
6. Patrimoniul mobil care face parte integrantă din monumente se bucură de acelaşi regim de protecţie ca şi monumentele respective, iar înstrăinarea lui este interzisă.
7. Se interzice atribuirea unor funcţionalităţi nepotrivite cu natura şi caracterul monumentelor.

Instituţiile centrale precum şi forurile administrative judeţene, prin serviciile de sistematizare locale şi prin celelalte instituţii teritoriale de care dispun, vor asigura aplicarea acestor măsuri şi vor transmite prezentele instrucţiuni organelor subordonate. Aprobările necesare rezolvării tuturor situaţiilor privind monumentele, ansamblurile şi siturile istorice sînt, în această etapă de organizare a activităţii specifice, de competenţa Comisiei Naţionale prin intermediul Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, al cărei sediu se află în str. Ienăchiţă Văcărescu nr.16, sector 4, cod 70528, Bucureşti.

PREŞEDINTELE CNMASI,
Prof. Dr. Doc. GR. IONESCU

SECRETAR,
Dr. Arh. PETER DERER
DIRECTOR DMASI

http://patrimoniu.gov.ro

COMISIA NAŢIONALĂ PENTRU URBANISM
ŞI AMENAJAREA TERITORIULUI
Nr. 836/21 mai 1990

COMISIA NAŢIONALĂ A MONUMENTELOR,
ANSAMBLURILOR ŞI SITURILOR ISTORICE

Domnului Primar al judeţului...................

Comisiei Naţionale pentru Urbanism şi Amenajarea teritoriului îi revin atribuţii fundamentale în domeniul dezvoltării armonioase a tuturor regiunilor ţării, a localităţilor urbane şi rurale.

Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice coordonează toate activităţile de evidenţă, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice situate în teritoriu în oraşe şi sate.

Pentru a răspunde sarcinilor ce decurg din atribuţiile celor două comisii, se impune o corelare a eforturilor pe plan local, a organelor competente, ce vor asigura o bună desfăşurare a activităţilor în aceste domenii.

Prin studiile de dezvoltare ale localităţilor şi teritoriului se evidenţiază, în cadrul perimetrului construit, teritoriul oraşului vechi, care cuprinde o serie de ansambluri şi situri cu valoare istorică, arhitecturală şi ambientală, cărora trebuie să li se asigure condiţii adecvate de participare la viaţa economică şi culturală a localităţilor, prin rezervarea unor funcţiuni compatibile cu particularităţile clădirilor şi amenajărilor, precum şi stabilirea condiţiilor de intervenţie în cadrul *acţiunilor de reamenajare* şi renovare urbană, potrivit regulamentelor specifice ce vor decurge din studiile întocmite.

Asigurarea corespunzătoare a evidenţei şi controlului stării ansamblurilor şi siturilor istorice, precum şi necesitatea stabilirii unor principii conducătoare privind protejarea, conservarea şi punerea în valoare, impun elaborarea de către Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice în colaborare cu Comisia Naţională pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului, a unor studii, metodologii şi acte normative specifice ce se vor încadra în principiile formulate pe plan naţional şi internaţional.

Pentru a asigura zonelor valoroase din punct de vedere istoric, arheologic, arhitectural, ambiental sau natural, condiţii corespunzătoare de existenţă şi de integrare în viaţa localităţilor, aşa cum este prevăzută prin planul de dezvoltare al acesteia, este necesar ca specialiştii din cadrul judeţului (Secţia de urbanism şi amenajarea teritoriului şi unitatea de proiectare judeţeană, împreună cu inspectorii de monumente din cadrul actualului Oficiu de patrimoniu cultural) să elaboreze cadrul propriu de valorificare a patrimoniului clădit, pe baza următoarelor acţiuni:

1. Delimitarea, în cadrul reactualizării planului director, a perimetrului oraşului vechi, luînd în considerare teritoriul clădit pînă aproximativ în anul 1940.

2. Precizarea, în interiorul acestui perimetru, odată cu revederea detaliilor urbanistice a rezervaţiilor cu caracter arheologic, a zonei centrale istorice, precum şi a altor formaţiuni spaţial-funcţionale (grupări de locuinţe, segmente de străzi, scuaruri şi pieţe, grădini şi parcuri) şi construcţiile legate de dezvoltarea economică sau edilitară (uzine, fabrici, mori, castele de apă, viaducte etc.) cuprinzînd şi perioada interbelică.

3. Stabilirea, în cadrul teritoriului judeţului, a acelor localităţi (cătune, sate, tîrguri etc.) ce pot fi declarate rezervaţii cu valoare istorică, funcţională, arhitecturală, ambientală sau memorială.

4. Delimitarea zonelor provizorii de protecţie a rezervaţiilor enumerate mai sus, inclusiv a zonelor de protecţie propuse pentru monumentele amplasate izolat.

Propunerile de delimitare a perimetrului oraşului vechi, a rezervaţiilor urbanistice, precum şi a zonelor de protecţie ale acestora şi ale monumentelor izolate, întocmite de către specialiştii din cadrul judeţului, sau alte unităţi specializate, în colaborare cu inspectorii de monumente din cadrul actualelor Oficii de patrimoniu, însuşite de forurile locale şi judeţene competente, vor fi supuse avizării Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi aprobării, în final, de către Comisia Naţională pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului.

Aceste studii vor sta la baza viitoarelor planuri generale de dezvoltare a localităţilor, precum şi la stabilirea regulamentelor de construcţie şi intervenţie.

Regulamentele de intervenţie pentru rezervaţiile stabilite, precum şi categoria de lucrări propusă în cadrul reamenajării şi renovării urbane în cadrul acestor zone, vor fi aprobate de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, după însuşirea lor de către organele locale şi judeţene competente şi avizarea lor de către Comisia Naţională pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului.

Toate lucrările propuse a se realiza în cadrul zonelor de protecţie şi a celor prevăzute în limitele stabilite pentru teritoriul oraşului vechi vor fi supuse, după însuşirea de către forurile locale şi judeţene competente, avizării de către Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi, în final, aprobate de Comisia Naţională pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului.

Anexat, vă transmitem metodologia privind propunerea de delimitare a rezervaţiilor şi zonelor de protecţie ale acestora, precum şi propunerile de intervenţii pentru prima etapă.

PREŞEDINTE,
COMISIA NAŢIONALĂ PENTRU URBANISM
ŞI AMENAJAREA TERITORIULUI
Arh. ŞERBAN POPESCU CRIVEANU

PREŞEDINTE,
COMISIA NAŢIONALĂ A MONUMENTELOR,
ANSAMBLURILOR ŞI SITURILOR ISTORICE
Prof. Dr. Doc. GRIGORE IONESCU

http://patrimoniu.gov.ro

CONVENŢIE

privind protecţia patrimoniului mondial, cultural şi natural

Conferinţa generală a Organizaţiei Naţinilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, întrunită la Paris, de la 17 octombrie la 21 noiembrie 1972, în cea de-a XVII-a sesiune, constatînd că patrimoniul cultural şi patrimonial natural sînt din ce în ce mai ameninţate de distrugere nu numai datorită cauzelor obişnuite de degradare, dar şi prin evoluţia vieţii sociale şi economice care le agravează prin fenomene de alterare şi de distrugere şi mai grave,

considerînd că degradarea sau dispariţia unui bun al patrimoniului cultural şi natural constituie o diminuare nefastă a patrimoniului tuturor popoarelor lumii,

considerînd că ocrotirea acestui patrimoniu la scară naţională rămîne adesea incompletă din cauza amplorii mijloacelor pe care le necesită şi a insuficienţei resurselor economice, ştiinţifice şi tehnice ale ţării pe teritoriul căreia se găseşe bunul salvgardat,

amintind că actul constitutiv al organizaţiei prevede că ea va sprijini menţinerea, progresul şi difuzarea cunoştinţelor, veghind asupra conservării şi protecţiei patrimoniului universal şi recomandînd popoarelor interesate convenţii internaţionale în acest scop,

considerînd că recomandările, rezoluţiile şi convenţiile internaţionale existente privitoare la bunurile culturale şi naturale demonstrează importanţa pe care o prezintă, pentru toate popoarele din lume, salvgardarea acestor bunuri unice şi de neînlocuit, indiferent de poporul căruia ele aparţin,

considerînd că unele bunuri din patrimoniul cultural prezintă o importanţă excepţională care necesită protejarea lor ca parte din patrimoniul mondial al întregii omeniri,

considerînd că, faţă de amploarea şi gravitatea noilor pericole care ameninţă, întregii colectivităţi internaţionale îi revene sarcina de a participa la ocrotirea patrimoniului cultural şi natural de valoare universală excepţională, prin acordarea unei asistenţe colective care fără a se substitui acţiunii statului interesat o va completa în mod eficace,

considerînd că este indispensabil să se adopte în acest scop noi prevederi sub formă de convenţii care să stabilească un sistem eficient de protejare colectivă a patrimoniului cultural şi natural de valoare universală excepţională, organizat într-o formă permanentă şi după metode ştiinţifice şi moderne,

după ce a hotărît cu prilejul celei de-a XVI-a sesiuni că această problemă va forma obiectul unei convenţii internaţionale, adoptă în aceasta a 16-a zi a lunii noiembrie 1972 prezenta convenţie.

I. Definiţii ale patrimoniului cultural şi natural

Articolul 1

În spiritul prezentei convenţii sînt considerate drept *patrimoniu cultural:*

- monumentele: opere de arhitectură, de sculptură sau de pictură monumentală, elemente sau structuri cu caracter arheologic, inscripţii, grote şi grupuri de elemente care au o valoare universală excepţională din punct de vedere istoric, artistic sau ştiinţific;
- ansamblurile: grupuri de construcţii izolate sau grupate, care, datorită arhitecturii lor, unităţii şi integrării lor în peisaj, au o valoare universală excepţională din punct de vedere istoric, artistic sau ştiinţific:
- siturile: lucrări ale omului sau opere rezultate din acţiunile conjugate ale omului şi ale naturii, precum şi zonele incluzînd terenurile arheologice care au o valoare universală excepţtională din punct de vedere istoric, estetic, etnologic sau antropologic.

Articolul 2

În spiritul prezentei convenţii sînt considerate ca *patrimoniu natural:*

- monumentele naturale constituite de formaţiuni fizice şi biologice sau de grupări de asemenea formaţiuni care au o valoare universală excepţională din punct de vedere estetic sau ştiinţific;
- formaţiunile geologice şi fiziografice şi zonele strict delimitate constituind habitatul speciilor

http://patrimoniu.gov.ro

animale şi vegetale ameninţate care au o valoare universală excepţională din punct de vedere al ştiinţei sau conservării;
- siturile naturale sau zonale naturale strict delimitate, care au o valoare universală excepţională din punct de vedere ştiinţific, al conservării sau al frumuseţii naturale.

Articolul 3

Fiecărui stat care participă la prezenta convenţie îi revine datoria de a identifica şi a delimita diferitele bunuri situate pe teritoriul său, la care se referă art.1 şi 2 de mai sus.

II. Protecţia naţională şi protecţia internaţională a patrimoniului cultural şi natural

Articolul 4

Fiecare din statele participante la prezenta convenţie recunoaşte că obligaţia de a asigura identificarea, ocrotirea, conservarea, valorificarea şi transmiterea către generaţiile viitoare a patrimoniului cultural şi natural la care se referă art.1 şi 2 şi care este situat pe teritoriul său, îi revine în primul rînd. Se va strădui să acţioneze în acest scop atît prin propiul său efort, în limita maximă a resurselor sale disponibile, cît şi, cînd este cazul, prin intermediul asistenţei şi cooperării internaţionale de care va putea beneficia, în special pe plan financiar, artistic, ştiinţific şi tehnic.

Articolul 5

Pentru a asigura o ocrotire şi o conservare cît mai eficientă şi o valorificare cît mai intensă posibil a patrimoniului cultural şi natural situat pe teritoriul lor şi în condiţii specifice fiecărei ţări, statele părţi la prezenta convenţie se vor strădui în măsura posibilului:

a) Să adopte o politică generală prevăzînd atribuirea unei funcţii patrimoniului cultural şi natural în viaţa colectivă şi să integreze ocrotirea acestui patrimoniu în programele de planificare generală;

b) Să înfiinţeze pe teritoriul lor, în măsura în care încă nu există, unul sau mai multe servicii de ocrotire, de conservare şi de valorificare a patrimoniului cultural şi natural, prevăzute cu un personal corespunzător şi dispunînd de mijloace care să le permită să îndeplinească sarcinile ce le revin;

c) să extindă studiile şi cercetările ştiinţifice şi tehnice şi să perfecţioneze metodele de intervenţie care permit unui stat să facă faţă pericolelor care ameninţă patrimoniul cultural sau natural;

d) să ia măsurile juridice, ştiinţifice, tehnice, administrative şi financiare corespunzătoare pentru identificarea, ocrotirea, conservarea, valorificarea şi introducerea în circuit public a acestui patrimoniu;

e) să înlesnească crearea sau dezvoltarea de centre naţionale sau regionale de pregătire în domeniul ocrotirii, conservării şi valorificării patrimoniului cultural şi natural şi să încurajeze cercetarea ştiinţifică în acest domeniu.

Articolul 6

1. Respectînd pe deplin suveranitatea statelor pe teritoriul cărora se află patrimoniul cultural menţionat în art.1 şi 2, şi fără a prejudicia drepturile reale, prevăzute în legislaţia naţională asupra patrimoniului respectiv, statele părţi la prezenta convenţie recunosc că el constituie un patrimoniu universal la ocrotirea căruia întreaga comunitate internaţională are datoria să coopereze.

2. Statele părţi se angajează, în consecinţă, şi în conformitate cu prevederile prezentei convenţii, să-şi dea concursul la identificarea, ocrotirea, conservarea şi valorificarea patrimoniului cultural şi natural menţionat în paragrafele 2 şi 4 ale art.11, dacă statul pe teritoriul căruia se află cere acest concurs.

3. Fiecare din statele părţi la prezenta convenţie se angajează să nu ia în mod deliberat nici o măsură susceptibilă să dăuneze direct sau indirect patrimoniul cultural şi natural menţionat la art. 1 şi 2, care se află pe teritoriul altor state părţi la această convenţie.

Articolul 7

În spiritul prezentei convenţii, trebuie înţeles prin ocrotirea internaţională a patrimoniului mondial, cultural şi natural stabilirea unui sistem de cooperare şi de asistenţă internaţională avînd drept obiectiv să ajute statele părţi la convenţie în eforturile pe care le depun pentru a proteja şi identifica acest patrimoniu.

III. Comitetul interguvernamental pentru protecţia patrimoniului mondial, cultural şi natural

Articolul 8

1. Se înfiinţează pe lîngă Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură un comitet interguvernamental pentru protejarea patrimoniului cultural şi natural de valoare universală excepţională denumit "Comitetul patrimoniului mondial". El se compune din 15 state părţi la convenţie, alese de statele părţi la convenţie întrunite în adunarea generală în cursul sesiunilor ordinare ale Conferinţei gene-

http://patrimoniu.gov.ro

rale a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură. Numărul statelor membre ale comitetului va fi mărit la 21 începînd de la sesiunea ordinară a conferinţei generale care va urma intrării în vigoare a prezentei convenţii pentru un număr de cel puţin 40 de state.

2. Alegerea membrilor comitetului trebuie să asigure o reprezentare echitabilă a diferitelor regiuni şi culturi din lume.

3. La şedinţele comitetului asistă cu vot consultativ un reprezentant al Centrului internaţional de studii pentru conservarea şi restaurarea bunurilor culturale (centrul din Roma), un reprezentant al Consiliului internaţional al monumentelor şi siturilor (ICOMOS) şi un reprezentant al Uniunii internaţionale pentru conservarea naturii şi resurselor ei (UICN), la care pot fi adăugaţi, la cererea statelor părţi întrunite în adunarea generală în cursul sesiunilor ordinare ale Conferinţei generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, reprezentanţii altor organizaţii interguvernamentale sau neguvernamentale avînd obiective similare.

Articolul 9

1. Statele membre ale Comitetului patrimoniului mondial îşi exercită mandatul lor de la sfîrşitul sesiunii ordinare a conferinţei generale în cursul căreia au fost alese pînă la sfîrşitul celei de-a treia sesiuni ordinare următoare.

2. Cu toate acestea, mandatul unei treimi din membrii desemnaţi cu ocazia primei alegeri va expira la sfîrşitul primei sesiuni ordinare a conferinţei generale care urmează celei în cursul căeia au fost aleşi, iar mandatul unei a doua treimi a membrilor desemnaţi în acelaşi timp va expira la sfîrşitul celei de-a doua sesiuni ordinare a conferinţei generale care urmează celei în cursul căreia ei au fost aleşi. Numele acestor membrii vor fi trase la sorţi de către preşedintele conferinţei generale după prima alegere.

3. Statele membre ale comitetului aleg, pentru a le reprezenta, persoane calificate în domeniul patrimoniului cultural sau al patrimoniului natural.

Articolul 10

1. Comitetul patrimoniului mondial adoptă un regulament interior al său.

2. Comitetul poate în orice moment să invite la şedinţele sale organisme publice sau particulare, ca şi persoane particulare, spre a le consulta asupra unor probleme speciale.

3. Comitetul poate să creeze organele consultative pe care le consideră necesare pentru executarea sarcinilor sale.

Articolul 11

1. Fiecare din statele părţi la prezenta convenţie va prezenta, în măsura în care este posibil, Comitetului patrimoniului mondial un inventar al bunurilor din patrimoniul cultural şi natural aflate pe teritoriul său şi susceptibile de a fi înscrise pe lista prevăzută la paragraful 2 al prezentului articol. Acest inventar, care nu este considerat ca exhaustiv, trebuie să cuprindă o documentaţie asupra locului bunurilor respective şi asupra interesului pe care ele îl prezintă.

2. Pe baza inventarelor prezentate de către state, conform paragrafului de mai sus, comitetul stabileşte, ţine la zi şi difuzează, sub numele de "listă a patrimoniului mondial", o listă a bunurilor patrimoniului cultural şi patrimoniului natural, aşa cum sînt ele definite la articolul 1 şi 2 ale prezentei convenţii, pe care el le consideră ca avînd o valoare universală excepţională pe baza criteriilor pe care le va stabili. O astfel de listă actualizată trebuie difuzată cel puţin la doi ani.

3. Înscrierea unui bun pe lista patrimoniului mondial nu poate să se facă decît cu consimţămîntul statului interesat. Înscrierea unui bun situat pe un teritoriu care face obiectul unor revendicări de suveranitate sau de jurisdicţie din partea mai multor state nu prejudecă cu nimic drepturile părţilor în litigiu.

4. Comitetul stabileşte, actualizează şi difuzează de fiecare dată cînd împrejurările fac acest lucru necesar, sub numele de "listă a patrimoniului mondial în pericol", o listă de bunuri care figurează pe lista patrimoniului mondial, pentru care s-a cerut asistenţa în cadrul prezentei convenţii şi pentru salvgardarea cărora sînt necesare lucrări mari. Această listă va cuprinde o estimare a costului lucrărilor. Nu pot figura pe această listă decît bunuri ale patrimoniului cultural şi natural care sînt ameninţate de pericole grave şi precise ca: ameninţarea de dispariţie datorată unei degradări avansate, proiectele de mari lucrări publice sau private, o dezvoltare rapidă urbană şi turis- tică, distrugeri cauzate de modificări ale utilizării sau ale proprietăţii, transformări profunde datorate unei cauze necunoscute, abandonări din diferite motive, conflicte armate începute sau ameninţînd să izbucnească, calamităţi şi cataclisme, mari incendii, mişcări seismice, alunecări de teren, erupţii vulcanice, modificări ale nivelului ape-

http://patrimoniu.gov.ro

lor, inundaţii, curenţi violenţi de maree. Comitetul poate, în orice moment, în caz de urgenţă, să procedeze la o nouă înscriere pe lista patrimoniului mondial în pericol şi să difuzeze imediat această înscriere.

5. Comitetul defineşte criteriile pe baza cărora un bun al patrimoniului cultural şi natural poate să fie înscris într-una sau în alta din listele menţionate la paragrafele 2 şi 4 ale prezentului articol.

6. Înainte de a refuza o cerere de înscriere pe una din cele două liste menţionate la paragrafele 2 şi 4 ale prezentului articol, comitetul va consulta statul parte pe teritoriul căruia se află bunul din patrimoniul cultural sau natural de care este vorba.

7. Comitetul, cu acordul statelor interesate, coordonează şi încurajează studiile şi cercetările necesare la întocmirea listelor menţionate la paragrafele 2 şi 4 ale prezentului articol.

Articolul 12

Faptul că un bun din patrimoniul cultural şi natural nu a fost înscris pe una sau cealaltă din cele două liste menţionate la paragrafele 2 şi 4 ale art.11 nu va însemna nicidecum că el nu are o valoare universală excepţională în alte scopuri decît cele care rezultă din înscrierea în aceste liste.

Articolul 13

1. Comitetul patrimoniului mondial primeşte şi studiază cererile de asistenţă internaţională formulate de statele părţi la prezenta convenţie referitoare la bunurile din patrimoniul cultural şi natural aflate pe teritoriul lor, care figurează sau sînt susceptibile de a figura pe listele menţionate la paragrafele 2 şi 4 ale art.11. Aceste cereri pot avea drept obiectiv ocrotirea, conservarea, valorificarea sau introducerea în circuit public a acestor bunuri.

2. Cererile de asistenţă internaţională, conform paragrafului 1 al prezentului articol, pot avea ca obiect şi identificarea bunurilor lor din patrimoniul cultural şi natural definit la art.1 şi 2, cînd studii preliminare au permis să se stabilească faptul că aceste cercetări merită să fie continuate.

3. Comitetul hotărăşte ce urmare se va da acestor cereri, stabileşte, cînd este cazul, natura şi importanţa ajutorului său şi autorizează încheierea, în numele său, a înţelegerilor necesare cu guvernul interesat.

4. Comitetul fixează o ordine a priorităţii intervenţiilor sale. El face aceasta ţinînd seamă de importanţa respectivă a bunurilor de salvgardat pentru patrimoniul mondial, cultural şi natural, de necesitatea de a asigura asistenţa internaţională bunurilor celor mai reprezentative ale naturii sau ale geniului şi istoriei popoarelor lumii şi de urgenţa lucrărilor de întreprins, de importanţa resurselor statelor pe teritoriul cărora se găsesc bunurile ameninţate şi, în special, de măsura în care ele ar putea asigura salvgardarea acestor bunuri prin mijloacele lor proprii.

5. Comitetul întocmeşte, ţine la zi şi difuzează o listă a bunurilor pentru care s-a acordat o asistenţă internaţională.

6. Comitetul decide modul de utilizare a resurselor din fondul creat conform art.15 al prezentei convenţii. El caută mijloacele de sporire a resurselor şi ia toate măsurile necesare în acest scop.

7. Comitetul cooperează cu organizaţiile internaţionale şi naţionale, guvernamentale şi neguvernamentale, avînd obiective similare celor din prezenta convenţie. Pentru aplicarea programelor sale şi pentru executarea proiectelor sale, comitetul poate să facă apel la aceste organizaţii, în special la Centrul internaţional de studii pentru conservarea şi restaurarea bunurilor culturale (centrul din Roma), la Consiliul internaţional al monumentelor şi siturilor (ICOMOS) şi la Uniunea internaţională pentru conservarea naturii şi resurselor ei ca şi la alte organizaţii publice sau private şi la persoane particulare.

8. Hotărîrile comitetului sînt luate cu o majoritate de două treimi a membrilor prezenţi şi votanţi. Cvorumul este constituit de majoritatea membrilor comitetului.

Articolul 14

1. Comitetul patrimoniului mondial este asistat de un secretariat numit de către directorul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie Ştiinţă şi Cultură.

2. Directorul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, folosind cît mai larg posibil serviciile Centrului Internaţional de Studii pentru Conservarea şi Restaurarea Bunurilor Culturale (centrul din Roma), ale Consiliului Internaţional al Monumentelor şi Siturilor (ICOMOS) şi ale Uniunii Internaţionale pentru Conservarea naturii şi resurselor sale (UICN), în specificul competenţelor şi al posibilităţilor lor, pregăteşte documentaţia comitetului, ordinea de zi a şedinţelor sale şi asigură executarea hotărîrilor lui.

http://patrimoniu.gov.ro

IV. Fondul pentru protecţia patrimoniului mondial, cultural şi natural

Articolul 15

1. Se crează un fond pentru protejarea patrimoniului mondial, cultural şi natural de valoare universală excepţională, denumit "Fondul patrimoniului mondial".

2. Fondul este constituit ca fond de depozit, conform dispoziţiilor regulamentului financiar al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură.

3. Resursele fondului sînt formate din:
a. contribuţiile obligatorii şi contribuţiile voluntare ale statelor părţi la prezenta convenţie;
b. vărsăminte, donaţii sau legate, care vor putea fi făcute de către:
i. alte state;
ii. Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, alte organizaţii din sistemul Naţiunilor Unite, în special Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare şi alte organizaţii interguvernamentale;
iii. organisme publice sau private, sau persoane particulare;
c. orice dobînzi produse de resursele fondului;
d. produsul colectelor şi încasărilor de la manifestările organizate în beneficiul fondului; şi
e. toate celelalte resurse autorizate de regulamentul pe care-l va elabora Comitetul patrimoniului mondial.

4. Contribuţiile aduse fondului şi celelalte forme de asistenţă puse la dispoziţia Comitetului nu pot fi folosite decît în scopurile stabilite de acestea. Comitetul poate să accepte contribuţii care să nu fie folosite decît pentru un anumit program sau pentru un proiect special, cu condiţia ca realizarea acestui program sau execuţia acestui proiect să fi fost hotărîte de către Comiet. Contribuţiile aduse fondului nu pot fi însoţite de nici o condiţie politică.

Articolul 16

1. Fără a renunţa la orice altă contribuţie voluntară complementară, statele părţi la prezenta convenţie se angajează să verse în mod regulat, la fiecare doi ani, în Fondul patrimoniului mondial, contribuţii al căror cuantum, calculat după un procentaj uniform aplicabil la toate statele, va fi hotărît de adunarea generală a statelor părţi la convenţie, întrunite în cursul sesiunilor Conferinţei generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură. Pentru a fi luată, această hotărîre a Adunării generale necesită o majoritate a statelor părţi prezente şi votante, care nu au făcu declaraţia menţionată la paragraful 2 al prezentului articol. Contribuţia obligatorie a statelor părţi la convenţie nu va putea depăşi, în nici un caz, 1% din contribuţia lor la bugetul ordinar al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură.

2. Totuşi, orice stat la care se referă articolul 31 sau art.32 al prezentei convenţii poate, în momentul depunerii instrumentelor sale de ratificare, de acceptare sau de aderare să declare că nu se consideră legat de prevederile paragrafului 1 al prezentului articol.

3. Un stat parte la convenţie, care a făcut declaraţia menţionată la paragraful 2 al prezentului articol, poate oricînd să-şi retragă respectiva declaraţie, notificînd aceasta directorului general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, ătiinţă şi Cultură. Totuşi, retragerea declaraţiei nu va avea efect asupra contribuţiei obligatorii dàtorate de acest stat decît începînd de la data adunării generale următoare a statelor părţi.

4. Pentru ca acest Comitet să fie în măsură să-şi prevadă operaţiunile sale într-un mod eficace, contribuţiile statelor părţi la prezenta convenţie, care au făcut declaraţia menţionată la paragraful 2 al prezentului articol, trebuie vărsate în mod regulat, cel puţin la fiecare doi ani, şi nu vor trebui să fie inferioare contribuţiilor pe care ar fi trebuit să le depună dacă ar fi fost legate de prevederile paragrafului 1 al prezentului articol.

5. Orice stat parte la convenţie, care a întîrziat cu plata contribuţiei sale obligatorii sau voluntare pentru anul în curs şi pentru anul civil care l-a precedat, nu este eligibil în Comitetul patrimoniului mondial, această prevedere neaplicîndu-se la prima alegere. Mandatul unui astfel de stat, care este deja membru al comitetului, v-a expira în momentul oricărei alegeri prevăzute la art. 8 paragraful 1 al prezentei convenţii.

Articolul 17

Statele părţi la prezenta convenţie iau în considerare sau favorizează crearea de fundaţii sau de asociaţii naţionale publice şi private avînd ca scop de a încuraja libertăţi în favoarea protejării patrimoniului cultural şi natural definit la art.1 şi 2 ale prezentei convenţii.

Articolul 18

Statele părţi la convenţie îşi vor da concursul la campaniile internaţionale de colecte care sînt organizate în beneficiul Fondului patrimo-

http://patrimoniu.gov.ro

niului mondial cu sprijinul Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură. Ele sprijină colectele făcute în acest scop de către organismele menţionate la paragraful 3 al art.15.

V. Condiţii şi modalităţi ale asistenţei internaţionale

Articolul 19

Orice stat parte la pezenta convenţie poate să ceară o asistenţă internaţională în favoarea bunurilor din patrimoniul cultural sau natural de valoare universală excepţională situată pe teritoriul său. El trebuie să alăture la cererea sa informaţiile şi documentele prevăzute la art.21 de care dispune şi de care comitetul are nevoie pentru a lua hotărîrea sa.

Articolul 20

Cu excepţia prevederilor paragrafului 2 al art.13 ale alin. c/al art.22 şi ale art.23, asistenţa internaţională prevăzută de prezenta convenţie nu poate fi acordată decît bunurilor din patrimoniul cultural şi natural pe care Comitetul patrimoniului mondial a hotărît sau hotărăşte să le înscrie pe una din listele menţionate la paragrafele 2 şi 4 ale art.11.

Articolul 21

1. Comitetul patrimoniului mondial stabileşte procedura examinării cererilor de asistenţă internaşională pe care este solicitat să o acorde şi precizează în special elemente care trebuie să fie cuprinse în cerere, care trebuie să descrie operaţiunea ce este avută în vedere, lucrurile necesare, o estimare a costurilor, urgenţa lor şi motivele pentru care resursele statului care solicită nu-i permit acestuia să facă faţă la totalul cheltuielilor. Cererile trebuie, de cîte ori este posibil, să se bazeze pe avizul unor experţi.

2. Din cauza unor lucrări care ar trebui întreprinse fără întîrziere, cererile care se întemeiază pe calamităţi naturale sau catastrofe trebuie examinate de urgenţă şi cu prioritate de către comitet, care trebuie să dispună de un fond de rezervă destinat unor astfel de eventualităţi.

3. Înainte de a lua o hotărîre, comitetul efectuează studiile şi consultaţile pe care le consideră necesare.

Articolul 22

Asistenţa acordată de Comitetul patrimoniului mondial poate lua următoarele forme:

a. studii asupra problemelor artistice, ştiinţifice şi tehnice pe care le ridică protejarea, conservarea, punerea în valoare şi reanimarea patrimoniului cultural şi natural, aşa cum este el definit la paragrafele 2 şi 4 ale art. 11 din prezenta convenţie;

b. punerea la dispoziţie de experţi, tehnicieni şi mînă de lucru calificată pentru a asigura buna execuţie a unui proiect aprobat;

c. formarea de specialişti de toate nivelurile în domeniul identificării, ocrotirii, conservării, punerii în valoare şi reanimării patrimoniului cultural şi natural;

d. furnizarea de echipament pe care statul interesat nu îl posedă sau nu este în măsură să-l procure;

e. împrumuturi cu dobîndă mică, fără dobîndă, sau care vor putea fi rambursate pe termen lung;

f. acordarea în cazuri excepţionale şi în mod special motivate, de subvenţii nerambursabile.

Articolul 23

Comitetul patrimoniului mondial poate, de asemenea, să acorde o asistenţă internaţională unor centre naţionale sau regionale de formare a specialiştilor de toate nivelurile în domeniul identificării, protejării, punerii în valoare şi reanimării patrimoniului cultural şi natural.

Articolul 24

O asistenţă internaţională de mare importanţă poate fi acordată doar în urma unui studiu ştiinţific, economic şi tehnic detailat.
Acest studiu va trebui să ia în considerare tehnicile cele mai avansate de ocrotire, de conservare, de punere în valoare şi reanimare a patrimoniului cultural şi natural şi trebuie să corespundă obiectivelor prezentei convenţii. Studiul va căuta, de asemenea, mijloacele de a folosi în mod raţional resursele disponibile în statul interesat.

Articolul 25

Finanţarea lucrărilor necesare nu trebuie, în principiu, să revină decît în mod parţial comunităţii internaţionale. Participarea statului care beneficiază de asistenţă internaţională trebuie să constituie o parte substanţială din resursele utilizate la fiecare program sau proiect, afară de cazul în care resursele sale nu permit acest lucru.

Articolul 26

Comitetul patrimoniului mondial şi statul beneficiar stabilesc în acordul pe care îl încheie condiţiile în care va fi executat un program sau proiect pentru care s-a acordat o asistenţă internaţională în baza prevederilor prezentei

http://patrimoniu.gov.ro

convenţii. Statului care primeşte această asistenţă internaţională îi revine datoria de a continua să ocrotească, să conserve şi să valorifice bunurile astfel salvgardate, conform condiţiilor stabilite în acord.

VI.Programe educative

Articolul 27

1. Statele părţi la prezenta convenţie se străduiesc prin mijloace adecvate, mai ales prin programe de editare şi formare, să întărească aspectul şi ataşamentul popoarelor lor faţă de patrimoniul cultural şi natural definit la art.1 şi 2 ale convenţiei.

2. Ei se angajază să informeze pe scară largă publicul asupra pericolelor care ameninţă acest patrimoniu şi activităţilor întreprinse prin aplicarea prezentei convenţii.

Articolul 28

Statele părţi la prezenta convenţie, care primesc o asistenţă internaţională în baza convenţiei iau măsurile necesare pentru a face cunoscută importanţa bunurilor care au făcu obiectul acestei asistenţe şi rolul pe care aceasta din urmă l-a avut.

VII. Rapoarte

Articolul 29

1. Statele părţi la prezenta convenţie vor indica în rapoartele pe care le vor prezenta la Conferinţa generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, la termenele şi sub forma pe care aceasta le va stabili, prevederile legislative, reglementările şi alte măsuri pe care le-au adoptat pentru aplicarea convenţiei, precum şi experienţa pe care a obţinut-o în acest domeniu.

2. Aceste rapoarte vor fi aduse la cunoştinţa Comitetului Patrimoniului Mondial.

3. Comitetul va prezenta un raport asupra activităţii sale la fiecare din sesiunile ordinare ale Conferinţei Generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură.

VIII. Clauze finale

Articolul 30

Prezenta convenţie a fost redactată în limbile engleză, arabă, spaniolă, franceză şi rusă, cele cinci texte fiind în mod egal autentice.

Articolul 31

1. Prezenta convenţie va fi prezentată spre ratificare sau acceptarea statelor membre ale Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură conform procedurilor lor constituţionale respective.

2. Instrumentele de ratificare sau de acceptare vor fi depuse la Directorul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură.

Articolul 32

1. Prezenta convenţie este deschisă aderării oricărui stat membru al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, invitaţi să adere la ea de către Conferinţa generală a organizaţiei.

2. Aderarea se va face prin depunerea unui instrument de adeziune la directorul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură.

Articolul 33

Prezenta convenţie va intra în vigoare după trei luni de la data depunerii celui de-al 20-lea instrument de ratificare, acceptare sau aderare, dar numai pentru state care vor fi depus instrumentele lor respective de ratificare, acceptare sau aderare la această dată sau la o dată anterioară. Ea va intra în vigoare pentru orice alt stat după trei luni de la depunerea instrumentului său de ratificare, acceptare sau aderare.

Articolul 34

Prevederile care urmează se aplică statelor părţi la prezenta convenţie avînd un sistem constituţional federativ sau neunitar;

a. în ceea ce priveşte prevederile acestei convenţii, a căror aplicare necesită o acţiune legislativă a puterii legislative federale sau centrale, obligaţiile guvernului central vor fi aceleaşi ca cele ale statelor părţi care nu sînt state federative;

b. în ceea ce priveşte prevederile acestei convenţii a căror aplicare necesită o acţiune legislativă a fiecăruia din statele, ţările, provinciile sau cantoanele constitutive, care nu sînt, în virtutea sistemului constituţional al federaţiei, obligate să ia măsuri legislative, guvernul federal va aduce, cu avizul său favorabil, respectivele prevederi la cunoştinţa autorităţilor competente ale statelor, ţărilor, provinciilor sau cantoanelor.

Articolul 35

1. Fiecare din statele părţi la prezenta convenţie poate denunţa convenţia.

2. Denunţarea va fi notificată printr-un instrument scris depus la directorul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură.

3. Denunţarea va intra în vigoare la 12 luni de la primirea instrumentului de denunţare. Ea

http://patrimoniu.gov.ro

nu va modifica cu nimic obligaţiile financiare asumate de statul care face denunţarea, pînă la data la care retragerea intră în vigoare.

Articolul 36

Directorul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură va informa statele membre ale organizaţiei, statele membre menţionate la art.32, ca şi Organizaţia Naţiunilor Unite, asupra depunerii tuturor instrumentelor de ratificare, de acceptare sau de aderare, menţionate la art.31 şi 32, ca şi asupra denunţărilor prevăzute la art.35.

Articolul 37

1. Prezenta convenţie va putea fi revizuită de Conferinţa generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură. Revizuirea nu va putea obliga, totuşi, decît statele care vor deveni părţi la convenţia revizuită.

2. În cazul în care Conferinţa generală va adopta o nouă convenţie prevăzînd revizuirea totală sau parţială a prezentei convenţii şi afară de cazul în care noua convenţie nu stabileşte altfel, prezenta convenţie va înceta să fie deschisă ratificării, acceptării sau aderării, începînd de la data intrării în vigoare a noii convenţii revizuite.

Articolul 38

Conform art.102 al Cartei Naţiunilor Unite, prezenta convenţie va fi înregistrată la Secretariatul Organizaţiei Naţiunilor Unite la cererea directorului general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură.

Întocmită la Paris în a douăzeci şi treia zi a lunii noiembrie 1972 în două exemplare autentice, purtînd semnătura preşedintelui Conferinţei generale, întrunită în cea de-a şaptesprezecea sesiune a sa, şi a directorului general al Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, care vor fi depuse în arhiva Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură şi ale cărei copii certificate pentru conformitate vor fi înaintate tuturor statelor menţionate la art.31 şi 32, ca şi Organizaţiei Naţiunilor Unite.

Textul care precede este textul autentic al convenţiei adoptat de Conferinţa generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură la cea de-a 17-a sesiune, care s-a ţinut la Paris şi care a fost declarată închisă la 21 noiembrie 1972.

Drept pentru care şi-au pus semnăturile, în 23 noiembrie 1972.

PREŞEDINTELE CONFERINŢEI GENERALE **DIRECTORUL GENERAL**

http://patrimoniu.gov.ro

Privind delimitarea provizorie a zonelor protejate datorită valorii lor istorice, funcţionale, urbanistic - arhitecturale şi memoriale în cadrul localităţilor şi propuneri de intervenţie,în prima etapă, în cadrul acestora.

I. În vederea definitivării planului director al localităţii şi a regulamentelor de construcţie aferente, se va stabili o zonificare a întregului teritoriu urban şi separat a oraşului vechi, avîndu-se în vedere următoarele criterii, considerate la un loc sau separat:
1 - istoric
2 - funcţional
3 - urbanistic - arhitectural
4 - memorial

II. Pentru delimitarea provizorie a zonelor valoroase se vor parcurge următoarele etape de studiu:

1.- *Delimitarea zonelor cu valoare istorică.*

a) Stabilirea zonei istorice centrale (eventual şi a centrului istoric):
- stabilirea întinderii oraşului şi a zonei stradale aferente în diferite etape istorice, precum şi a altor spaţii urbane (pieţe, grădini, parcuri, parcelări etc.);
-stabilirea suprafeţelor ocupate de valori calitative şi cantitative existente şi recunoscute din punct de vedere istoric şi arhitectural;
- stabilirea vechimii pe etape a întregului fond construit luat în studiu (inclusiv perioada interbelică, precum şi cea de după 1945).

În cazul datării dificile, în care se impune efectuarea de studii arheologice, se va lua în considerare situaţia fizică şi stilistică vizibilă, cu menţionarea necesităţii efectuării acestor studii în viitor.

b)-Stabilirea altor zone istorice, precum şi a rezervaţiilor arheologice, în cadrul perimetrului localităţii sau în imediata vecinătate a acesteia.

2. *Delimitarea zonelor cu valoare funcţională.*

Stabilirea evoluţiei principalelor funcţiuni ale oraşului - centru politic, administrativ, cultural, comercial, străzi comerciale, zone meşteşugăreşti, pieţe (obor), spaţii productive (uzine, fabrici etc.) dotări tehnice şi edilitare (mori, castele de apă, uzine electrice etc.).

3. *Delimitarea zonelor cu valoare urbanistic-arhitecturală.*

a)Stabilirea de zone cu valoare arhitecturală (calităţi estetice, funcţionale şi constructive ale clădirilor în funcţie de vechime şi stil).

b)Stabilirea de zone cu valoare ambientală, reprezentînd etape în evoluţia urbanistică a localităţii (străzi, pieţe, scuaruri, parcelări etc.)

4. *Delimitarea zonelor care concentrează valori memoriale* (privind evocarea unor evenimente istorice, personalităţi marcante ale vieţii ştiinţifice şi culturale etc.)

Notă: Pe toate planşele ce vor conţine suprafeţele rezultate din analiza efectuată pe criteriile anunţate la pct.1 - 4 vor fi marcate perimetrele propuse pentru zonele rezervate, precum şi cele de protecţie ale acestora, inclusiv zonele de protecţie ale monumentelor izolate.

III. Delimitările tuturor acestor zone se stabilesc pe baza studiilor de cercetare:

1.-Bibliografice (documente scrise, cartografice, iconografice etc.).

2.-Cartare pe planuri (sc.1:500) şi întocmirea în final de fişe pentru fiecare clădire cuprinsă în perimetrul stabilit, cuprinzînd date referitoare la:
-perioada de realizare, stilul şi valoarea arhitecturală, valoare ambientală, număr de nivele, structură de rezistenţă, gradul de uzură, gradul de dotare edilitară (funcţiunea iniţială şi cea actuală etc. conform modelului anexat).

IV. Stabilirea în cadrul zonelor enunţate a spaţiilor ce necesită intervenţii de renovare urbană în prima etapă, cu menţionarea tipului de intervenţie:
-conservare,
-restaurare,
-ridicarea gradului de confort,
-completarea terenurilor libere existente şi a celor eliberate prin demolarea construcţiilor fără valoare şi funduri de curţi etc.

Toate intervenţiile de renovare urbană pentru aceste zone se vor prevedea în limitele regulamentelor proprii, pentru fiecare caz în parte, regulamente ce vor decurge din studiile întocmite.

V. Se va avea în vedere marcarea pe teren, în măsura în care este posibil, a monumentelor valoroase dispărute, precum şi a altor urme ce prezintă tipuri de construcţii sau moduri de folosinţă a terenurilor în localităţi (parcelări etc.).

VI. Aceste studii, regulamentele de construcţie, precum şi toate proiectele ce vor fi întocmite pentru orice intervenţie în limitele zonelor proiectate, vor fi însuşite de către forurile locale şi judeţene de specialitate, după care vor fi supuse avizării Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi aprobării Comisiei Naţionale pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului.

Notă:În vederea creării unui sistem de evidenţă centralizat, la nivel naţional, a rezervaţiilor şi zonelor de protecţie, este necesar să fie înaintat atît Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice cît şi Comisiei Naţionale pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului cîte un exemplar din documentaţia întocmită conform metodologiei prezentate.

http://patrimoniu.gov.ro

La politique de protection du patrimoine en France

Origine de la politique

À la suite de la révolution française de 1789, au cours du XIXème siècle la nécessité de protéger le patrimoine de la France va émerger progressivement grâce au "combat" de précurseurs, comme Victor Hugo par exemple, qui va sensibiliser les français à leurs monuments par des écrits spécifiques mais aussi par des romans comme Notre-Dame de Paris.

Monuments. Prosper Mérimée va se voir confier, le premier, la mission de parcourir la France et d'en repérer les monuments à protéger. Voyageur infatigable il va pourtant être rapidement dépassé par l'importance et le nombre des monuments a inventorier.

Pour faire face à ce problème, il est alors créé, à la fin du XIXème siècle, la première commission supérieure des monuments historiques: c'est grâce à elle que les premiers grands monuments, cathédrales ou châteaux vont être protégés.

Rapidement la nécessité d'un outil juridique cohérent et complet apparaît et c'est au début du XIXème siècle qu'est votée, en France, en 1913, la loi sur les monuments historiques, avec laquelle travaillent encore quotidiennement les services chargés en France de la protection du patrimoine.

Sites. Après la première guerre mondiale, la philosophie de protection des monuments s'élargit progressivement à celle des sites. En 1930, copiée sur la loi de protection des monuments historiques, est votée la "loi de protection des monuments naturels, et des sites de caractère artistique, historique, scientifique, légendaire ou pittoresque". Ce nom un peu long fait bien ressortir les objectifs et la sensibilité des français, à cette époque.

C'est la deuxième grande loi de protection du patrimoine.

Extension contemporaine de la notion du patrimoine

Après la deuxième guerre mondiale, puis la période de reconstruction de la France et aussi de ses monuments, la notion de patrimoine va s'élargir et le débat se précipiter.

Tout d'abord la fièvre de cette reconstruction nécessaire va s'étendre aux coeurs historiques des villes. Et quelquefois, sans nécesité absolue: par souci d'hygiène des destructions radicales sont effectuées au centre ville dans des quartiers jugés un peu vite "insalubres". Des grandes opérations appelées opérations de rénovation urbaine sont conduites au bulldozer. Par le traumatisme opéré sur la sensibilité d'un certain nombre de gens ou leurx attachement au passé, elles vont contribuer à une relative prise de conscience de la nécessité de protéjer le patrimoine urbain.

Le secteurs suavegardés. Le grand ministre de la Culture André Malraux fera, dans ce contexte, voter la loi qui porte son nom sur les secteurs sauvegardés. Une soixantaine de coeurs historiques de villes (Bordeaux, Nancy, Toulouse, Avignon, Nantes, Paris) seront protégés et gérés ensuite dans le cadre de cette loi. La notion de patrimoine sort alors des grands temples et rentre dans le quotidien. Il n'y a plus de limite. Tout peut devenir patrimoine.

Ce qui fait le patrimoine ce n'est plus seulement la qualité de l'objet regardé, c'est aussi la qualité du regard du sujet sur l'objet.

À la suite de la loi Malraux l'histoire de la protection du patrimoine s'accélère, mais se complique aussi, par l'importance des enjeux

---

Exposé de Anne-Marie COUSIN, urbaniste en chef de l'Etat à la Direction du patrimoine- Ministère de la culture (France)

http://patrimoniu.gov.ro

(fonciers, financiers, politiques, etc.) concernés.

Nature. Tout d'abord la notion de patrimoine après avoir touché les villes s'étend à l'espace naturel puis rural.

En 1976 c'est la loi sur la protection de la nature qui oblige les aménageurs à des études d'impact. Ainsi, par examples, on ne peut pas construire une route sans avoir étudié ses conséquences sur la faune, la flore etc. Dans ce contexte, et nourri des idées écologiques, un nouveau patrimoine va être découvert comme, par exemple, la richesse des zones humides.

Cette extension de la notion de patrimoine s'opère également dans le domaine des bâtiments: toutes les barrières tombent ou sont ébranlées.

Patrimoine - industriel. Ainsi le patrimoine quotidien que sont les lieux de travail, usines ou fermes agricoles deviennent objets d'étude et commencent à bénéficier de protections au titre des monuments historiques. Ainsi sera protégée une chocolaterie (les usines Meunier), et est examinée aujourd'hui l'éventuelle protection d'un transformateur électrique.

Patrimoine du XXème. Ce sont aussi les barrières du temps qui tombent. Le patrimoine du XXème siècle, souvent considéré comme trop proche de nous pour être jugé sereinement, est l'objet de beaucoup de projets de destruction. C'est pourquoi des oeuvres d'architectes comme Le Corbusier ou Mallet-Stevens sont déjà protégées.

Lieux de mémoire. Enfin des lieux de qualité architecturale médiocre mais qui ont joué un rôle majeur dans l'histoire ou la vie culturelle ou artistique de notre pays peuvent faire l'objet de protection. Des cafés parisiens ont ainsi été sauvés de la destruction.

Aujourd'hui

Face à cette extension infinie et souhaitée par le ministre de la culture, autant que par les Français, de la notion de patrimoine il n'est plus possible de tout gérer avec des lois d'exception et des financements exceptionnels. Le patrimoine est, et doit être encore plus, l'affaire de tous.

Associations. Les associations de défense du patrimoine jouent pour cela un rôle tout à fait majeur: actions pédagogiques auprès du public mais aussi sonnette d'alarme et intervention auprès des pouvoirs publics en cas de menace pour un édifice protégé ou méritant de l'être.

Décentralisation. Mais l'évolution esséntielle en matière de protection du patrimoine tient au grand mouvement de décentralisation sans doute encore inachevé mais qui a commencé il y a dix ans avec la décentralisation de l'urbanisme, autrefois responsabilité de l'Etat et maintenant des communes.C'est pour la France, pays traditionnellement très centralisé une modification essentielle des comportements et des rôles.

Pour assurer pleinement leurs responsabilités en matière d'urbanisme les maires doivent connaître l'ensemble des éléments sur les différentes composantes de la ville. Parmi elles il y a le patrimoine.

Etat. D'Etat qui a gardé son rôle de garant du patrimoine, s'il ne veut pas à avoir à trancher, sanctionner, en aval, doit, en amont fournir les éléments nécessaires à la connaissance, l'appropriation, et la protection du patrimoine.

C'est le but du développement actuel des inventaires, centre de documentation sur les monuments historiques dont l'informatisation actuelle devrait permettre une utilisation plus souple et plus efficace.

Protection et création... Cette prise en compte du patrimoine, quand est bien intégrée à l'urbanisme implique, que tout architecte responsable d'un projet contemporain s'interroge sur la qualité urbaine, architecturale et patrimoniale de l'environnement et "compose avec". Tout projet d'architecture, peut-être monument de demain, devient alors projet d'urbanisme.

3 mai 1990.

ANNE-MARIE COUSIN

http://patrimoniu.gov.ro

Organizarea Direcţiei monumentelor istorice în Franţa

"Imobilele a căror conservare prezintă din punct de vedere istoric sau artistic un interes public sînt clasate ca monumente istorice în totalitate sau parţial" se spune în articolul nr.1 al Legii din 1913, urmat de precizarea: *"Ministerul Afacerilor Culturale al Franţei..."* Deci, în ierarhia ocrotirii monumentelor, Ministerul Culturii este răspunzător de ele, prin semnătura sa angajîndu-se financiar să ofere fondurile necesare protecţiei lor. El se sprijină ca organ operativ, în cadrul Ministerului Afacerilor Culturale, pe Direcţia Patrimoniului sub a cărei responsabilitate se află:

a) patrimoniul monumental şi arheologic;
b) obiectele şi orgile istorice;
c) colecţiile fotografice;
d) patrimoniul etnologic;

pe care le studiază, protejază, le conservă şi le face cunoscute.
Monumentele sînt considerate de interes naţional sau regional şi în funcţie de aceasta sînt puse în discuţie la nivelul respectiv.
Acum s-au acceptat şi monumentele de interes local, definite ca marcînd peisajul sau definind calitatea satului. Ca perioadă de încadrare în timp monumentele pornesc din negura vremilor şi se opresc la cele a căror creatori au murit, fiind posibile şi excepţii pentru construcţii de va- loare deosebită ai căror creatori sînt încă activi.

În decizile sale Direcţia Patrimoniului se consultă cu o serie de comisii care au rol numai de a emite propuneri şi sînt la dispoziţia Directorului Patrimoniului. Ele sînt formate din specialişti de înaltă competenţă, desemnaţi după cum urmează:

a) membrii numiţi de Ministerul Culturii;

b) membrii de drept (persoane conducătoare de instituţii implicate în problemele de studiere, cercetare şi protejare de monumente);

c) membrii aleşi dintre specialişti care lucrează în domeniu, alegere făcută de specialiştii din Direcţia Monumentelor Istorice.

Comisiile colaboratoare sînt:
1) Comisia Naţională a inventarului general al monumentelor şi bogăţiilor artistice ale Franţei; emite avize şi formulează propuneri privind organizarea lucrărilor de inventariere şi studiu, evaluează rezultatele acestor lucrări.
2) Comisia Superioară a Monumentelor Istorice;avizează propunerile de clasare, programul şi proiectele de conservare şi restaurare şi cele de punere în valoare a monu- mentelor.
3) Consiliul Superior al Cercetării arheologice; Stabileşte orientarea politicii arheologice a Franţei şi aprobă programul de săpături arheologice.
4) Consiliul Patrimoniului Etnologic.
Deciziile luate la toate nivelele au ca bază juridică cele 10 legi emise între anii 1913-1970 (fiecare lege urmărind completarea celor anterioare, îmbogăţirea sau clarificarea lor) şi

cele 5 decrete emise în completare. Există apoi Regulamente de intervenţii speciale pentru protecţia monumentelor.

Directorul Patrimoniului acţio- nează prin cele 7 subdirecţii şi "misiuni" între care monumentele sînt subiectul principal pentru *Subdirecţia Monumentelor Istorice şi a Palatelor Naţionale*, care se ocupă de obiectivele declarate deja monumente istorice, sau aşa cum sînt numite în Franţa, de monumen- tele clasate.

Înscrierea unui monument în listă urmează o procedură complicată dar avînd foarte precis stabilit cine are dreptul să propună, la cine se adresează, cine este consultat şi cine hotărăşte în final la fiecare nivel. Dar, orice monument odată propus se află sub protecţia legii pentru un an de zile timp în care poate trece prin toate verificările necesare, la acestea participînd:

- Direcţia Regională a Afacerilor Culturale (D.R.A.C.)
- Comisia Regională a Patrimoniului Istoric Arheologic şi Etnologic (COREPHAE).

Prin clasare, legea de protecţie ocroteşte monumentul şi zona considerată de protecţie a patrimoniului arhitectural şi urban (CZPPAU) care se întinde pe 500 de metri în jurul acestuia.

Subdirecţia Monumentelor Istorice răspunde de conservarea monumentelor clasate şi pentru aceasta ea le inspectează pentru a verifica starea lor de întreţinere, cu ajutorul corpului de *inspectori ai monumentelor istorice* din "Inspecţia Monumentelor Istorice", care alcătuiesc corpul ştiinţific al Ministerului Culturii. Aceştia au misiunea de a:

- aviza şi raporta despre măsurile de protecţie a monumentelor;
- viza proiectul de restaurare stabilit de arhitectul şef al monumentului;
- controla ştiinţific şi tehnic misiunile conservatorilor de antichităţi şi obiecte de artă.

Sub autoritatea Inspecţiei Generale a Monumentelor se află şi *arhitecţii şefi ai monumentelor istorice,* selectaţi prin concurs, care răspund de anume monumente la care propun:

- programul de lucrări de restaurare;
- supraveghează execuţia restaurării;
- întreprind lucrările necesare pentru utilizarea dată monumentului;
- conduc în totalitate restaurarea la monumentele finisate de la buget.

Regional, de conservarea monumentelor se ocupă un conservator ajutat de documentarişti şi celule de lucru, el aflîndu-se sub autoritate DRAC şi supraveghindu-le în colaborare cu inspectorul monu- mentelor şi arhitecţii şefi ai monumentelor. Aceste foruri vor conlucra la nivel Departamental cu *arhitectul* clădirilor Franţeii care răspunde de întreţinerea imobilului protejat şi de protecţia în jurul lui, fără avizul său neputîndu- se face nici un fel de intervenţie sau modificare în zona de protecţie.

Siturile arheologice se află în grija Subdirecţiei de Arheologie, singura care avizează săpăturile pentru a le înainta spre aprobare Consiliului Superior al Cercetării Arheologice.

Subdirecţia răspunde de:

-protecţia şantierelor arheologice existente şi urmărirea celor clandestine;

-programarea deschiderii şantierelor şi difuzarea rezultatelor cercetărilor;

-arheologie preventivă şi acţiuni de salvare.

Pentru aceasta, regional în cadrul DRAC se cuprinde şi o echipă de cercetători şi personal tehnic care

http://patrimoniu.gov.ro

ontrolează săpăturile arheologice îndeplineşte activităţi de sensibi-zare a interesului publicului pentru rheologie.

ubdirecţia arheologică este com-letată de 4 servicii exterioare cu arcini specifice şi anume:

1) Direcţia Cercetărilor Arheolo-ice Submarine cu baza la Marseille;

2) Centrul Naţional de Cercetări rheologice Subacvatice de la An-esy;

3) Centrul Naţional al Preistoriei le la Perigueux;

4) Centrul Naţional de Arheologie Jrbană de la Tours.

Cea de-a treia subdirecţie cu rol esenţial în protejarea monumentelor este Subdirecţia Inventarului Gene-al al Monumentelor şi Bogăţiilor Ar-istice al Franţei, care are misiunea să recenzeze, studieze şi să facă cunoscute edificii, opere, obiecte ca-e prin interesul artistic şi istoric con-stituie patrimoniul naţional."

La nivel central se elaborează me-todologiile iar pe teren se reali-zează inventarierea de către echipe ale DRAC ce cuprind: conservatori, foto-grafi şi desenatori. Ei urmează să realizeze:

1) preinventarul (o trecere rapidă în revistă a bogăţiilor artistice france-ze);

2) inventarul fundamental (studiu aprofundat al operelor selecţionate, în care se cuprind şi valori ce cu timpul vor dispare dar care rămîn consemnate în memoria naţională).

Întregul material se stochează la nivel central pe baza informatică, ai-ci elaborîndu-se vocabularele în si-stemele descriptive.

Direcţia Patrimoniului şi ceilalţi specialişti beneficiază ca instru-mente de lucru de:

1) inventarul general ce cuprin-dea în 1989: 63 000 dosare consul-tabile, 4 500 microfişe, 1 500 000 fotografii pentru 4 000 comune in-ventariate.

Acestea se consultă în Centrul Naţional de Documentare a Patrimo-niului (Hôtel de Vigny, Paris) şi în 9 centre regionale.

2) Biblioteca: 30 000 vol. cărţi şi 300 abonamente la periodice, foto-grafii despre monumente clasate şi marile şantiere de restaurare (200 000 bucăţi), planuri şi elevaţii ale mo-numentelor istorice restaurate în sec. al XIX-lea şi al XX-lea (70 000) şi dosarele de restaurare protejate în perioada 1830- 1970 (15 000).

3) Laboratorul de cercetări.

Pentru susţinerea financiară a ac-ţiunilor de protecţie a monumentelor s-a creat şi "*Casa naţională a monu-mentelor istorice şi siturilor*", stabi-liment public cu caracter adminis-trativ sub tutela Ministerului Culturii (Direcţia Patrimoniului).

Acestea se ocupă de încasările pentru vizitarea monumentelor pu-blice sau de încasări obţinute prin alte modalităţi: propagandă publi-cistică, turistică, pedagogică.

Studiile, cercetările sînt comuni-cate sistematic publicului prin publi-caţii de specialitate seriale dedicate monumentelor.

În fiecare an în primul trimestru Monitorul Oficial al Franţei publică lista noilor monumente clasate, iar lista integrală se publică odată la 10 ani, cu toate modificările intervenite.

Protecţia monumentelor istorice ale Franţei este considerată în Euro-pa ca un model demn de urmat.

CEZARA MUCENIC

Organigramme de la Direction du Patrimoine

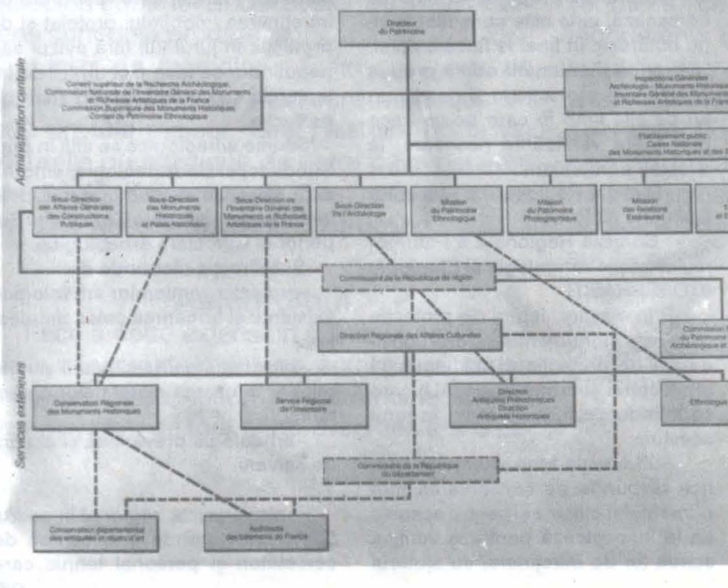

http://patrimoniu.gov.ro

ICOMOS International Council on Monuments and Sites

Fondat în 1965 la Varşovia, după elaborarea Cartei Internaţionale asupra conservării şi restaurării monumentelor şi siturilor - "Carta de la Veneţia", ICOMOS este singura organizaţie internaţională neguvernamentală avînd drept scop să "promoveze teoria, metodologia şi tehnologia aplicată la conservarea, protecţia şi punerea în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor".

Misiunile sale sînt:

- schimburi profesionale în probleme de conservare;
- difuzarea informaţiei asupra problemelor legate de conservare;
- colaborarea la nivel naţional şi internaţional pentru crearea centrelor de documentare specializate;
- susţinerea adoptării şi aplicării convenţiilor internaţionale în privinţa protecţiei, conservării şi punerii în valoare a monumentelor;
- participarea la programul pentru formarea conservatorilor;
- punerea la dispoziţia comunităţii internaţionale a reţelei proprii de specialişti.

În programul ICOMOS sînt prevăzute: creşterea reprezentării sale în toate continentele; elaborarea de documente doctrinare necesare aplicării Cartei de la Veneţia; definirea metodelor de gestionare a patrimoniilor pentru a asigura consolidarea şi punerea lor în valoare; dezvoltarea centrului de documentare internaţional pentru conservare, astfel ca să acopere patrimoniul arhitectural şi de situri din întreaga lume; realizarea de misiuni de expertiză la cererea diferitelor ţări; îndeplinirea pe lîngă UNESCO a rolului de consilier tehnic, în special în problemele legate de elaborarea LISTEI PATRIMONIULUI MONDIAL. Activităţile şi propaganda ştiinţifică se realizează printr-o publicaţie trimestrială ICOMOS INFORMATION, iar pentru sensibilizarea publicului în acţiuni de protecţia patrimoniului susţine, prin diverse acţiuni, sărbătorirea zilei internaţionale pentru monumente şi situri (18 aprilie).

Membri şi structuri

Membrii sînt: individuali, instituţionali, afiliaţi şi "binefăcători" ai monumentelor, aleşi dintre persoanele active profesional în probleme de conservare de monumente, ansambluri şi situri - arhitecţi, istorici de artă, arheologi, urbanişti, ingineri, arhivişti sau specialişti din domeniul administraţiei. In ianuarie 1988 membrii erau în număr de 3200 din 80 de ţări.

Adunarea generală trienală este instanţa supremă. Ea alege preşedintele, vicepreşedintele, secretarul general, delegaţii generali în probleme financiare care constituie Biroul şi cei 12 membrii ai Comitetului executiv. Ea stabileşte programele de activitate şi fixează orientarea bugetului.

În fiecare ţară membră se numesc Comitete naţionale care discută programele propuse în Comitetul internaţional.

ICOMOS are sediul la Paris într-un hotel particular din secolul al XVII-lea. Tot acolo se află Centrul de documentare care primeşte şi organizează informaţia asupra tuturor metodelor de conservare a patrimoniului, fiind deschis în orice zi specialiştilor.

Bugetul anual este format din: cotizaţiile membrilor, subvenţii şi contracte de colaborare la cererea ţărilor interesate.

România a fost membră activă a ICOMOS-ului între anii 1970 - 1982 după care, nemaiputînd să-şi achite obligaţiile financiare, şi-a pierdut dreptul la participare. Din acest an, cu aprobarea forurilor în drept, România redevine membră activă şi sperăm să participe la toate activităţile organizate.

ICCROM (International Center for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property) organism al UNESCO

Istoric: înfiinţat efectiv în 1956 şi stabilit la Roma în 1957. România a aderat în 1960. Existau deja ICOM (Consiliul Internaţional al Muzeelor); ICOMOS (Consiliul Internaţional al Monumentelor şi Siturilor) şi IIC (Institutul Internaţional pentru Conservarea Obiectelor de Artă şi Istorie).

Funcţiune: Conform statutelor are următoarele misiuni:
1. Adunarea, studierea şi difuzarea documentaţiilor privind problemele ştiinţifice şi tehnice ale conservării şi restaurării bunurilor culturale; 2. Coordonează, stimulează sau provoacă cercetări în domeniul său cu ajutorul, de exemplu, al misiunilor încredinţate organismelor sau experţilor, întîlnirilor internaţionale, publicaţiilor şi schimburilor de specialişti; 3. Oferă consultaţii şi recomandări din punct de vedere general sau special în materie de conservare şi restaurare; 4. Participă la formarea cercetătorilor şi tehnicienilor şi la ridicarea nivelului restaurărilor.

Membrii: Instituţii publice sau private cu caracter ştiinţific sau cultural ale statelor membre sau nemembre UNESCO. Taxa de membru este egală cu 1% din contribuţia pe care acestea o plătesc UNESCO în cursul anului.

Organizarea: Organismele ICROM sînt: Adunarea Generală, Consiliul, Secretariatul.

- Adunarea Generală se întîlneşte în sesiunea ordinară la doi ani, şi în sesiuni extraordinare. Delegaţii (unul de stat) sînt persoane competente, de preferinţă lucrînd în instituţiile specializate. In sesiune, Adunarea alege propriul său preşedinte şi regulamentul interior. Funcţiunile Adunării: determină orientarea cen-

http://patrimoniu.gov.ro

trului; alege membrii Consiliului; numeşte directorul propus de Consiliu; studiază şi aprobă activităţile Consiliului; controlează activitatea financiară; fixează contribuţia financiară a membrilor.

Consiliul: Consiliul este compus din membrii aleşi de Adunarea Generală şi din membrii de drept (reprezentantul directorului general al UNESCO, reprezentantul guvernului italian; directorul Institutului Regal al Patrimoniului artistic Bruxelles, directorul Institutului Central de Restaurare Roma, un reprezentant al ICOM şi ICOMOS). Funcţiunile Consiliului sînt: aplică deciziile Adunării; pregăteşte proiectul de buget; studiază şi aprobă planul de lucru propus de director.

Secretariatul: cuprinde directorul şi personalul pe care-l are Centrul.

România a fost membră a Consiliului în perioada 1973-1979 reprezentată de Vasile Drăguţ. ICROM-ul organizează anual patru cursuri: 1. conservarea arhitecturală, în cola- borare cu Facultatea de arhitectură a Universităţii din Roma. Se compune din conferinţe asupra teoriei şi metodologiei de conservare arhitecturală şi un program de aplicaţii practice, dezbateri, seminarii şi vizite ghidate; 2. conservarea picturilor murale sub controlul ştiinţific al Institutului Central de Restaurare; 3. ştiinţa conservării pentru conservatori, restauratori, cercetători de laborator şi arhitecţi între 25-40 ani; 4. securitatea muzeelor şi protecţia împrejurimilor.

Publicaţiile ICROM: 1. O serie "Lucrări şi publicaţii", a doua "Note tehnice" pentru participanţii la cursuri.

Are în dotare o bibliotecă organizată pe calculator utilizînd un index comun cu ICOM şi ICOMOS. Deplasează misiuni formate din specialişti internaţionali care colaborează cu cei locali (misiunea din România pentru restaurarea picturilor din Nordul Moldovei).

CEZARA MUCENIC

Şcoala de conservare-restaurare a Academiei de Arte: anamneză şi perspectivă de dezvoltare

Începutul de drum al noii Comisii a Monumentelor Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, împreună cu Direcţia sa operativă, s-a produs simultan cu o nouă deschidere: a şcolii de conservare-restaurare. Pentru a înţelege însă, nu numai fenomenul exploziv ci şi latenta supravieţuire a conştiinţelor este necesară, înainte de toate, anamneza.

Ani de zile problema formării specialiştilor în conservarea şi restaurarea bunurilor culturale a fost încredinţată domeniului post-universitar, provenienţa şi pregătirea fundamentală a viitorilor restauratori fiind eteroclite. Experienţa unei pregătiri universitare în domeniul conservării şi restaurării, în cadrul Institutului de Arte Plastice "Nicolae N. Grigorescu", de pildă, a rămas multă vreme la nivelul unei discipline marginalizate, privită uneori cu ostilitate, ca pe o coborîre în pragmatismul şi mărginirea unui meşteşug în stare a denatura spiritul creator din calea sa majoră. Şi de ce nu am spune că, vîntul acesta al neîncrederii într-o disciplină ce îmbracă adeseori forme vetuste şi precare ne-a bîntuit pe mulţi din cei care am rămas slujitori şi mărturisitori ai domeniului.

Fenomenul transformării unei discipline mai mult sau mai puţin fantomatice într-o veritabilă şcoală, cu ramificaţiile necesare, s-a produs în climatul dezolant ce a urmat desfiinţării Direcţii Patrimoniului şi începutul politicii de demolare a monumentelor noastre, a vechilor centre urbane.

Existenţa, în asemenea condiţii, a unei şcoli destinată pregătirii apărătorilor valorilor noastre culturale că păta astfel coloratura unei rezistenţe. Şi nu greşim cînd spunem că şcoala, pe care profesorul Vasile Drăguţ a iniţiat-o, a fost o vatră de întreţinere a focului, de adăpostire a lui în faţa unei politici pustiitoare ce a făcut să dispară centre istorice sau monu- mente precum Biserica Ienei, fru- moasa ctitorie inedită închinată Sfîntului Spiridon, sau somptuosul ansamblu monastic al Văcăreştilor.

Începînd din anul 1979, cînd am început să lucrez în cadrul catedrei de artă monumentală-restaurare a Academiei de Arte din Bucureşti, s-a încercat internaţionalizarea şcolii prin înscrierea ei în lista instituţiilor de învăţămînt superior ce asigurau pregătire în domeniul conservării şi restaurării bunurilor culturale. Aşa cum arătam cîndva, nu ştim dacă faptul a aparţinut unei mari speranţe a prof. Drăguţ convertite în utopie, sau unei manevre menite a forţa mîna autorităţilor, întorcîndu- le, în acelaşi timp, cunoştiinţele către problematica monumentelor noastre. Cert este că, din proiectul iniţial, la care lucrasem cu atîta nădejde şi care putea fi seducător pentru ochiul din afară, doar conservarea şi restaurarea picturilor murale şi-au găsit cu adevărat acoperirea, dezvoltîndu-se o metodologie proprie, cu componente teoretice şi practice de anvergură.

Sistemul înrobitor al autofinanţării şi practicii productive a putut fi în bună parte convertit într-o dezvoltare firească a învăţămîntului, anexînd structurilor teoretice şi experimentelor de laborator o activitate practică, ce aspira către metodologii ideale, apărînd cu consecvenţă principiile fundamentale ale restaurării. Să nu uităm apoi că dezvoltarea se producea pe te- renul fertil, moştenit de la fosta Direcţie a Patrimoniului, constituit, cel puţin pentru muralişti, într-un tip de specializare post-universitară,în cadrul căreia s-a clădit o structură metodologică de înaltă clasă.

În 1980, la Catedra de Artă Monumentală - Restaurare, am iniţiat prima expoziţie cu caracter metodologic privind conservarea şi restaurarea picturilor murale. Ni se pare oportun să facem cunoscută structura prezentată de noi atunci şi care a devenit operativă pe parcursul aproximativ al unui deceniu.

Trei mari capitole au alcătuit articulaţiile fundamentale ale cursului de conservare şi restaurare a picturilor murale:

1. Teoria restaurării (T).
2. Metodologia restaurării (M).
3. Practica restaurării (P).

Cele trei capitole au fost divizate în subcapitole după cum urmează:

1. Teoria restaurării (T).

1.1. Estetica şi etica restaurării (E).

1.2. Istoria picturilor murale sau paleotehnica picturilor murale (I.p.m.)

1.3. Istoria restaurării (I.r.)

2. Metodologia restaurării (M).

2.1. Documentaţia de conservare-restaurare (D).

2.2. Capitole speciale de fizică şi chimie (Ch.)

2.3. Etiopatogenia picturilor murale (E.p.)

2.4. Transpuneri în tehnici murale

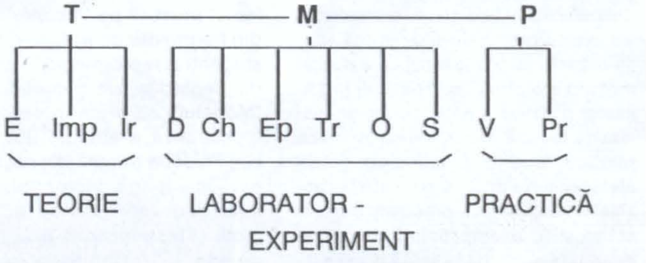

http://patrimoniu.gov.ro

tradiţionale (T.r.)

2.5. Operaţiuni de conservare - restaurare a picturilor murale (O).

2.6. Structura metodologică a procesului de conservare, restaurare, organizarea de şantier (S).

3. Practica restaurării (P).

3.1. Vizite la monumente, muzee, laboratoare (V).

3.2. Practică de şantier (Pr).

Aşa cum apare din schema de faţă, un amplu capitol destinat experimentului se interpune între nivelul teoretic şi cel al practicii de şantier. Nivelul acesta intermediar al laboratorului a asigurat pregătirea necesară intervenţiei directe asupra materiei operei de artă, iar toată această structură, pe care, în ciuda vicisitudinilor, am încercat a o trece din identitate în realitate, a necesitat, în permanenţă, girul ştiinţific al laboratorului de chimie condus de ing. chimist Ioan Istudor. În felul acesta a supravieţuit şi a căpătat chiar o dimensiune nouă fostul laborator al Direcţiei Patrimoniului.

Prezenţa pregătirii experimentale de laborator, pe un fundament teoretic de profunzime, este una din precauţiile luate de şcoală pe şantiere de rang naţional ca cel al Bisericii Domneşti de la Argeş. Că această schemă a funcţionat mai mult sau mai puţin este o altă problemă, pe care preferăm să o lăsăm, în clipa aceasta de speranţă, în penumbra trecutului. Sigur este că o falangă de tineri entuziaşti, dăruiţi cauzei,au asigurat, împreună cu profesorii şi colegii lor de breaslă, perpetuarea unui domeniu ce ar fi fost condamnat odată cu declanşarea ostilităţilor împotriva monumentelor.

Iată acum detalii ale acestei structuri didactice privind conservarea şi restaurarea picturilor murale, detalii menite a da contur concepţiei şi opţiunilor noastre metodologice. Cel dintîi pas a fost efortul de definire a conservării şi restaurării picturilor murale în dubla sa ipostază: estetică şi istorică. În acelaşi timp s-a încercat delimitarea nivelelor de semnificaţii ale picturilor murale şi definirea spaţiului pictural. Într-o încercare de osmozare a efortului cunoaşterii teoretice şi practice s-a conceput un sistem de lectură a imaginii cu mijloace plastice, izolînd şi adîncind detalii ale operei de artă. În amintita "expoziţie" metodologică precizăm demersul nostru, exemplificînd cu detalii desenate şi mărite la scară după picturile murale din veacul al XVI-lea de la Arbore. Se urmărea:

- izolarea detaliului şi înţelegerea alcătuirii lui plastice;
- sublinierea prin desen a unor aspecte specifice şi semnificative ale materialităţii operei: reliefurile materiei picturale, retuşurile, refacerile, urmele specifice ale tehnicii picturale;
- citirea şi sublinierea prin desen a degradărilor;
- înţelegerea şi stăpînirea detaliului prin mărirea lui la scară, prin hipertrofierea lui cu mijloacele plastice.

Este una din modalităţile de acces către acel tip de înţelegere a imaginii picturale specifică restauratorului, caracterizat prin lucida pătrundere *de la aspect la structură*.

Atingem astfel un alt detaliu al structurii didactice privind *viziunea stratigrafică* asupra picturilor murale în scopul înţelegerii alcătuirii lor materiale şi a degradărilor specifice. Pe de altă parte cunoaşterea tehnicilor vechilor picturi murale constituie o altă modalitate de abordare a operei de artă realizată, de asemenea, în două planuri:

- cel teoretic, cuprinzînd prezentarea normelor scrise şi a detaliilor tehnologice din observaţia directă şi din analizele de laborator, prezentare însoţită de material vizual capabil să sublinieze normele specifice ale tehnicii picturale;
- cel experimental, reflectînd transpunerea în material a imaginii, reconstituirea în spiritul arheologiei experimentale a modalităţii de alcătuire a operei.

Pornind de la fundamentarea teoretică, polarizată între cunoaşterea operei şi definirea din punct de vedere estetic şi etica principiilor fundamentale ce guvernează intervenţia de conservare-restaurare, capitolul experimental are menirea de a crea baza operaţională a pregătirii restauratorilor. În felul acesta contactul direct cu şantierul de pictură murală este mediat de activitatea de laborator. În acest sens am creat sistemul practicii pe "*modele*" alcătuite din fragmente de frescă realizate de studenţi şi reproducînd diferite tipuri de degradări ale picturilor murale. "Modelul"- se arată în expoziţia demonstrativă a anului 1980 - reprezintă a doua treaptă din scara imaginară ce leagă momentul prim al înţelegerii teoretice de acţiune directă şi responsabilă asupra operei de artă. Excluzînd riscul intervenţiei necorespunzătoare asupra unui cît de "neînsemnat" fragment al operei de artă, modelul permite reluarea, de nenumărate ori, a aceleiaşi operaţiuni, precum şi experimentarea diferitelor metode şi materiale.

În spiritul aceleiaşi instruiri riguroase, procesul didactic a încercat acoperirea unui alt subcapitol al verigii experimentale, acela de conservare-restaurare. De la stocarea datelor într-un sistem specific de fişe la documentaţia vizuală, lizibilă printr-un cod cît mai eficient de semne, s-a încercat crearea unui adevărat design vizual caracteristic domeniului conservării şi restaurării picturilor murale.

În sfîrşit, pasul ultim, al practicii pe şantierul de conservare-restaurare, a fost însoţit de toate precauţiile necesare, de un sistem riguros de diviziune a muncii, de implicare treptată şi responsabilă în ansamblul operaţiunilor. Prin conştientizarea gestului cultural înalt, catalizată de condiţia afectivă, am reuşit să dobîndim, în ciuda greutăţilor sau eşecurilor, echipe de tineri eficienţi şi devotaţi cauzei. Îndrăznesc să afirm că, prin unii absolvenţi ai noştrii, s-a menţinut calea cea bună şi verticalitatea domeniului conservării şi restaurării bunurilor culturale.

Necesitatea desprinderii domeniului de condiţia unei discipline anexe a determinat crearea recentă a unei catedre de conservare - restaurare a bunurilor culturale. Nădăjduim, în sfîrşit, să transformăm în realitate proiectul de acum un deceniu al profesorului Drăguţ. Cu ajutorul colegilor de breaslă, sperăm să putem acoperi toate ramificaţiile catedrei: pictură murală, pictură în tempera, pictură de şevalet, grafică, sculptură, textile. Cîteva deziderate sînt de subliniat în alternativa depăşirii mentalităţilor trecute şi a restricţiilor de un ordin sau altul:

- definirea, prin lege, a catedrei ca *şcoală naţională de restaurare*, cu atribuţii precise în promovarea specialiştilor;
- asigurarea *structurii interdisciplinare* a catedrei, prin crearea posibilităţilor pentru angajări permanente şi profesori invitaţi;
- dobîndirea unui spaţiu şi a unei dotări adecvate;
- crearea unui serviciu de documentare al catedrei, în scopul menţinerii la zi a informaţiilor bibliografice şi vizuale;
- realizarea în cadrul catedrei a testării post- universitare a restauratorilor;
- atribuirea dreptului de formare

http://patrimoniu.gov.ro

a specialiştilor la mai multe nivele: - nivel tehnic - tehnician restaurator; - nivel universitar - restaurator coordonator; - nivel post-universitar - restaurator cu studii superioare;

- dubla subordonare, Ministerul Învăţămîntului şi Ministerul Culturii, avînd în vedere interesele generale în formarea specialiştilor.

Născută din gîndirea în perspectivă a specialiştilor, şcoala de conservare-restaurare a intrat, cu vremea, în conştiinţa tinerilor, dîndu-se, astfel, speranţa preluării ştafetei. Să nu uităm, de altfel, că noua perspectivă a şcolii de restaurare a fost înlesnită de înşişi studenţii Academiei de Artă, grupaţi, în zilele dramatice ale lui Decembrie 1989, în jurul chemării "Pro Patrimoniu".

27 mai 1990

Post scriptum

În clipa înaintării spre publicare a textului de faţă am fost siliţi să corectăm planurile noastre pentru viitorul apropiat. Constituirea catedrei de conservare-restaurare depindea printre altele, de obţinerea unui spaţiu, de crearea unor ateliere şi săli de curs adecvate, dotate cu mobilierul şi aparatura necesară. După un periplu birocratic de necrezut, cînd devenisem, scriptic, proprietar ii clădirii din str. Griviţei nr.2A, ne-am văzut deposedaţi, prin voinţa autor- ităţilor şi înţeleapta cumpănire a nevoilor ţării, de spaţiul ce ne era atît de necesar.

Fără nici o explicaţie şi fără promisiuni, cu excepţia aceleia de a supravieţui într-un timp nedeterminat...

DAN MOHANU

Résumé

L'Académie de Beaux-Arts de Bucarest dispose, depuis peu, d'une chaire nouvelle: il s'agit de celle de Conservation et Restauration des Oeuvres d'Art. Cette chair est le résultat de l'émancipation de la discipline de la conservation et la restauration, depuis plus d'une décennie inclue dans la structure d'enseignement de certaines sections.

La conservation et la restauration des peintures murales ont acquis leurs ample développement pendant la dernière décennie, tant par la contribution personnelle des spécialistes de la chaire, comme par l'activité du laboratoire de chimie, dirigé par M.Ing.chimiste Ion Istudor.

Par les efforts du regretté professeur Vasile Drăguţ, l'ancien Recteur de l'Académie de Beaux-Arts, l'école roumaine de conservation et restauration est devenue une forme de résistence contre la politique irresponsable des gouvernants, visant la démolation des monuments, ou bien la systématisation des centres historiques. Au même temps, à travers cette école, on a gardé les lignes méthodologiques créées avec tant de succès, pendant les dernières années d'existence de l'ancienne Direction du Patrimoine Culturel National.

L'auteur présente l'évolution de l'école de restauration, créé dans l'Académie des Arts, par rapport à la politique générale des monuments.

Si, au niveau de la peinture murale, l'école a acquis déjà une tradition, couronnée par des accomplissements remarquables, au niveau général de la chaire de Conservation-Restauration on se trouve encore devant un possible commencement de chemin, qu'on devra appuyer d'une forme substantielle et sans hésitation. La nécéssité d'une double subordonation - au Ministère de l'Enseignement, et au Ministère de la Culture - avec toutes les responsabilités qui en découlent, réfléchissait l'intense implication sociale de la nouvelle chaire, par la formation des futurs spécialistes, dédiés à la sauvegarde du patrimoine artistique national.

(Trad.RADU GRECEANU)

http://patrimoniu.gov.ro

Premiul ICCROM post-mortem pentru VASILE DRĂGUŢ

În cadrul celei de-a XVI-a sesiuni a Adunării Generale a ICCROM, care a avut loc la Roma, între 7 şi 9 mai a.c., dr. Vasile Drăguţ i-a fost conferit, post mortem, premiul ICCROM pentru întreaga sa activitate. Remiterea premiului a fost însoţită de următoarea prezentare.

Vasile Drăguţ şi-a consacrat întreaga viaţă studierii, popularizării şi salvgardării patrimoniului artistic al României.
În calitatea sa de istoric al artei, a publicat lucrări privind pictura, sculptura şi arhitectura ţării sale, de la origini şi pînă în secolul al XVIII-lea. Vastitatea cunoştinţelor, larga diversitate a intereselor sale, se vădesc cu precădere în al său *Dicţionar enciclopedic al artei medievale româneşti.*

Preşedinte al Comitetului internaţional român al ICOMOS, el a acţionat neobosit pentru a asigura ţării sale, izolată de un regim tiranic, o deschidere asupra lumii culturale internaţionale. Aceeaşi constantă preocupare l-a făcut promotorul avizat al traducerii de lucrări străine, apte să alimenteze viaţa intelectuală. Director al Monumentelor Istorice, el s-a dăruit pe deplin acţiunii de dezvoltare a unei colaborări constructive între arhitecţi, restauratori şi istorici de artă, în scopul de a ridica conservarea monumentelor pînă la nivelul propriei sale viziuni umaniste. Realizarea, în 1977, la Suceava, a unui colocviu internaţional asupra conservării picturilor murale constituie, în acest cadru, un eveniment aproape de neimaginat în contextul politic de atunci al ţării. Această luptă înverşunată, care l-a făcut să ajungă să se opună vrerii celor aflaţi la putere, a dus la suprimarea, de către autorităţi, a serviciului monumentelor istorice. Fără a-şi pierde curajul, Vasile Drăguţ, rectorul Institutului de Arte Frumoase din Bucureşti şi titularul cursului de principiile restaurării, a reconstituit atunci, cu ajutorul studenţilor săi, echipe de interven- ţie, menite să vegheze, în colaborare cu bise- rica ortodoxă, asupra monumentelor care mai puteau fi salvate. Poate că, din cauza acestei lupte inegale, şi-a găsit un sfîrşit prematur, în 1987.

Membru al Consiliului ICCROM din 1973, Vasile Drăguţ a devenit, curînd, vicepreşedintele acestui organism. Această alegere a reflectat stima de care se bucurase imediat din partea colegilor săi, pentru pertinenţa concepţiilor sale umaniste, autoritatea cu care le prezenta şi căldura convingerilor sale.

ICCROM Assemblée generale 16-ème séance Rome, 7-9 mai 1990

Traducere RADU GRECEANU

http://patrimoniu.gov.ro

Memoriei arhitectei Henrieta Delavrancea-Gibory (6 octombrie 1894-23 martie 1987)

Anumite profesiuni, dintre care arhitectura este una din cele mai ilustrative, nu se curmă odată cu apariţia vîrstei de pensionare şi nici cu orele de odihnă sau de destindere. Frămîntări, căutări spre o rezolvare optimă a temei, persistă ca o preocupare continuă şi ajung să se împletească cu însăşi viaţa, la arhitecţii adevăraţi, dăruiţi de natură, cum ne rămîne exemplul major al personalităţii arhitectei Henrieta Delavrancea, căsătorită Gibory. Născută în Bucureşti, cea de a patra fiică a marelui scriitor Barbu Ştefănescu Delavrancea (1894-1987) şi a Mariei (născută Lupaşcu), arhitecta Delavrancea, timp de aproape 70 de ani a ars ca o făclie pentru profesiune, pînă cînd, clipa nemiloasă a morţii a despărţit-o, de ce avea mai drag - arhitectura. Trebuie considerat ca un dar, nepreţuit, faptul că generaţia noastră a beneficiat de acest potenţial de inteligenţă creatoare, de artă secondată de o temeinică cunoaştere a tehnologiei, de vastă cultură, de hotărîre, de organizare şi voinţă de finalizare, în proiectare ca şi în execuţie...ca şi de atîta suflet-pasiune, care toate radiau din arhitecta Delavrancea.

Şi totodată cîtă modestie, deşi în comitetul de conducere al U.A., apreciată cu premii U.A. şi cu ordine şi medalii republicane, cîtă înţelegere a semenilor, indiferent de pregătire sau stare socială, cît discernămînt, cîtă grijă pentru detaliu şi mai ales cîtă deschidere - pînă în preajma morţii - pentru noi cunoaşteri, în ţelul ei suprem de a ajuta prin profesiune, îndeosebi arhitectura. Într-o perioadă de timp ce, la alţi arhitecţi, ar reprezenta două vieţi de activitate intensă profesională, a abordat şi realizat multiple şi felurite teme (la unele cîştigînd concursuri publice) - de la case de locuit (urbane şi rurale), blocuri, vile în staţiuni balneare, dispensare, primărie,şapte biserici şi o catedrală, bancă, consulat, atelier de pictură, palate, cămin, prefectură, apartamente metropolitane, amfiteatrul spitalului Colţea, Institutul de higienă, Institutul de medicină şi terapeutică dr. N. Lupu, Spitalul Colentina, Institutul oncologic, Spitalul Filantropia, Institutul-spital clinic Fundeni, studii de sistematizare, ansambluri din zone urbane şi rurale, documentaţii asupra arhitecturii populare, pe zone etnografice, articole, conferinţe, tele, radio... pînă la restaurări de monumente istorice.

Stăpînind profund şi cu pasiune profesiunea şi prin cunoaşterea etnosului (cu sursa atît din familie cît şi din nenumărate deplasări, bătînd cu pasul cele mai izolate zone, chiar şi după 80 de ani)-arhitecta Delavrancea reprezintă şi un arbitru de elită al arhitecturii specifi- ce româneşti, pentru care s-a luptat continuu să-i dezvăluie faţa cea mai

1938 arh.Herieta Delavrancea la 44 ani în pictura lui Eustaţiu Stoenescu

http://patrimoniu.gov.ro

autentică, relevînd valoarea volumului (a proporţiilor româneşti), pe care ornamentul îl subliniază dozat, numai secondîndu-l. Conştientă de dificultăţiile căii spre adevărul ştiinţific, se angajază totuşi, neobosită, pe acest drum (de la urcatul pe schelă la aproape 90 de ani, la lucratul personal a unor imense planşe, la expoziţii realizate...şi pînă la avizări cu foruri superioare. Din această amplă cercetare iau naştere şi unele din cele mai valoroase formulări ale teoriei arhitecturii (în special a celei specifice) - în articole publicate sau rămase manuscrise, cu fundamentări istorice, ştiinţifice, tehnologice funcţionale şi plastice, cum este cea pentru adevărata înfăţişare a monumentului pe care îl considera cel mai deosebit al marelui domnitor C.Brîncoveanu - biserica Sf. Gheorghe, pe care a salvat-o de la demolare! Parcă o văd, în 1983, în ziua cînd împlinea 89 de ani, ce fericită era cînd a descoperit în Muzeul din Urlaţi, elemente de la monumentul istoric brîncovenesc.

Uitase de oboseala drumului (împreună cu arh. Marcu Anghel, ne dusese cu maşina, soţul meu), de faptul că trecuse de mult ora mesei, alerga prin tot muzeul, studia, măsura, cerea părerea celorlalţi, argumenta, consultîndu-şi comparativ cunoaşterea şi ca analiză subtilă şi riguroasă...,iar medita.

Starea deosebită de emoţie pe care o crease, entuziasmul irezistibil ne cucerise pe toţi, de la arhitecţi...pînă la paznic. De altfel, analistă sensibilă a fost de mic copil. Ne-a mărturisit că la 5 ani se înduioşa privind la prietenia dintre tatăl său şi Al. Vlahuţă, aflaţi în grădină în casa poetului, din actuala str. Pictor Stahi, unde fusese adusă, împreună cu surorile Margareta şi Niculina,din cauza carantinei de scarlatină a sorei celei mai mari, Maria-Cela. Deschisă pentru orice domeniu, a reprezentat o forţă pînă la urmă (aproape 93 de ani), forţa care îmbina entuziasmul tinereţii, energia maturităţii cu înţelepciunea bătrîneţii - calităţi secondate continuu de muncă fără preget - ,condiţie esenţială de creaţie, relevată de maestrul George Enescu. Cu fiecare om care trece în lumea umbrelor pierdem brusc o lume de gene, de moşteniri specifice - dar mai ales de acumulări ale cunoaşterii treptat şi sedimentat ierarhizate, potrivit cu calitatea educaţiei, cu talentul şi personalitatea fiecăruia. Cu plecarea dintre noi a arhitectei Delavrançea pierdem dintr-odată mai multe lumi..., cărora în primul rînd tinerii arhitecţi să încerce să le desprindă valorile!

Îi datorăm adîncă recunoştiinţă pentru tot ce a dăruit ţării, oamenilor şi arhitecturii. La împlinirea a 3 ani de la despărţirea dureroasă, provocată şi de restricţiile de căldură ale regimului opresiv - ca un pios omagiu se impune şi declararea de "casă memorială" a propriei sale case şi creaţii, încă din studenţie, din str. M. Eminescu nr.149.

SILVIA PĂUN

1963 arh.Henrieta Delavrancea la 89 ani la Muzeul din Urlaţi, descoperind fusul original al unei coloane de la Biserica Sf.Gheorghe Nou din Bucureşti, ctitorie a marelui domnitor Constantin Brîncoveanu,pe care a salvat-o de la demolare.

(fotografii arh.Silvia Păun, 1963)

http://patrimoniu.gov.ro

Gheorghe Leahu, *Bucureşti - arhitectură şi culoare*,

Editura Sport-Turism, 1989, 23 p. + 100 ilustraţii.

Şi de această dată, prestigioasa Editură Sport-Turism a publicat în 1989 într-o ţinută grafică care îi face cinste, un instructiv şi interesant album despre oraşul - capitală Bucureşti, căruia, de-a lungul anilor, i s-au consacrat monografii de către istorici şi literaţi de renume, seria completîndu-se acum cu imagini imortalizate prin desen de arhitectul Gheorghe Leahu.

Fără îndoială, la reuşita apariţiei a contribuit şi prezentarea grafică care i se datorează lui Constantin Pohrib, cît şi muncii de migală desfăşurată de către redactorul Andrei Aricescu şi tehnoredactorului Maria Cărciog.

Albumul se deschide cu o prefaţă semnată de academician Alexandru Balaci (p.5-9), care evidenţiază scopul publicării volumului. Munca de documentare şi investigare a istoriei oraşului Bucureşti, care a avut ca rezultat cunoaşterea şi apropierea faţă de locurile şi monumentele concretizate cu rigoare şi talent în desen, intenţiile care au stat la baza selecţiei unui întreg material documentar ilustrativ sînt prezentate de autorul însuşi în introducerea care poartă titlul lucrării întregi *Bucureşti - arhitectură şi culoare* (p. 11-23).

Cele 100 de ilustraţii prezentate în album au o dublă atracţie şi semnificaţie, rezultată din exactitatea informaţiei istorice şi nevoia arhitectului Gheorghe Leahu de a ne oferi, prin intermediul desenului, un dialog al stilurilor arhitecturale vechi şi noi. Şi, spre exemplificare, albumul se deschide cu imaginea hotelului Intercontinental văzut din curtea palatului Suţu, continuînd cu ansambluri edificate astăzi ca o mărturie a civilizaţiei lumii contemporane. Dorind să ne înfăţişeze ritmurile marilor eforturi omeneşti, într-o prezentare în care autorul trădează un exerciţiu de elaborare profundă, Gheorghe Leahu îşi opreşte privirea apoi pe cîteva ansambluri noi.

Desenul pare a fi, pentru autorul albumului, mijlocul prin care investighează lumea şi prin ea pe sine însuşi, stabilind permanent o punte între trăirea interioară şi locurile pe care transpunîndu-le în culoare le restituie de fapt celor cărora le aparţin, oamenilor: Spitalul clinic municipal, toamna în prim plan Monumentul Eroilor Sanitari; o nouă prezenţă arhitecturală pe Şos. Panduri Centrul republican de Fono audiologie; Palatul copiilor, Piaţa Universităţii în centrul imaginii, statuia lui Mihai Viteazul. O întreagă lume îşi dezvăluie prin desen şi culoare o anume alcătuire care ne îndeamnă mereu la aflarea secretului ce stă la baza seducţiei exercitate asupra noastră de nostal- gicul ieri: Palatul Primăriei Capitalei; Restaurantul şi cofetăria Capşa; clădiri de sfîrşit de veac XIX pe Calea Victoriei, colţ cu str. Doam- nei; Ateneul Român; casă cu decoraţie inedită pe Bd. Ana Ipătescu, colţ cu str. Visarion; casă cu mansardă pe str. Clopotarii Vechi.

Abordînd pictura ca mijloc de exprimare şi a noilor construcţii, autorul dovedeşte, dincolo de talent şi sensibilitate, o anume luciditate ce îi îngăduie să asimileze noul în lucrările concrete ale creaţiei sale care, imaginate prin prisma unei probităţi profesionale de înaltă ţinută, le acordă privilegiul să reziste timpului.

Popasul autorului în diferite car-

tiere din Bucureşti, concretizat în imagini a căror cromatică rafinată poartă o încărcătură emoţională, exprimă de fapt omagiul arhitectului faţă de moştenirea spirituală a Capitalei. Un întreg univers, omogen şi diversificat în acelaşi timp, este prezentat printr-un desen sobru şi clar care ne vorbeşte mereu de strînsa legătură dintre om şi mediul înconjurător, problemă etern actuală şi mereu discutabilă.

În paginile albumului istoria este o permanentă călăuză în descifrarea mentalităţilor epocii, în fructificarea tradiţiei, dînd contur şi valoare stilurilor arhitecturale, păstrîndu-şi puterea întreagă de a ne vorbi de lumea în care trăim.

Volumul, ce se adresează atît specialiştilor, cît şi publicului larg dornic să descopere şi să înţeleagă trecutul prin prisma lumii contemporane, îmbogăţeşte lista altor cîtorva lucrări referitoare atît la istoria Bucureştilor cît şi la frumuseţile arhitectural-ambientale.

LIDIA BRÂNCEANU

"ICOMOS Information. Conservation, Restauration des Monuments et des Sites", 4(1989)

Trimestriala publicaţie internaţională, apărută sub egida ICOMOS, a preşedintelui Roberto Di Stefano, tipărită în excelente condiţii grafice de Edizioni Scientifiche Italiani din Napoli, supune atenţiei cititorului trei mari teme: chestiunea faţadismului (Dinu Bumbaru); aplicarea fotogrametriei pentru releveele arhitecturale (Francisco Ursua Cocke, Ola Storsletten); conservarea şi folosirea monumentelor industriale în Ţările de Jos (W.L.F. Rietbergen) şi o chestiune specială - restaurarea Satului Academic proiectat de Thomas Jeff

http://patrimoniu.gov.ro

erson și construit între 1817-1826 sub supravegherea sa (James Murray Howard). Se adaugă prezentarea pregătirilor făcute în Elveția pentru cea de-a 9-a adunare generală ICOMOS (Claude Jaccottet), știri curente privind activitatea ICOMOS și a calendarului viitoarelor manifestări științifice legate de acesta, scurte note de lectură a lucrărilor privitoare la conservarea monumentelor istorice și a cărților sosite la redacție.

Sensul actual al chestiunii "fațadismului", subliniat de altfel de domnul Roberto di Stefano, este relevat de conaționalul nostru, domnul Dinu Bumbaru, director general la Fondation Héritage Montreal. Studiul a beneficiat de rezultatele colocviului din aprilie 1989 de la Montreal, care a reunit peste 70 de arhitecți, urbaniști, istorici ai arhitecturii și promotori ai fațadismului și inserției. În fapt, dilema rezidă în aprecierea echilibrată a gradului de intervenție îngăduită asupra unui monument istoric, evitînd ca funcția atribuită edificiului să determine conservarea doar a fațadei. De la condamnarea "arhitecturii trecutului" în numele "libertății stereometrice", pe care și-o arogă cîțiva reprezentanți ai voluntarismului constructiv, s-a ajuns la o atitudine, nu lipsită de ipocrizie, prin care, păstrîndu-se textura urbană, edificii cu totul noi se decorează cu fațadele vechilor case dispărute. Dacă acest pericol a fost denunțat încă de Carta internațională pentru salvgardarea orașelor istorice, adoptată la adunarea generală ICOMOS de la Washington din 1987, totuși socot că evitarea în practică a unei astfel de groaznice devorări interioare depinde de știința, imaginația arhitectului, de sensibilitatea sa la frumusețea trecutului monumental. În fapt o chestiune de cultură și civilizație organic tradiționalistă.

Grație bogatei experiențe practice a autorilor, cele două studii de fotogrametrie aplicată în arhitectură oferă soluții pentru realizarea relativ facilă a releveelor, chiar și cu o aparatură mai puțin sofisticată, și conduc la ideea că reprezentările sau restituțiile grafice pot fi totuși mai bine înțelese însoțite de fotografii. Concluzia esențială îmi pare a fi necesitatea stringentă ca arhitecții, arheologii, istoricii antrenați în conservarea, restaurarea și reabilitarea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice să deprindă metoda modernă a fotogrametriei.

Vrednică de admirație, legislația olandeză recentă (Actul privind Monumentele și Construcțiile Istorice) acoperă, între altele, și arhitectura industrială pînă la cel de-al doilea război mondial, care, prin însenătatea generală sau frumusețe, valoare științifică sau culturală, necesită să fie protejată. Chestiunea este și aici funcționalitatea vechilor clădiri, "reabilitarea" lor, căci proliferarea excesivă a muzeelor este imposibilă.

Satul Academic împreună cu casa familiei Jefferson de la Monticello-Virginia, incluse pe Lista Patrimoniului Mondial (decembrie 1987), reprezintă, de bună seamă, cazul fericit al unei utilizări neîntrerupte de la fundare. Pe temeiul cartelor de la Athena (1931) și Veneția (1964), Universitatea Virginia a creat (1984) The Jeffersonnian Restoration Advisory Board, dovadă a importanței decisive acordate de colegii americani cercetărilor deschizătoare a drumului restaurării. Concluzia acestora este exemplară: chiar și în cazul unei construcții relativ recente investigația arheologică este singura capabilă să ofere datele sigure, necesare restaurării, corectînd licențele reprezentărilor grafice sau relatărilor. Cît privește modernizările interioare, acestea se impun a fi simpatetice esteticii originale și lesne reversibile.

Alături de numeroasele cărți recenzate și acțiuni științifice de prim ordin - deopotrivă necunoscute în țara noastră buletinul ICOMOS publică rezoluția nr.916 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, relativă la edificiile religioase dezafectate.

Aceeași tendință de cuprindere sub protecția legii a unor monumente chiar și din vremurile cele mai apropiate, ca și apelul, firesc, la imaginația și iubirea noastră pentru trecutul încă prezent.

SERGIU IOSIPESCU

"Monuments historiques", au-delà des frontières, nr. 162, februarie-martie 1989

Datorită unei vechi și bogate tradiții în păstrarea, conservarea și restaurarea monumentelor, unei legislații privind patrimoniul național bine puse la punct, precum și experienței în tot ceea ce înseamnă documentare și specializare tehnică de lucru, Franța se bucură de o situație privilegiată în lumea întreagă. "Au - delà des frontières", formula-generic pentru acest număr al revistei, exprimă, s-ar putea spune, o adevărată omniprezență franceză, atît din punct de vedere efectiv, prin lucrări practice dintre cele mai diverse, cît și din punct de vedere afectiv și educațional.

Pe aceste coordonate se înscrie articolul *Ucenicie în Tunisia, semnat de Christiane Schmuckle-*Mollard și Denis Lesage, unde, după o scurtă prezentare a patrimoniului monumental tunisian, din păcate, însă, puțin protejat de lege și aflat într- o stare critică, datorită degradării, sînt semnalate propunerile rezultate din inițierea cooperării franco-tunisiene: stabilirea dosarelor de recensămînt, relevee și liste de inventar, organizarea lucrărilor de salvare, punerea în valoare a monumentelor și siturilor, prin includerea lor în politica de urbanizare și salubrizarea lor.

Ca o exemplificare a participării Franței la acțiuni de colaborare în multiple domenii, Gilles Nourissier, subliniază în articolul *Formațiune europeană* importanța schimbului de experiență între Școala de la Avignon și cea de la Fulda, avînd în vedere "*coabitarea celor*

http://patrimoniu.gov.ro

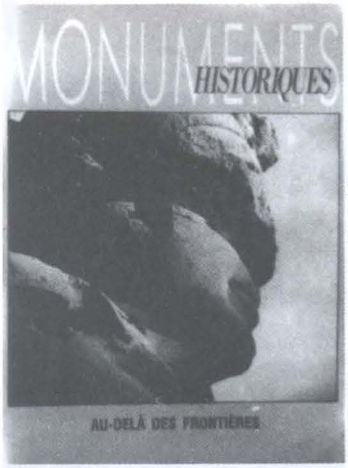

două tipuri de realităţi cu care sînt confruntate meşteşugurile": operaţionalul, adică aplicarea pe şantier a soluţiei adecvate, într-un termen fix, şi atelierul, acesta din urmă implicînd o familiarizare mai lentă cu materialele şi tehnica de lucru.

Revista mai conţine un interesant interviu, acordat de dl. Léon Pressouyre, membru al Comitetului de redacţie al publicaţiei *"Monuments Historiques"* şi expert al ICOMOS pentru Convenţia Patrimoniului Mondial, care, printre altele, îşi exprimă opoziţia faţă de ideea circumscrierii marilor monumente pe zone de civilizaţie, fapt care ar restrînge istoria umanităţii la cea a unor naţiuni şi puteri dominante, subliniind că aceste idei contravin spiritului universalist al Convenţiei.

Printre activităţile de prezentarea monumentelor, desfăşurate, cu titlu de urgenţă, în decursul ultimilor ani, se înscriu cele prezentate de Benjamin Mouton în articolul *Doura Europos, sau Contrastele Siriei*, activităţi care aveau drept scop asanarea sitului, construirea unui acoperiş de protecţie, acoperirea şanţurilor şi, eventual, a vestigiilor, cu un strat protector de argilă. În anul 1988 a fost studiat proiectul de restaurare a palatului Stratégion, care, pe lîngă valoarea artistică şi istorică, se bucură de o situaţie privilegiată din punct de vedere al amplasării. Şi, nu în ultimul rînd, ar trebui menţionată descoperirea - deosebit de importantă pentru istoria noastră - în 1923, de către Fr. Cumont, a celebrului scut pictat de la Doura Europos, pe care figurează un itinerar pontic.

Două mari grupaje de articole, "Export de cunoştiinţe culturale şi ştiinţifice", şi "Transfer de tehnologii", sînt urmate de o interesantă schiţă monografică a edificiului Hôtel Seignelay, semnată de Bruno Pons şi Michel Jantzen.

Rubrica "Magazin", redactată de Marc Bédarida, conţine scurte notiţe vizînd lucrări de restaurare şi conservare, amenajări de grădini, turism, prezentarea unui interesant festival al filmului de patrimoniu desfăşurat la Luvru, recenzii.

RALUCA VERUSSI

"Monuments Historiques", (République Fédérale d'Allemagne), Nr.166, nov. dec.1989

Ultimul număr din anul trecut al revistei pariziene "Monumente Istorice" este consacrat, în cea mai mare parte a sa, prezentării patrimoniului cultural al Republicii Federale Germania. După un "Editorial" în care istoricul şi scriitorul Golo Mann abordează aspecte ale relaţiilor franco-germane, articolele sînt grupate în patru mari capitole: două dintre acestea ("Patrimoniu" şi "Restaurare") se referă exclusiv la Germania, al treilea prezintă monografic un monument parizian (*Hotel Beauharnais*), iar "Magazinul" cuprinde informaţii asupra ultimelor expoziţii în materie de arheologie, urbanistică şi artă din Franţa, recenzii, reclame, alte materiale în legătură cu rezolvarea unor probleme ale monumentelor istorice franceze.

În ceea ce priveşte patrimoniul cultural german, cititorul este avertizat de la început asupra faptului că în această ţară problemele se pun oarecum diferit faţă de restul Europei, existînd dificultăţi chiar în a contura o definiţie adecvată, după cum arată W. Szambien ("Patrie, patrimoine, palliatif"), pentru că este greu de stabilit o demarcaţie clară între monumentele existente în limitele teritoriale actuale ale RFG şi cele de aceeaşi factură aflate azi sub jurisdicţia altor state. Pe de altă parte, deşi toate perioadele istorice sînt foarte bine reprezentate, patrimoniul cultural văzut ca ansamblu se caracterizează printr-o mare diversitate. Aceasta se explică prin fărîmiţarea politică, menţinută timp de secole, favorizînd o evoluţie diferită, inegală şi sub influenţa unor regiuni distincte. Chiar după unificarea statului nu s-a renunţat la particularismul cultural, menţinîndu-se o descentralizare aproape completă în acest sens: fiecare land dispune de un serviciu al monumentelor şi de o legislaţie proprie, la nivel central realizîndu-se o sumară coordonare prin intermediul unui birou de specialitate (H.J. Worner, *Legislations des monuments historiques*).

Căutările istoricilor, istoricilor de artă, arhitecţilor şi restauratorilor au dus, în timp, la cristalizarea unei concepţii unitare asupra restaurării şi conservării; ideea care s-a impus este aceea că în materie de restaurare singurul punct de referinţă trebuie să îl constituie respectul autenticităţii, dar "conservarea substanţei istorice este de preferat aspectului perfect şi adesea desfigurat al unei clădiri restaurate", (St. Barthelmess, *La "sur-restauration"*). Treptat au fost elaborate programe complexe implicînd cercetarea exhaustivă a monumentului (din punct de vedere arheologic, istoric, arhitectural şi al decorului), popularizarea rezultatelor obţinute, şi, desigur, conservarea într-o formă cît mai apropiată de cea originală. Nu putem aminti decît cu admiraţie modul exemplar în care un astfel de program a fost finalizat la Ratisbonna, catedrala de acolo devenind monumentul gotic cel mai sistematic studiat din Europa (Peter Kurmann, *Ratisbonne un cas exemplaire*).

Analiza detailată a fiercăruia dintre elementele componente a dus la elaborarea unui catalog care "se

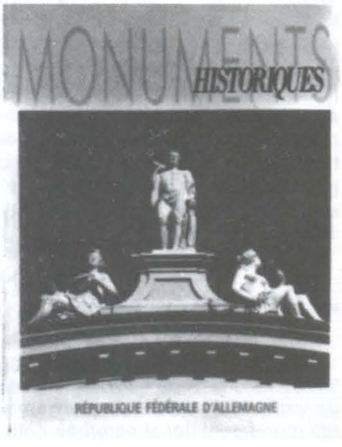

constituie într-un manual de consultat în toate problemele legate de construirea unei noi catedrale şi de programe de restaurare şi conservare".

În ceea ce priveşte evoluţia instituţiei muzeale, S.Kubacher (*Les musèes anciens et modernes*) subliniază faptul că imaginea societăţii asupra scopului muzeului a exercitat în timp o influenţă deter- minantă asupra criterilor de orga- nizare a colecţiilor şi asupra tipurilor de construcţii. Treptat s-a format o gîndire funcţionalistă fondată pe concordanţa dintre conţinut şi formă; noile clădiri muzeale se caracterizează prin combinarea formelor şi volumelor într-o manieră extrem de modernă, astfel încît acestea să corespundă diferitelor funcţiuni cărora le sînt destinate: ştiinţifice, educaţionale dar şi sponsoriale (amintim ca exemplu noul muzeu din Stuttgart).

Dintre expoziţiile prezentate în revistă reţinem "Arheologia franceză - 30 de ani de cercetare", deschisă în septembrie 1989, la Paris ca moment inaugural al anului arheologiei (o sută de manifestări programate pentru anul şcolar 1989/1990). Realizată prin conlucrarea unui număr mare de muzee, aceasta oferă publicului interesat un bilanţ al ultimelor descoperiri în domeniu cu ajutorul celor 3 000 obiecte expuse, 284 situri remontate şi, nu în ultimul rînd, a două lucrări monumentale: Catalogul (realizat sub direcţia comisarului general al expoziţiei, Jean-Pierre Mohen) şi *De la Lascaux la Luvru* (lucrare coordonată de Chr. Godineau şi J.Guilaine).

La "Magazinul bibliografic" este recenzat, între alte lucrări, *Glossarium Artis*, dicţionar specializat şi sistematic, editat sub patronajul Comitetului Internaţional pentru Istoria Artei. Sînt cuprinşi aici peste 10 000 de termeni de arheologie, artă şi arhitectură, cu scopul de a se realiza un inventar cît mai complet posibil al vocabularului utilizat în aceste domenii. O mare parte a definiţiilor sînt însoţite de ilustraţii, iar la sfîrşitul fiecăruia din cele 10 volume se găseşte o bibliografie cuprinzătoare.

În ansamblul lui, nr.166 al revistei propune o problematică diversificată, reuşind să contureze o imagine suficient de complexă asupra patrimoniului cultural german şi, deopotrivă, asupra evenimentelor editoriale, expoziţionale sau de altă natură care vizează monumentele istorice, regimul, protecţia şi conservarea acestora.

Pentru a avea o reprezentare cît mai exactă a revistei, trebuie să adăugăm la nivelul ştiinţific ridicat al materialelor publicate numeroasele ilustraţii de o foarte bună calitate care facilitează lectura, precum şi condiţiile grafice excelente ale revistei.

DANIELA MARCU

"Pamiatky - súčasnost", Nr.1/1990

Primul număr pe 1990 al revistei slovace "Pamiatky-súčasnost'" ("Monumentele - contemporaneitatea "), serienouă, organ metodic de specialitate şi informativ al Institutului de stat pentru conservarea monumentelor istorice din Bratislava, se remarcă printr-un sumar de mare interes, deschizîndu-se printr-un cuvînt al Directorului Departamentului Monumentelor şi Naturii al Ministerului Culturii din Slovacia, Jaroslav Liptay, în care, sub titlul "Monumentele în anul zero", sînt abordate sarcinile celor care răspund de destinele ocrotirii moştenirii culturale a Slovaciei în condiţiile punerii bazelor unei noi societăţi. În acest sens, se arată, se impune optimizarea coordonării activităţii structurilor din domeniul muzeelor, galeriilor, arhivelor şi a celorlalte instituţii care au în proprietate, administrează şi valorifică patrimoniul cultural, pe baza criteriilor competenţei şi a modificării filosofiei şi stilului de viaţă al societăţii.

Dintre materialele de specialitate, cităm un grupaj de articole concentrate în jurul evoluţiei, utilizării şi modificărilor suferite de clădirile de locuit din mediul urban în Slovacia, un articol privind renovarea acoperişurilor şi valorificarea spaţilor din podurile clădirilor, precum şi un altul referitor la ceea ce autoarea numeşte "renovarea monumentelor culturale din punctul de vedere al creării unui spaţiu ambiental lipsit de bariere". De asemenea, se acordă spaţiu aspectelor legate de legislaţia monumentelor istorice şi culturale. Dintre aspectele patrimoniului cultu- ral mondial, se trec în revistă situaţia actuală şi problemele renovării şi restaurării monumentelor istorice în

Mongolia.

Numărul este bogat ilustrat cu fotografii de vechi clădiri orăşeneşti, în majoritate restaurate, din diferite oraşe ale Slovaciei.

RADU GRECEANU

"Památky a priroda", Nr.3/1990

Numărul 3/1990 al revistei cehe "*Památky a priroda*", revistă editată de Institutul de stat pentru conservarea monumentelor şi ocrotirea naturii, de la Praga, îşi deschide sumarul cu un amplu articol semnat de redactorul şef al publicaţiei, ing.arh.Ales Vosahlik, privind aspecte ale actualizării evidenţei, clasificării şi ocrotirii oraşelor istorice din regiunile cehe, al căror total se ridică la 508. În continuare, sînt abordate problemele

http://patrimoniu.gov.ro

financiare ridicate de renovarea monumentelor de arhitectură populară din Cehia şi Moravia (cca.4500); este prezentat monumentul ecotehnic constituit de staţia de epurare a apelor reziduale din Praga (1901) şi reţeaua de canalizare adiacentă; este dezbătută problema dacă cele două picturi de Girolamo Romanino, talentat pictor italian din Cinquecento, reprezetînd Bunavestire şi Sacrificiul lui Iisus, aflate la biserica pragheză P.Marie predTynem, sînt originale sau copii; sînt evidenţiate noi aspecte ridicate de ansamblul de sculpturi în piatră care împodobesc arealul castelului Valdtejn.

Trecînd în revistă perioada anilor celui de-al doilea război mondial, publicaţia continuă serialul "Din istoria conservării monumentelor arheologice din regiunile cehe". Un amplu articol informativ subliniează valoarea vederilor (ilustraţii în gravură, acuarelă, creion etc.) reali- zate în primul sfert al veacului trecut, reprezentînd castele şi cetăţi din Cehia de apus, ca sursă remarcabilă de informaţii etnografice.

RADU GRECEANU

Curier

A apărut nr.169 (juin-juilliet 1990) din "Monuments Historiques" (Paris) dedicat României. Cu un editorial al Ministrului Culturii, dl Andrei Pleşu, şi un cuvînt înainte al lui Răzvan Theodorescu revista prezintă articole asupra valorilor artistice româneşti - arhitectură ţărănească, orăşenească, pictură şi decoraţie murală, sub semnăturile lui Paul Stahl, Ştefan Balş, Herman Fabini, Peter Derer, G. Schuster, Anca Bratu, Andrei Paleolog etc.

S-a constituit la Cluj "Asociaţia «Kelemen Lajos» pentru ocrotirea monumentelor" care doreşte, conform statutelor, "ocrotirea spirituală şi juridică a monumentelor din România, care au o importanţă memorialistică, arhitectonică, bisericească, arheologică, istorică, artistică sau etnografică pentru minoritatea maghiară".

În Franţa s-a deschis concursul de desen 1989-1990 pentru copii, între 8-13 ani, "Les Maisons de France", sub egida Organizaţiei "Jeunesse et patrimoine" şi cu ajutorul Direcţiei Patrimoniului şi a susţinerii din partea lui "Caisse Nationale des Monuments Historique et de Site". Premiaţii vor asista la Paris la vernisajul expoziţiei, vor vizita muzee şi monumente din Paris şi vor primi un premiu în bani.

În cadrul "Asociaţiei Inginerilor Constructori din România" (AICR) funcţionează Comisia pentru "Consolidarea şi repararea monumentelor istorice şi de arhitectură" care sprijină în teritoriu activităţile CNMASI.

Între 12 iulie şi 2 septembrie are loc la Paris, la Hôtel de Sully, expoziţia "Patrimoine Roumain: Histoire et Actualité", ai cărei comisari sînt Vincent Bouvel şi Ştefan Mănciulescu, iar din partea României, Mihai Oroveanu. Amenajarea expoziţiei a fost proiectată de Radu Boruzescu.

C.M.

ELCOVISION 10 este un sistem compact de măsurare ce pune la dispoziţia oricui o metodă simplă şi rapidă de înregistrare, de pildă, a elevaţiei unei clădiri, a unui accident de circulaţie rutieră, a unei săpături arheologice prin efectuarea a numai două fotografii. LEICA R 5 ELCOVISION camera conţine o grilă plată care automatic proiectează 5x7 repere la fiecare expunere.

Pentru o restituţie tridimensională folosind ELCOVISION 10 nu este necesară o vedere stereoscopică. Imaginile obţinute cu ajutorul acestui sistem îşi păstrează acurateţea ani de zile. De aceea aplicaţiile acestuia sînt în domenii foarte variate cum ar

http://patrimoniu.gov.ro

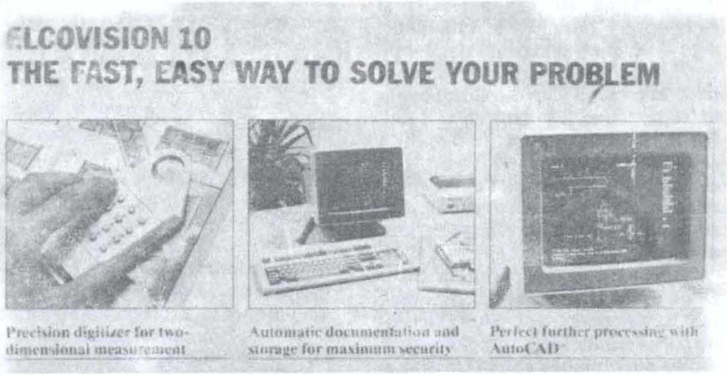

fi cel arhitectural, arheologic, de conservare şi restaurare de monumente, poliţienesc, de securitate, protecţia mediului înconjurător, agricultură şi silvicultură, medicină.

Produs de firma japoneză SEIKO INSTRUMENTS INC., ultimul telemetru cu ultrasunete măsoară lungi-

mea, lărgimea, înălţimea, suprafaţa sau cubajul unei încăperi. Rezultatul este indicat pe un cadran cu cristale lichide în metri sau pi- cioare. Acest instrument permite totodată cunoaşterea numărului de plăci identice (standardizate),sau cantitatea de mochetă necesară pentru acoperirea plafonului sau pardoselii, cantitatea de vopsea sau lungimea tapetului de acoperit peretele. Chiar scos din funcţie, telemetrul (MEASUREMENT COMPUTER) memorează toate datele. Preţul acestui HOME CONTROLLER este de 995 franci.

PERIGRAFUL este un nou aparat (produs în Franţa, distins cu medalia de aur AMELBAT 1982) pentru executarea de relevee ale clădirilor. Principiul de construcţie se bazează pe metoda ridicării cu ajutorul traseelor radiale (coordonate polare). Aparatul este dotat cu un "cap" mobil ce dispune de un fascicol luminos orizontal,de o ruletă care se declanşează automat şi de un sistem de restituţie la scară. Restituţia se poate face la scările : 1:20, 1:50 şi 1:100, eventualele erori fiind imediat sesizate. PERIGRAFUL înregistrează distanţe şi unghiuri, în orice condiţie de iluminat şi temperatură. El poate

fi utilizat de o singură persoană, reducînd cu 40% timpul executării releveului. Cutia are dimensiunile de 6 x 40 x 10 cm, cu o greutate de cca 1 kg. Distribuit de S.I.N.A.T.I., Nimes.
(dp.INFOMAIN, Paris)

Palatul Culturii din Municipiul Piteşti a găzduit în intervalul 5-10 iunie 1990 expoziţia "Restaurarea în judeţul Argeş (1975-1990)". Autorii proiectelor prezentaţi în cadrul expoziţiei sînt arhitecţii Maria Mulţescu şi Alexandru Mulţescu.

Expoziţia a cuprins un număr de proiecte executate prin grija Comitetului de Cultură Judeţean, a Serviciului de Sistematizare al Consiliului Judeţean Argeş precum şi a diverşilor beneficiari - în special biserici parohiale.

Sensul expoziţiei a fost pentru autorii ei acela al unui bilanţ a activităţii lor de restaurare (care cuprinde cca 30 proiecte) şi deschiderea unui dialog cu oficialităţile şi publicul pe problema mult neglijată în toată ţara a restaurării monumentelor.

http://patrimoniu.gov.ro

RANK XEROX

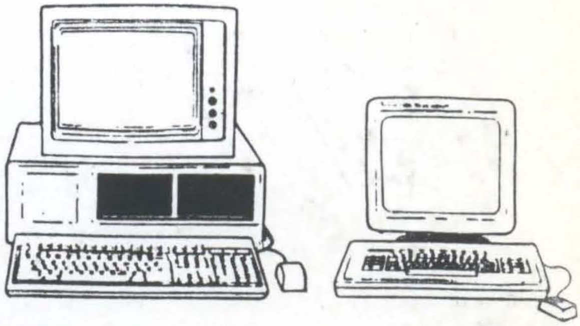

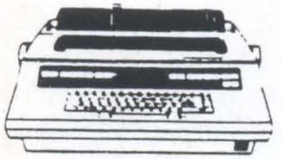

RANK XEROX

OFFICIAL SUPPLIER OF OFFICE EQUIPMENT

* Copiers / Duplicators
* Design / Drafting Printer
* Telecopiers
* Personal Computers
* Laser Printers
* Matrix Printers
* Electronic Typewriters
* Desk Top Publishing Systems

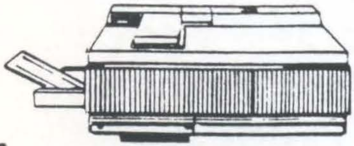

Rank Xerox Ltd.EEO
14/16 Westbourne Grove
London W2 5RH
Great Britain
Tel. 01-221-5021
Fax no. 01-221-6375
Telex 295352 rxwbh g

Rank Xerox Ltd. EEO
Bucharest Office
Hotel Bucuresti
Romania
Tel. 16.60.14
Fax no. 14.30.55
Telex 10291 xerox r

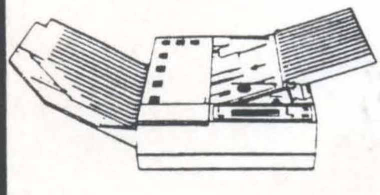

In a world of copies, we are the original.

http://patrimoniu.gov.ro

CNMASI